

FORSVARET

FOR ALT VI HAR. OG ALT VI ER.

—
ÅRSRAPPORT
2013

OVERSIKT

Innhold

Hovedtall	002
Forsvarssjefens innledning	004
Forsvarets ledelse	008
Forsvarets ni oppgaver	010
Nasjonale operasjoner	018
Internasjonale operasjoner	026
Rustningskontroll	032
Øvelser og alliert trening	036

AVDELINGER

Hæren	042
Sjøforsvaret	048
Luftforsvaret	056
Heimevernet	064
Cyberforsvaret	068
Forsvarets logistikkorganisasjon	074
Øvrige avdelinger	082

TEMA

Medarbeidere	106
Omdømme	120
Miljø	124
Spesielle områder	134

OPPSUMMERING

Økonomi	142
Øvrig statistikk	146
Tabelloversikt	158
Stikkordsregister	160

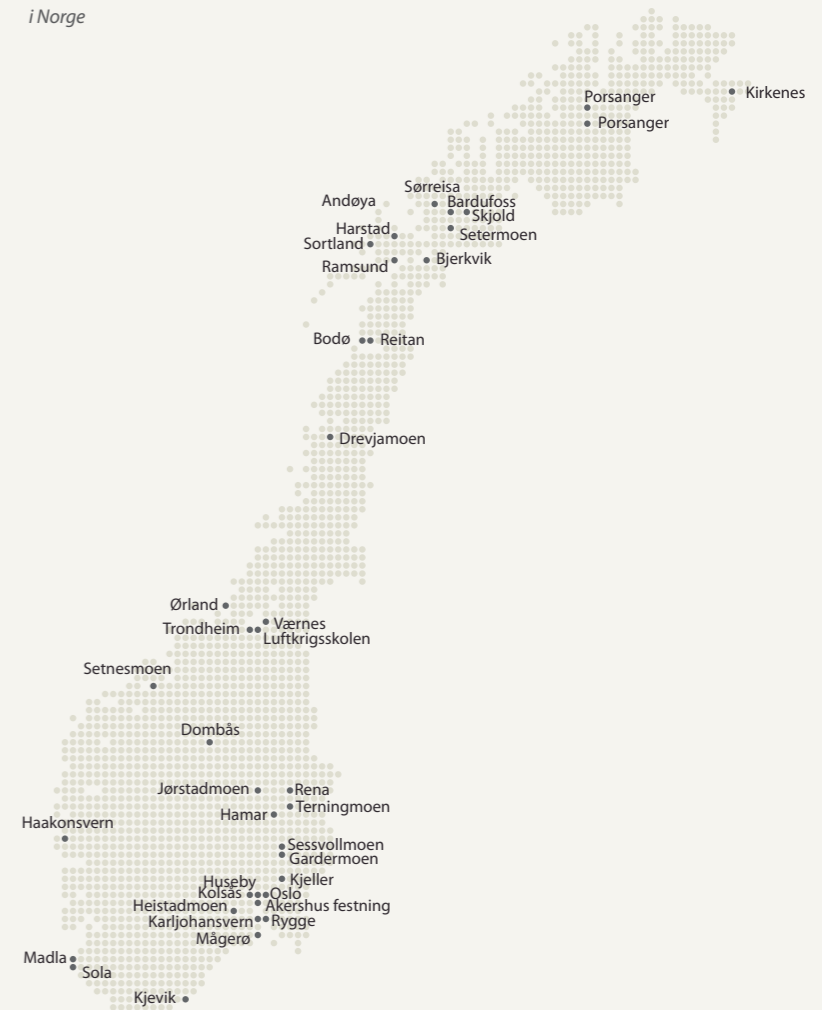
Forsvarets årsrapport

Forsvarets årsrapport skal gi en helhetlig, balansert og overordnet beskrivelse av etatens virksomhet. Samfunnet stiller store ressurser til vår rådighet. Gjennom denne rapporten gjør vi opp status på hvordan vi har løst våre ni pålagte oppgaver og vi gjør opp regnskap for 2013. Forsvaret ønsker åpenhet rundt de deler av virksomheten vår som ikke er gradert og det er vårt ønske at denne rapporten skal gi et godt og utfyllende bilde av Forsvarets virksomhet.

Sjef for Forsvarsstaben
Generalløytnant Erik Gustavson

LOKASJONER

i Norge

FORSVARETS REGNSKAP 2009–2013 (I tusen 2013-kroner)

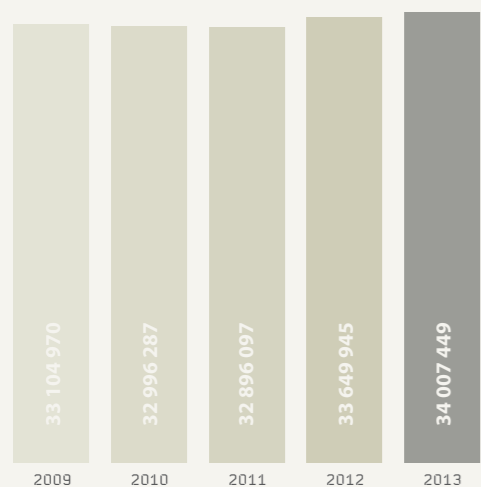
Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	13 525 455	13 632 650	13 882 084	14 100 077	13 938 815
Materielldrift	7 130 658	7 326 298	7 495 687	7 936 834	7 658 878
EBA-drift	3 508 751	3 578 803	3 607 327	3 449 958	3 514 047
Materiellinvestering	7 913 701	7 453 667	6 872 640	7 111 875	7 761 003
Etterretningstjenesten	1 026 405	1 004 868	1 038 358	1 051 201	1 134 706
Sum utgifter	33 104 970	32 996 287	32 896 097	33 649 945	34 007 449

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner. Viser til fullstendig regnskapsoversikt, side 143.

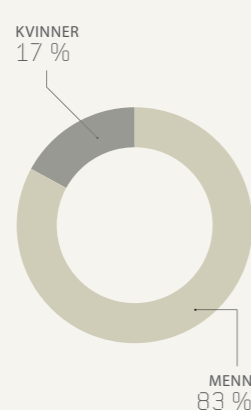
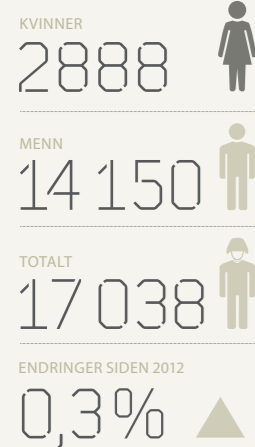
FORSVARETS TOTALE REGNSKAP

I tusen 2013-kroner:

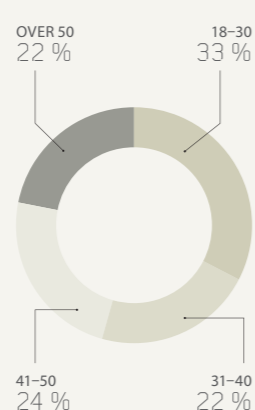
34 007 449

Kjønn (personer i snitt i 2013)

Alder

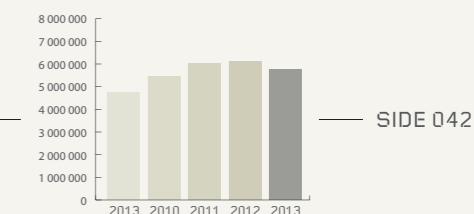
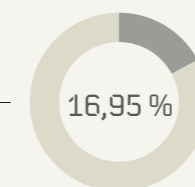
REGNSKAP

ANDEL AV FORSVARETS REGNSKAP I PROSENT

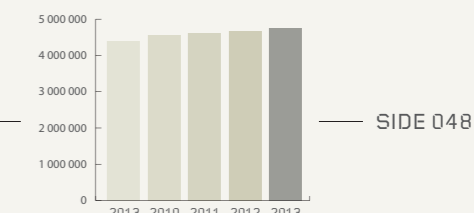
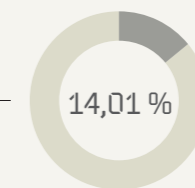
REGNSKAP SISTE 5 ÅR

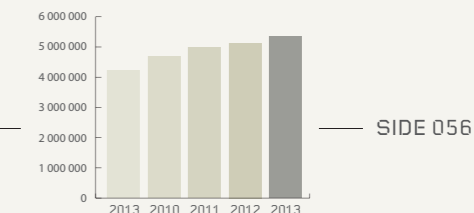
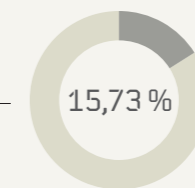
HÆREN
5 765 106

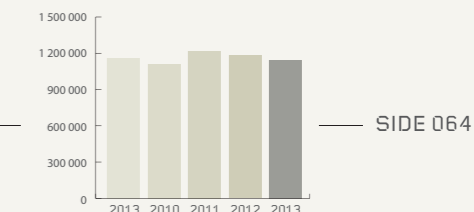
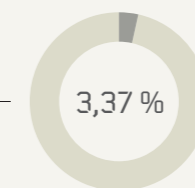
SJØFORSVARET
4 763 690

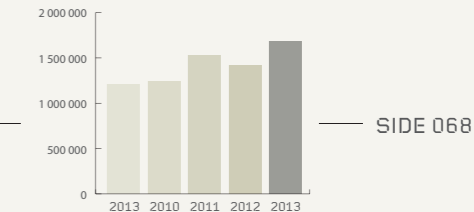
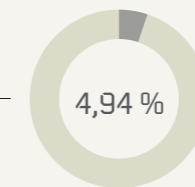
LUFTFORSVARET
5 349 964

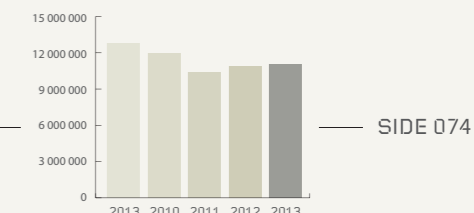
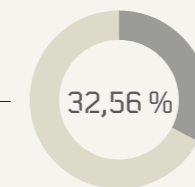
HEIMEVERNET
1 144 912

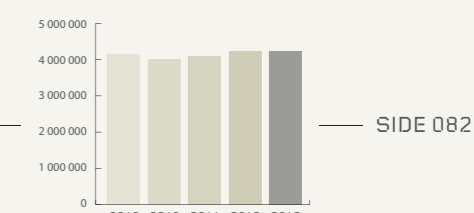
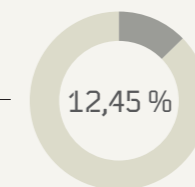
CYBERFORSVARET
1 678 596

FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON
11 072 810

ØVRIGE AVDELINGER
4 232 371

Løser oppdrag hver dag

Forsvaret leverte godt i 2013, men utfordringene våre trer stadig tydeligere frem i en tid der Norge må ta mer ansvar selv.

Stortinget har fastsatt ni oppgaver for Forsvaret. Sammenfattet skal Forsvaret bidra til å beskytte og ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier. For å løse oppgavene stilles store samfunnsressurser til vår rådighet. De skal vi forvalte forsvarlig og effektivt. Gjennom Forsvarets årsrapport gir vi tilbakemelding på hvordan oppgavene er løst, og hvordan vi har forvaltet økonomien.

Forsvaret løser daglig flere av de ni oppgavene, her hjemme i en nasjonal ramme eller ute i en internasjonal operasjon. Evnen til å løse oppgavene måler vi direkte. De mest krevende oppgavene – krisehåndtering og forsvar mot væpnet angrep eller krig i våre nærområder – ble vi heldigvis ikke utfordret på i 2013. Vår trening og øving for å mestre slike utfordringer, er det beste bildet vi kan gi på evnen til å løse disse oppgavene.

Hver dag, døgnet rundt, overvåker vi store luftrom og havområder. Vi hevder vår suverenitet langs yttergrensene på land, i luften og på havet. Vi kontrollerer forvaltningen av enorme fiskeriverdier i havområdene utenfor Norge, og vi bistår politi og redningstjeneste raskt og effektivt når vi blir kallet på. Dette er vi gode på. Vi har dyktig og godt trent personell, godt materiell og solid erfaring med å løse disse oppgavene. Det er imidlertid slik at behovene øker, og kravene til kva-

litet skjerpes, noe som stiller vår leveringsevne stadig mer på prøve.

Innsatsen i Afghanistan er blitt gradvis redusert i tråd med planen, men den var likevel vår største utenlandsoperasjon i 2013. Vi har også bidratt til flere mindre FN-oppdrag i Afrika, Midtøsten og til den multinasjonale observatørstyrken MFO på Sinaihalvøya. Flere av oppdragene er blitt mer komplekse og krevende, og dette gir økte utfordringer for personellet vårt.

Fregattene fikk mye oppmerksomhet i 2013. I desember i fjor møttes to av dem i Middelhavet – én på vei fra anti-piratoppdrag i Adenbukta, og én på vei for å eskortere kjemiske stridsmidler ut av Syria. Samtidig drev en tredje fregatt oppøving i Norge for NATO-oppdrag. At vi leverer godt betyr ikke at alt er perfekt. Fregattene våre løste tre lange og utfordrende internasjonale oppdrag i fjor, men samtidig ble det tydeliggjort at bemanningssituasjonen i deler av Sjøforsvaret er krevende.

I 2013 har vi kommet flere skritt videre i utviklingen av F-35. Norges to første fly er i produksjonslinjen og blir levert neste år. Det er nå produsert over 100 fly, mer enn 12 000 timer er fløyet og skarpe våpentester er gjennomført. Utviklingen av F-35 går i henhold til →

// Hver dag, døgnet rundt, overvåker vi store luftrom og havområder. Vi hevder vår suverenitet langs yttergrensene på land, i luften og på havet. Vi kontrollerer forvaltningen av enorme fiskeriverdier i havområdene utenfor Norge, og vi bistår politi og redningstjeneste raskt og effektivt når vi blir kallet på. Dette er vi gode på.

planen, og det er funnet løsninger på de største tekniske utfordringene.

I fremtiden vil vi se at våre ulike våpensystemer samvirker enda mer enn i dag, noe som vil øke Forsvarets samlede operative evne. Med nye systemer kan vi også utnytte simulatorer på en mer effektiv måte. Moderne simulatorer er et godt supplement til vår øvrige øving, og gir på enkelte områder en unik adgang til trening på utfordringer som ellers ikke kan gjøres i fredstid.

Forsvaret er en beredskapsorganisasjon der ulike avdelinger har ulike beredskapstider. Mange av aktivitetene er innrettet mot å klargjøre, vedlikeholde og utvikle denne beredskapen, slik at Forsvaret kan stille relevante kapasiteter når krisesituasjoner oppstår. Vi har anskaffet mye ny struktur og vi må trolig tilbake til andre verdenskrig for å finne like erfarne soldater som det vi har i dag. Ny teknologi gir oss bedre systemer, men erfaringer forteller oss entydig at nye systemer koster mer å drifte. I en situasjon der alle øvrige NATO-land bygger ned styrker og materiell på grunn av økonomien, må Norge ta mer ansvar her hjemme i det daglige og ved kriser. Det krever kortere reaksjonstid, og det fordrer i sin tur større bemanning.

Langtidsplanen ligger fast, vi står foran betydelige moderniseringer og Luftforsvaret er inne i en stor omstilling. Vi vil i tiden fremover sette i drift flere nye våpensystemer og våpenplattformer. Også i 2013 er

det lagt ned betydelig innsats i videre interneffektivisering. Hver krone som bevilges Forsvaret skal omsettes i mest mulig forsvarsevne. Vi er imidlertid i ferd med å nå grensen for hva som er mulig å interneffektivisere. Vi vil fortsatt søke å løse oppgavene våre smartere og bedre, men de største gevinstene synes å være tatt ut.

Vi i Forsvaret er nøkterne i vår omgang med «skattebetalernes penger». En av våre utfordringer er at den oppfatningen ikke helt ut deles verken blant alle ansatte eller i samfunnet for øvrig. Vi må derfor bli flinkere til å vise de gode løsningene personellet vårt har funnet – løsninger som sparer tid, krefter og penger.

Forsvaret har gjennom 2013 løst pågående operasjoner både hjemme og ute på en god måte. Æren for dette ligger først og fremst hos alle våre dyktige og motiverte ansatte og ledere, som løser krevende og meningsfulle oppdrag hver dag. Dyktig og godt motivert personell i alle kategorier vil også i fremtiden være den aller viktigste komponenten for å oppnå gode resultater. Utviklingen av gode personellordninger og et system for karriereutvikling som gagner Forsvaret, og som gjør oss til en attraktiv arbeidsplass også i årene som kommer, er derfor meget viktig.

Forsvaret leverer godt, men samtidig trer utfordringene våre stadig tydeligere frem. Jeg håper og forventer at den videre debatten om Forsvaret også vil ta opp vårt fremtidige ambisjons- og bemanningsnivå.

FORSVARSSJEF
Admiral
Haakon
Bruun-Hanssen

Sjef for
Forsvarsstaben
Generaløyntant
Erik Gustavson

Sjef for Forsvarets
operative hovedkvarter
Generaløyntant
Morten Haga Lunde

Generalinspektøren
for Hæren
Generalmajor
Rune Jakobsen

Generalinspektøren
for Sjøforsvaret
Kontreadmiral
Lars Saunes

Generalinspektøren
for Luftforsvaret
Generalmajor
Per Egil Rygg

Generalinspektøren
for Heimevernet
Generalmajor
Rune Raabye

Sjef for Forsvarets
logistikkorganisasjon
Adm. direktør
Petter Jansen

Sjef for
Cyberforsvaret
Generalmajor
Odd Egil Pedersen

Sjef for Forsvarets
spesialstyrker
Kontreadmiral
Nils Johan Holte

Sjef for
Etterretningstjenesten
Generaløyntant
Kjell Grandhagen

Sjef for
Forsvarets sanitet
Kontreadmiral
Jan Sommerfelt-
Pettersen

Sjef for
Forsvarets høyskole
Kontreadmiral
Louise Kathrine
Dedichen

Forsvarssjefens ledergruppe april 2014

Forsvarets ledelse

Forsvarssjefen er landets høyeste militære embetsmann og regjeringens og forsvarsministerens nærmeste militære rådgiver i fred og krig. Han fører alminnelig kommando over Forsvarets personell og har ansvaret for forsvarets virksomhet.

Organisasjonen til Forsvaret består av Forsvarsstaben og 20 enheter underlagt forsvarssjefen. Sjefene for 12 av enhetene utgjør forsvarssjefen sin ledergruppe. De siste ni er underlagt sjefen for Forsvarsstaben. Forsvarsstaben skal på vegne av forsvarssjefen ivareta ansvaret for å planlegge, styre og følge opp hele Forsvarets virksomhet, styrkeproduksjoner, operasjoner og støttevirksomhet.

(april 2014)

FORSVARSSJEF
Admiral
Haakon
Bruun-Hanssen

Sjef for
Forsvarsstaben
Generalløytnant
Erik Gustavson

FORSVARSSTABEN

Sjef for økonomi- og
styringsavdelingen
Generalmajor
Rolf Erik Bjerk

Sjef for
operasjonsavdelingen
Generalmajor
Odin Johannessen

Sjef for
pesonellavdelingen
Direktør
Tom Simonsen

Sjef for
organisasjonsavdelingen
Kontreadmiral
Ketil Olsen

Sjef for
veteranavdelingen
Generalmajor
Kristin Lund

ANDRE AVDELINGER

Sjef for Forsvarets
personell- og
vernepliktssenter
Brigader
Jan Erik Thoresen

Sjef for Forsvarets
mediesenter
Avdelingsdirektør
Tom O. Ovind

Sjef for Forsvarets
sikkerhetsavdeling
Kommandør
Hans Kristian Herland

Sjef Forsvarets avdeling
for kultur og tradisjon
Brigader
John Einar Hynaas

FORSVARSSJEFENS LEDERGRUPPE

Sjef for Forsvarets
operative hovedkvarter
Generalløytnant
Morten Haga Lunde

Generalinspektøren
for Hæren
Generalmajor
Rune Jakobsen

Generalinspektøren
for Sjøforsvaret
Kontreadmiral
Lars Saunes

Generalinspektøren
for Luftforsvaret
Generalmajor
Per Egil Rygg

Generalinspektøren
for Heimevernet
Generalmajor
Rune Raabye

Sjef for Forsvarets
logistikkorganisasjon
Adm. direktør
Petter Jansen

Sjef for
Cyberforsvaret
Generalmajor
Odd Egil Pedersen

Sjef for Forsvarets
spesialstyrker
Kontreadmiral
Nils Johan Holte

Sjef for
Etterretningstjenesten
Generalløytnant
Kjell Grandhagen

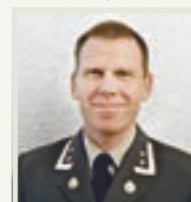
Sjef for
Forsvarets sanitet
Kontreadmiral
Jan Sommerfelt-
Petersen

Sjef for
Forsvarets høgskole
Kontreadmiral
Louise Kathrine
Dedichen

Sjef for Forsvarets
regnskapsavdeling
Kommandørkaptein
Ståle Eriksen

Sjef for Forsvarets
lønnsadministrasjon
Oberstløytnant
Torstein Svendsen

Sjef for
Feltprestokorpset
Brigader
Alf Petter Hagesæther

Sjef for LOS-
programmet
Brigader
Christian Ødegaard

Sjef for
Forsvarets forum
Ansvarlig redaktør
Tor Eigil Stordahl

OPPGAVENE ↘

Forsvarets ni oppgaver

Norske myndigheter har pålagt Forsvaret å beskytte og ivareta Norges sikkerhet, interesser og verdier. Evnen til å løse disse oppgavene er avgjørende for om Norge har et effektivt og godt forsvar. Derfor er Forsvarets hovedleveranse operativ evne, og hovedmålet er å opprettholde og videreutvikle denne evnen.

■ **Dagens situasjon** krever et forsvar med tilstrekkelig reaksjonsevne, kampkraft, utholdenhet og dessuten god evne til utstasjonering og til samarbeid med sivile aktører, allierte og partnere. Troverdighet og reell operativ evne bidrar til å etablere en krigsførebyggende terskel og reduserer sannsynligheten for at sikkerhetspolitiske utfordringer oppstår.

Forsvaret er først og fremst et sikkerhetspolitisk verktøy og skal løse oppgaver pålagt av politiske myndigheter innenfor et definert ambisjonsnivå og fastlagte rammer. Evnen til å løse både rutinemessige og mer krevende oppdrag forutsetter et avklart og realistisk ambisjonsnivå. Det er derfor nødvendig med en balanse mellom oppgaver og tildelte ressurser. →

01 UTGJØRE EN KRIGSFØREBYGGENDE TERSKEL MED BASIS I NATO

Hensikten med en krigsførebyggende terskel er å få en potensiell aggressor til avstå fra å presse, true eller angripe Norge fordi kostnaden vil være for høy. Forsvaret sikrer best evnen til å fungere som en krigsførebyggende terskel gjennom en godt synlig beredskap og regelmessig tilstedeværelse med relevante militære kapasiteter i våre områder. Grunnmuren i den krigsførebyggende terskelen er NATO-medlemskapet, og det er derfor ingen forutsetning at Norge alene skal kunne avvise et omfattende angrep. Men Forsvaret må kunne engasjere en angriper og samtidig legge til rette for alliert bistand.

Evnen til å løse denne oppgaven er krevende å måle. Forsvaret har imidlertid en rekke kapabiliteter som anses å være avgjørende for å etablere en krigsførebyggende terskel. Forsvaret har moderne, slagkraftig materiell og kompetent personell. Jevnlig tilstedeværelse i Norge og norske interesseområder med kampfly, undervannsbåter og moderne fregatter, bidrar særlig til å løse denne oppgaven. Også felles trening og øvelser med allierte på norsk jord gjør at landet har en troverdig krigsførebyggende terskel.

02 FORSVARE NORGE OG ALLIERTE MOT ALVORLIGE TRUSLER, ANSLAG OG ANGREP, INNENFOR RAMMEN AV NATOs KOLLEKTIVE FORSVAR

Forsvaret skal sammen med allierte kunne håndtere trusler, anslag og angrep mot Norge og øvrige deler av NATO i henhold til Atlanterhavspaktens artikkel fem og seks. Artikkelen omfatter alle typer anslag og angrep, fra både statlige og ikke-statlige aktører, som skaper eller truer med å skape så omfattende skade at NATO vil iverksette kollektive forsvarstiltak. Forsvaret må også være dimensjonert og organisert for å kunne deployere til og operere i hele NATOs ansvarsområde. Slik kan man ivareta Norges forpliktelse om kollektivt selvforsvar av NATO-pakten hvis et medlemsland blir angrepet. Det innebærer at Norge vil stille en størst mulig andel av den deployerbare delen av Forsvarets operative struktur til disposisjon i NATOs beredskapsordninger.

Hærens Brigade Nord utgjør hovedkampstyrken i landforsvaret og kan ved behov stille elementer som settes inn i operasjoner der Norge må bidra til kollektivt forsvar av andre land i NATO. Brigaden er ikke

dimensjonert for å håndtere et omfattende angrep mot Norge alene, og nasjonen vil derfor være avhengig av alliert støtte. Forsvarets militære styrker øver og trener følgelig med allierte styrker både hjemme og i utlandet for å sikre effektivt samvirke i krigsoperasjoner. Erfaringer fra internasjonale operasjoner og samtrening med styrker fra de andre forsvarsgrenene har styrket brigadens operative evne i 2013.

Heimevernets hovedoppgave er vakthold og sikring av viktige områder og infrastruktur. Heimevernets innsatsstyrke kan settes inn på meget kort varsel, mens Heimevernets områdestruktur vil trenge noe tid før den er klar til å avløse de andre. En større del av Heimevernet er blitt øvd i 2013 i forhold til i 2012.

Fregatter, undervannsbåter, korvetter, minefartøyer og P-3C Orion overvåkningsfly er vesentlige bidragsyttere i forsvaret av Norges havområder. Fartøyene støttes av blant annet kystjegere og minedykkere med meget god operativ evne. Sjøforsvaret deltar jevnlig på NATO-øvelser og kan integreres i multinasjonale enheter på en svært god måte. I 2013 har det også vært prøveskutt med det nye sjømålsmissilet (NSM) fra både fregatt og korvett. Resultatet var svært bra, og det nye missilet har styrket Forsvarets evne til å bekjempe mål på havoverflaten betydelig.

Kampfly er ett av Forsvarets viktigste strukturelementer til denne oppgaven. Luftforsvaret gjennomgår nå en stor omstilling. Da basene Mågerø og Bodø ble besluttet nedlagt, sluttet personell ved blant annet Bodø hovedflystasjon og Mågerø stasjon tidligere enn forventet. Det har blant annet medført redusert aktivitet for kampflyvåpenet i 2013. Det er satt i verk en rekke tiltak for å beholde kritisk kompetanse i Luftforsvaret, slik at aktivitetsnivået opprettholdes på et tilstrekkelig nivå for operativ evne og innføring av nye kampfly. Luftforsvarets styrker øver jevnlig sammen med utenlandske avdelinger, og samvirket med allierte land-, sjø- og luftstyrker fungerer godt.

Spesialstyrkenes evne til å løse oppdrag knyttet til kollektivt forsvar av Norge og øvrige deler av NATO, vurderes som svært god.

Vertslandsstøttebataljonen er en avdeling som skal legge til rette for mottak av allierte styrker. Bataljonen er en svært viktig avdeling for forsvaret av Norge, og Forsvarets tilgang på strategisk sjø- og lufttransportkapasitet er vurdert som tilfredsstillende.

Forsvarets evne til å løse oppgaven vurderes som god. De enkelte kamplementene har relevant og moderne materiell og personell med høy kompetanse.

// Spesialstyrkene utgjør også svært kompetente og fleksible avdelinger med kort reaksjonstid. Styrkene er svært anvendelige som bidrag til å løse nasjonale episoder og kriser.

03 AVVERGE OG HÅNDBERE EPISODER OG SIKKERHETSPOLITISKE KRISER MED NASJONALE RESSURSER OG LEGGE TIL RETTE FOR ALLIERT ENGASJEMENT OM NØDVENDIG

Forsvaret skal ha en selvstendig evne til å håndtere begrensede militære eller asymmetriske trusler. Episoder og kriser som håndteres nasjonalt, skal hurtig, og med et minimum av negative konsekvenser, kunne bringes under kontroll, eventuelt parallelt med at norske myndigheter involverer NATO. Relevant militær tilstedeværelse er av stor betydning, siden det styrker evnen til å håndtere episoder og kriser opp til et visst nivå, uten at det er nødvendig å sette inn ytterligere militære kapabiliteter. Nasjonal krisehåndtering omfatter også evnen til raskt å sørge for at en situasjon om nødvendig kan håndteres etter Atlanterhavspaktens artikkel fem.

Som ledelsesapparat er Forsvarets operative hovedkvarter viktig for å kunne løse denne oppgaven. Etter øvelse Gram i 2013 ble hovedkvarteret erklært fullt operativt, og evnen til å lede nasjonale styrker anses som god.

Den samme vurderingen gjelder for Hærens evne til å håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser. Blant annet kan Brigade Nord stille en bataljon til nasjonal krisehåndtering i løpet av kort tid. Innsatsstyrkene i Heimevernet er godt trent og kan ved en krise hurtig settes inn for å ta seg av vakthold og sikring.

Sjøforsvarets bidrag innen denne oppgaven er god. Kystvaktens tilstedeværelse i norske havområder gir mulighet for hurtig håndtering av episoder og kriser hvis behovet skulle oppstå. Kysteskadrens fartøyer og avdelinger har i tillegg kompetanse og moderne materiell som er velegnet til å forsterke eller overta for Kystvakten ved behov. Alle de seks korvettene er faset inn, og det forventes at både korvettene og fregattene blir fullt operative med nytt sjømålsmissil i løpet av 2014. Personellsituasjonen i Sjøforsvaret er fortsatt utfordrende som følge av stor konkurranse fra det sivile arbeidsmarkedet, men bemanningssituasjonen og treningsnivået har likevel vært tilstrekkelig gjennom hele 2013.

For å kunne håndtere episoder i luften, er man avhengig av tidlig varsling og at Luftforsvarets fly hurtig kan være tilgjengelige for innsats i de aktuelle områdene. Luftradarkjeden overvåker kontinuerlig luftrommet og kampfly på beredskap kan reagere i løpet av svært kort tid.

De moderne C-130J-transportflyene gir Forsvaret fleksibilitet til å forflytte materiell og personell dit det er behov. Forsvarets strategiske transportkapasitet er tilgjengelig

gjennom det multinasjonale samarbeidet om det store transportflyet C-17. I tillegg gir Forsvarets Bell 412-helikoptre transportkapasitet ved nasjonal krisehåndtering.

Spesialstyrkene utgjør også svært kompetente og fleksible avdelinger med kort reaksjonstid. Styrkene er svært anvendelige som bidrag til å løse nasjonale episoder og kriser.

Forutsetningene for å kunne håndtere episoder og mindre kriser vurderes fortsatt som gode.

04 SIKRE ET NASJONALT BESLUTNINGSGRUNNLAG GJENNOM TIDSMESSIG OVERVÅKNING OG ETTERRETNING

Hovedmålet med Forsvarets overvåknings- og etterretningsvirksomhet er å fremskaffe et tidsriktig og entydig situasjonsbilde som bidrar til et best mulig beslutningsgrunnlag for politiske myndigheter og Forsvarets ledelse. En hovedoppgave for Forsvaret er derfor å ha evne til å overvåke norsk territorium og utvalgte havområder der Norge ut fra internasjonal lov eller avtaler har suverene rettigheter. Norge skal ha en selvstendig evne til etterretning i egne nærområder, både for å kunne formidle vurderinger av situasjonen til allierte og samarbeidspartnere, og for at Forsvaret skal kunne gjennomføre sine øvrige oppgaver på en tilfredsstillende måte.

Etterretningstjenesten er den viktigste bidragsyteren til denne oppgaven, men også andre deler av Forsvarets ressurser overvåker og innhenter informasjon hele døgnet. Etterretningstjenesten innhenter informasjon etter egne prosedyrer og metoder, og utarbeider analyser og vurderinger til støtte for nasjonale beslutningstakere. Bilaterale og multilaterale avtaler med andre land bidrar til at Norge har et godt grunnlag for å gjennomføre selvstendige vurderinger.

Grensen mot Russland overvåkes primært av Grensevakten ved Garnisonen i Sør-Varanger. De bidrar daglig til å overvåke grensen gjennom kontinuerlig tilstedeværelse.

På havet bidrar Sjøforsvaret og Luftforsvaret til døgntilgjengelig overvåkning i prioriterte norske ansvars- og interesseområder. Kystvaktens fartøyer, kystradarkjeden i Nord-Norge og maritime patruljefly er hovedbidragsyterne i overvåkning av utvalgt aktivitet i sjøterritoriet og utvalgte geografiske områder til sjøs der Norge har jurisdiksjon.

Å overvåke og innhente informasjon er også en →

→ av primæroppgavene til Forsvarets maritime patruljefly P-3C Orion. De maritime patruljeflyene har meget god evne til å overvåke både sjø og land, og innhenter data som grunnlag for etterretning. Overvåkningsflyene gjennomgår nå et oppdateringsprogram for å være relevante også i fremtiden. Tekniske utfordringer medførte et lavere aktivitetsnivå enn det som var planlagt for 2013.

Evnen til å sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag i luften ivaretas hovedsakelig av sensorene i Luftforsvarets kontroll- og varslingskjede (K&V-systemet). Periodevis og i områder av spesiell interesse, kan overvåkingen forsterkes med fregattene i Fridtjof Nansen-klassen og med NATOs luftbårne radar- og kontrollsystem, AWACS. På sikt vil det være behov for å oppgradere eller skifte ut de fast plasserte radarene for luftovervåking.

Cyberforsvaret overvåker kontinuerlig Forsvarets informasjons- og kommunikasjonssystemer. Evnen til å kunne beskytte mot angrep i det digitale rom vurderes som god.

Oppsummert er evnen til å løse oppgaven opprettholdt i 2013. Enkelte overvåkningssystemer har imidlertid et behov for oppdatering eller utskifting. Trusselen i det digitale rom er økende og er et prioritert område for Forsvaret i innværende langtidperiode.

05 HEVDE NORSK SUVERENITET OG NORSKE SUVERENE RETTIGHETER

Det er Forsvarets ansvar å hevde norsk suverenitet. Det betyr at Forsvaret skal kunne markere og forsvare, om nødvendig med militærmakt, norske grunnrettigheter mot andre stater som direkte eller indirekte utfordrer Norges suverenitet i våre jurisdiksjonsområder. Oppgaven går blant annet ut på å håndtere begrensede episoder og hindre at uvedkommende aktører får adgang til norsk territorium og skader vitale samfunnsinteresser. Forsvaret skal også kunne sikre norske ambassader og norsk skipsfart ved behov. Oppgaven avgrenses til å håndtere sporadiske krenkelsers på lavt nivå. Håndtering av større eller vedvarende krenkelsers faller inn under oppgave 3.

God situasjonsforståelse er grunnlaget for å kunne hevde suverenitet, noe som oppnås gjennom overvåking og etterretning. I tillegg krever oppgaven kontinuerlig tilstedeværelse med operativ kapasitet i norske sjø-, luft- og landområder.

I grenseområdet mot Russland sikrer Grensevakten

norsk suverenitet på en god måte. Avdelingen er godt trent, utrustet og organisert. Samarbeidet med politiet fungerer dessuten svært bra, og det kommuniseres nå på gradert samband. Også Hans Majestet Kongens Gardes primæroppdrag, det vil si vakthold og sikring av kongefamilien og dens residenser, er løst uten avvik.

Kystvaktens ubrutte tilstedeværelse i norske havområder og i norske jurisdiksjonsområder er viktig for å kunne hevde norsk suverenitet, og understøttes av Kysteskadrens fregatter, korvetter, undervannsbåter og Luftforsvarets P-3 Orion. Fartøyene bidrar til å følge opp anløpsforskriften gjennom identifikasjon og visitasjon av skip i norsk territorialfarvann.

I luften er det primært kontroll- og varslingsystemet og F-16-kampflyene som bidrar til å løse oppgaven, basert på jevnlig tilstedeværelse og god reaksjonsevne ved episoder. F-16-flyene er i høy beredskap for å kunne identifisere og avskjære fremmede fly og bidrar til norsk suverenitetshevdelse på en meget god måte.

Forsvarets operative enheter har gode forutsetninger for å håndtere utfordringene knyttet til å hevde norsk suverenitet. Tilstedeværelsen langs den norsk-russiske grensen, på havet og i luften, anses som svært god.

06 IVARETA MYNDIGHETSUTØVELSE PÅ AVGRENSEDE OMRÅDER

Å utøve myndighet er en nasjonal oppgave som normalt løses av politiet og andre sivile myndigheter. Forsvaret skal ivareta myndighetsutøvelse knyttet til å beskytte norske suverene rettigheter og håndheve norsk lov på de avgrensede områder der deler av Forsvaret er tildelt særskilt myndighet. Ansvarer omfatter også forebyggende tiltak. Med myndighetsutøvelse menes å utøve offentlig myndighet med hjemmel i nasjonal rett, for å håndheve offentligrettslige påbud, forbud og vilkår i medhold av lov, forskrifter eller annet gyldig kompetansegrunnlag, rettet mot enkeltpersoner eller andre private rettssubjekter. På to hovedområder er Forsvaret tildelt særskilt myndighet til å håndheve norsk lov:

1) ressurskontroll og annen myndighetsutøvelse til havs, og 2) grenseoppsyn langs den norsk-russiske grensen. Forsvaret må generelt ha evne til raskt å oppdage og reagere på brudd på disse områdene. Myndighetsutøvelsen må dessuten være tilstrekkelig tydelig og konsekvent for å ha en preventiv effekt.

Det er Forsvarets operative hovedkvarter som leder

// På to hovedområder er Forsvaret tildelt særskilt myndighet til å håndheve norsk lov: 1) ressurskontroll og annen myndighetsutøvelse til havs, og 2) grenseoppsyn langs den norsk-russiske grensen. Forsvaret må generelt ha evne til raskt å oppdage og reagere på brudd på disse områdene.

styrker med ansvar for myndighetsutøvelse. Oppgaven krever god situasjonsoversikt og tett koordinering med sivile etater. Koordineringen og samarbeidet med sivile etater fungerer meget godt.

Forsvaret driver oppsyns- og kontrollvirksomhet på vegne av andre offentlige etater en rekke steder i landet. Mot den russiske grensen utøves oppsyns- og kontrollvirksomheten av Garnisonen i Sør-Varanger. Denne oppgaven løser Grensevakten meget godt. Når et nasjonalt nødnett er etablert, vil kommunikasjonsevnen med politiet bli forbedret.

Kystvaktloven angir hvilke områder Kystvakten har primærmyndighet og hvilke områder den er pålagt å støtte andre etater. Kystvaktens fartøyer opererer på kysten, i norsk økonomisk sone (NØS), i fiskerisonen ved Jan Mayen, i fiskevernsonen ved Svalbard og i tilstøtende farvann. Kystvaktens myndighetsutøvelse støttes av overvåking med satellitt, fly og maritime helikoptre. Det har vært få tilgjengelige Lynx-helikoptre i 2013, og helikopterstøtten til Kystvakten har vært lav. Tre maritime NH-90-helikoptre er nå levert og gjennomgår operativ testing. Det er planlagt at to til tre nye NH-90 vil bli levert i løpet av 2014. Når NH-90 er innfaset, vil Kystvakten kunne overvåke større deler av havområdet og øke evnen til fiskerioppsyn og annen myndighetsutøvelse til havs.

Garnisonen i Sør-Varanger og Kystvakten håndterer daglig utfordringene rundt grensevaktet og ressursforvaltningen. Sett i sammenheng med bidrag fra sivile etater, vurderes ivaretagelsen av myndighetsutøvelse, inkludert Schengen-forpliktelser, å være meget god og troverdig.

07 DELTA I FLERNASJONAL KRISEHÅNDTERING, HERUNDER FREDSSTØTTENDE OPERASJONER

Utfordringene internasjonalt tilsier at bidrag til internasjonale operasjoner vil være en viktig oppgave for Forsvaret også i årene fremover. Norsk deltakelse i flernasjonale, fredsstøttende operasjoner er viktig både som bidrag til internasjonal fred og sikkerhet, og som støtte til FN og NATOs relevans og troverdighet. Det er et mål å øke Norges bidrag til FN-ledede operasjoner og i perioder delta med begrensede styrker i utvalgte EU-operasjoner. Norsk deltakelse i fredsstøttende operasjoner skal være utvetydig forankret

i FN-pakten. Forsvaret skal kunne bidra i hele spekteret av internasjonale operasjoner, inkludert preventive stabiliseringsoperasjoner, mer tradisjonelle fredsbevarende operasjoner og fredsopprettende operasjoner. I slike operasjoner skal norske styrker kunne samvirke effektivt med allierte og partnerlands styrker.

Forsvaret har gjennom 2013 levert styrker med meget høy operativ evne til operasjoner i utlandet og til flernasjonale beredskapsstyrker. Forsvaret har også bidratt med stabsoffiserer og observatører til flere multinasjonale og NATO- eller FN-ledede operasjoner. Norge har hatt i underkant av 20 stabsoffiserer og militære liaisonoffiserer i Sør-Sudan. Et styrkebidrag til Mali er under planlegging, og et forparti på fire offiserer har vært deployert siden september. I Midtøsten deltar Norge med personell i UNTSO (United Nations Truce Supervision Organisation) og MFO (Multinational Forces and Observers). På Balkan har Norge personell i Sarajevo og i Kosovo.

Norges militære bidrag i Afghanistan ble redusert i løpet av 2013 og bemanningen har gått ned fra 270 til omtrent 200 personer. Det norske styrkebidraget vil reduseres ytterligere i 2014 og samles i Kabul. I 2013 har Forsvarets bidrag i Afghanistan vært rettet mot mentorering og rådgivning av afghansk politi og spesialpoliti. Spesialstyrker fra Forsvarets spesialkommando og Marinens jegerkommando har blant annet drevet opplæring og mentorering av afghanske sikkerhetsstyrker i Kabul i 2013.

Sjøforsvaret stiller regelmessig styrkebidrag til NATOs maritime beredskapsstyrker. Fra mai 2013 har Norge hatt kommando- og flaggskip i NATOs stående maritime flåtestyrke og samtidig ledet NATOs operasjon Ocean Shield fra mai til desember. Styrken var forsterket med bordingslag fra Marinejegerkommandoen og et traume-team. Norge har også deltatt i NATOs stående mine-rydderstyrke våren og høsten 2013. Fra 15. desember har Norge bidratt til uttransport av kjemiske stridsmidler fra Syria (operasjon RECSYR). Totalt består bidraget av omtrent 180 personer, inkludert personell på sivilt frakteskip, fregatt og stabs-/støtteelement.

Forsvarets operative hovedkvarter er godt utrustet og trent til å ivareta norske styrkebidrag som er ute i internasjonale operasjoner.

Totalt anses Forsvarets evne til å løse oppgaven som svært god. De mange utenlandsoperasjonene har gitt verdifull kompetanse på en rekke områder, og erfaringene har økt evnen til å løse også andre oppgaver. →

→ 08 BIDRA TIL INTERNASJONALT SAMARBEID PÅ DET FORSVARS- OG SIKKERHETSPOLITISKE OMRÅDET

Forsvaret skal støtte internasjonalt militært samarbeid med mål om å skape fred og stabilitet. I oppgaven inngår arbeid for å forhindre at masseødeleggelsesvåpen blir tilgjengelige for aktører som er en potensiell trussel mot norsk og internasjonal sikkerhet. Forsvaret skal også bidra til sikkerhetssektorreformer i andre land, det vil si å bygge opp samarbeidspartnerne evne til å sikre demokratisk kontroll over egen forsvarssektor og kunne bidra til internasjonal sikkerhet og samarbeid.

Å delta i internasjonale operasjoner er Forsvarets fremste bidrag også til denne oppgaven. Militær representasjon ved en rekke ambassader og i militære hovedkvarterer støtter det norske diplomatiet. Forsvaret har med flere land også bilaterale tiltaksplaner som er med på å styrke forståelsen og tilliten mellom landene. Gjennom tiltaket «Forsvarsrettet sikkerhetssektorreform» har Forsvaret i 2013 for eksempel gjennomført en rekke vellykkede prosjekter med Ukraina, Georgia og land på Vest-Balkan. Prosjektene omfatter blant annet støtte til å utvikle nasjonalgarden i Georgia, et omfattende sanitetssamarbeid på Vest-Balkan og utviklingen av «Avansert distribuert læring» i Serbia og Ukraina. Det er også donert IKT-materiell til Bosnia-Herzegovina og Montenegro. Gjennom et nordisk samarbeid bidrar Norge på tilsvarende måte med å støtte kapasitetsbygging i den østafrikanske regionen, innrettet mot fredsbevarende operasjoner og maritim sikkerhet. I dette inngår også støtte til å bekjempe piratvirksomhet.

Samarbeidet med Russland er gitt en fremtredende plass i norsk nordområdepolitikk, og følges opp med militære aktiviteter som møter, besøk og øvelser. De seneste årenes utvikling viser en tydelig positiv trend på dette området. I 2013 ble øvelse Pomor gjennomført med godt resultat. Flere andre samarbeidsaktiviteter ble derimot kansellert, blant annet ble oppstarten av et mulig tettere samarbeid på hærsiden utsatt til 2014. Et annet tiltak er «Arctic Security Forces Roundtable», som er et militært forum der blant annet utfordringer og samarbeid diskuteres med tanke på å utvikle området «safety and security» i nordområdene.

Etterretningstjenestens kontinuerlige arbeid for å hente inn og analysere informasjon, kombinert med Forsvarets aktive oppfølging av CFE-, «Open Skies»- og «Incident at Sea»-avtalene, er også med på å løse oppgaven. Videre legges det økende vekt på avtalen om å begrense «Small Arms Weapons» og å delta i dette arbeidet.

Ikke-spredningsarbeid blir ivarettatt på flere måter.

09 BIDRA TIL IVARETAKELSE AV SAMFUNNSSIKKERHET OG ANDRE SENTRALE SAMFUNNSOPPGAVER

Som en del av totalforsvarsordningen skal Forsvaret, etter anmodning, støtte det sivile samfunn ved ulykker, naturkatastrofer, alvorlig kriminalitet og andre kriser, og bidra til å beskytte samfunnet mot alvorlige anslag, som terror. Militær bistand er aktuelt når sivile myndigheter ikke har ressurser til å håndtere situasjonen alene. Bidrag til den sivile delen av samfunnsikkerhetsarbeidet reguleres gjennom bistandsinstruksen, og foregår koordinert med og etter anmodning fra politiet. Alle Forsvarets tilgjengelige ressurser skal kunne bistå i sivil krisehåndtering, avhengig av den faktiske situasjonen og sivile myndigheters behov.

Noen strukturelementer er særlig relevante og spesielt forberedt på slik bistand. Forsvaret har for eksempel gjennom hele 2013 hatt to Bell 412-helikoptre i høy beredskap på Rygge flystasjon for å kunne bistå politiet. Fra 15. april 2013 ble det i tillegg etablert en militær helikopterberedskap med to Bell 412 på Bardufoss flystasjon til støtte for politiet. Beredskapen har fungert meget godt.

I 2013 gjennomførte Forsvaret også 299 eksplosivryddeoppdrag til støtte for det sivile samfunnet. Beredskapen for slike oppdrag rulleres mellom operative avdelinger i Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret. Det ble også mottatt 49 anmodninger om å bistå politiet.

Spesialstyrkenes oppgaver nasjonalt er i hovedsak knyttet til kontraterroroperasjoner. Styrkene trener jevnlig med politiet og har svært gode ferdigheter til å kunne løse denne typen krevende oppdrag. Hærens avdelinger er organisert, utstyrt og godt egnet til å støtte det sivile samfunnet ved behov. Heimevernet har etablert samarbeidsavtaler med sine respektive politidistrikter, og har ved flere anledninger i 2013 sikret og holdt vakt ved allierte fartøyer som har besøkt norske havner.

Forsvaret støtter etter anmodning også det sivile samfunnet med noen unike kapasiteter for vern mot CBRN (CBRN er et internasjonalt samlebegrep basert på de engelskspråklige begrepene chemical, biological, radiological og nuclear). For eksempel har Forsvaret luftbårne sensorer for radiologisk søk med P-3 Orion og Sea King. Et mindre CBRN-spesialistmiljø er komplementært til den sivile siden. Det finnes også et CBRN-informasjonsforum mellom sivil og militær side i regi av Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap.

Forsvarets har også medisinsk evakueringskapasitet med fly, for eksempel gjennom C-130J-transportfly. I tillegg har Forsvaret inngått en avtale med SAS om å bruke

en sivil Boeing 737 til medisinsk evakuering. Flyene kan benyttes til å evakuere skadde personer i hele verden, bemannet med personell fra Forsvarets sanitet.

Forsvaret støtter også Hovedredningsentralen og politiet med søk og redning til sjøs. Forsvarets kapasiteter har blant annet spesiell kompetanse og utstyr til å utføre søk etter savnede personer under vann. Kystvakten bistår dessuten Kystverket, Tollvesenet og andre sivile etater, og har støttet forskning i nordområdene. Fartøyene har dessuten god slepe- og oljevernkapasitet, som er viktig for å kunne avverge katastrofer og begrense skader på miljøet.

Luftforsvaret bidrar med sin døgkontinuerlige redningstjeneste (Sea King-helikoptre) på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet, og med kystvaktoppdrag (P-3 Orion og Lynx) i forbindelse med ressursforvaltningen i havområdene. Sea King-helikopteret nærmer seg endt levetid og det er utfordrende å opprettholde kravet om seks tilgjengelige helikoptre for å dekke behov over hele landet samtidig. Luftforsvaret bistår også jevnlig politi og helsemyndigheter og brann- og redningsetaten med helikopterstøtte.

Det bistås også med militære transportfly ved ambulansflygninger og humanitær bistand i regi av ulike hjelpeorganisasjoner.

Forsvaret anses å ha god evne til å bidra til å ivareta samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver. Enkelte av Forsvarets kapasiteter er tilpasset politiets og andre etaters behov, fordi de er kritisk viktige. For øvrig løses oppgavene med de styrkene som er etablert for å løse Forsvarets øvrige oppgaver, noe som innebærer varierende støtte gjennom året. Spesielt merkbart er dette på områder der Forsvarets ressurser allerede er disponert til operasjoner i utlandet.

// **Luftforsvaret bistår også jevnlig politi og helsemyndigheter og brann- og redningsetaten med helikopterstøtte. Det bistås også med militære transportfly ved ambulansflygninger og humanitær bistand i regi av ulike hjelpeorganisasjoner.**

NASJONALE OPERASJONER ↘

Mange av Forsvarets avdelinger løser daglig nasjonale oppdrag, mens andre avdelinger står i beredskap for å kunne håndtere alt fra enkeltstående hendelser til kriser og krig.

//

Aktiviteten i Kysteskadren har i 2013 vært preget av innfasing av nye fartøyer og påfølgende tekniske utfordringer. Korvettene og fregattene har likevel økt sin generelle tilstedeværelse noe i forhold til tidligere år.

Nasjonale oppgaver krever en forsvarsstruktur med riktig kapasitet på rett sted til rett tid. Evnen til å lede et bredt spekter av operasjoner og samarbeide godt med sivil sektor er også avgjørende, sammen med evnen til alliert samvirke, egenbeskyttelse og ildkraft. Strategisk mobilitet, i nasjonal eller flernasjonalt regi, er viktig for å kunne delta i operasjoner utenfor Norge.

Beredskapsavdelingene har ulik reaksjonstid, fra minutter til måneder. Mange av Forsvarets aktiviteter er innrettet mot å klargjøre, vedlikeholde og utvikle beredskapen med sikte på raskt å kunne stille relevante kapasiteter om en krisesituasjon oppstår. Samtidig løser Forsvaret mange oppgaver til daglig både nasjonalt og i utlandet.

Grensevakten

Garnisonen i Sør-Varanger har gjennom Grensevakten ivarett norsk suverenitet og myndighetsutøvelse langs den norsk-russiske grensen gjennom døgnkontinuerlig overvåkning og rapportering av brudd på avtaleverk. Garnisonen har bistått med grenseovervåkning i henhold til gjeldende Schengen-krav og har støttet Grensekommisjonen i å oppfylle Norges forpliktelser i grenseavtalen med Russland.

Kongevakten

Hans Majestet Kongens Garde har med Kongevakten gjennomført kontinuerlig vakthold og sikring av de kongelige residensene gjennom hele 2013.

Heimevernet

Heimevernet er pålagt beredskapsoppgaver knyttet til vakthold og sikring av militære nøkkelpunkter i tillegg til vitale samfunnsinstallasjoner etter anmodning fra politiet. Heimevernet er en sentral ressurs som fungerer som støtte for det sivile samfunnet ved større ulykker eller hendelser.

Sjøheimevernet er i 2013 blitt omstrukturert i tråd med langtidsplanen for Forsvaret. De to fartøyene i Reine-klassen ble avgitt til Kystvakten og Kysteskadren. Sjøheimevernskommandoen ble nedlagt, og innsatsstyrkene og sjøheimevernsområdene overført til heimevernsdistriktene.

Kystvakten

Kystvakten er en del av Sjøforsvaret, ledes fra hovedkvarteret på Sortland og er til enhver tid under operativ kontroll av Forsvarets operative hovedkvarter. Kystvakten opererer i hele Norges jurisdiksjonsområder og har etter kystvaktloven oppgaver og politimyndig-

het innen suverenitetshevdelse, toll- og miljøoppsyn, redningsaksjoner og anløpskontroll. I tillegg bidrar Kystvakten til håndtering av episoder og kriser.

Tilstedeværelse av Kystvaktens fartøyer og deres kontrollvirksomhet er sentralt for å utøve norsk myndighet i norske maritime jurisdiksjonsområder. Det ble i 2013 gjennomført totalt 1671 fiskeriinspeksjoner i disse områdene, som omfatter norsk økonomisk sone (NØS) med Skagerak, i fiskevernsonen rundt Svalbard, i fiskerisonen ved Jan Mayen og områdene omfattet av «North East Atlantic Fisheries Commission». Kontrollvirksomheten ledet til 484 advarsler, seks oppbringelser og 51 anmeldelser.

Det har vært en svak nedgang i antall inspeksjoner i forhold til 2012, mens antall reaksjoner innen fiskeriforvaltningen har økt med nesten 20 prosent.

Kystovervåkning

Fra januar 2012 var Forsvarets «Coastal Operation and Surveillance System» fullt integrert med det nasjonale «Safe Sea Net Norway» (SSNN). Resultatet er en felles rapporteringsplattform mellom Forsvaret, Sjøfartsdirektoratet, Fiskeridirektoratet, Kystverket, Tollvesenet og politiet. Plattformen har styrket evnen til å kontrollere og hevde nasjonal suverenitet. Samvirket mellom de offentlige etatene er fortsatt under utvikling. Fra og med 1. juni 2015 skal all rapportering fra sivil skipsfart sendes elektronisk via SSNN i henhold til EU-direktiv 2010/65.

I 2013 registrerte Forsvarets operative hovedkvarter totalt 54 983 havneanløp av utenlandske fartøyer til Norge. To av fartøyene ble anmeldt og 59 fikk skriftlig advarsel.

Tilstedeværelse i norske havområder

Aktiviteten i Kysteskadren har i 2013 vært preget av innfasing av nye fartøyer og påfølgende tekniske utfordringer. Korvettene og fregattene har likevel økt sin generelle tilstedeværelse noe i forhold til tidligere år. Fregattvåpenet har dessuten deltatt betydelig i operasjoner i utlandet.

Kysteskadrens fartøyer har base ved Haakonsværn i Bergen, og det seiles derfor mye opptrening på Vestlandet. I Nord-Norge seiles det hovedsakelig under patruljer og i øvelsesperiodene Task Group og Fellesoperative arenaer.

Den årlige patruljen til Svalbard gikk som planlagt. Innfasing av nye fartøyer med påfølgende tekniske problemer og betydelig deltakelse i operasjoner i utlandet førte til at Kysteskadrens operative tilstedeværelse i Nord-Norge ble redusert i 2013. →

TABELL 1

TOTALOVERSIKT OVER KYSTVAKTENS INSPEKSJONER OG REAKSJONER

	2011	2012	2013
Fiskeriinspeksjoner	1 718	1 711	1 671
Advarsler	247	413	484
Oppbringelser	14	17	6
Anmeldelser	22	23	51

I 2013 har det vært en liten nedgang i tilgjengeligheten på kystvaktfartøyer med helikopter, men til gjengjeld har det vært større tilgjengelighet på fartøyer fra Indre kystvakt. Antall patruljedøgn for Kystvakten har økt omtrent seks prosent sammenliknet med 2012.

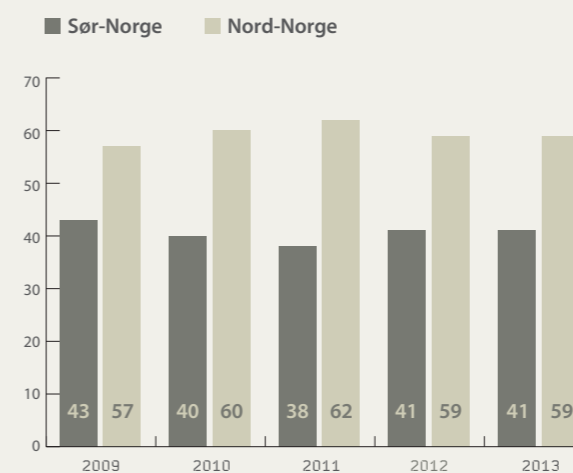
TABELL 2

ANTALL PATRULJEDØGN UTFØRT AV KYSTVAKTEN, FORDELT MELLOM NORD- OG SØR-NORGE

	Nord-Norge					Sør-Norge				
	2009	2010	2011	2012	2013	2009	2010	2011	2012	2013
Fartøy med helikopter	929	815	801	873	815	-	-	37	37	52
Ytre kystvakt	530	772	833	800	817	636	589	674	697	718
Indre kystvakt	600	525	592	464	607	906	786	662	735	807
Totalt	2 059	2 112	2 226	2 137	2 239	1 542	1 375	1 373	1 469	1 577

FIGUR 1

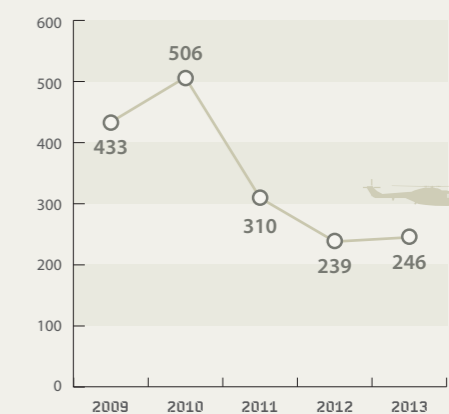
TOTALOVERSIKT OVER ANTALL PATRULJEDØGN FORDELT MELLOM SØR- OG NORD-NORGE I PROSENT

Figuren viser hvordan Kystvaktens totale antall patruljedøgn har vært fordelt mellom Sør-Norge og Nord-Norge. Tallene viser at fordelingen har vært stabil de siste årene.

FIGUR 2

TOTALOVERSIKT OVER ANTALL DAGER MED KYSTVAKTHELIKOPTRE EMBARKERT

I 2013 var Lynx-helikoptrene fra 337-skvadronen embarkert 246 dager om bord på Kystvaktens fartøyer. Dette var en svak økning fra 2012, men betydelig mindre enn det som var planlagt. Avviket skyldes i hovedsak mangel på tilgjengelige helikoptre fordi Lynx-helikoptrene nærmer seg slutten av sin tekniske levetid.

TABELL 3

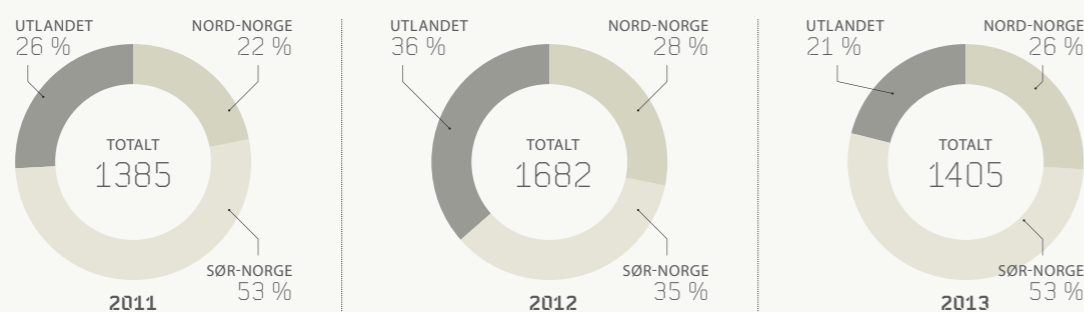
TOTALOVERSIKT OVER HAVNEANLØP I PERIODEN 2011–2013

	2011	2012	2013
Anløp	53 335	54 880	54 983
Advarsler	156	49	59
Anmeldelser	10	3	2
EC/forskning	104	119	93
Disp §18	347	313	329

EC/forskning («Entry Clearance») angår fartøyer med spesielle kapasiteter som er søknadspliktig etter Anløpsforskriften.

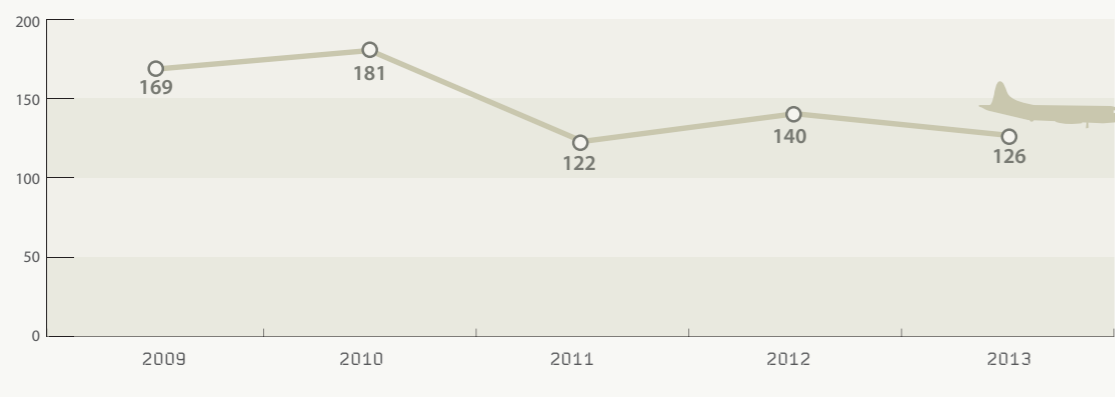
FIGUR 3

FORDELINGEN AV SEILINGSDØGN TOTALT FOR KYSTESKADREN OG SJØHEIMEVERNET

FIGUR 4

OPERATIVE TOKT MED MARITIMT PATRULJEFLY (MPA)

→ Luftforsvarets 333-skvadron bestyrer de maritime patruljeflyene P-3 Orion stasjonert på Andøya flystasjon. De gjennomfører maritim overvåking med hovedvekt på nordområdene. Det har vært en reduksjon i antall utførte operative oppdrag i 2013 sammenliknet med 2012, noe som i hovedsak skyldes tekniske problemer kombinert med en liten tilgjengelighet på operative flymaskiner.

Luftromsovervåking

Luftkontroll- og varslingssystemet har gjennom hele 2013 døgkontinuerlig overvåket luftrommet og opprettholdt luftoperativ beredskap. NATOs «Quick Reaction Alert» (QRA), med to F-16 kampfly stasjonert på Bodø hovedflystasjon, har gjennomført 41 oppdrag med 58 identifiseringer i 2013. Tilsvarende tall for 2012 var 41 oppdrag med 71 identifiseringer. Den russiske flyaktiviteten langs kysten var i 2013 noe mindre enn i 2012.

Vakt- og sikringsoppdrag

I 2013 ble det utført en rekke oppdrag innenfor vakt og sikring. Oppdragene ble i hovedsak løst av Heimevernet og Sjøheimevernet og gikk først og fremst ut på å sikre transport av ammunisjon og dessuten sikre allierte marinefartøyer ved havnebesøk i Norge. Styrker fra Luftforsvaret holdt vakt over utenlandske fly som besøkte norske flystasjoner for å trene og delta i øvelser.

Samarbeidet med Russland

Den militære tiltaksplanen mellom Norge og Russland beskriver de årlige aktivitetene våre to nasjoner skal gjennomføre. De fleste av tiltakene planlagt i 2013 ble gjennomført. Det bilaterale militære samarbeidet preges generelt av gjensidig forståelse, tillit og godt samarbeid. Det kom godt frem under øvelse Pomor, der det ble gjennomført samtrenting med operativ nytte for begge parter.

Samarbeidet med Russland blir også fulgt opp på en rekke andre arenaer, deriblant faste aktiviteter i regi av Forsvarets operative hovedkvarter og Kystvakten. Det arrangeres jevnlig møter på ledelsesnivå, både med sjef Militærdistrikt Vest og sjefen for den russiske føderale sikkerhetstjenesten (FSB) i Murmansk fylke, og med deres respektive underavdelinger.

Samarbeidet med russiske forsvars- og grensemyndigheter er godt, og resultatene i 2013 styrker de siste årenes tydelig positive trend på dette området.

Redningstjeneste

Luftforsvarets 330-skvadron (redningshelikoptertjenesten) har hatt såkalt «tilstedevakt» på de permanente basene Banak, Bodø, Ørland, Sola og Rygge, og i tillegg en enhet i Florø. Sea King-maskinene hadde i 2013 totalt 4187 flytimer, noe som er litt mindre enn i 2012. Totalt har det vært gjennomført 1359 ambulanse- og søk- og redningsoppdrag i 2013.

Øvrig støtte til det sivile samfunnet

På anmodning kan Forsvaret bistå andre etater med ressurser dersom disse selv mangler evne til å løse oppdraget. I 2013 utførte Forsvaret 299 oppdrag knyttet til funn av ammunisjon og eksplosiver, mens det mottok 49 andre anmodninger om alminnelig bistand til politiet.

//

Forsvarets transportfly C-130J (335-skvadronen) har bistått med fire transportoppdrag i 2013, hvorav ett var knyttet til norsk innsats under terroraksjonen mot Statoils anlegg i In Amenas.

Spennet i de 49 anmodningene var stort og besto både av formelle anmodninger fra vedkommende politidistrikt og av direkte henvendelser til Forsvarets operative hovedkvarter fra hovedredningssentralene. Flertallet var relatert til søk etter savnede personer, transport av eksperter knyttet til skred eller bombebrusler og skadebegrensninger ved naturkatastrofer. I tillegg bistod Forsvaret blant annet Kongeparet under deres rundreise i Midt-Norge.

Videre mottok Forsvarets operative hovedkvarter flere anmodninger om håndhevelsesbistand i 2013. Den utførte bistanden omfattet blant annet militære ressurser ved besøket til Tysklands forbundskansler Angela Merkel og åpningen av Stortinget.

For å styrke helikopterberedskapen i Norge ble det fra 15. april 2013 etablert en militær helikopterberedskap med to Bell 412 på Bardufoss flystasjon (339-skvadronen) til alminnelig støtte for politiet. Beredskapen kommer i tillegg til den allerede etablerte helikopterberedskapen med to Bell 412 på Rygge for håndhevelsesbistand til politiet.

Forsvarets transportfly C-130J (335-skvadronen) har bistått med fire transportoppdrag i 2013, hvorav ett var knyttet til norsk innsats under terroraksjonen mot Statoils anlegg i In Amenas. →

//

Som en del av oppgaveporteføljen til Kystvakten, ble det gjennomført en rekke oppdrag for andre statlige myndigheter og etater. Året 2013 viser en økning fra 2012.

→ Forsvaret støtter på anmodning også Kystverket i håndteringen av kystberedskap og aksjonsledelse (KYBAL), og har gjennom avtaler en kontinuerlig beredskap knyttet til akutt oljeforurensning. I tillegg har Forsvaret støttet Kystverket ved en rekke sjøulykker og mindre hendelser.

Minedykkerkommandoen har gjennomført i overkant av fire oppdrag i måneden som bistand til politiet og andre etater. Videre har Minevåpenet gjennom sine farvannsundersøkelser kartlagt og ryddet miner etter anmodning fra politiet.

De 299 eksplosivryddeoppdragene i 2013 er en liten nedgang fra 2012, og skyldes hovedsakelig færre funn på Østlandet og i Midt-Norge. Oppdragene besto hovedsakelig av å hente, fjerne og uskadeliggjøre ammunisjon fra annen verdenskrig i form av granater, bomber og raketter, sivile og militære eksplosiver, torpedoer, sjøminer og diverse sivil og militær håndvåpenammunisjon.

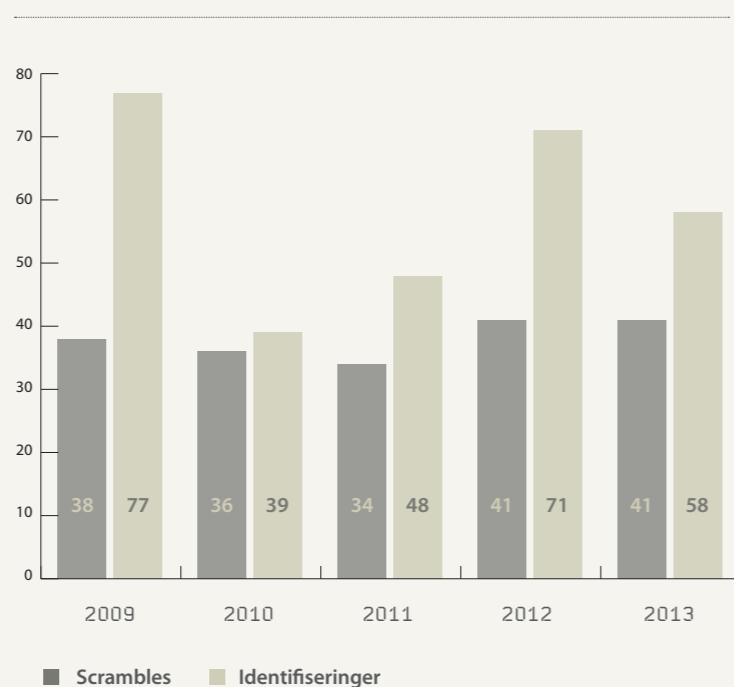
Et oppdrag i Harstad nevnes spesielt på grunn av oppdragets omfang. I forbindelse med at deler av havnen i byen ble gravd opp, ble det funnet eksplosiver fra annen verdenskrig i mudderet. Forsvaret måtte trå til i flere omganger, og totalt ble det funnet og uskadeliggjort flere tonn eksplosiver under dette oppdraget alene. Forsvaret bidro i 2013 også med spesialistkompetanse ved fem oppdrag knyttet til improviserte eksplosiver samt med støtte til Forsvarsbygg ved opprydding på Hjerkinnskytefelt.

Forsvarets bombegrupper (ulike IEDD-enheter – «Improvised Explosive Device Disposal») har blant annet gjennomført trening og øvelser med politiets utrykningsenheter i Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag (øvelse Nidaros) og Oslo politidistrikt (øvelse Hovedstad). Øvelsene bidro til økt forståelse av hverandres kapasiteter og har hevet Forsvarets evne til å kunne bistå politiet og sivile etater innenfor rammen av bistandsinstruksen.

Som en del av oppgaveporteføljen til Kystvakten ble det gjennomført en rekke oppdrag for andre statlige myndigheter og etater. Året 2013 viser en økning fra 2012. Oppdragsgiver og omfanget av oppgavene fremgår av tabellen på side 25.

Den samlede oppgaveporteføljen til Kystvakten er såpass omfattende at ikke alle ulike typer oppdrag kan dokumenteres særskilt i databasen. Betegnelsen «andre» omfatter derfor en rekke forskjellige oppgaver, som for eksempel losoppkjøring, søk etter drivende gjenstander og støtte ved større arrangementer.

FIGUR 5
OPPDRAG UTFØRT AV NATOS «QUICK REACTION ALERT» I 2013

«Scramble» er et uttrykk for å få kampfly hurtig på vingene for å avskjære og/eller identifisere ukjente fly. «Scrambles» i figuren angir antall oppdrag for F-16, men flere fly kan bli identifisert på hvert oppdrag (for eksempel vil en russisk strategisk jagerbomber ofte være eskortert av både tankfly og kampfly).

TABELL 4

AKTIVITET I REDNINGSHELIKOPTERTJENESTEN

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Antall flytimer	4 069	3 853	4 047	3 981	4 042	4 210	4 192	4 254	4 298	4 187
Antall oppdrag	1 050	1 038	1 134	1 325	1 493	1 501	1 452	1 379	1 401	1 359

TABELL 5

ANMODNINGER OG LØSTE OPPDRAG I DEN MILITÆRE HELIKOPTERBEREDSKAPEN

	2011	2012	2013
Rygge	-	6	11
Bardufoss[1]	-	-	21
Totalt	-	6	32

[1] Militær helikopterberedskap kun på Rygge i perioden 2011–2012.

TABELL 6

TOTALOVERSIKT OVER GJENNOMFØRTE EKSPLOSIVRYDDEOPPDRAG I PERIODEN 2011–2013

	2011	2012	2013
Nord-Norge	92	97	97
Midt-Norge	51	57	30
Vestlandet og Sørlandet	64	67	70
Østlandet	133	135	101
Svalbard	-	-	1
Totalt	340	356	299

TABELL 7

KYSTVAKTENS STØTTE TIL ANDRE ETATER ANGITT I ANTALL OPPDRAG OG MEDGÅTT TID I DØGN

	2009		2010		2011		2012		2013	
	Ant	Tid	Ant	Tid	Ant	Tid	Ant	Tid	Ant	Tid
Forsvaret	1 295	294	1 121	358	910	239	801	277	642	217
Sjøfartsdirektoratet	317	16	404	13	374	13	499	17	382	16
Politiet	808	124	803	123	651	104	758	131	674	135
Kystverket	541	151	586	117	509	116	618	89	492	90
Fiskeridirektoratet	466	86	360	46	288	100	285	70	286	87
Dir. for naturforvaltning	120	21	61	10	49	17	51	10	36	8
Fylkesmannen	44	7	12	3	18	2	13	7	11	2
Toll- og avgiftsdirektoratet	266	32	370	47	324	30	343	28	306	31
Havforskningsinstituttet	34	2	23	4	5	11	10	2	13	28
Meteorologisk institutt	46	27	51	62	34	47	38	31	32	29
Polarinstituttet	24	11	10	8	12	28	13	8	15	26
Hovedredningsentralen	237	38	241	40	146	23	241	40	244	46
Andre	205	59	429	90	270	102	216	92	239	102
Totalt	4 403	868	4 471	921	3 590	832	3 886	802	3 372	817

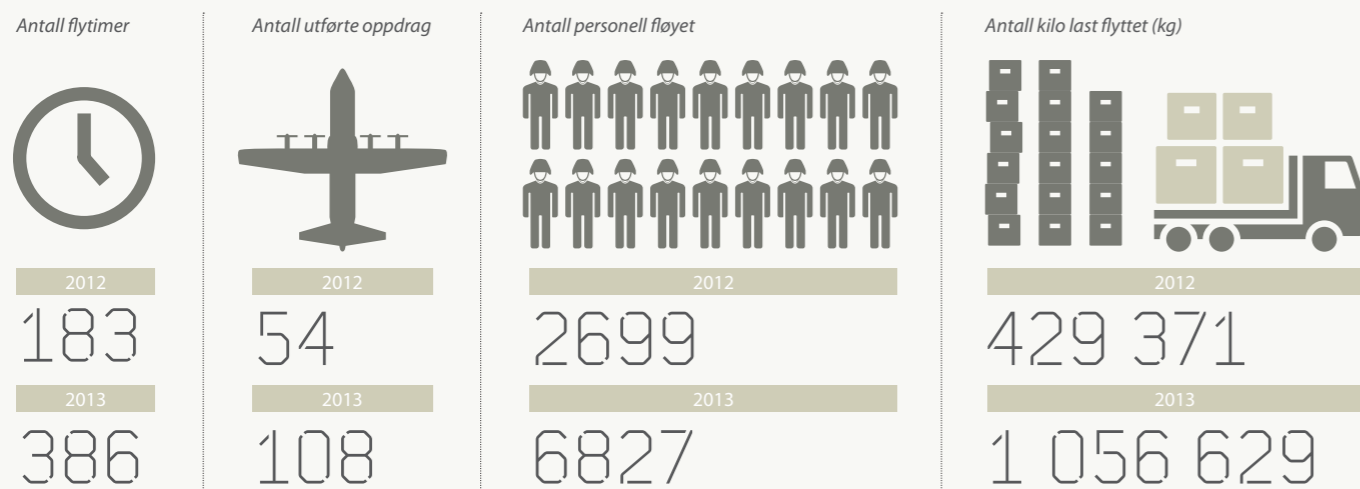
INTERNASJONALE OPERASJONER ↘

Forsvarets troverdighet både nasjonalt og i NATO bygges gjennom å løse oppgaver. Å delta i operasjoner i utlandet er et bidrag til internasjonal fred og sikkerhet, som i en globalisert verden også bidrar til Norges nasjonale sikkerhet. For å få mest mulig effekt ut av forsvarsstrukturen, legges det vekt på å prioritere kapasiteter som kan anvendes både nasjonalt og internasjonalt.

FIGUR 6

TALLGRUNNLAG FOR DET NORSKE ISAF-BIDRAGET TACTICAL AIRLIFT DETACHMENT

TABELL 8

STYRKEBIDRAG I 2013

Norge har i 2013 avgitt en rekke styrkebidrag til operasjoner utenfor landets grenser. Tabellen viser størrelsen på styrkebidraget i de ulike operasjonene gjennom 2013.

Operasjon	Land	Avdeling	Antall	Varighet	Avgitt til
ISAF	Afghanistan	PAT/TAD/mentorere/stabsoffiserer NCC/NSE	Fra ca. 170 til 145	2013	ISAF/NATO og norsk kommando
UNAMA	Afghanistan	Militærrådgivere	2	2013	FN
SNMCMG 1	Nord-Europa	KNM Rauma, KNM Hinnøy, Minedykkerkommandoen	Ca. 40	2013	NATO
SNMG 1/ OOS	Indiske hav/Adenbukta	Styrkesjef, KNM Fridtjof Nansen som flaggskip og stabsoffiserer	Ca. 170	2013	NATO
NATO Shipping Centre (NSC)	Northwood, Storbritannia	Stabsoffiserer. NSC understøtter bl.a. OOS	2	2013	NATO
NATO	Bosnia	NATO Head Quarters Bosnia	1	2013	NATO
KFOR	Kosovo	KFOR Head Quarters	3	2013	KFOR/NATO
UNMIK	Kongo	Liaisonoffiser	1	2013	FN
UNMISS	Sør-Sudan	Observatører/stabsoffiserer	Ca. 18	2013	FN
UNTSO	Midtøsten	Observatører/stabsoffiserer	12	2013	FN
MONUSCO	Kongo	Stabsoffiser	1	Første halvår 2013	FN
MFO	Egypt	Stabsoffiserer	3	2013	MFO
MINUSMA	Mali	Stabsoffiserer	4	Fra september 2013	FN
RECSYR	Utskiping fra Syria	KNM Helge Ingstad, lastefartøyet MV Taiko og støtteelementer	Ca. 180	Fra desember 2013	OPCW/FN
CMF	Bahrain	Stabsoffiser	1	Fra mai 2013	US Fifth Fleet HQ

Forkortelser: ISAF – International Security Assistance Force; PAT – Police Advisory Team; TAD – Tactical Airlift Detachment; NCC – Norwegian Contingent Commander; NSE – Norwegian Support Element; UNAMA – United Nations Assistance Mission to Afghanistan; SNMCMG 1 – Standing NATO Maritime Mine Counter Measure Group 1; SNMG 1 – Standing NATO Maritime Group 1; OOS – Operation Ocean Shield; NSC – NATO Shipping Centre; KFOR HQ – Kosovo Forces Head Quarters; UNMIK – United Nations Mission in Kongo; UNMISS – United Nations Mission in South Sudan; UNTSO – United Nations Truce Supervision Organisation; MONUSCO – United Nations Organisations Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo; MFO – Multinational Forces and Observers; MINUSMA – United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali; RECSYR – Removal of Chemical agents from Syria; OPCW – Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons; CMF – Combined Maritime Forces.

Operasjoner med norske styrker i Afghanistan

Hovedoppgaven til det norske bidraget er å gjøre de afghanske sikkerhetsstyrkene i stand til selv å håndtere sikkerheten. Dette blir gjort ved å trene og veilede de afghanske sikkerhetsstyrkene på alle nivåer. Størstedelen av det norske styrkebidraget er avgitt til den NATO-ledede operasjonen i Afghanistan, International Security Assistance Force (ISAF), mens andre bidrag under nasjonal kommando fungerer som støtte. De norske bidragene er stasjonert i både Kabul og Mazar-e Sharif.

I januar 2013 ble det etablert en politirådgivningsenhet, Police Advisory Team (PAT), i Mazar-e Sharif. Styrken inngår i en nordisk avdeling under svensk ledelse. I tillegg til Norge og Sverige, bidrar styrker fra Latvia og Finland. Hovedoppgaven er å gi råd til det afghanske politiet i grunnleggende politi- og sikkerhetsoppgaver. Målet er å styrke politiavdelingenes kompetanse innen logistikk og ledelse, slik at politiet kan vise lokalbefolkningen at de tar ansvar og har kontroll. PAT ble fullt operativ sommeren 2013 og oppdraget vil vare frem til sommeren 2014.

Ett av Norges nye Hercules-fly har vært Norges bidrag inn i ISAFs transportsystem, «Intra-Theatre Airlift System» i 2013. Det norske bidraget ble kalt «Tactical Airlift Detachment» og bidro fram til slutten av juni med ett fly med god kapasitet og stor anvendelighet. Flyet hadde base i Mazar-e Sharif og har transportert last og personell til alle flyplasser i Afghanistan. Styrken besto av i underkant av 30 personer og var under kommando av sjef ISAF.

Nordmenn hadde også en sentral rolle ved den internasjonale flyplassen i Kabul, Kabul International Airport (KAIA). Sjefen for «Air Operations» ved KAIA var en norsk oberst, og tre nordmenn tjenestegjorde i operasjonsrommet. Avdelingen hadde ansvaret for å avvikle fly- og helikoptertrafikken og håndtere en stor mengde last, passasjerer og VIP-besøk på den militære delen av flyplassen. Oppdraget inkluderte operativ drift av flytårnet, brannstasjonen, rullebane, meteorologitjenesten og flytrygging. I tillegg var opplæring av sivile afghanere i flyplassdrift en viktig del av oppdraget.

Norske soldater fra Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) har gjennom hele 2013 trent og utdannet den afghanske spesialpolitienheten Crisis Response Unit (CRU). CRU er etablert for å håndtere alvorlige terrorsituasjoner i og rundt Kabul. Den norske støtten videreføres i 2014.

Norske offiserer har vært mentorere for afghanske elite-soldater, brigadeoffiserer og ingeniørsoldater i Mazar-e Sharif og ved den afghanske krigsskolen i Kabul. I løpet av 2013 har mentorene gradvis gått over fra en tett oppfølging til i større grad å bli rådgivere. Nå er det i hovedsak

afghanerne selv som styrer driften og undervisningen.

Det norske FN-personellet er tilknyttet United Nations Assistance Mission in Afghanistan og støtter utviklingen på sivil side i Afghanistan. Norge har både sivil og militært personell tilknyttet denne operasjonen og bidro i 2013 med to militærrådgivere.

Redeployering av materiell fra Faryab-provinsen i Afghanistan

«Theater Termination Force» har siden uttrekkingen fra Faryab i 2012 arbeidet med å få alt norsk materiell hjem fra Afghanistan. Alt materiell som ikke skal gis bort eller avhendes i landet, skal tilbakeføres til Norge for videre forvaltning.

På vegne av Forsvarets operative hovedkvarter gjennomførte «Norwegian Contingent Commander» og «Theater Termination Force» en større redeployering av materiell fra juli til september. Tre russiske transportfly av typen Antonov AN-124 fraktet omkring 220 tonn materiell og utstyr fra Mazar-e Sharif i Afghanistan til Trabzon i Tyrkia. Der hadde Tyskland opprettet en redeployeringsbase der materiell ble omlastet på innleide skip for videre transport til Europa. Gjennomføringen ble utført uten problemer.

Norge fortsetter å føre tilbake materiell fra Afghanistan med bruk av de strategiske transportflyene C-17, noe som skjer annenhver uke i samarbeid med Sverige og Finland.

Standing NATO Maritime Group 1 og operasjon Ocean Shield

Norge stilte for første gang styrkesjef for NATOs stående marinestyrke, «Standing NATO Maritime Group 1», fra sommeren 2013. Styrken er en del av NATOs stående beredskapsstyrke, «NATO Response Force». Fregatten KNM Fridtjof Nansen var flaggskip for styrken. Det var også første gang en fregatt av Nansen-klassen har hatt ledelsen av en NATO-operasjon.

Den stående marinestyrken overtok ansvaret for operasjon Ocean Shield fra juni og opererte da i Adenbukta og farvannene utenfor kysten av Somalia. Hensikten er å forhindre piratangrep på internasjonal skipsfart. Et element fra Marinejegerkommandoen var tilsluttet KNM Fridtjof Nansen for å støtte med informasjonsinnhenting, bording, visitering og eventuelle pågripelser. Ingen skip ble kapret i det tidsrommet Norge deltok i operasjonen.

Forsvaret støttet for øvrig operasjon Ocean Shield gjennom hele året med to marineoffiserer avgitt til NATO Shipping Centre (NSC) som er en del av NATOs maritime hovedkvarter i Northwood utenfor London. Tilbakemeldinger fra blant annet Norges Rederiforbund understreker behovet for og nytten av å ha norske marineoffiserer ved NSC. →

→ **Standing NATO Mine Countermeasure Group 1**

Norge deltok med KNM Hinnøy og deretter KNM Rauma i SNMCMG1 i perioden januar til desember 2013. Styrken opererte i det nordeuropeiske området med havneanløp i en rekke land, samt at styrken besøkte Norge. KNM Hinnøy med minedykkere embarkert og KNM Rauma deltok som mineryddingsfartøyer i perioden. Tilbakemeldingene fra styrken og de respektive sjefene var svært gode. Dette underbygges også av rapporter fra NATO. Styrken var i beredskap for «NATO Respons Force» i samme periode.

Combined Maritime Forces ved US Fifth Fleets hovedkvarter i Bahrain

Sjøforsvaret er representert i staben til «Combined Maritime Forces» (CMF) ved «US Fifth Fleet HQ» i Bahrain. CMF er et multinasjonalt maritimt partnerskap med 30 medlemsnasjoner som skal bidra til sikkerhet, stabilitet og verdiskaping i den vestlige delen av Det indiske hav, i Adenbukta og ved Afrikas horn. CMF utgjør et internasjonalt strategisk knutepunkt og den eneste arena hvor sjømilitære representanter fra land utenfor EU og NATO samles. Arbeidet mot piratvirksomheten i disse havområdene behandles blant annet under de kvartalsvise «SHADE-konferansene» («Shared Awareness and Deconfliction»). Forumet er viktig for informasjonsutveksling og konfliktløsning mellom nasjonene, de maritime organisasjonene og den maritime industrien som sammen deltar i arbeidet mot piratvirksomheten. Ved deltagelse i Combined Maritime Forces er Norge godt representert i dette forumet. Norges representasjon startet 25. april 2013 og er foreløpig videreført i ett år til desember 2014.

NATO-hovedkvarteret i Bosnia-Herzegovina

NATOs hovedkvarter i Sarajevo støtter Bosnia-Herzegovina i å utvikle landets forsvar som del av en helhetlig sikkerhetssektorreform. Norge har gjennom 2013 besatt stillingen som nestkommanderende i hovedkvarteret.

Kosovo Forces

Oppdraget til denne styrken er å bidra til et trygt og sikkert miljø gjennom god kommunikasjon og godt samarbeid med både nasjonale og internasjonale institusjoner i Kosovo. Norge har gjennom 2013 bidratt med tre stabsoffiserer til hovedkvarteret og går videre med to i 2014.

United Nations Mission in Kosovo

Det er i hovedsak en sivil organisasjon og skal blant annet støtte den sivile administrasjonen i Kosovo, tilrettelegge for politiske prosesser og støtte gjenoppbygging av infrastruktur. Norge innehar en stilling som liaison-offiser. Bidraget avsluttes fra juli 2014.

United Nations Mission in South Sudan

Mandatet til dette FN-opdraget er å konsolidere og styrke fred og sikkerhet i Sør-Sudan og legge til rette for utvikling. Det norske bidraget i 2013 var på 18 personer; ti stabsoffiserer i hovedkvarteret i Juba, i tillegg til en administrasjonsoffiser, fire militære liaisoner og tre stabsoffiserer andre steder i landet.

United Nations Truce Supervision Organization

Norge har deltatt i dette oppdraget i Midtøsten siden starten i 1948. Mandatet er å overvåke våpenhvile-avtalen mellom Israel og arabiske naboland. Norge bidro i 2013 med tolv offiserer til stabsfunksjoner og som observatører. Disse er fordelt mellom hovedkvarteret i Jerusalem og Observer Group Lebanon, Observer Group Golan-Tiberias og Observer Group Golan-Damascus.

United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo

Det er en fredsbevarende styrke som ble opprettet i 1999, med mandat om å overvåke våpenhvilen mellom væpnede styrker i landet. Mandatet er senere utvidet til å omfatte sikkerhetssektorreformer, med støtte til å bygge opp forsvaret og politiet og fokus på å koordinere med internasjonale organisasjoner. Norge bidro med én offiser frem til sommeren 2013, da Norge avsluttet sitt styrkebidrag.

Multinational Force Observers

Oppdraget er å overvåke fredsavtalen mellom Egypt og Israel. Norge har tre offiserer i operasjonsområdet.

United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali

FN-styrken i Mali ble opprettet 25. april 2013 og skal støtte den politiske prosessen i landet og sørge for stabilitet. Fra 7. september har Norge stilt fire offiserer til hovedkvarteret i hovedstaden Bamako.

Removal of Chemical Weapons from Syria

Oppdraget er å håndheve FNs Sikkerhetsrådsresolusjon 2118 om å destruere Syrias kjemiske våpen. Norge stilte i desember på meget kort varsel et styrkebidrag på totalt 180 personer bestående av personell som blant annet inngår i den dansk-norske taktiske ledelsen av operasjonen, fregatten KNM Helge Ingstad, det innleide lasteskipet MV Taiko og diverse støtteelementer både om bord i fartøyene og som landbasert støtte i lokalområdet. Oppdraget til bidraget er å støtte uttransportering av kjemiske stoffer fra Syria – stoffer som kan brukes i forbindelse med fremstilling av kjemiske stridsmidler. Under operasjonen inngår det norske bidraget i en multinasjonal styrke der også bidrag fra Danmark og Storbritannia inngår. Operasjonene er også nøye koordinert med marinefartøyer fra Russland og Kina. Oppdraget videreføres inn i 2014.

//
«Theater Termination Force» har siden uttrekkingen fra Faryab i 2012 arbeidet med å få alt norsk materiell hjem fra Afghanistan.

RUSTNINGSKONTROLL ↘

Forsvaret anser at Norge gjennom 2013 har ivaretatt alle sine internasjonale avtaleforpliktelser innen rustningskontroll. Norge har deltatt aktivt i det internasjonale rustningskontrollarbeidet og har, koordinert med Forsvarsdepartementet, bidratt innenfor Organisasjonen for sikkerhet og samarbeid i Europa (OSSE), NATO og FN på en meget tilfredsstillende måte. Forsvaret har dessuten deltatt sammen med, eller på vegne av, Forsvarsdepartementet i en rekke internasjonale fora. Forsvaret var i tillegg vertskap for årets nordisk-baltiske rustningskontrollmøte på Bæreia.

■ Avtalen om konvensjonelle styrker i Europa (CFE-avtalen)

CFE-avtalen har vært én av grunnpilarene i norsk og europeisk sikkerhetspolitikk siden slutten av den kalde krigen. Avtalens hovedfunksjon er å begrense offensiv militær kapasitet og destabiliserende styrkeoppbygging for å sikre politisk stabilitet i fred og krise. Siden avtalen trådte i kraft tidlig på nittitallet, er over 64 000 materielleheter destruert og over 5000 inspeksjoner gjennomført.

Russland suspenderte implementeringen av CFE-avtalen i desember 2007. NATOs forsøk på å få russerne til å oppheve suspensjonen eller bli enig om rammer for utvikling av en alternativ avtale lyktes ikke, og forhandlingene ble avbrutt i mai 2011.

CFE-NATO-statene, Georgia og Moldova har avsluttet implementering av CFE-avtalen overfor Russland med hensyn til årlig informasjonsutveksling, notifiseringer og inspeksjoner. Det har ikke vært noen endring i status for CFE-avtalen i løpet av 2013. NATO og OSSE arbeider med et mulig nytt regime innenfor konvensjonell rustningskontroll.

Norge ledet i 2013 to CFE-inspeksjoner med multi-nasjonale team, én til Georgia og én til Ukraina. Måloppnåelsen for inspeksjonene, med hensyn til intensjon, krav, gjennomføring og utbytte, var meget tilfredsstillende. I tillegg deltok ti norske inspektører i andre NATO-lands CFE-inspeksjonsteam. Norge mottok ingen CFE-inspeksjoner.

Wien-dokumentet av 2011

«Wien-dokumentet av 2011» skal fremme sikkerhet og samarbeid i Europa gjennom en rekke sikkerhets- og tillitskapende tiltak, i tillegg til mekanismer for krisehåndtering. Alle de 57 medlemsstatene i OSSE støtter dokumentet, og gyldighetsområdet er Europa og de sentralasiatiske statene.

I 2013 arrangerte Norge og Danmark et seminar om Wien-dokumentet for 16 deltakere fra Sentral-Asia og Balkan. Den teoretiske delen fant sted ved det militære kurscenteret i Skalstrup i Danmark og den praktiske delen fant sted ved Brigade Nord. Hensikten med seminaret var å øke kunnskapen om Wien-dokumentet og promotere viktigheten av å etterleve det, og dessuten være en arena for kontaktbygging.

Norge gjennomførte ingen inspeksjoner eller evalueringer i 2013, grunnet mangel på tilgjengelige kvoter. Norge mottok ett evalueringsbesøk fra Russland, til Brigade Nord. Besøket kan karakteriseres som vellyk-

ket. Ni offiserer deltok på aktiviteter basert på Wien-dokumentet i andre land ut fra dokumentets kapittel IV om forbindelse og kontakt.

Avtalen om åpne luftrom

Det første forsøket på å få en digital sensor godkjent for bruk under Open Skies-avtalen, ble gjennomført av Russland i september 2013. Sertifiseringen ble ikke godkjent. Som det eneste av 22 deltakende nasjoner, kunne ikke USA akseptere prosedyrer rundt sletting av data. Det arbeides fortsatt med løsninger for å godkjenne sensoren for bruk i 2014.

Russland gjennomførte én Open Skies-flyging over Norge i 2013 (Nord-Norge). Norge gjennomførte fire Open Skies-observasjonsflyginger over Russland. To var i samarbeid med andre nasjoner, én med Tyrkia og én med USA. Alle flygingene ble utført med leasede eller andre nasjoners fly.

En helnorsk observasjonsflyging over Russland ble gjennomført i nordvest-Russland med særdeles godt resultat. Norge forsøkte også å gjennomføre én observasjonsflyging i Hviterussland/Russland under øvelse Zapad-2013. Flygingen ble kansellert da Norge urettmessig ble nektet å fly over områder i Hviterussland der øvingsaktivitet fant sted.

En oversikt over utviklingen av observasjonsflyginger siden 2002 tom. 2013 er vist på figuren til høyre. Det gjennomføres årlig ca. 100 observasjonsflyginger, hvorav inntil 42 observasjonsflyginger over Russland. Av disse gjennomfører Norge normalt fire.

Dayton-avtalen

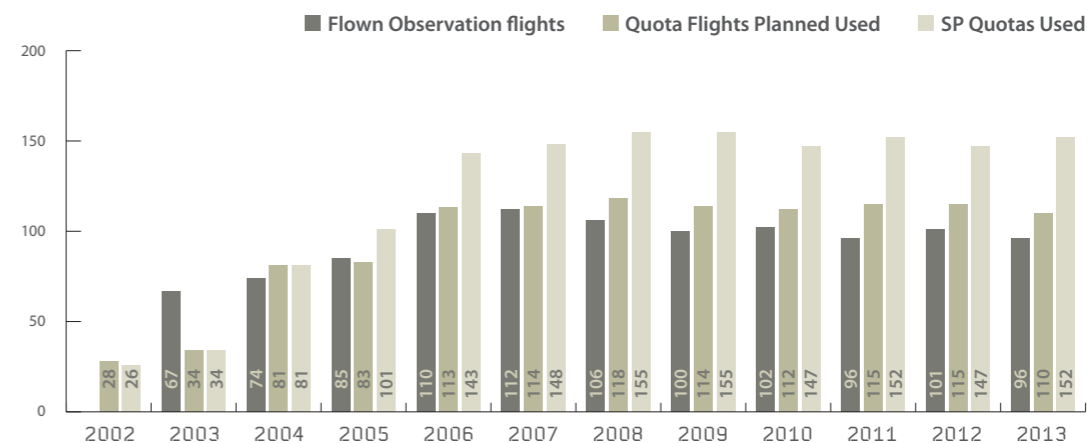
Som ett av tiltakene i forbindelse med fredsslutningen i Bosnia-Hercegovina, ble deler av Dayton-avtalen utarbeidet for rustningskontroll og tillitskapende tiltak. Norge deltok med en offiser på en av inspeksjonene etter avtalen.

Avtale om våpenhandel

Etter mange års forhandlinger vedtok FN's generalforsamling 2. april 2013 den første globale avtalen om internasjonal våpenhandel med konvensjonelle våpen – «Arms Trade Treaty». Avtalen etablerer en juridisk bindende internasjonal minimumsstandard for våpenhandel. Hovedhensikten er å bekjempe den uansvarlige og ulovlige handelen med konvensjonelle våpen for å redusere væpnet vold og menneskelige lidelser. Avtalen vil fostre fred og sikkerhet ved å sette en stopper for destabiliserende våpenflyt til konfliktområder.

FIGUR 7

OBSERVASJONSFLYGINGER 2002–2013

Avtalen omfatter følgende våpenkategorier: Stridsvogner, pansrede kampvogner, grovkalibrede artillerisystemer, kampluftfartøy, angrepshelikoptre, krigsskip, missiler og utskytningseenheter. Også håndvåpen og lette våpen er inkludert, og det er strenge vurderingskriterier og betingelser for overførsel og eksport. Ammunisjon, våpendeler og komponenter omfattes også av avtalen.

Avtalen ble åpnet for signering 3. juni og vil tre i kraft 90 dager etter at 50 stater har levert sine ratifikasjonsdokumenter.

Norge har i dag en meget streng og omfattende eksportkontroll, slik at konsekvensene for Forsvaret generelt sett bør bli minimale. Forsvaret har bidratt med militærfaglige råd gjennom hele forhandlingsprosessen og inngikk som en del av den norske forhandlingsdelegasjonen.

Dokumentene om småkalibrede våpen

Dokumentene omhandler «sikkerhetsskapende tiltak vedrørende håndvåpen og andre typer lettere våpen» (SALW). Her inngår FN's håndvåpenprotokoll og handlingsplan for håndvåpen og lette våpen og OSSEs dokument om det samme. Også dokumentet om konvensjonell ammunisjon medfører pålegg eller forpliktelser for Norge. De gir retningslinjer for hvordan nasjonene skal bekjempe illegal omsetning av håndvåpen og lettere våpen gjennom pålegg om å rapportere handel med våpnene, redegjøre for metoder og prinsipper for oppbevaring og avhending, og dessuten destruksjon av overskuddslagre av slike våpen.

Forsvaret leverte innspill til den nasjonale rapporteringen til OSSE og FN for 14 ulike rapporter om etterlevelse av, herunder import, eksport og destruksjon av denne våpenkategorien.

Andre avtaler

FN-konvensjonen om inhumane våpen forbyr bruk av våpen som kan forårsake unødige og inhumane lidelser og forbyr bruk av våpen rettet primært mot sivile. Ansvarsforhold for rydding og registrering av eksplosiver, samt varsling til sivile og sivile organisasjoner omhandles også.

FN-konvensjonen om forbud mot klaseammunisjon innebærer et totalforbud mot enhver bruk, produksjon, lagring og salg av denne typen ammunisjon.

Minekonvensjonen, også kjent som «Ottawa-konvensjonen», legger begrensninger på bruk av miner og minefeller som kan ramme en uskyldig tredjepart. Den gir et generelt forbud mot utvikling, produksjon, bruk, lagring og overføring av alle kategorier anti-personellminer, men omhandler ikke stridsvognsminer.

«Global utveksling av militær informasjon» regulerer utveksling av militær informasjon om organisasjon, personell og større våpensystemer. Informasjonen om fly og landbasert materiell tilsvarer i hovedsak Wien-dokumentets bestemmelser, men omfatter i tillegg styrker og materiell i internasjonal tjeneste og informasjon om marinefartøyer.

Forsvaret leverte innspill til nasjonal rapportering om etterlevelse etter disse avtalene.

TRENING OG ØVELSER ↘

Øvelser og alliert trening

Det har vært høy aktivitet på trenings- og øvingssiden gjennom 2013, og både kommando- og styrkestrukturen er trent. Samtrening med sivile etater og allierte er blitt videreført på samme nivå som i 2012.

Forsvarssjefens fem fellesøvelser har øvd Forsvarets samlede evne og kapasitet, med spesiell vekt på kommandostrukturen. Øvelsene ga et godt grunnlag for å videreutvikle de ulike kommandonivåene og samhandlingen mellom dem. Utviklingen av Forsvarets operative hovedkvarter som fellesoperativt hovedkvarter nådde en viktig milepæl da det ble erklært fullt operativt etter øvelse Gram høsten 2013.

Fra øvingsåret 2013 innførte Forsvaret et nytt konsept – Fellesoperative arenaer – perioder der øvelser og forsvarsgrenenes styrkeproduksjon blir koordinert og samlet. Hensikten er at flere ulike enheter fra alle forsvarsgrenene skal få øve sammen og oppnå fellesoperative synergier og bedre utnyttelse av ressursene. I 2013 ble det gjennomført fire slike perioder med godt øvingsutbytte. Konseptet dekket samtidig at det er behov for å fortsette arbeidet med å videreutvikle operabilitet mellom forsvarsgrenene.

Det er blitt gjennomført flere øvelser med andre sivile og statlige etater på en rekke områder, både for å styrke det tverretatlige samarbeidet og for å bedre evnen til nasjonal beredskap og krisehåndtering. Samvirket har i hovedsak vært meget tilfredsstillende og blant annet avdekket et behov for mindre ansvars- og rolleavklaringer og et behov for ytterligere gradert samband på overordnet nivå.

Regionalt blir det årlig gjennomført øvelser og trening i lokal regi mellom for eksempel Forsvaret, politiet og andre nødetater. Treningen er avgjørende for å skape tillit og styrke evnen til lokal og regional beredskap og krisehåndtering. Øvelsene omtales ikke i denne rapporten, men treningen er omfattende og bred i type øvelser og antall involverte etater og personell.

I 2013 har det vært gjennomført en rekke øvelser med NATO og øvrig utenlandsk deltakelse. Øvelsene har bidratt til at norske og utenlandske styrker i større grad kan operere sammen, og allierte styrker har opparbeidet kompetanse til å operere i norsk klima og geografi.

Den samlede utenlandske og allierte tilstedeværelsen for trening og øving i Norge har gått noe ned i 2013 målt mot 2012. Dette skyldes i hovedsak at den store fellesoperative invasjonsøvelsen Cold Response nå arrangeres annethvert år og at 2013 var et «hvileår».

Bruken av plan- og simuleringsverktøyet «Computer Assisted Exercise Tool» (CAX) har blitt videreutviklet gjennom øvelsesrekken i 2013. Dataverktøyet er et svært godt hjelpemiddel for å gi realistiske tilbakemeldinger på gjennomføringen av operasjonene og har vist seg å øke øvingsutbyttet vesentlig.

Fellesoperative arenaer I til IV

I de fire Fellesoperative arenaene deltok avdelinger fra Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret, Heimevernet, Forsvarets spesialstyrker, Forsvarets logistikkorganisasjon, Cyberforsvaret og Forsvarets operative hovedkvarter, i tillegg til noen utenlandske enheter. Øvingsmålene ble i hovedsak nådd, spesielt ble evnen til å samvirke på tvers av forsvarsgrenene i felles operasjoner styrket. Forsvaret styrket også evnen til å overføre styrker over lengre avstander, men konseptet avdekket også et behov for å trene enda mer på samhandling mellom de ulike grenene.

FORSVARSSJEFENS FELLEØVELSER

Øvelse Polaris og Gram

Forsvarsledelsens evne til å lede krisehåndtering på strategisk nivå ble øvd i øvelse Polaris. Den ble gjennomført koordinert med øvelse Gram og ga svært godt treningsutbytte.

Gram er en nasjonal kommandopostøvelse som ble gjennomført i tiden 16. til 22. oktober. Hensikten er å øve Forsvarets evne til å håndtere kriser på operasjonelt og taktisk nivå. Deltagende enheter var Forsvarets operative hovedkvarter og stabene i de taktiske kommandoene «Norwegian Task Group». I tillegg deltok Brigade Nord, Taktisk landkommando, Nasjonal logistikkkommando, Cyberforsvaret, enkelte heimevernsdistrikter og Kystvakten. Øvelsen la spesielt vekt på Forsvarets evne til effektivt å planlegge og gjennomføre fellesoperasjoner i overgangen fra krise til væpnet konflikt og dessuten planlegge for støtte fra allierte styrker. Videre ble øvelsen benyttet til å gjøre det strategiske og operasjonelle planverket kjent i hele styrkestrukturen.

Øvelse Samaritan

Hensikten med øvelse Samaritan i november var å øve Forsvarets evne til å håndtere en masseskade på norsk personell i utlandet og på norsk personell under Forsvarets operative hovedkvarters kommando. Store deler av Forsvarets organisasjon deltok, og det viktigste scenarioet var en ulykke som involverte den norske militære flytransporten i Mazar-e Sharif i Afghanistan.

Øvelsen la vekt på å planlegge og gjennomføre transport av omkomne og skadde med Forsvarets eget C-130J og med SAS-flyet som Forsvaret har en avtale om å låne ved behov. Det ble også øvd på å gjennomføre en båretseremoni på Gardermoen og å opprette pårørendesentere på Rygge flystasjon og Lutvann.

Målene for 2013 vurderes som oppnådd, men det ble avdekket et behov for å prioritere mediehåndtering

Hensikten med øvelse Gemini i juni var å øve Forsvarets system for kontraterror offshore, innenfor rammen av Bistandsinstruksen og Forsvarets planverk.

høyere. Årets øvelse viste imidlertid at Forsvaret har kapasitet til å støtte det sivile samfunn med å evakuere et større antall skadde mennesker over lengre avstander.

Øvelse Gemini

Hensikten med øvelse Gemini i juni var å øve Forsvarets system for kontraterror offshore, innenfor rammen av Bistandsinstruksen og Forsvarets planverk. Fra Forsvaret deltok Forsvarets operative hovedkvarter og Forsvarets spesialstyrker, i tillegg til enheter fra Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet. Fra politiet deltok Nordmøre politidistrikt, beredskapstroppen, helikoptertjenesten og KRIPOS.

Gjennomføringen la vekt på å utvikle evnen til å planlegge og gjennomføre koordinerte kontraterroroperasjoner på en effektiv og god måte. Målene for 2013 vurderes som i all hovedsak nådd, men rutinene for håndtering av bistandsanmodninger kan bli bedre. Videre ble det avdekket et behov for mer gradert kommunikasjonsutstyr mellom Forsvaret og politiet, samt et mer realistisk mediespill for øvelse Gemini i 2014. Øvelseskonseptet gir en meget nyttig trening på tvers av etatene.

Øvelse Tyfon

Kommandopostøvelsen Tyfon involverer alle ledelsesnivåer og strukturelementer i Forsvaret. Hensikten er å øve Forsvarets evne til å planlegge og gjennomføre forflytninger av utvalgte norske militære styrker, både innen Norge og til utlandet. Hæren planla og overførte Brigaden i Nord-Norge til Vestlandet som del av Fellesoperativ arena IV.

Øvelse Forsvarstrim

Også dette var en kommandopostøvelse, men med mål om å øve Forsvarets evne til sette opp styrkestrukturen etter gjeldende planverk og dermed styrke beredskapen for å kunne håndtere kriser. Øvelsen gjennomføres normalt flere ganger hvert år, både varslet og uvarslet. Av ulike årsaker ble det kun én øvelse i 2013, der varsling og responstid på varslingen var spesielt vektlagt.

ANDRE ØVELSER

Øvelse Tyr

Øvelse Tyr ble gjennomført i perioden 28. oktober til 1. november og involverte strategisk, operasjonelt og taktisk nivå. Hensikten er å styrke evnen til krisehåndtering hos politiet og samvirkende etater og aktører. Politidirektoratet har ansvaret for gjennomføringen, og det viktigste under selve øvelsen var å håndtere en

kollisjon mellom en ferge og en hurtigbåt. Hendelsen krevde en koordinert kystnær redningsaksjon.

Øvelsen la vekt på å videreutvikle samvirket mellom aktørene i redningstjenesten på alle nivåer, klarlegge ansvars- og rollefordeling og bedre det tverretatlige samarbeidet. Øvelseskonseptet ga gode læringsmomenter i et tett samarbeid med øvrige deltakere fra politiet og andre viktige sivile aktører.

Øvelse Pomor

Pomor er en bilateral øvelse mellom Russland og Norge som arrangeres annethvert år. Øvelsen involverer primært taktisk nivå, og ble gjennomført i mai 2013. Hensikten er å trene interoperabilitet og samarbeid mellom norske og russiske sjø- og luftstridskrefter i et sårbart arktisk miljø. Gjennomføringen i 2013 demonstrerte at militære styrker fra Russland og Norge kan samarbeide for å verne felles interesser og løse felles utfordringer i det vestlige polare området. Øvelseskonseptet er også en svært viktig arena for å bygge tillit og innsikt. Øvelsen ble fra norsk side planlagt og ledet av Forsvarets operative hovedkvarter og både sjø- og luftstridskrefter fra Norge. Det ble trent på ulike disipliner som sjømannskap, artilleri, luftforsvar, helikopter, samband og bording. Videre ble øvelsen benyttet til å gjennomføre havneopphold og høflighetsvisitter, i Sevromorsk 7. til 11. mai og i Bergen og Haakonsværn 16. til 19. mai. Havneoppholdene inkluderte tillitskapende aktiviteter som idrettsarrangementer, mottakelser og feiring av den russiske Seiersdagen så vel som den norske Grunnlovsdagen. Øvelsen startet denne gangen i Sevromorsk på Kola-halvøya og ble avsluttet da det russiske fartøyet forlot Haakonsværn 19. mai.

Øvelse Pomor i 2013 var vellykket og viste en god utvikling i forhold til tidligere øvelser. Denne øvelsen er viktig som grunnlag for operasjoner, fordi norske styrkebidrag i både operasjon Ocean Shield og operasjon RECSYR har samarbeidet med russiske fartøy på tilsvarende områder som er øvd gjennom Pomorserien av samøvelser.

Øvelse Barents Rescue

Barents Rescue er en internasjonal redningsøvelse som i 2013 ble arrangert i Lyngen-området over tre dager rett før jul. Hensikten er å styrke evnen til tverrsektorielt samarbeid om redningsarbeid i Barentsregionen. Øvelsen gjennomføres annethvert år, og ansvaret veksler mellom Finland, Russland, Sverige og Norge. I 2013 var det Direktoratet for samfunnsikkerhet og

→ beredskap som hadde ansvaret for å planlegge og gjennomføre øvelsen. Det viktigste under selve gjennomføringen var å håndtere konsekvensene da et parti fjell gled ut i havet og skapte en tsunami. Forsvaret deltok med Forsvarets operative hovedkvarter, to kystvaktfartøyer, redningshelikopter, maritimt overvåkningsfly og fire Bell 412-helikoptre. Heimevernets distrikt 16 (HV-16) stilte stab, 120 soldater og liaisonoffiserer, mens Brigade Nord stilte både stab, rollespillere og liaisonoffiserer.

Gjennomføringen vektla å håndtere de umiddelbare effektene av utglidningen, men også de etterfølgende konsekvensene for lokalsamfunnet. Direktoratet ga meget gode tilbakemeldinger på bidraget fra Forsvaret. Øvelseskonseptet gir en meget nyttig trening på å samvirke med mange ulike sivile samarbeidspartnere i håndteringen av en kompleks hendelse.

Øvelse Tundra

Tundra er en invitasjonsøvelse for norske og utenlandske spesialstyrker og ble gjennomført i Trøndelag i mars. Hensikten er å styrke evnen til å gjennomføre spesialoperasjoner i vintermiljø.

Med flere utenlandske avdelinger integrert i øvelsen, ble også mulighetene for å utvikle interoperabiliteten med de norske styrkene meget godt utnyttet.

Alliert og utenlandsk trening

Alliert treningssenter har lokaler på Åsegarden ved Harstad og ved Garnisonen i Porsanger. Senteret har blant annet kompetanse til å gjennomføre kurs og utdanning i ferdsel på islagte vann og vassdrag, fjellklatring, rappelling, skiferdigheter, beltevogn, snøscooter og lette terrengkjøretøy. I tillegg kan senteret skreddersy kurs innen flere områder etter forespørsel fra allierte.

I 2013 hadde utenlandske avdelinger totalt 85 081 tjenestegjørende dager i Norge.

Nedgangen fra 2012 skyldes hovedsakelig at øvelse Cold Response nå blir arrangert annethvert år (partallsår) og følgelig ikke ble arrangert i 2013. Tallmaterialet for øvrig viser at utenlandske avdelinger fortsatt ønsker å trene og øve i Norge. Aktiviteten ved Åsegarden er stabil, med britiske og nederlandske «Royal Marines», og det er registrert en økende interesse for å øve og trene på Garnisonen i Porsanger. Spesielt gjelder dette flere mindre avdelinger, noe som trolig skyldes at garnisonen har «regionale støttefunksjoner» og dermed kan støtte med blant annet kjøkken, verksted og velferd.

// **Alliert treningssenter har lokaler på Åsegarden ved Harstad og ved Garnisonen i Porsanger. I 2013 hadde utenlandske avdelinger totalt 85 081 tjenestegjørende dager i Norge.**

TABELL 9

ALLIERT TRENING I NORGE FORDELT PÅ LOKASJONER (Tjenestegjørende dager)

	2010	2011	2012	2013
Åsegarden	51 550	27 456	24 549	26 930
Garnisonen i Porsanger	25 600	6 848	42 814	7 462
Bardufoss	7 682	12 242	20 668	17 097
Bodø, Ørlandet og Rygge flystasjoner			1 936	1 333
Andre	27 837	54 005	90 228	32 259
Totalt	112 669	100 551	180 195	85 081

«Andre» inkluderer «UK Expeditionary Training» og tallene for 2010 er inkludert Evenes og Gratangen.

TABELL 10

EXPEDITIONARY TRAINING (UK) (Tjenestegjørende dager)

	2010	2011	2012	2013
Expeditionary Training	18 500	28 469	15 938	28 800

Expeditionary Training (UK) er vinterrelatert trening som inkluderer blant annet ski, skiskyting og klatretrening.

TABELL 11

DIPLOMATISKE KLARINGER AV UTENLANDSKE FARTØYER OG SIVILE STATSFARTØYER

	2011	2012	2013
Diplomatiske klareringer	119	146	97

Det er innvilget 97 diplomatiske klareringer av utenlandske fartøy og sivile statsfartøy til Norge. Tallet innebefatter utenlandsk deltakelse i øvelser/trening, tester ved NATO «Naval Forces Sensor and Weapons Accuracy Check Site» ved Stavanger, høflighetsvisitter og navigasjonstrening under norske forhold. Etter en økning på 23 prosent fra 2011 til 2012 er det for 2013 en generell nedgang i diplomatiske anløpsøknader fra samtlige land. Det kan være flere årsaker til dette, eksempelvis økonomiske forhold, mindre øvelsesaktivitet i Norge og annerledes prioriteringer av trening og øving. Unntaket er Tyskland, hvor det har vært en økning fra 34 til 37 anløp.

TABELL 12

DIPLOMATISKE KLARINGER AV FLYFARKOSTER TIL NORSK LUFTROM

	2011	2012	2013
Landinger	571	1 108	698
Overflyvninger	340	457	343
Kanselleringer	26	-	16
Totalt	937	1 565	1 057

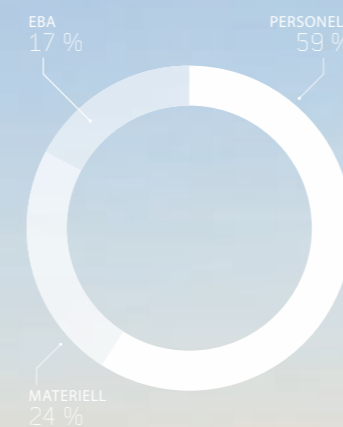
Av de 1057 diplomatiske klareringene til norsk luftrom i 2013, ble 1041 gjennomført.

HÆREN ↘

HÆRENS TOTALE REGNSKAP 2013

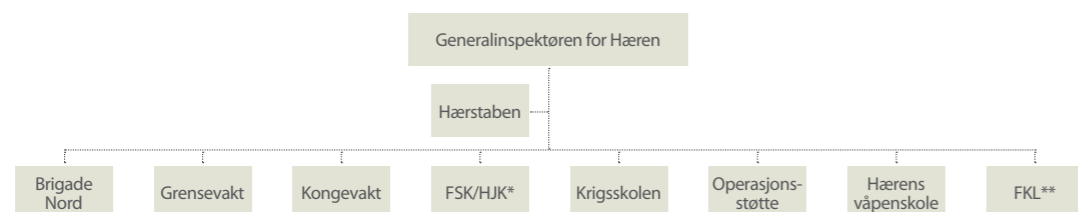
Hele tusen 2013-kroner:

5 765 106

PERSONELL/ADMINISTRASJON
3 410 609MATERIELL
1 366 469EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
988 028

//
Innsatsen og måloppnåelsen i 2013 gir et godt utgangspunkt for 2014. Vi skal i 2014 sikre kvalitet i alle ledd og gjøre Hæren klar for personellreformene og materiellmoderniseringen av Hæren.

GENERALINSPEKTØREN FOR HÆREN, GENERALMAJOR RUNE JAKOBSEN

* Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando ** Forsvarets kompetansesenter for logistikk

Norge har store verdier å forvalte. Hæren bidrar til å beskytte disse verdiene gjennom daglig beredskap på eget territorium, men også ved å være en aktiv deltaker i NATO og i internasjonale operasjoner. Hæren er relativt liten, men har høyt motivert personell og svært moderne utstyr.

Gjennom 2013 har Hæren fortsatt sin omfattende modernisering gjennom å justere struktur og fornye materiell ved de fleste avdelinger. Den helhetlige moderniseringsplanen vil fortsette å være tyngdepunktet for Hærens aktiviteter frem mot 2020. Det er flere kritiske sårbarheter i denne prosessen, og de viktigste er å finne innen kompetanse, modernisering av materiell, tilgjengelighet på riktig infrastruktur og i å balansere ressursene. Sentralt i utfordringene ligger rekruttering og utdanning av personell med riktig kompetanse og i tilstrekkelig volum.

Det har også i 2013 vært lagt spesiell vekt på beredskapsarbeid, noe som har gjort at Hæren har styrket sin evne til å reagere hurtig på situasjoner nasjonalt og internasjonalt.

RESULTATER

Ledelsen

Generalinspektøren for Hæren og Hærstaben har gjennom 2013 prioritert å følge opp viktige materiellprosjekter og personellreformer, i tillegg til å effektivisere og forvalte de tildelte ressursene.

Brigade Nord

Brigade Nord har brukt året på å øke sin operative evne og kapasitet. Beredskapsplanverket er utviklet videre, brigaden har både stilt og øvd nasjonal beredskap og den hurtige reaksjonsstyrken er blitt deployert flere ganger som en del av beredskapsarbeidet.

Brigaden deltok med tyngde på øvelsene Felles operativ arena II og IV, og det medførte forflytninger til henholdsvis Narvik og Bergen. Spesielt øvelse IV ble svært krevende, der brigaden både måtte håndtere en omfattende brann på ett av logistikkskipene og øve i ukjent terreng.

Øving og trening sammen med de andre forsvarsgrenene har gitt økt kompetanse og betydelig treningsutbytte. Brigaden har tradisjonelt øvd og samvirket godt med alle forsvarsgrenene, men har det siste året lagt spesiell vekt på Sjøforsvarets taktiske ledelse.

Det har gjort brigaden i enda bedre stand til å møte det nye øvingsmønsteret i 2014, der det legges stor vekt på fellesoperativ samhandling.

I 2013 ble 2. bataljon videreutviklet som lett infanteribataljon, både konseptuelt og personellmessig. Brigade Nord har dessuten begynt omstillingen av Panserbataljonen til å bli en stående avdeling som kan reagere hurtig i nord. Det medvirket til at brigaden også i 2013 økte antall årsverk, spesielt blant vervede, noe som har styrket kompetansen og dermed den operative evnen.

Brigade Nord har for øvrig også vært oppsettende avdeling for to «Police Advisory Team» i Mazar-e Sharif i Afghanistan. Oppdraget vil pågå frem til sommeren 2014.

Andre resultater

Hæren deltok fra sommeren med et mindre antall stabsoffiserer til FN-oppgavet i Mali. I første omgang varer engasjementet til sommeren, men det kan være aktuelt med en forlengelse. Det er også stilt stabsoffiserer til fredsstøtteoppdrag på Balkan, i Midtøsten og Afrika (deriblant Sør-Sudan).

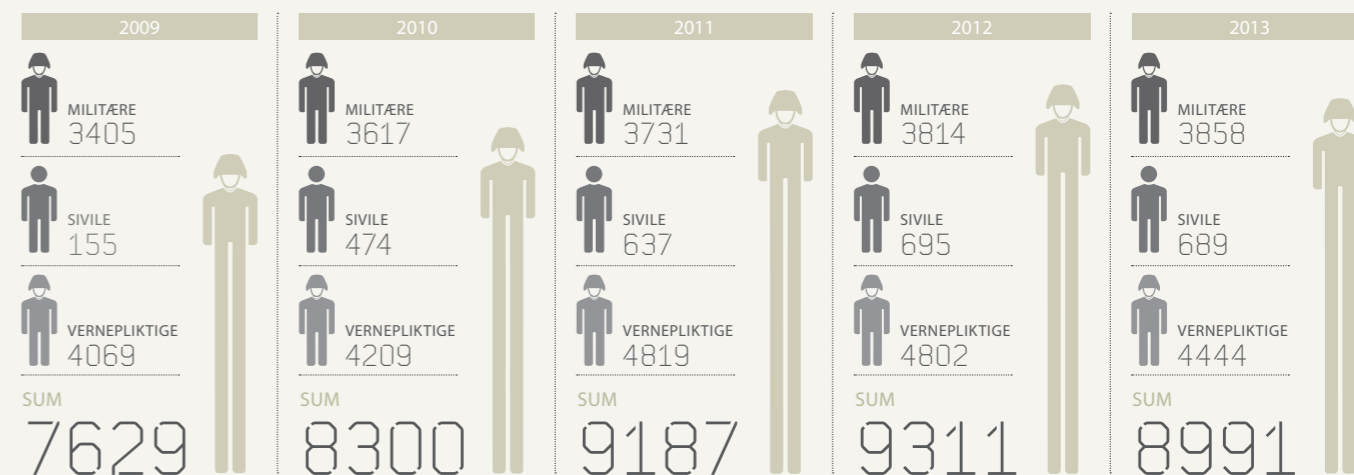
Forsvarets spesialkommando/Hærens jegerkommando (FSK/HJK) har utdannet og stilt operative kapasiteter på beredskap og i operasjoner gjennom hele året. Innsatsen har vært både nasjonal og internasjonal, blant annet gjennom den pågående deltakelsen i Afghanistan. Avdelingen ble også gjort klar for å overføres til den nye driftsenheten Forsvarets spesialstyrker fra 2014.

Garnisonen i Sør-Varanger (GSV) løser sine oppdrag langs den 196 kilometer lange grensen mot Russland hver dag, året rundt. Oppdraget løses med patruljer, statisk overvåkning og med teknisk avansert utstyr. I 2013 startet arbeidet med å modernisere og videreutvikle infrastrukturen av grensestasjonene, og det forventes at ny grensestasjon på Svanvik tas i bruk tidlig i 2014. Det er også innført 18 måneders verneplikt for grensejegere og hundeførere, slik at personellens opparbeidede kompetanse kan utnyttes bedre.

Kjerneoppdraget til Hans Majestet Kongens Garde er å utdanne styrker og vokte kongehuset. Garderen har i lys av 22. juli-kommisjonens rapport styrket dette arbeidet og i tillegg økt reaksjonsevnen for å kunne støtte politiet med vakt og sikring. Organisasjonen er også justert gjennom blant annet å skifte ut deler av kjøretøyparken. →

FIGUR 8

ÅRSVERK I HÆREN 2009–2013.

Hæren er tilført årsverk fra Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 som følge av overføring av drifts- og verkstedtjenester.

TABELL 13

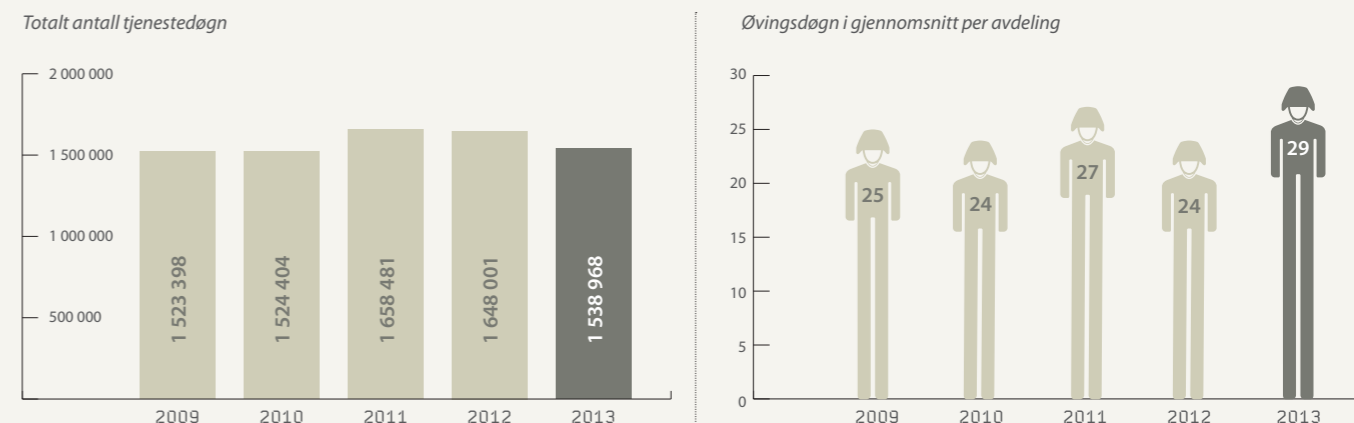
REGNSKAP FOR HÆREN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	2 738 157	3 135 685	3 494 164	3 638 815	3 410 609
Materiell	1 644 019	1 583 545	1 604 227	1 497 978	1 366 469
Eiendom, bygg og anlegg	352 168	746 218	940 454	976 573	988 028
Sum utgifter	4 734 344	5 465 448	6 038 844	6 113 366	5 765 106

Omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 har medført teknisk endring av budsjettildelingene. Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

FIGUR 9

AKTIVITETSDATA FOR HÆREN 2009–2013

→ Krigsskolen utdannet i 2013 offiserer som holder et relevant og meget høyt nivå. Skolen er en ledende akkreditert høyskole med lederutdanning på bachelor-nivå. Hærens befalsskole er i løpet av 2013 blitt overført fra Brigade Nord til Krigsskolen og utdanningen er samlet i Rena leir. Den faglige samordningen er en spennende utvikling, noe Hæren venter stor effekt av årene som kommer.

Innen garnisonsdrift er Operasjonstøtteavdelingen til daglig en meget god støttespiller for avdelingene, gjennom sin kompetanse på infrastruktur, verksted, kjøkken, skyte- og øvingsfelt. Avdelingen bidrar til viktig samhandling med Forsvarsbygg, Forsvarets logistikkorganisasjon og Forsvarets sanitet.

Hærens våpenskole har i 2013 levert gode produkter innen dokumentasjon og reglementer, kurs og utdanningsvirksomhet. Året har vært brukt til å utvikle nye metoder for kurs og trening, med mål om å kunne implementere en rekke tiltak for å trene «smartere» i 2014. Potensielt vil Hæren kunne spare mye tid og penger som kan styrke den operative kapasiteten. Forsvarets kompetansesenter for logistikk og operativ støtte gjennomførte i 2013 et stort antall kurs av høy kvalitet for både Hæren og Forsvaret for øvrig.

Oppsummert

Totalt vurderes Hærens resultater for 2013 som svært gode. Spesielt har Brigade Nord hatt en positiv utvikling gjennom flere ansatte, høy oppmerksomhet på beredskapsarbeid og utfordrende fellesoperative øvelser. Pågående materiellprosjekter gjør også at det totale bildet både for 2014 og langtidsperioden er positivt. Prioriteringen av forvaltning som basis for den øvrige virksomheten har totalt sett gitt maksimal operativ effekt innenfor den økonomiske rammen.

Utfordringer og risiko

For Hærens del forventes oppdraget i Afghanistan å gå mot slutten. Likevel er det viktig å opprettholde oppmerksomheten til siste soldat er hjemme. Hæren vil fortsatt levere personell til staber og bidra til at internasjonale styrkebidrag har best mulig forutsetninger for å lykkes.

Viktige materiellprosjekter er utfordrende både for Hæren og for Forsvaret som helhet. Det vil i 2014 være viktig at prosjektene har god fremdrift.

Sentralt i utfordringene ligger rekruttering og utdanning av personell med riktig kompetanse og i tilstrekkelig volum.

Sterk utvikling av simulatorer

Simulatorer og bruken av dem er i kontinuerlig utvikling i Hæren. Nå er også mulighetene for å trene med andre nasjoner styrket.

■ **Simulatorer gjør det mulig** å gjennomføre aktiviteter som ellers ville vært umulig av sikkerhets- og kostnadmessige årsaker og forbedrer ofte mulighetene til å observere, evaluere og dokumentere aktiviteter.

Hæren bruker derfor et bredt spekter av simulatorer for å øke effekten av utdanning, trening og øving. Hoveddelene driftes av Hærens taktiske treningssenter, med hovedsete på Rena. Senteret har «satellitter» på Setermoen og Skjold, og kan dessuten støtte andre steder i landet ved behov.

Også i 2013 videreutviklet Hærens Taktiske treningssenter simulatortilbudet til avdelingene. Stabs- og ledertreneren er blitt brukt både av Panserbataljonen, Andrebataljon, Telemark bataljon og til en rekke mindre utdannings- og treningsaktiviteter, mens Kamptreningssenteret er blitt utnyttet svært godt av Telemark bataljon. I november 2013 støttet senteret også både Hæren, Heimevernet og spesialstyrkene under Fellesoperativ arene IV i Hordaland. Kamptreningssenteret tilpasses i tillegg til nytt materiell som kommer, og ikke minst er mulighetene for å gjennomføre samtrenning med andre nasjoner med samme utstyr styrket.

Den nåværende Kampsimulatoren er i ferd med å falle for teknisk levealder, og skal erstattes med en ny, som forventes klar til innføringen av Hærens oppgraderte panserkjøretøy.

Detalj fra et simulatorkjøretøy på Hærens taktiske treningssenter i Rena leir.

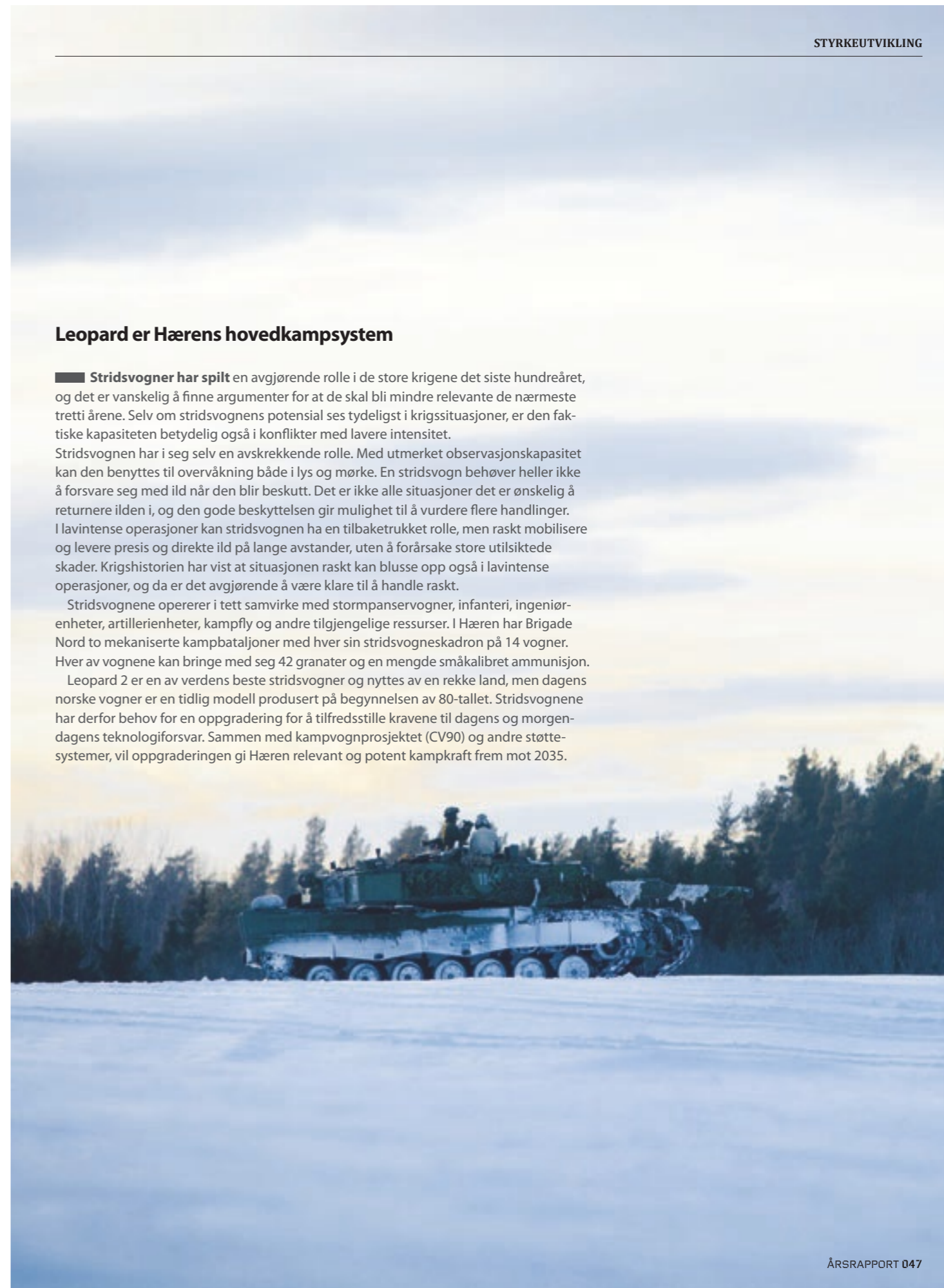
Leopard er Hærens hovedkampsystem

■ **Stridsvogner har spilt** en avgjørende rolle i de store krigene det siste hundreåret, og det er vanskelig å finne argumenter for at de skal bli mindre relevante de nærmeste tretti årene. Selv om stridsvognens potensial ses tydeligst i krigssituasjoner, er den faktiske kapasiteten betydelig også i konflikter med lavere intensitet.

Stridsvognen har i seg selv en avskrekkende rolle. Med utmerket observasjonskapasitet kan den benyttes til overvåkning både i lys og mørke. En stridsvogn behøver heller ikke å forsvare seg med ild når den blir beskutt. Det er ikke alle situasjoner det er ønskelig å returnere ilden i, og den gode beskyttelsen gir mulighet til å vurdere flere handlinger. I lavtense operasjoner kan stridsvognen ha en tilbaketrukket rolle, men raskt mobilisere og levere presis og direkte ild på lange avstander, uten å forårsake store utilsiktede skader. Krigshistorien har vist at situasjonen raskt kan blusse opp også i lavtense operasjoner, og da er det avgjørende å være klare til å handle raskt.

Stridsvognene opererer i tett samvirke med stormpanservogner, infanteri, ingeniørenheter, artillerienheter, kampfly og andre tilgjengelige ressurser. I Hæren har Brigade Nord to mekaniserte kampbataljoner med hver sin stridsvogneskadron på 14 vogner. Hver av vognene kan bringe med seg 42 granater og en mengde småkalibret ammunisjon.

Leopard 2 er en av verdens beste stridsvogner og nyttes av en rekke land, men dagens norske vogner er en tidlig modell produsert på begynnelsen av 80-tallet. Stridsvognene har derfor behov for en oppgradering for å tilfredsstille kravene til dagens og morgendagens teknologiforsvar. Sammen med kampvognprosjektet (CV90) og andre støtte-systemer, vil oppgraderingen gi Hæren relevant og potent kampkraft frem mot 2035.

SJØFORSVARET

SJØFORSVARETS TOTALE REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

4 763 690

SJØFORSVARET
3 735 940

KYSTVAKTEN
1 027 750

PERSONELL/ADMINISTRASJON
1 861 966

MATERIELL
1 547 402

EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
326 572

PERSONELL/ADMINISTRASJON
419 239

MATERIELL
592 313

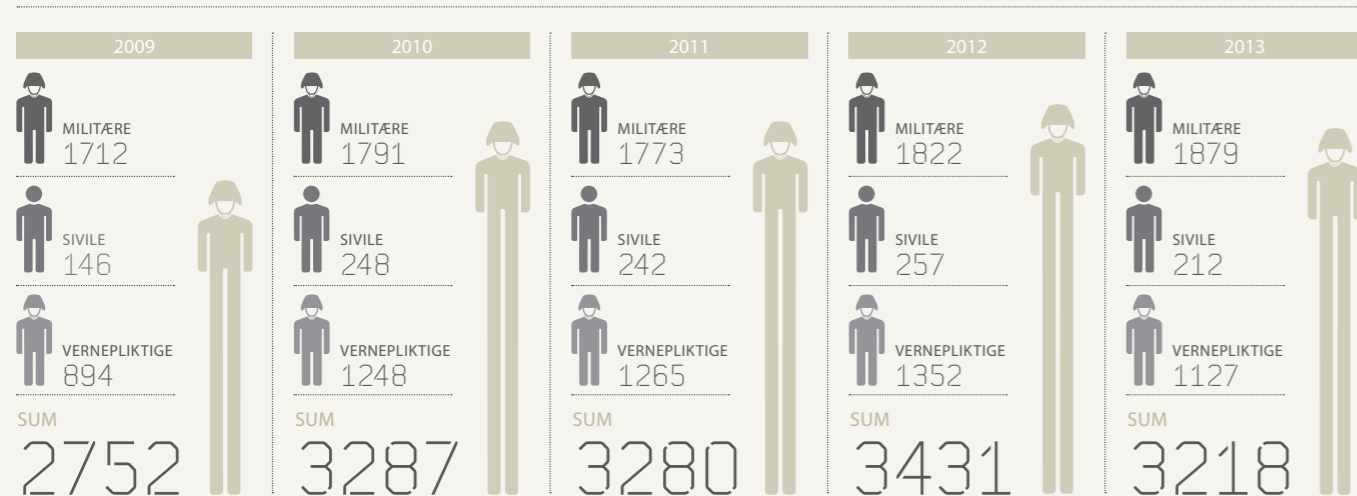
EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
16 199

// Sjøforsvaret skal fortsette å utvikle seg som et reelt innsatsforsvar. For å få til dette, er det viktig med et sjøforsvar i balanse hvor kompetanse og materiell er satt sammen i besetninger, øvet, trent og klar til strid.

GENERALINSPEKTØREN FOR SJØFORSVARET, KONTREADMIRAL LARS SAUNES

FIGUR 10
ÅRSVERK I SJØFORSVARET 2009–2013

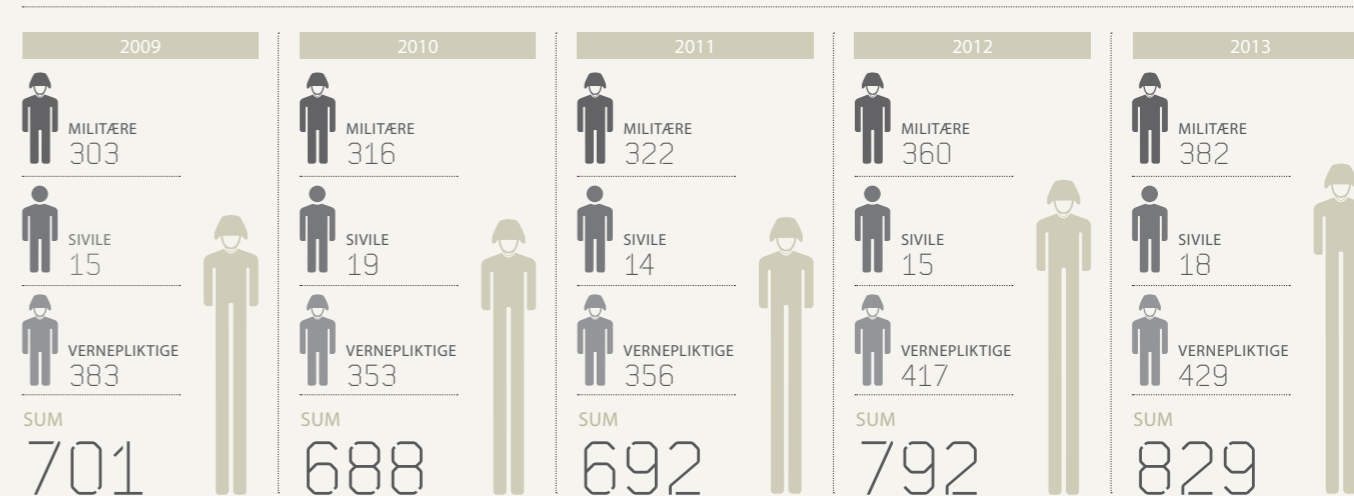
Sjøforsvaret er tilført årsverk fra Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 som følge av overføring av drifts- og verkstedtjenester.

TABELL 14
REGNSKAP FOR SJØFORSVARET 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	1 590 714	1 720 376	1 794 985	1 860 781	1 861 966
Materiell	1 568 753	1 485 794	1 418 103	1 473 140	1 547 402
Eiendom, bygg og anlegg	265 225	323 249	358 053	322 146	326 572
Sum utgifter	3 424 692	3 529 419	3 571 142	3 656 067	3 735 940

Omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 har medført teknisk endring av budsjetttildelingene. Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

FIGUR 11
ÅRSVERK I KYSTVAKTEN 2009–2013

TABELL 15
REGNSKAP FOR KYSTVAKTEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

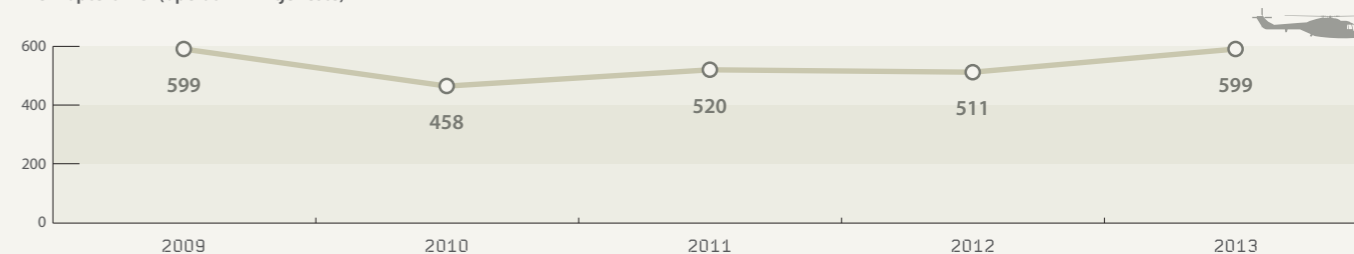
Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	376 045	385 250	386 469	395 467	419 239
Materiell	570 336	629 794	651 435	596 499	592 313
Eiendom, bygg og anlegg	16 535	16 491	17 290	15 598	16 199
Sum utgifter	962 916	1 031 535	1 055 195	1 007 564	1 027 750

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

FIGUR 12
AKTIVITETSDATA FOR KYSTVAKTEN 2009–2013

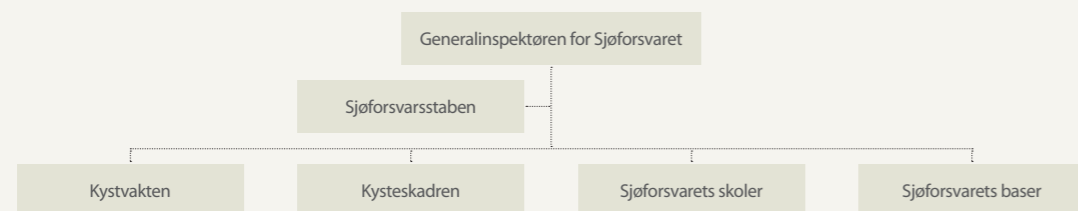
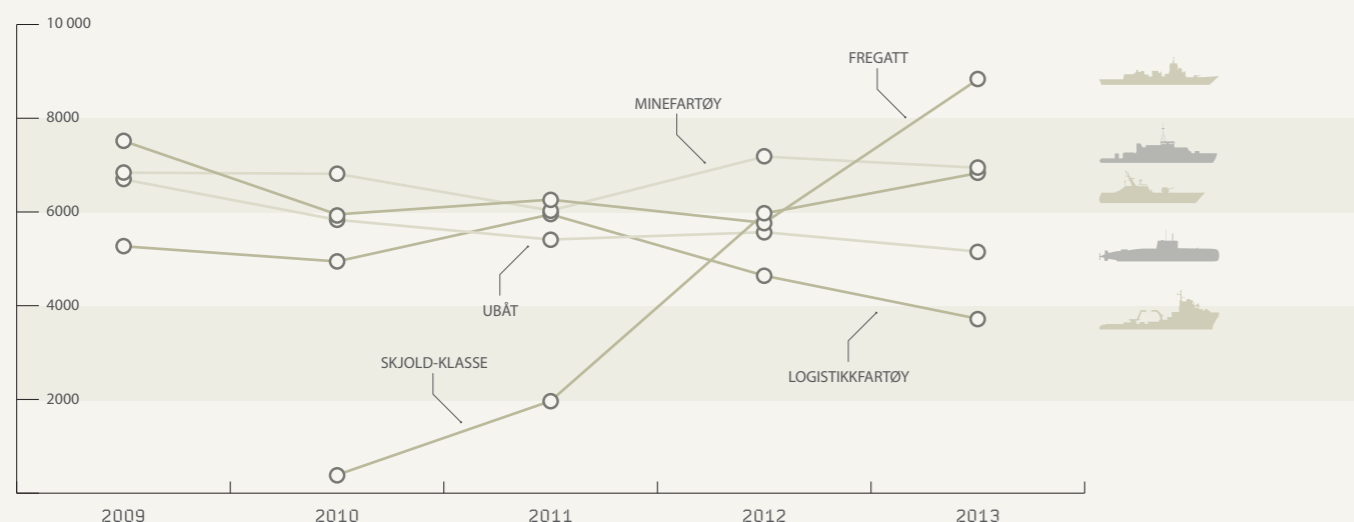
Helikoptertimer (operativ i KV-tjeneste)

TABELL 16

AKTIVITETSDATA FOR SJØFORSVARET 2009–2013

Aktivitetsdata	2009	2010	2011	2012	2013
Fregatt	7 517	5 942	6 258	5 761	8 837
Skjold-klasse	0	382	1 963	5 973	6 836
Minefartøy	6 841	6 816	6 023	7 188	6 947
Ubåt	6 702	5 832	5 407	5 565	5 148
Logistikkfartøy	5 271	4 945	5 955	4 639	3 714
Sum seilingstimer	26 331	23 917	25 606	29 126	31 482

Kysteskadren består av:

- «Norwegian Task Group» (NorTG), taktisk ledelseelement
- Fregattvåpenet (FFV), fem fregatter i Fridtjof Nansen-klassen
- UVB-våpenet, seks undervannsbåter i Ula-klassen
- MTB-våpenet, seks korvetter i Skjold-klassen
- Minevåpenet (MV), tre minesveipfartøyer i Alta-klassen og tre minejaktfartøyer i Oksøy-klassen
- Marinens jegervåpen (MJV), som består av Minedykkerkommandoen (MDK), Kystjegerkommandoen (KJK) og Taktisk båtskvadron (TBS/Stridsbåt 90-fartøyer)
- Marinens logistikkvåpen (MARLOG), som består av KNM Valkyrien, KNM Olav Tryggvason og 1. Patruljebåtdivisjon med navigasjonstreningsfartøyerne Kvarven, og Nordnes samt Kongeskipet KS Norge
- Enhetene i Kysteskadren benevnes «KNM» som står for «Den Kongelige Norske Marine» (Marinen). Kysteskadren er Sjøforsvarets operative «kampstyrke» på sjø og land.

Kystvakten er en del av Sjøforsvaret og enhetene i Kystvakten benevnes «KV» for Kystvakt. Kystvakten disponerer en variert flåte av fartøyer, fly og helikoptre. I alt disponerer Kystvakten 15 fartøyer, hvorav fire er helikopterbærende. Fartøyerne opererer langs hele kysten og i Norges interesseområder til havs. Kystvaktfartøyerne støttes av helikoptre fra Luftforsvarets 337-skvadron. Forsvarets maritime overvåkingsfly, P-3 Orion, bidrar også med oppdrag for Kystvakten.

Norge har en svært lang kystlinje med tilhørende ansvar, interesser og forpliktelser i et havområde som er nesten syv ganger så stort som fastlandsarealet. Sjøforsvaret arbeider daglig for å sikre norsk suverenitet og bidra til nasjonal integritet. Myndighetsutøvelsen blir ivarettatt gjennom håndheving av norske suverene rettigheter i henhold til den internasjonale havrettskonvensjonen og til norsk lov. Ressurskontroll, miljøkontroll, støtte til andre statlige instanser og forebyggende virksomhet er sentrale aktiviteter i denne sammenhengen. Sjøforsvaret skal være et hensiktsmessig sikkerhetspolitisk verktøy for å ivareta maritime oppgaver i fred, krise og krig i nasjonal og internasjonal sammenheng.

RESULTATER

Sjøforsvaret

Sjøforsvaret har i 2013 levert maritime styrkebidrag og ivarettatt forpliktelser internasjonalt i henhold til gitte oppdrag. Samlet var aktiviteten høyere i 2013 enn i 2012. Tilstedeværelsen i nordområdene var prioritert i 2013, men ble likevel noe lavere enn i 2012, blant annet fordi øvelse FLOTEX ble gjennomført i Sør-Norge.

Kystvakten

Kystvakten har gjennomført tilnærmet all planlagt aktivitet i 2013. Imidlertid førte maskintekniske feil på fem indre kystvaktfartøyer av Nornen-klassen og grunnberøringen til KV Andenes i desember til noe redusert seiling. Betydelig redusert tilgang på Lynx-helikoptre, på grunn av helikoptrenes alder og pilotmangel, har gjort at Kystvakten ikke har fått gjennomført det antall helikoptertimer som har vært planlagt. Slik situasjonen er ved inngangen til 2014, kan Sjøforsvaret ikke lengre hevde å ha tilgang til en operativ helikopterkapasitet.

Øvelser og sertifisering

Sjøforsvaret la opp sine øvelser i fem såkalte «Task Group-perioder» av ulik varighet gjennom 2013. Et varierende antall norske og utenlandske fartøyer og avdelinger har deltatt, og hensikten har vært å øve Sjøforsvarets personell innenfor en rekke krigføringområder.

Øvelse Joint Warrior ble gjennomført i skotske farvann i siste halvdel av april. Kystvakten deltok med KV Sortland på den NATO-ledete søke- og redningsøvelsen Dynamic Mercy i området ved Jan Mayen i uke 17.

Fregattvåpenet sertifiserer sine fartøyer ved «Flag Officer Sea Training» i Plymouth, England. KNM Roald Amundsen gjennomførte sine tester og øvelser her i uke 16–20 og besto sin sertifisering med tilfredsstillende resultat.

Styrkebidrag og leveranser til operasjoner i utlandet

Norge overtok ledelsen i NATOs stående marinestyrke, og dermed også NATOs operasjon Ocean Shield, i juni. Styrken ble ledet fra fregatten KNM Fridtjof Nansen frem til desember. KNM Thor Heyerdal tok deretter over som flaggskip for den stående marinestyrken.

Minerydderfartøyerne KNM Hinnøy og KNM Rauma var på sin side deployert til NATOs stående minerydderstyrke i hver sin periode på henholdsvis vår og høst. Sjøforsvaret besetter stabssjefstillingen i denne styrken frem til 1. august 2014.

Fra 2. desember startet KNM Helge Ingstad på oppdraget med å eskortere lasteskipet med kjemiske våpen ut av Syria. Fregatten er støttet av et sikringslag fra Marinens jegervåpen og av fagekspertene innen kjemiske våpen, og havari-beskyttelse. Oppdraget var opprinnelig forventet å vare til medio mars 2014, men det hersker stor usikkerhet rundt endelig sluttdato.

Sjøforsvaret har også deployert to offiserer til «NATO Shipping Center» i Northwood, England, og stabsoffiserer til blant annet det sikkerhetsskapende samarbeidet «Combined Maritime Forces» i Bahrain og ISAF-styrken i Afghanistan.

Sjøforsvarets skoler

Sjøforsvaret har i 2013 hatt meget god rekruttering til alle linjer, noe som bekrefter både godt omdømme og funksjonelle utdanningsordninger. Antallet uteksaminerte i 2013 var fortsatt på et høyt nivå, men fremdeles under Forsvarets samlede behov for rekruttering av sjømilitær kompetanse. I 2013 har Sjøkrigsskolen (SKSK) og befalsskolen for Marinen (BSMA) gjennomført fire opplæringstokt med innleide seilskip, henholdsvis KNM Statsraad Lehmkühl og KNM Christian Radich.

Utfordringer og risiko

Det er for 2013 grunn til å være fornøyd med at den samlede aktiviteten i Sjøforsvaret fortsatt øker, med store bidrag til operasjoner både nasjonalt og internasjonalt. På den annen side arbeides det hardt med utfordringene på personellområdet og på drift og vedlikehold, uten at det finnes noen raske eller lettvinne løsninger.

Sjøforsvaret har fortsatt en operativ risiko gjennom mangel på kompetent personell. Det er spesielt utfordrende å beholde ansatte i sjøtjenesten og i virksomhetskritiske stillinger på land. Sjøforsvaret legger ned en betydelig innsats for å forbedre situasjonen, men det er likevel en risiko for at personellutfordringene kan påvirke Sjøforsvarets operativitet.

En annen utfordring for Sjøforsvaret er en generell lav reserveredelsbeholdning, noe som kan føre til at fartøyer får redusert seilingsaktivitet i perioder. I de senere årene har også Kystvakten hatt redusert tilgang på Lynx-helikoptre, noe som har redusert effektiviteten til de fire helikopterbærende fartøyerne. Situasjonen vil vedvare inntil de nye NH-90-helikoptrene er mottatt og operative, og skaper utfordringer på felt som operativitet, opplæring og øving av personell.

Marinens og Kystvaktens fartøyer bidrar likevel til å bygge et maritimt situasjonsbilde gjennom å være kontinuerlige til stede i norske interesseområder. Når fregattene av Fridtjof Nansen-klassen får NH-90-helikoptre embarkert, og når alle seks korvettene i Skjold-klassen er fullt operative, vil denne operative evnen bli vesentlig forsterket.

Simulatorer gir effektiv trening og reduserte kostnader

Sjøforsvaret sparer penger og miljø på å benytte seg av virkelighetstro simulatorer.

■ **Sjøforsvarets skoler** og treningssentre benytter Sjøforsvarets taktiske simulator til trening i forbindelse med kurs og utdanning. I simulatoren øves grunnleggende prosedyrer, og et «spill» dekker i dag alle krigføringsformer, i tillegg til at treningen kan konfigureres etter brukernes behov.

Ved bruk av navigasjonssimulatorene på Sjøkrigsskolen og taktiske simulatorer på Haakonsværn, kan spesielle elementer trenes på en måte som ikke kan gjøres i virkeligheten. Her kan elevene utføre potensielt farlige oppdrag innen søk og redning, antikollisjon, radarnavigasjon og trange leder – kort sagt krevende situasjoner som ikke kan gjenskapes i virkeligheten uten fare for personell og materiell.

Navigasjonssimulatorene gjør det dermed mulig å trene på spesifikt ønskede egenskaper for Forsvarets personell i tillegg til å trene navigasjon og operasjoner i områder hvor man ellers ikke kan trene uten store omkostninger. Eksempler på slike steder er Aden-bukta, den engelske kanal, innseilingen til Plymouth eller andre spesielle havner og kanaler rundt omkring i verden. Som et supplement til den taktiske treneren har Sjøforsvaret i tillegg en flydekk-simulator, en helikopterkontrollsimulator og en navigasjonssimulator. Potensialet er stort for å drive virkelighetsnær trening og øving på en rimelig måte.

Bruk av navigasjonssimulatorene er kostnadsbesparende fordi Sjøforsvarets personell kan få mengdetrening innen navigasjon, uten at fartøyene må seile. Simulatorene sparer både drivstoff og lønnsmidler. For eksempel koster det omtrent 260 000 kroner i døgnet å seile en korvett i Skjold-klassen, inkludert lønns- og drivstoffkostnader. I dag gjøres rundt to uker av vaksjefsklareringen i simulator, til en kostnad pr. døgn på 32 000 kroner. I tillegg reduserer simulatorene slitasje på materiell og bidrar til reduserte vedlikeholdskostnader. De miljøbesparende effektene kan illustreres ved at for eksempel en fregatt i Fridtjof Nansen-klassen bruker rundt 1400 liter diesel i timen. I tillegg spares forbruket av andre miljøbelastende stoffer som smøreoljer og hydraulikkoljer.

I tillegg til elevopplæring brukes simulatorene til navigasjonstrening, oppøving og sertifisering for alle Sjøforsvarets seilende avdelinger – fra hurtigbåtførerkurs for politi og kystvakt til skipssjefsklarering for flere av Kysteskadrens fartøystyper. Navigasjonssimulatorene hadde i 2013 et forbruk på 2500 timer totalt, fordelt på undervisning og øvelser.

Sjøforsvaret arbeider hardt for å bemanne 3,5 fregatter

Sjøforsvaret skal daglig bemanne 3,5 fregatter og planen for hvordan alle fem skal kunne bemannes er klar.

■ **De nye fregattene** i Fridtjof Nansen-klassen med integrerte NH-90-helikoptre er havgående kampfartøyer som i prinsippet dekker alle maritime krigføringsområder. Fregattenes rekkevidde og utholdenhet, kombinert med bredden av sensor- og våpenkapasiteter, gjør at fartøyene kan gi relevante bidrag ved de fleste tenkelige scenarier både nasjonalt og internasjonalt. Samtidig har fartøyene «Kommando-, kontroll- og informasjonssystemet» (K2IS) som gjør dem velegnet i rollen som kommandoplattform for taktisk ledelse av maritime styrker.

En fregattbesetning er på 120 personer, men under spesielle operasjoner som Ocean Shield og eskortering av kjemiske våpen fra Syria, kan bemanningen økes for å ivareta spesielle oppdrag. I det daglige har Sjøforsvaret årsverk til å bemanne 3,5 fregatter, og kan velge å bemanne fire fullt ut ved å benytte personell fra Sjøforsvarets landorganisasjon. Hovedoverhaling må gjennomføres hvert femte år, og i fredstid vil det derfor være én fregatt på overhaling til enhver tid. I en eventuell krise eller i krig, fastslår beredskapsplanverket hvordan den femte fregatten vil bli bemannet.

Kysteskadren hadde i 2013 et totalt forbruk på 2,1 milliarder kroner, og av dette ble rundt 40 prosent brukt på fregattene. Regnskapet til fregattvåpenet var i 2013 rundt 830 millioner kroner, fordelt med 480 millioner kroner til drift og 350 millioner til vedlikehold.

DRIFT AV FREGATTVÅPENET

En fregattbesetning er på 120 personer

Sjøforsvaret har årsverk til å bemanne 3,5 fregatter

Fridtjof Nansen-klassen med integrerte NH-90-helikoptre

REGNSKAP

830

VEDLIKEHOLD

350

DRIFT

480

i millioner kroner

//
Fregattens rekkevidde og utholdenhet, kombinert med bredden av sensor- og våpenkapasiteter, gjør at fartøyene kan gi relevante bidrag ved de fleste tenkelige scenarier både nasjonalt og internasjonalt.

LUFTFORSVARET ↘

LUFTFORSVARETS TOTALE REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

5 349 964

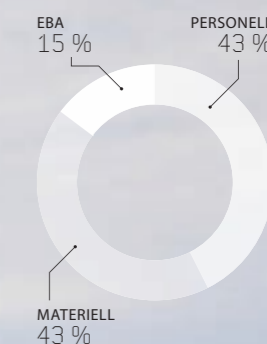
LUFTFORSVARET
4 686 929

REDNINGSTJENESTEN
663 035

PERSONELL/ADMINISTRASJON
2 001 129

MATERIELL
2 001 338

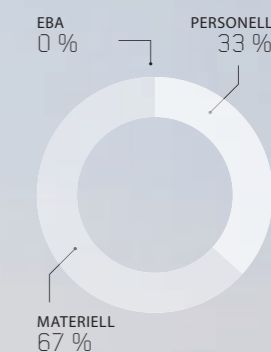
EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
684 462

PERSONELL/ADMINISTRASJON
218 725

MATERIELL
441 117

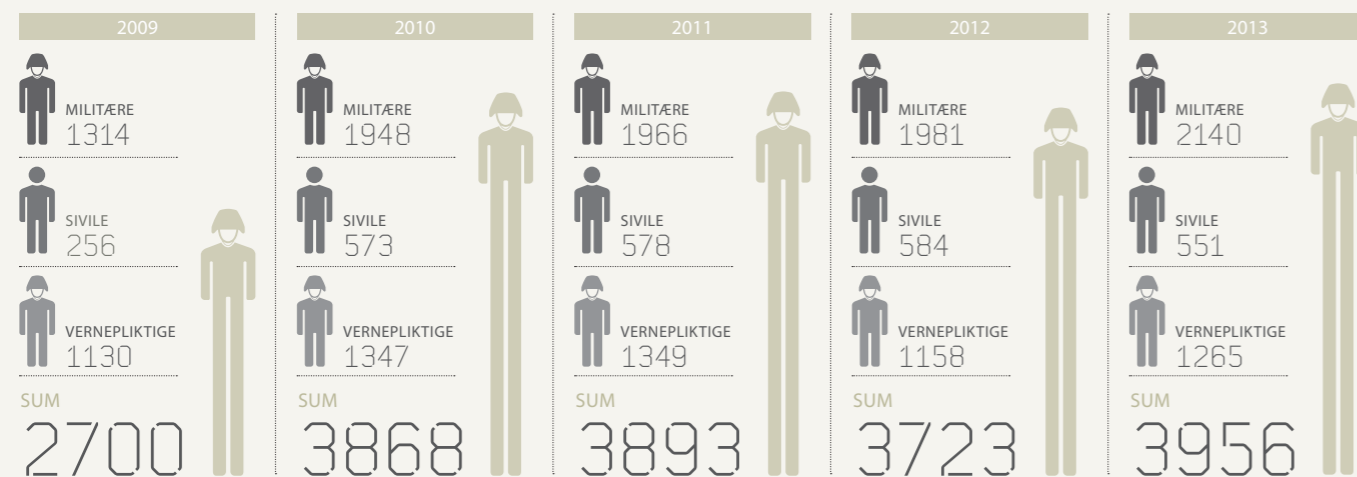
EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
3 192

//
Hovedhensikten med Luftforsvarets omstilling er innføringen av nye kampfly, F-35. 2014 er det året hvor deler av omstillingen faktisk gjennomføres. Det er svært viktig for meg at vårt personell ivaretas på en god måte gjennom omstillingen. I horisonten 2020–25 kan vi nå skimte konturene av ett av verdens mest moderne og effektive luftforsvar, det er dette vi nå strekker oss etter.

GENERALINSPEKTØREN FOR LUFTFORSVARET, GENERALMAJOR PER EGIL RYGG

FIGUR 13
ÅRSVERK I LUFTFORSVARET 2009–2013

Luftforsvaret er tilført årsverk fra Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 som følge av overføring av drifts- og verkstedtjenester.

TABELL 17
REGNSKAP FOR LUFTFORSVARET 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	1 378 640	1 683 096	1 936 835	2 081 521	2 001 129
Materiell	2 379 500	1 882 235	1 781 616	1 778 950	2 001 338
Eiendom, bygg og anlegg	340 467	588 976	738 915	689 433	684 462
Sum utgifter	4 098 608	4 154 307	4 457 365	4 549 904	4 686 929

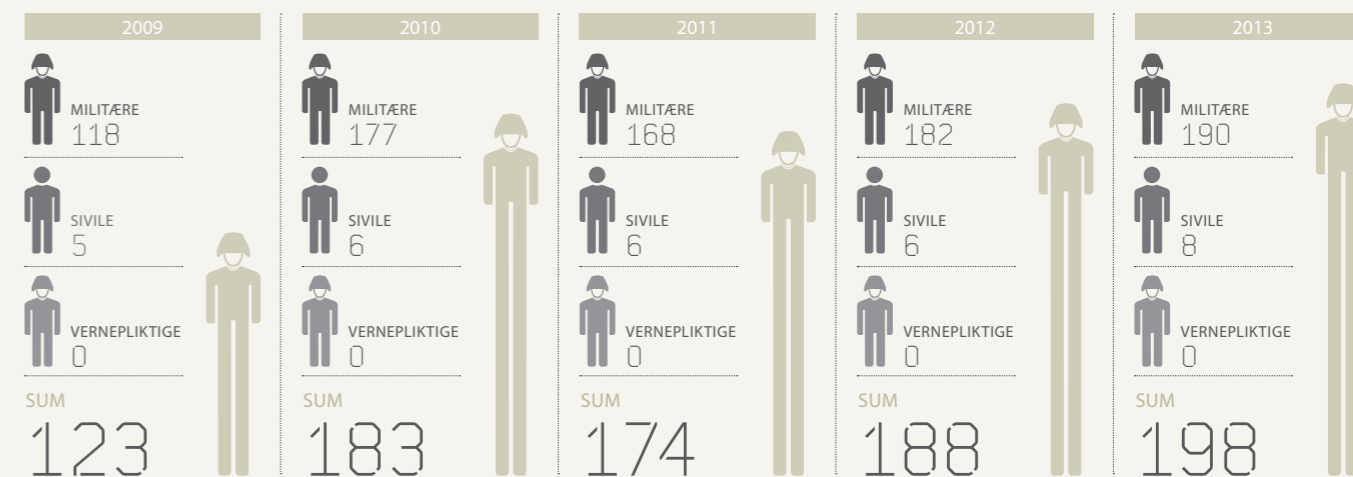
Omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 har medført teknisk endring av budsjettildelingene. Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

TABELL 18
AKTIVITETSDATA FOR LUFTFORSVARET 2009–2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Kampfly	8 960	9 087	10 288	8 938	7 847
Transportfly (C-130J)	702	1 423	2 089	1 859	1 697
Maritimt patruljefly (P-3)	2 276	2 055	1 865	1 906	1 753
EK (DA-20)	987	975	1 100	966	819
Helikopter (Bell 412)	3 494	3 818	4 952	4 778	3 926
Helikopter (NH-90)			152	298	414
Helikopter (Lynx*)	1 299	1 141	822	578	623
Sum flytimer	17 718	18 499	21 268	19 322	17 078

* Flytimer Lynx omfatter styrkeproduksjon og operative oppdrag for KV. Utgifter er finansiert over kap. 1790 KV.

FIGUR 14
ÅRSVERK I REDNINGSTJENESTEN 2009–2013

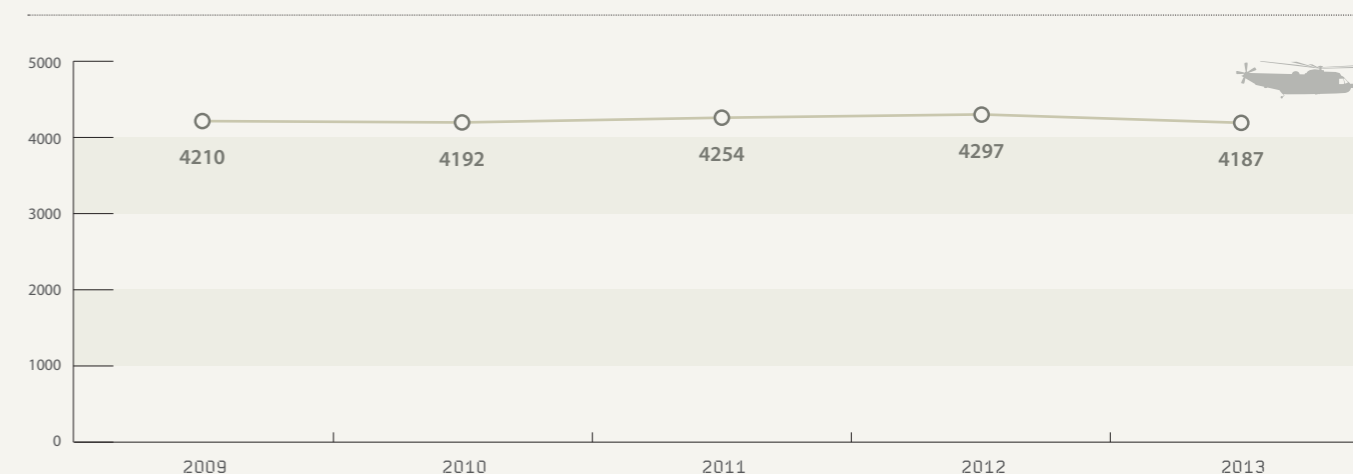

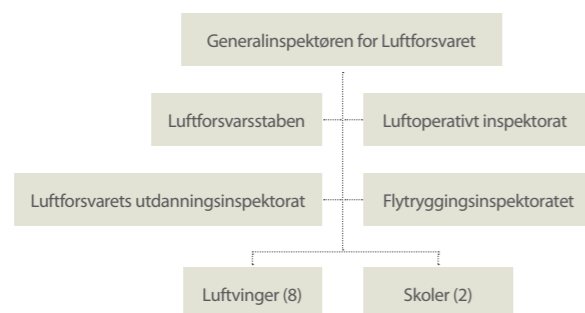
TABELL 19
REGNSKAP FOR REDNINGSTJENESTEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	141 900	188 312	197 053	207 754	218 725
Materiell	485 128	324 142	325 137	371 990	441 117
Eiendom, bygg og anlegg	4 208	23 902	5 543	5 007	3 192
Sum utgifter	631 235	536 356	527 733	584 752	663 035

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

FIGUR 15
AKTIVITETSDATA FOR REDNINGSTJENESTEN 2009–2013 (flytimer for Sea King)

Luftforsvarets faste oppgaver er styrkeproduksjon av luftkapasiteter til bruk nasjonalt og internasjonalt. Sentrale oppdrag er «luftvakt», som inkluderer både kampflyberedskap og kontinuerlig overvåkning av norsk luftrom. I tillegg overvåker P-3 Orion-fly havene våre, redningstjeneste utføres med Sea King og det gis helikopterstøtte til Kystvakten. Luftovervåkingen er i sin natur landsdekkende, men flere av de andre operative kapasitetene har i større grad et nordområdefokus – særlig kampfly, maritime overvåkningsfly og kystvaktelicoptre.

Resultater

Luftforsvarets viktigste leveranser til internasjonale operasjoner i 2013 har vært styrkeproduksjon til og leveransen av «Tactical Airlift Detachment» og personell til «AIR OPS Group KAIA» i Afghanistan.

Transportoppdraget med C-130J Super Hercules ble avsluttet i juni 2013 etter et ni måneder langt og vellykket oppdrag. Engasjementet i «AIR OPS Group KAIA» fortsetter også i 2014, der Luftforsvaret stiller med personell for drift av flyplassen ved Kabul International Airport. Oppdraget inkluderer håndtering av passasjerer, gods og sikkerhet i hele området, i tillegg til oppfølging av alle internasjonale regler for innen- og utenlandsk trafikk og godkjenning av alle luftfartøy som beveger seg inn og ut på flyplassen både på sivil og militær side. I tillegg til dette kommer flysikringstjeneste, flykontroll i tårnet og brann- og havaritjenesten.

Nasjonalt har omstillingen av Luftforsvaret tatt mye tid og ressurser. Omstillingsplanene har resultert i tap av kompetanse ved 132 Luftving i Bodø, noe som begrenser muligheten for styrkeproduksjon innen F-16-systemet i 2013. Den operative leveransen har gått etter planen, men nivået på egentrening – nødvendig treningsflyging etter oppsatt treningsprogram – er kraftig redusert i forhold til ambisjonene.

Det omfattende arbeidet med å prosjektere ny kampflybase på Ørland har kommet i gang. Kontrakten for kjøp av de første F-35 er signert, og prosjektet for anskaffelse av systemet holder planlagt tidsperspektiv.

Overvåkingsflyene P-3 Orion er fortsatt inne i en fase hvor det gjennomføres nødvendig vedlikehold og oppdateringer for å opprettholde kapasiteten på lengre sikt.

Tilgjengeligheten i 2013 har dermed vært lavere enn det som er etterspurt av operative myndigheter.

Det elektroniske krigføringssystemet DA-20 Jet Falcon er et aldrende system, men det er fortsatt i høy grad etterspurt. Systemet opprettholder kapasitet til å gjennomføre pålagte operative oppdrag, og deltar på øvelser og utviklingsaktiviteter til støtte for andre avdelinger.

Bell 412 har brukt 2013 til å tilpasse seg nye oppdrag etter at oppdraget med «Norwegian Aeromedical Detachment» i Maimanah i Afghanistan er avsluttet. 720-skvadronen på Rygge har gjennomført styrkeproduksjon og opprettholdt beredskap med evne til å støtte politiet og spesialstyrkene med håndhevelsesbistand gjennom hele 2013. 339-skvadronen på Bardufoss ble pålagt beredskap for alminnelig bistand til politiet fra 15. april 2013, og denne kapasiteten er opprettholdt gjennom året. Redningshelikoptrene Sea King har stått på beredskap gjennom hele 2013 på planlagt nivå, noe som er svært tilfredsstillende sett i lys av materiellets alder. I perioder med kontraterrorøvelser har sivile helikoptre erstattet Sea King på grunn av begrenset tilgjengelighet på skrog. Det er startet et eget prosjekt for å opprettholde kapasiteten frem til nye redningshelikoptre kan innføres.

Innføringen av NH-90 maritime helikoptre i Forsvaret har tatt lengre tid enn forutsatt som følge av forsinkede leveranser fra industrien. De første av de nye helikoptrene er gjennom 2013 testet operativt og brukt til opptrening av operativt og teknisk personell. Samtidig har de eldre Lynx-helikoptrene opprettholdt en begrenset kapasitet for kystvaktoperasjoner.

Kontroll- og varslingssystemet (K&V) har gjennom hele året ivaretatt en døgkontinuerlig overvåkning av luftrommet og opprettholdt beredskapen for å kunne føre kontroll med taktiske luftstridsmidler i norsk luftrom. Systemet løser pålagte oppdrag, men har betydelige utfordringer på grunn av aldrende sensorer.

Luftvernet styrkeproduserte i 2013 til en oppsetning på tre luftvernstridsgrupper (LvSG) med evne til å løse selvstendige oppdrag og som har ulik beredskapstid. Dette gir en fleksibilitet i forhold til de oppdrag luftvernet er satt til å løse, men ingen økt tilgjengelighet.

Luftforsvarets deployerbare styrkebeskyttelse er oppsatt i to baseforsvarsstridsgrupper (BFSG), som

//

Innføringen av NH-90 maritime helikoptre i Forsvaret har tatt lengre tid enn forutsatt som følge av forsinkede leveranser fra industrien. De første av de nye helikoptrene er gjennom 2013 testet operativt og brukt til opptrening av operativt og teknisk personell.

skal beskytte andre luftforsvarsenheter ved deployeringer. Begge har opprettholdt styrkeproduksjonen gjennom året, men deler av den produserte styrken er vært i internasjonale operasjoner til støtte for andre avdelinger. Luftforsvarets deployerbare logistikkstøtte, er oppsatt med stab på Ørland hovedflystasjon, og yter tilpasset forsterkende logistikk til alle Luftforsvarets våpenplattformer som sendes ut. Luftforsvaret har gjennom 2013 også opprettholdt driften av fem flyplasser selv med noen utfordringer med aldrende flyplassanlegg. Luftforsvarets skolesenter Kjevik og Luftkrigsskolen har i 2013 uteksaminert elever etter måltallene.

Den fremste utfordringen også i 2013 har vært å sikre at oppgaver og ambisjonsnivå balanseres mot tilgjengelige ressurser. Utfordringen håndteres gjennom god intern styring og kontroll med virksomheten, slik at Luftforsvaret bidrar til at Forsvaret kan løse sine oppdrag og oppgaver på en effektiv måte.

Utfordringer og risiko

Luftforsvarets største utfordring i 2014 vil være å ivareta en god nok operativ virksomhet, inkludert omstillingen, innen tildelt ressursramme. De fleste av Luftforsvarets systemer fikk, som et resultat av en anstrengt økonomisk situasjon gjennom hele 2013, redusert sin operative evne. Unntaket var beredskap for redningstjenesten med Sea King og Bell 412 for håndhevelsesbistand på Rygge, som begge hadde høy prioritet.

Kompetansetap i forbindelse med omstillingen reduserte den operative evnen for kampflyvåpenet ytterligere. Fortsatt kompetansetap vil forverre situasjonen, i tillegg til at det også vil kunne berøre øvrige systemer.

Flytilgjengelighet på P-3 og C-130J var lavere enn forventet i 2013, og det er risiko for at situasjonen vil vedvare i 2014.

Det er høy risiko for beredskapsavbrudd på redningstjenesten med Sea King, på grunn av lav tilgang på operative skrog. Tiltak er finansiert og initiert i samarbeid med Forsvarets logistikkorganisasjon og Justisdepartementet, men effekten av tiltakene forventes ikke før i 2014.

Forsinkelsene rundt NH-90 betyr en større risiko for lavere operativ støtte til Kystvakten, idet Lynx-helikoptrene nærmer seg endt levetid.

Kjempeflytting i startgropen

Luftforsvaret gjør hva det kan for å beholde kompetansen.

Luftforsvaret skal i perioden 2013–2025 gjennomføre en av de største omstillingene noensinne. Planen ble utarbeidet våren 2013, med sikte på å oppnå de flyttinger og innsparinger som er fastsatt av Forsvarsdepartementet.

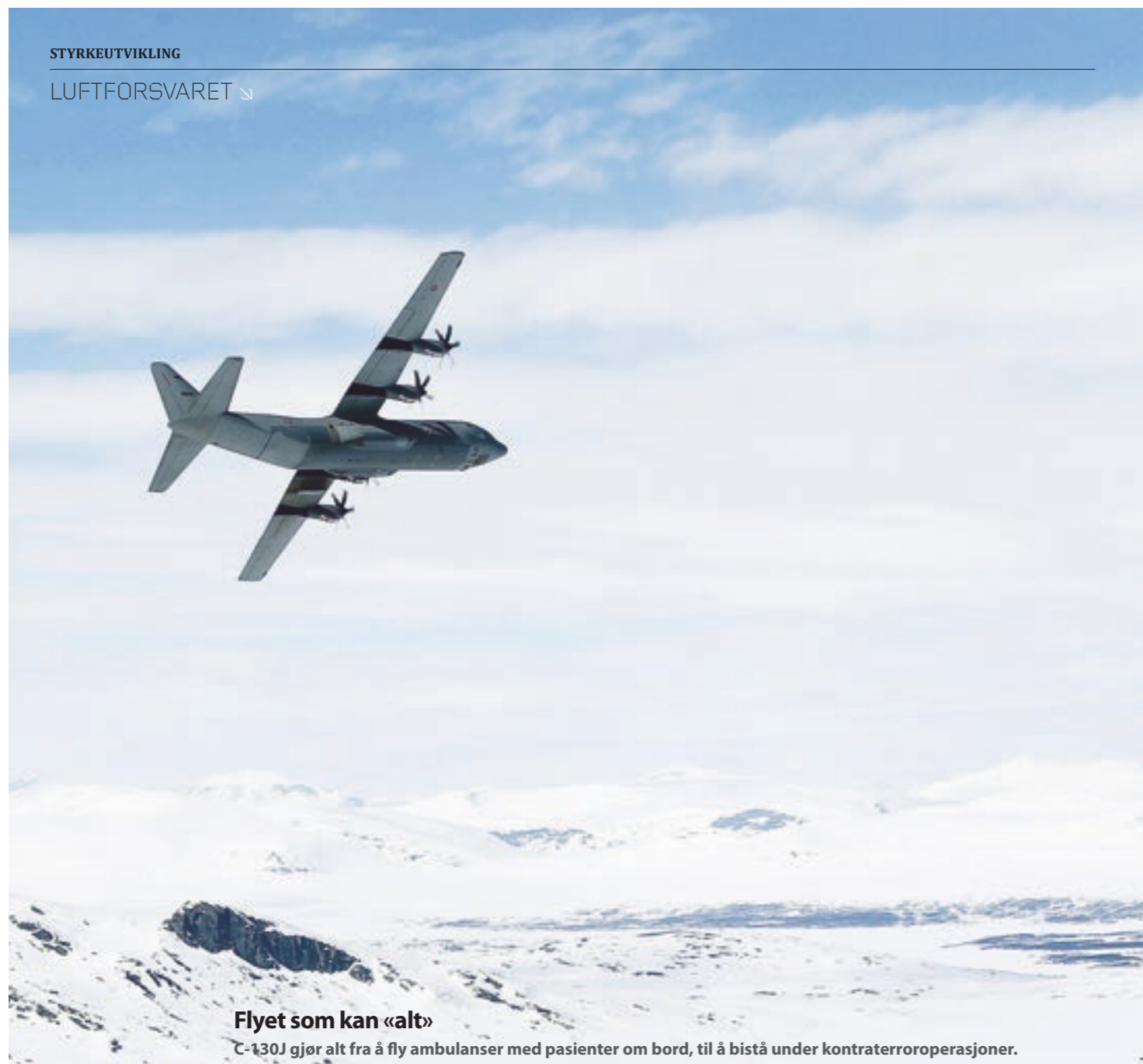
Målet med omstillingen for Generalinspektøren for Luftforsvaret er å skape et enda bedre luftforsvar gjennom kraftsamling og utvikling av robuste kompetansemiljøer, samt å frigjøre ressurser som gir grunnlag for å anskaffe og drifte moderne våpensystemer.

Omstillingen omfatter store endringer i basestrukturen og organisasjonen. Helt sentralt for den langsiktige utviklingen av Luftforsvaret står innfasingen av de nye maritime helikoptrene, NH-90, og beslutningen om anskaffelse av nytt kampfly, F-35. Andre sentrale endringer omfatter blant annet en modernisering av luftkommando- og kontrollstrukturen med etablering av «National Air Operation Centre» (NAOC) på Reitan ved Bodø.

I tillegg legger Luftforsvarets omstillingsplan opp til å forsere enkelttiltak på de baser som skal avvikles, blant annet Rygge flystasjon og Bodø hovedflystasjon. Hensikten er å få i gang flytting av avdelinger så snart infrastrukturen er klar på de nye stedene, og frigjøre ytterligere ressurser som kan føres tilbake til operativ drift. Blant de største tiltakene i 2014, er å konsentrere luftvern- og baseforsvarskapasiteten til Ørland ved at luftvern flyttes fra Bodø og baseforsvar fra Rygge i august. Sistnevnte blir også lagt ned som selvstendig flystasjon og etablerer fra august beredskapsbase for helikopterbase med et Bell 412-detasjement underlagt Bardufoss. Det betyr også at flyplassdriften på Rygge skal overføres til en sivil aktør i samme tidsrom.

Omstillingen av Luftforsvaret berører svært mange av de ansatte i Forsvaret og deres familier. Luftforsvaret ønsker å beholde mest mulig av dagens kompetanse, men samtidig stimulere til flytting av personell til de tjenestesteder som skal beholdes eller opprettes i ny struktur. I denne sammenheng har Forsvaret utarbeidet en rekke incentiver. Som et eksempel kan det nevnes at det settes inn egne pendlerfly mellom Bodø-Ørland og Rygge-Ørland fra august 2014, og det tilstås noe økonomisk godtgjørelse for dem som velger å flytte eller pendle.

Omstillingsplanen er ambisiøs, og for å lykkes må den gjennomføres meget dynamisk. Luftforsvaret ser med bekymring på et økende personell- og kompetansetap, ikke planlagte reduksjoner i Luftforsvarets operative evne og en meget utfordrende ressursituasjon. Det arbeides tett opp mot Forsvarsstaben for å identifisere tiltak for å redusere risikoen.

Flyet som kan «alt»

C-130J gjør alt fra å fly ambulanser med pasienter om bord, til å bistå under kontraterroroperasjoner.

I perioden 2008–2010 ble Norges seks gamle C-130H erstattet med fire nye C-130J transportfly, såkalte «Super Hercules». Maskinene er stasjonert på Gardermoen ved 335-skvadronen, og hvert fly er bemannet med to flygere og en til to lastemestere. Flyene understøttes av flyteknikere og en liten stab tilhørende 135 Luftving.

Super Hercules-ene er fleksible og etterspurte kapasiteter som støtter både Forsvaret og det sivile samfunn. Maskinene løser et bredt spekter av oppgaver, og det er krevende for besetningene å være opptrent til alle typer oppdrag. Oppdragene spenner fra rene transportoppdrag av personell og materiell, til medisinsk evakuering, støtte ved naturkatastrofer og taktiske luftoperasjoner med spesialstyrker om bord. Inkludert transportoppdraget i Afghanistan, ble det totalt produsert 1700 flytimer med C-130J i 2013.

Flyene skal også kunne støtte det sivile samfunnet ved mulighet og behov. I 2013 fløy skvadronen tre turer med ambulanse om bord, situasjoner der livet til pasienten

har vært avhengig av at bilen har vært koblet til strøm under hele turen. Videre fløy skvadronen i januar 2013 oppdrag som støttet operasjonen i In Amenas, Algerie, der flere ansatte i Statoil ble tatt som gisler. I tillegg er politiet blitt støttet med enkeltoppdrag gjennom året.

Forsvarets logistikkorganisasjon og Luftforsvaret gjennomfører ytterligere tre prosjekter som omhandler disse flyene. Det første innebærer anskaffelse av ulike systemer for luftslipp fra C-130J, og de forventes å være på plass innen 2015. De to gjenværende prosjektene er en del av et pågående oppdateringsprogram som gjennomføres i samarbeid med seks andre nasjoner. Felles oppdateringsprogrammer fører til reduserte kostnader for hver enkelt nasjon. De norske flyene planlegges oppdatert i perioden 2017–2018. Luftforsvaret har fremmet et prosjektforslag om å anskaffe et femte fly for å sikre bedre utnyttelse av flyene. C-130J inngår for øvrig i et nordisk samarbeid for å utnytte transportflykapasiteten maksimalt.

Nye kampfly i produksjon

Etter mange års planlegging, testing og utvikling er de norske F-35-flyene i produksjon. Og fra og med 2014 lyses de første jobbene ut.

Etter planen skal flyene leveres til Norge fra 2017 og frem til 2024. For å kunne ta i bruk de nye kampflyene snarest mulig, er det mye som må forberedes. Luftforsvaret skal utvikle en tilpasset organisasjon og bygge opp en kampflybase, samtidig som flyproduksjonen skal følges opp. Endringene får følger for forsvarsgrenens struktur for øvrig, og organisasjonen er derfor inne i en stor omstilling.

Det meste er nå klart med hensyn til hvordan F-35-systemet bør organiseres og bemannes, og det er utarbeidet en plan for hva slags utdanning og kompetanse de ulike personellkategoriene skal ha. De første stillingene for flygere og utvalgte kategorier av teknisk personell vil bli utlyst i 2014.

Luftforsvaret opplevde i 2013 en større avgang blant teknisk personell i Bodø enn forventet. En rekke tiltak er derfor satt i verk for å sikre bemanningen av kampflyvåpenet på en måte som gjør at de operative leveransene fra F-16 kan fortsette, samtidig som innfasingen av våpensystemet F-35 ikke forsinkes.

Etableringen av kampflybasen på Ørland er det største enkelttiltaket i omstillingen av Luftforsvaret. Totalt skal det de nærmeste årene investeres rundt 4,9 milliarder kroner i hangarer, verksteder, lager, garasjekapasitet, forlengelse av rullebane, andre flyoperative flater og kontorer, forlegning, messefasiliteter og boliger.

Selv om F-35 er et kampfly som erstatter et annet kampfly (F-16), er potensialet noe helt annet. Det er derfor høyt prioritert å utarbeide et operativt konsept som skal legges til grunn for hvordan Forsvaret skal utnytte dette potensialet.

Simulatortrening

Simulatortrening for flybesetninger har vist seg som et effektivt, sikkert, miljøvennlig og kostnadsbesparende alternativ til trening i flymaskinen.

I dag gjennomfører tilnærmet alle flybesetninger på alle flytyper, både på sivil og militær side, trening i simulator. Alle Luftforsvarets fly-/helikopterbesetninger (cockpit crew) har krav til regelmessig trening i simulator.

Hovedhensikten med simulatortrening er gjerne å «drille» håndtering av nødsituasjoner og ulike systemfeil i flymaskin, som instruktørene kan legge til under treningen. Dette vil ikke kunne la seg gjennomføre på en tilsvarende sikker måte i flymaskinen, og besetningen blir dermed bedre forberedt til å kunne håndtere en reell nødsituasjon i luften. Simulatorer benyttes også i stor grad til å trene prosedyrer for instrumentflyging og håndtering av flymaskinen under røffe værforhold. Besetningene kan dermed også få muligheten til å bli kjent med ulike flyplasser og områder før de faktisk må fly til de aktuelle områdene.

I forkant av deployering til Afghanistan med Bell 412, benyttet besetningene simulator for å øve på operasjoner i områder med høy topografi, høye temperatur og mye sand/støv, forhold det ellers ville ha vært utfordrende å kunne få øvet på i forkant. For de fleste flytyper er også simulatortrening kostbesparende i forhold til virkelig flygertrening.

Luftforsvaret benytter også taktiske simulatorer for enkelte av sine flytyper. Dette gir mulighet til regelmessig taktisk prosedyretrening med blant annet dropp av våpen og ulike typer søkesensorer. Dette er trening som ikke ville vært mulig å gjennomføre uten betydelige tilleggskostnader for Forsvaret.

Trening i simulator har også en stor miljømessig gevinst både i forhold til luftforurensning og støy. Treningen kan gjennomføres «når som helst» og «hvor som helst» uten sjenanse for tredjepart.

HEIMEVERNET

HEIMEVERNETS TOTALE REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

1 144 912

PERSONELL/ADMINISTRASJON

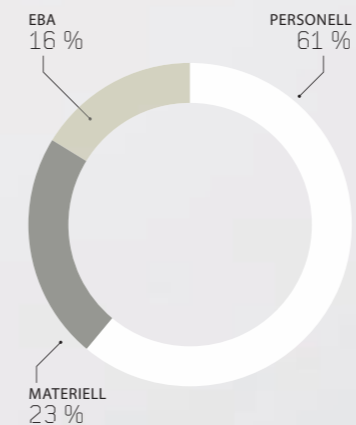
701 942

MATERIELL

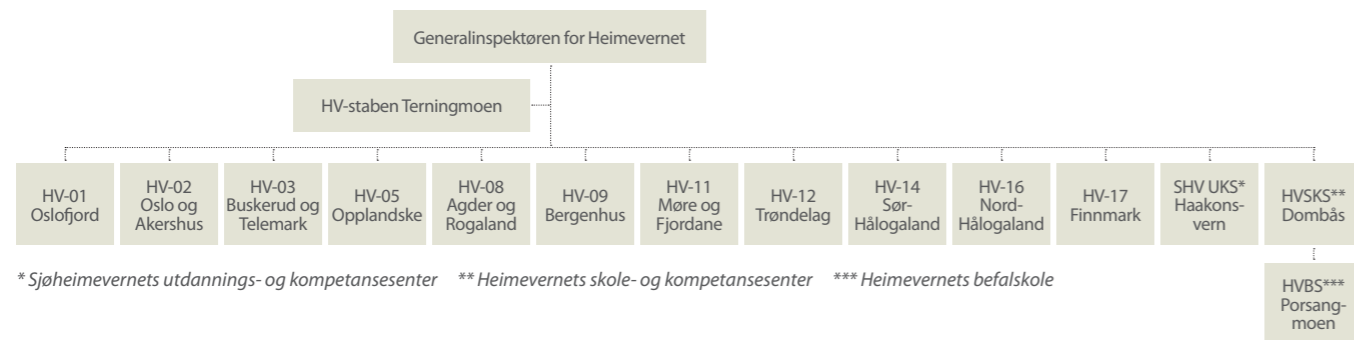
258 943

EIENDOM, BYGG OG ANLEGG

184 027

//
Heimevernets organisasjon og lokale forankring gir oss en unik evne til å reagere målrettet over hele landet.
 GENERALINSPEKTØREN FOR HEIMEVERNET, GENERALMAJOR RUNE RAABYE

* Sjøheimevernets utdannings- og kompetansesenter ** Heimevernets skole- og kompetansesenter *** Heimevernets befalskole

Heimevernets overordnede oppgave er å ivareta det lokale territoriale ansvaret på vegne av Forsvarets operative hovedkvarter. Styrkene skal stå for vakthold og sikring av viktige militære og sivile objekter, i tillegg til å håndtere nasjonale kriser. Andre overordnede oppgaver er å støtte det sivile samfunnet og politiet ved behov.

Heimevernet består av i alt rundt 45 000 soldater. Av disse er 522 fast tilsatt i lokale distriktsstaber, kompetansesentre og Heimevernsstaben, mens 42 000 av soldatene er disponert i vanlige HV-områder (det vil si «områdestrukturen») og rundt 3000 er disponert i de bedre trente innsatsstyrkene. Heimevernet har 11 innsatsstyrker på land, med én innsatsstyrke per distrikt. Fire av distriktene har i tillegg en innsatsstyrke beregnet på maritime oppgaver. Områdestrukturen består av i alt 241 HV-områder, hvorav 17 er sjøheimevernsområder.

Resultater

I 2013 var heimevernssoldatene inne til trening eller kurs i totalt 171 510 tjenestegjørende dager. Resultatet er rundt to prosent under det planlagte antallet dager, men er likevel innenfor det Heimevernet anser som tilfredsstillende. 60 prosent av soldatene i områdestrukturen har trent, mannskapene i fire dager og befalet i seks dager. Blant soldatene i innsatsstyrkene har mannskaper og befalet i gjennomsnitt trent i henholdsvis 15 dager og 20 dager.

Omtrent 2300 soldater ble dimittert og 3600 nye soldater tilført Heimevernets styrkestruktur. Rundt 400 av dem var befalet.

Kursvirksomhet

Heimevernets skole- og kompetansesenter gjennomførte totalt rundt 90 forskjellige kurs for 1000 personer i løpet av 2013, mens Heimevernets befalskole utdannet totalt 80 elever på to kurs. Sjøheimevernets utdannings- og kompetansesenter gjennomførte ti forskjellige kurs for rundt 100 personer. I tillegg hadde heimevernsdistriktene omtrent 100 elever inne på troppssjefskurs, 300 elever fikk grunnkurs i ledelse, og 550 elever var på lagførerkurs.

Støtte til sivile myndigheter

Heimevernet støttet i 2013 politiet i seks leteaksjoner og én aksjon i forbindelse med kontroll og overvåk-

ning av skogbrann. I tillegg ble landsskytterstevnet på Oppdal i august støttet.

Omstilling

Heimevernet har fått i oppdrag å endre styrkestrukturen innen utgangen av 2016. I tråd med intensjonen, ble områdestrukturen allerede i 2013 økt fra 40 000 soldater til 41 000 soldater og innsatsstyrkene redusert fra nær 4300 soldater til omtrent 3000 soldater.

Sjøheimevernskommandoen ble nedlagt i forbindelse med omstillingen, og områdene ble underlagt distriktene. Innsatsstyrkene i Sjøheimevernet ble underlagt fire av HV-distriktene, og Sjøheimevernets utdannings- og kompetansesenter ble etablert fra 1. august 2013. Senterets primære oppgave er å ta det faglige ansvaret for utviklingen av det sjømilitære fagfeltet i Heimevernet og støtte styrkeproduksjonen i heimevernsdistriktene.

Produksjonsstrukturen består av fast ansatte, og her ble ny organisasjon realisert fra 1. august. Omstillingen har omfattet distriktsstabene og Sjøheimevernets utdannings- og kompetansesenter, mens Heimevernsstaben, Heimevernets skole- og kompetansesenter og støtteelementene ved distriktene ikke har vært berørt av denne omstillingen.

Komplette operative organisasjonsplaner er revidert og godkjent i 2013. For øvrig har Forsvarets logistikkorganisasjon og Heimevernet sammen utviklet et nytt logistikkonsept som skal implementeres frem til utgangen av 2016. Intensjonen med det nye konseptet er at det enkelte heimevernsområdet skal støttes av Forsvarets logistikkorganisasjon under trening, styrkeoppbygging og operasjoner. Deler av konseptet ble øvd med suksess under øvelse Haugalandet i 2013.

Utfordringer og risiko

Tidligere års lave antall treninger og kurs for befalet og mannskaper har medført at Heimevernet fortsatt har et kompetansegap. I tillegg står rundt 15 prosent av stillingene ved distriktene enten ubesatte, eller de er besatt av personell med mangler i den formelle kompetansen.

Heimevernet har for øvrig mangler i avdelingsmaterieell og forsyningsberedskap, og Forsvaret planlegger å tilføre nødvendig materieell og starte oppbyggingen av et etterforsyningsystem. En annen utfordring for Heimevernet er å utvikle et mer moderne og helhetlig system for kommando og kontroll.

Kostnadsmodell for sivil støtte

Heimevernets

støtte til politiet (leteaksjoner og naturkatastrofer) kanaliseres via Forsvarets operative hovedkvarter, og kostnader belastes i første omgang det aktuelle HV-distriktet. Kostnadene søkes i etterhand refundert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Støtte til sivile organisasjoner er en del av Heimevernets oppdragsportefølje og er derfor en del av HV-distriktenes faste utgifter:

→ **Det frivillige Skyttervesen** får støtte til materieell og personell under gjennomføringen av de årlige landsskytterstevnene.

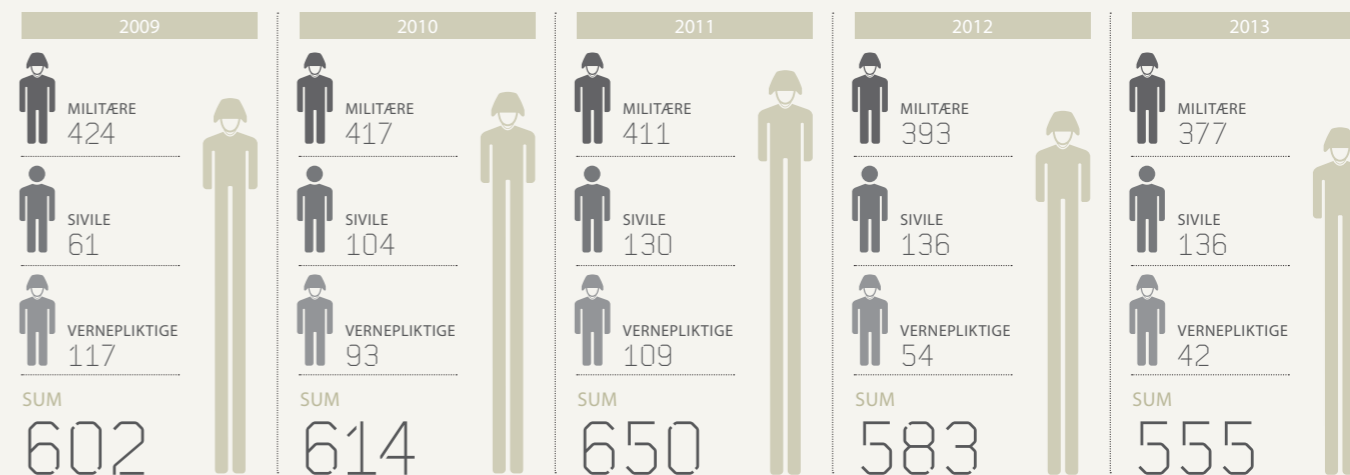
→ **Norske Reserveoffiserers Forbund** får støtte til ammunisjon, personlig bekledning og utrustning, våpen, leie av sivile skytebaner, porto, kontortjenester og gjennomføring av spesielle arrangementer.

→ **Norges Lotteforbund** får støtte til personlig bekledning og utrustning, porto, kontormaterieell og gjennomføring av spesielle arrangementer. Lottene tilkommer økonomiske tillegg ved tjeneste.

→ **Forsvarets Seniorforbund** (FSF) får støtte til kontorplasser for lokalavdelingsdriften, og andre administrative behov etter egen søknad.

FIGUR 16

ÅRSVERK I HEIMEVERNET I PERIODEN 2009–2013

TABELL 20

REGNSKAP FOR HEIMEVERNET I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	680 655	666 564	703 626	707 863	701 942
Materieell	361 120	275 716	309 388	287 495	258 943
Eiendom, bygg og anlegg	117 893	166 578	206 964	186 282	184 027
Sum utgifter	1 159 668	1 108 858	1 219 978	1 181 640	1 144 912

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

TABELL 21

AKTIVITETSDATA FOR HEIMEVERNET I PERIODEN 2009–2013

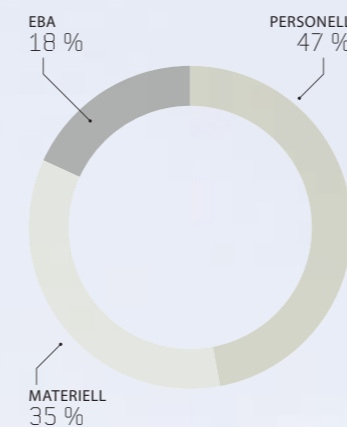
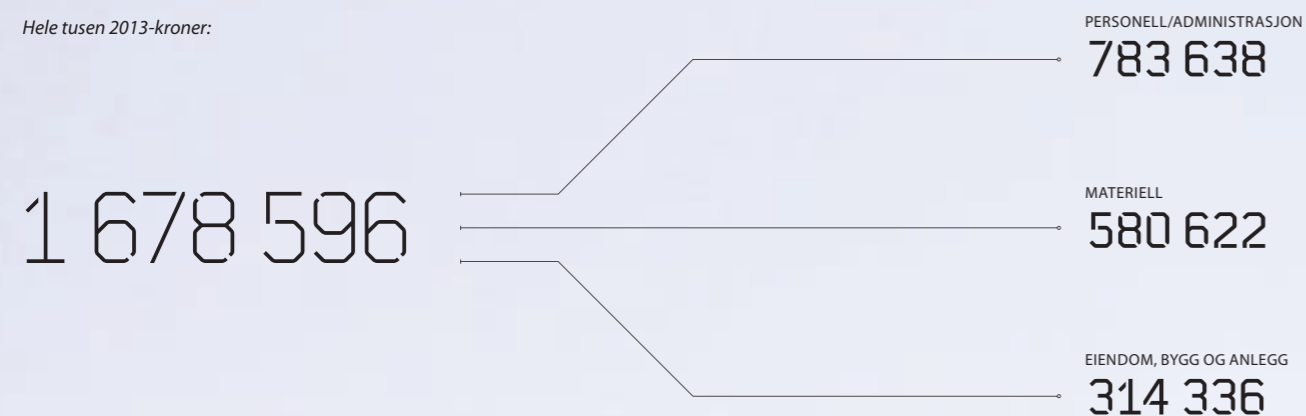
Sum tjenstedøgn

CYBERFORSVARET ↘

CYBERFORSVARETS TOTALE REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

//

Cyberforsvaret utvikler, drifter og beskytter informasjonsinfrastrukturen i Forsvaret. Vår viktigste oppgave er å legge til rette for at våre kampsystemer og hovedkvarter kan utveksle informasjon og således gjennomføre nettverksbaserte operasjoner. Slik bidrar vi til å styrke Forsvarets operative evne i krise og krig, og til forsvarlig forvaltning i fredstid.

SJEF FOR CYBERFORSVARET, GENERALMAJOR ODD EGIL PEDERSEN

Cyberforsvaret utvikler, drifter og beskytter informasjonsinfrastrukturen i Forsvaret, herunder løsninger for samband og kommando og kontroll. Oppdraget innebærer også å forsvare informasjonsinfrastrukturen og Forsvarets øvrige kapasiteter mot angrep i og fra «cyberdomenet».

Cyberforsvaret er en betydelig styrkeprodusent gjennom å utdanne militære dataingeniører ved Forsvarets ingeniørhøgskole og utdanne og trene personell i egen organisasjon. I tillegg arrangeres kurs for Forsvarets øvrige personell innenfor Cyberforsvarets fagansvarsområder. Cyberforsvarets sjef er Forsvarets IT-direktør, og skal være en pådriver for den videre utviklingen mot et nettverksbasert forsvar.

Cyberforsvarets viktigste oppgave er å levere de IKT-tjenestene Forsvaret har behov for i fredstid, krise og krig. Leveransene understøtter Forsvarets operasjoner og øvelser og forsvarsgrenenes styrkeproduksjon knyttet til land-, sjø- og luftdomenet, i tillegg til Forsvarets øvrige virksomhet. Cyberforsvarets viktigste leveranse er å styrke Forsvarets evne til nettverksbaserte operasjoner innenfor sikre rammer.

Resultater

Forsvaret utarbeidet i 2013 en ny IKT-strategi som skal bidra til helhetlig ledelse og styring av IKT-utviklingen i Forsvaret. Strategien definerer de strategiske målsettingene for IKT-virksomheten i Forsvaret, og blir i 2014 fulgt opp med konkrete tiltaksplaner.

Etableringen av nye informasjonssystemer for kommando og kontroll ved Forsvarets operative hovedkvarter er ferdigstilt, og har medvirket til å styrke den operative evnen ved hovedkvarteret. Prosjekt «Afghan Mission Network» er også ferdigstilt og har gitt betydelige operative effekter gjennom å lette informasjonsdelingen i Afghanistan.

Innføringen av et nytt intranett for Forsvaret ble fullført i 2013. I samarbeid med Forsvarets logistikkorganisasjon er det blant annet innført felles publiseringsløsning. Implementeringen av et nytt og sikrere operativsystem for Forsvarets sikre plattformer, er også påbegynt.

I samarbeid med Forsvarets logistikkorganisasjon er det i løpet av året også prøvd ut taktiske IKT-plattformer i Hæren og Heimevernet, noe som har resultert i et beslutningsunderlag for en anskaffelse til hele Forsvaret. En innføring av slike plattformer på taktisk nivå vil bidra til å gjøre det mulig med nettverksbaserte operasjoner.

Etablering av nye fiberstrekninger markerte i 2013 starten på omleggingen til en modernisert kommuni-

kasjonsinfrastruktur. Det er i tillegg utarbeidet beslutningsunderlag for en total modernisering av Forsvarets stasjonære kommunikasjonsinfrastruktur, noe som vil øke kapasiteten og redusere driftskostnadene ved infrastrukturen betydelig.

Angrep mot Forsvaret i det digitale rom er fortsatt sterkt økende. Gjennom ulike prosjekter og utvikling av virksomheten har Cyberforsvaret styrket evnen til å oppdage slike angrep. Bemanningen er også styrket ved Forsvarets operative hovedkvarter, for bedre å kunne understøtte hovedkvarteret og dermed Forsvarets operasjoner.

Som fagansvarlig for Forsvarets konseptutviklings- og eksperimenteringsvirksomhet, styrer Cyberforsvaret slike aktiviteter innenfor et budsjett på 61 millioner kroner. I 2013 er det blitt gjennomført 24 aktiviteter, med spesiell vekt på konseptutvikling og eksperimentering som bidrag til utviklingen av et nettverksbasert forsvar.

Det er i 2013 også etablert en sammenkobling mellom politiets og Forsvarets sikre nett, og i 2014 vil Cyberforsvaret levere høygraderte datasystemer til fylkesmenn og departementer.

Satellittkommunikasjon er stadig viktigere for Forsvaret, og satellittstasjonen på Eggemoen har gjennom 2013 understøttet pågående øvelser og utenlandsoperasjoner. Sammen med Forsvarets logistikkorganisasjon støtter Cyberforsvaret også arbeidet med å anskaffe egen kapasitet for satellittkommunikasjon i Forsvaret. Hensikten er å møte det økte operative behovet og samtidig redusere kostnadene ved å leie satellittkommunikasjon.

Det har også vært lagt vekt på å drifte og videreutvikle Forsvarets felles integrerte forvaltningssystem. I 2013 har planlegging av innføring av en ny løsning for kompetansestyring og personellforvaltning stått i sentrum.

Cyberforsvaret er også ansvarlig for å drifte en rekke sensorer som bidrar til et riktig situasjonsbilde i luftrommet og til sjøs. På oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet har Cyberforsvaret i tillegg bidratt til suverenitetshevdelse og drift av Loran-C på Jan Mayen.

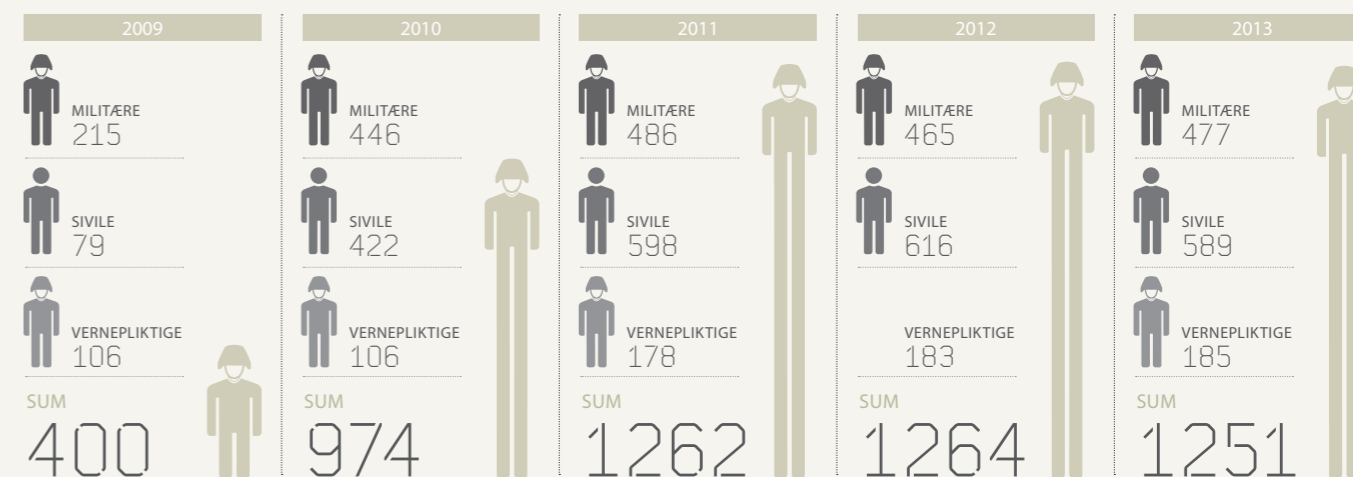
Effektivisering

Cyberforsvaret leverte i slutten av 2013 en rapport som har analysert potensialet for å realisere gevinster knyttet til IKT-virksomheten. Intensjonen er å frigjøre ressurser som vil være nødvendige for å realisere nettverksbaseringen av Forsvaret.

På Jørstadmoen er kostnader søkt redusert ved å flytte over i moderne innkvartering og ved å øke →

FIGUR 17

ÅRSVERK VED CYBERFORSVARET I PERIODEN 2009–2013

Cyberforsvaret er tilført årsverk fra Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 som følge av overføring av drifts- og verkstedtjenester.

TABELL 22

REGNSKAP FOR CYBERFORSVARET I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	260 294	612 651	768 438	794 414	783 638
Materiell	901 947	412 127	413 036	305 292	580 622
Eiendom, bygg og anlegg	42 137	213 633	342 286	316 234	314 336
Sum utgifter	1 204 377	1 238 410	1 523 761	1 415 941	1 678 596

Omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 har medført teknisk endring av budsjettildelingene. Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

//

Antall søkere til Forsvarets ingeniørhøgskole økte med hele 60 prosent fra 2012 til 2013, og det ble tatt opp 40 studenter. 34 ble uteksaminert etter tre og et halvt års utdanning, helt uten frafall og med 100 prosent gjennomføringsandel.

→ forlegningskapasiteten, slik at utgiftene til hotell under kurs og utdanningsvirksomhet blir mindre. I 2013 ble det også startet en utredning med mål om å bedre kvaliteten på Forsvarets videokonferansesystemer for dermed å redusere reisekostnader.

Cyberforsvaret har for øvrig effektivisert sin virksomhet gjennom å konvertere 60 innleide stillinger på Kolsås til fast ansatte. Stillingene forventes besatt medio 2014. En tilsvarende konvertering året før reduserte kostnadene med nærmere ni millioner kroner.

Kontinuerlig forbedring

Cyberforsvaret spisser og videreutvikler kontinuerlig organisasjonen i tråd med langtidspanen for Forsvaret 2013–2016. I 2013 ble det for eksempel videreført en rekke tiltak innen kontinuerlig forbedring, blant annet døgnbemannede sentralbordtjenester og telefonstøtte for Forsvarets datasystemer. Hensikten er å gi Forsvarets operative avdelinger i inn- og utland tilgang på nødvendig IKT-støtte uansett når utfordringene måtte oppstå. Også tjenesteorienteringen av Cyberforsvarets øvrige leveranser fortsetter for å øke fleksibiliteten i støtten til Forsvarets drift og operasjoner.

Rekruttering, personell og kompetanse

Ved inngangen til 2013 opplevde Cyberforsvaret utfordringer med å rekruttere personell til militære stillinger. Bemanningssituasjonen ble generelt forbedret gjennom 2013, men det er fortsatt utfordrende å rekruttere kvalifisert militært personell til cyberstillinger i distriktene.

Antall søkere til Forsvarets ingeniørhøgskole økte med hele 60 prosent fra 2012 til 2013, og det ble tatt opp 40 studenter. 34 ble uteksaminert etter tre og et halvt års utdanning, helt uten frafall og med 100 prosent gjennomføringsandel. Høgskolen fikk for øvrig godkjenning til å løfte nivået på utdanningen fra grunnleggende befalsutdanning til grunnleggende officersutdanning. Det vil øke kvaliteten på utdanningen og samtidig bidra til en statusheving som gjør at de ferdigutdannede ingeniørene kan beholdes lenger i tjeneste for Forsvaret.

For å sikre langsiktig kunnskaps- og kompetanseutvikling innenfor cyberområdet i Forsvaret og samfunnet for øvrig, har Cyberforsvaret inngått et samarbeid som støtter etableringen av et «Centre for Cyber and Information Security» ved Høgskolen i Gjøvik. Cyber-

forsvaret vil blant annet bidra med to professoratstillinger til det som kan bli Nord-Europas største kompetansesenter for cybersikkerhet.

Cyberforsvaret gjennomfører også en rekke kurs for Forsvarets øvrige ansatte og for ansatte i politi og departementer, slik at disse gruppene skal ha tilstrekkelig kompetanse når de bruker Forsvarets høygraderte datasystemer. I tredje og fjerde kvartal 2013 ble det i alt gjennomført 1400 kursdøgn.

Støtte til Forsvarets operasjoner og øvelser

Cyberforsvaret støttet rundt hundre øvelser i 2013. Tallet inkluderer NATO-øvelser og aktiviteter som «Cyber Coalition», der NATO øvde på å koordinere håndteringen av cyberangrep. Cyberforsvaret har også deltatt i øvelser for totalforsvaret, blant annet Telenors øvelse Cyber Dawn, der de mobile enhetene for datanettverksforsvar ble brukt som støtte for politiet. Det har også blitt gjennomført cyberrelaterte øvelser sammen med Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM).

Gjennom 2013 har Cyberforsvaret styrkeprodusert og levert sambandspersonell og stabsoffiserer til Norges bidrag i Afghanistan. I tillegg har det vært gjennomført kurs og utdanning for personell på oppsetting til både Nasjonalt støtteelement og Nasjonal kontingentstab i ISAF-styrken. Spesielt viktig var støtten til implementering av nytt sambandskonsept i Afghanistan i januar og støtten til spesialstyrkenes operasjoner i Kabul i april. Cyberforsvaret har også støttet forberedelsene til etableringen av et eventuelt norsk styrkebidrag til Mali.

Det ble også gitt støtte til Sjøforsvarets deployering av fregatten KNM Fridtjof Nansen, styrkesjefoppdraget i NATOs stående marinestyrke og deltakelsen i operasjonen Ocean Shield høsten 2013. Støtten videreføres våren 2014.

Nettverksbasert forsvar

Cyberforsvaret skal være en pådriver i Forsvarets satsing på å styrke evnen til å samhandle i nettverk, såkalt nettverksbasert forsvar. Cyberforsvaret ga høsten 2013 ut en kampanjeplan for utviklingen i Forsvaret fra 2014–2017. I denne planen konkretiseres et overordnet mål bilde for nettverksbaseringen, milepæler, underliggende delmål og tiltak. Oppdrag fra kampanjeplanen er senere inkludert i virksomhetsplanene for de ulike forsvarsgrenene og vil også legge

føring for øvelser i de kommende årene.

I 2013 var det spesielt tre aktiviteter som representerte viktige milepæler og bidro til konkretisering og demonstrering av den økte evnen til samhandling. I juni var for eksempel Cyberforsvaret vertskap for et symposium for over 100 militære og sivile aktører, med mål om å skape entusiasme, engasjement og felles forståelse mellom de militære aktørene og samarbeidspartnere i forsvarsindustrien. En viktig arena for utprøving av nye løsninger for Nettverksbasert forsvar er interoperabilitetsøvelsen Bold Quest i USA. Her inviteres ulike land til å delta med egne systemer for å teste ut nasjonale løsninger mot løsninger fra andre stater.

I 2013 har også Nettverksbasert forsvar vært en sentral faktor i Forsvarets fire store fellesoperative øvelser. Også en rekke materiellprosjekter, utvikling og utdanning har i 2013 understøttet denne satsingen i Forsvaret.

Utfordringer og risiko

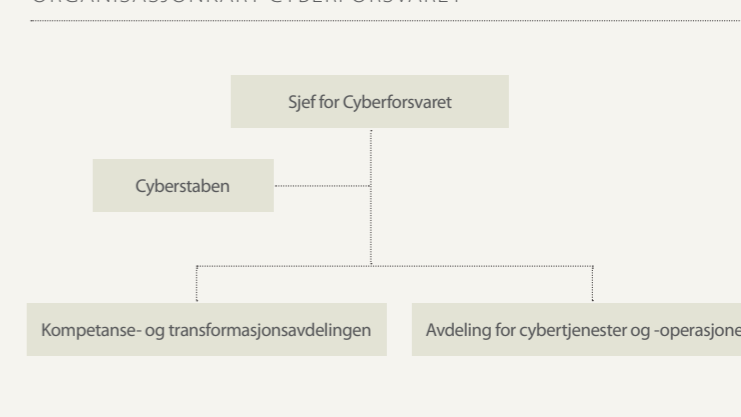
Cyberforsvaret finner det utfordrende å rekruttere militært personell til stillinger i distriktene, spesielt i Troms og Finnmark. Resultatet er at mange stillinger står ledige over tid og at kapasiteten til å levere tjenester til Forsvaret går ned. Det finnes imidlertid kvalifiserte og kompetente søkere til de fleste sivile stillinger. Det vurderes derfor om det er formålstjenlig og mulig å konvertere militære stillinger til sivile i et forsøk på å bøte på denne utfordringen.

Generelt er det også slik at kompetansen til Cyberforsvarets ansatte er etterspurt utenfor Forsvaret. Det er dermed utfordrende å beholde kompetanse over tid. Arbeidet med tiltak som kan begrense kompetansetapet, vil fortsette i 2014.

Luftforsvarets omstilling og innføring av F-35 skaper utfordringer for hele Forsvaret. Cyberforsvaret vil i årene fremover tilpasse egen organisasjon for å imøtekomme Luftforsvarets fremtidige behov. Det er imidlertid en utfordring å måtte være etablert på Luftforsvarets fremtidige lokasjoner i forkant av flytting, samtidig som Cyberforsvarets medarbeidere må være igjen på tidligere lokasjoner for å avslutte virksomheten der på en forsvarlig måte.

Forsvaret mangler for øvrig et konseptuelt grunnlag for utviklingen innenfor cyberdomenet generelt og cyberforsvar spesielt. Et slikt grunnlag må utvikles for å sikre et solid fundament for Forsvarets fremtidige aktiviteter i cyberdomenet.

ORGANISASJONKART CYBERFORSVARET

Gjennom virksomhetsåret 2013 har Cyberforsvaret prioritert:

- Å understøtte og beskytte pågående operasjoner på en effektiv måte
- Å styrke beredskapen og den forebyggende sikkerheten
- Å sikre en bærekraftig utvikling av informasjonsinfrastrukturen
- Å sikre en målrettet og effektiv tjenesteproduksjon
- Å sikre en målrettet og effektiv kompetanseproduksjon
- Å utøve fagmyndighet
- Å utøve en forsvarlig forvaltning

FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON

FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJONS
TOTALE REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

11 072 810

FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON
2 390 726

INVESTERING (MATERIELL)
7 204 644

NYE KAMPFLY
1 477 439

PERSONELL/ADMINISTRASJON
1 931 901

MATERIELL
- 70 368

EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
529 194

PERSONELL/ADMINISTRASJON
316 564

MATERIELL
527 860

EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
18 743

INVESTERING (MATERIELL)
6 341 478

PERSONELL/ADMINISTRASJON
47 327

MATERIELL
5 846

EIENDOM, BYGG OG ANLEGG
4 741

INVESTERING (MATERIELL)
1 419 525

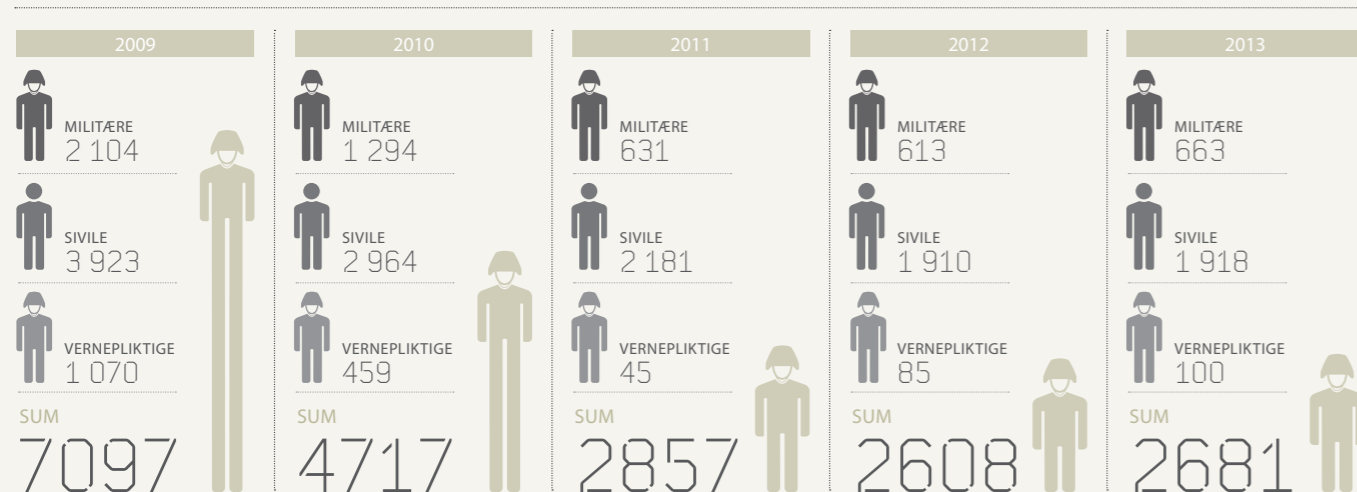
//

Aktivitetene i 2013 har gitt oss unik erfaring i logistiksamarbeid med profesjonelle sivile aktører.

SJEF FOR FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON, ADMINISTRERENDE DIREKTØR PETTER JANSEN

FIGUR 18

ÅRSVERK VED FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON, DRIFT KAP. 1740, I PERIODEN 2009–2013

FLO har redusert antall årsverk i årene 2010/2011 som en del av omstillingen. Årsverkene er tilført Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Cyberforsvaret gjennom overføring av drifts- og verkstedtjenester.

TABELL 23

REGNSKAP FOR FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON, DRIFT KAP. 1740, I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	3 889 494	2 743 767	2 086 479	1 851 455	1 931 901
Materiell	-2 065 890	-347 776	-4 606	602 308	-70 368
Eiendom, bygg og anlegg	1 966 715	1 033 326	558 046	485 427	529 194
Sum utgifter	3 790 319	3 429 317	2 639 918	2 939 191	2 390 726

Omstillingen av Forsvarets logistikkorganisasjon i 2010 har medført teknisk endring av budsjettdelingene. Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for refusjoner og inntekter.

TABELL 24

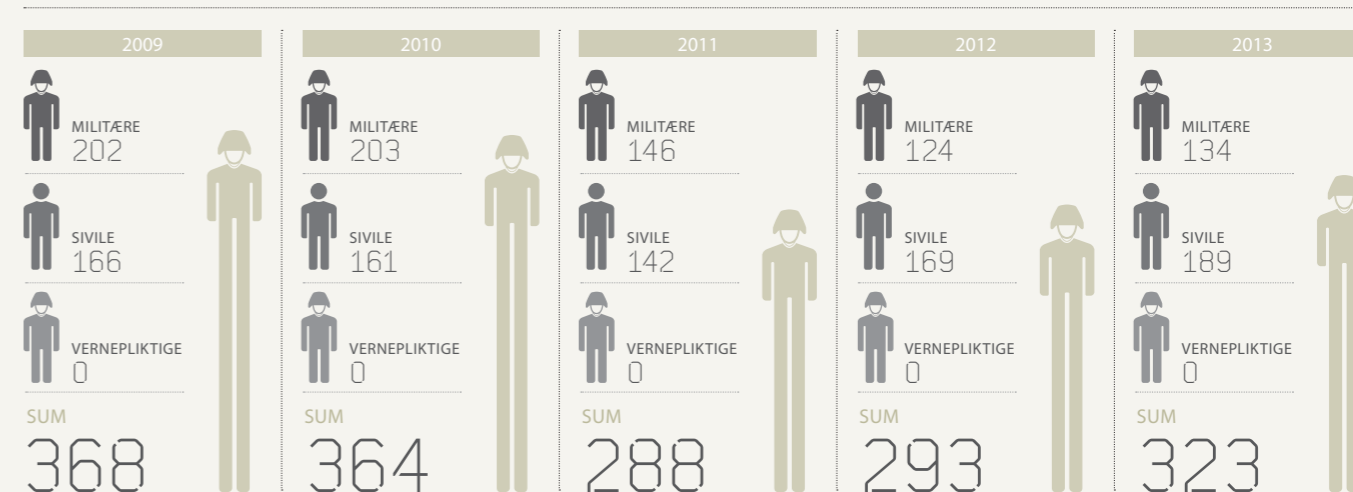
ANSATTEFORDELING I FORSVARETS LOGISTIKKORGANISASJON

Stab	84
Investeringsstab	30
Landkapasiteter	200
Maritime kapasiteter	227
Luftkapasiteter	191
IKT-kapasiteter	354
Felleskapasiteter	136
Divisjon for vedlikehold	765
Divisjon for forsyning	960

Midlertidige prosjektstillinger i forbindelse med økt investeringsevne er ikke medregnet

FIGUR 19

ÅRSVERK I KAP. 1760 INVESTERING (MATERIELL) 2009–2013

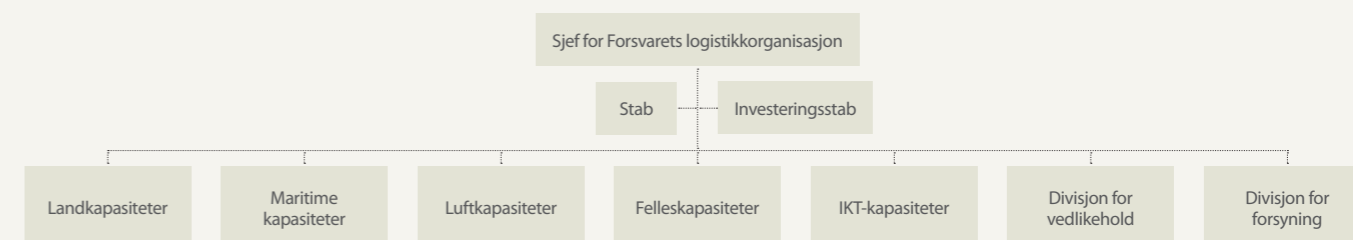

TABELL 25

REGNSKAP FOR KAP. 1760 INVESTERING (MATERIELL) I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	367 654	386 009	326 765	276 343	316 564
Materiell	624 042	608 428	543 175	504 338	527 860
Eiendom, bygg og anlegg	48 090	49 657	31 728	19 638	18 743
Investering (materieell)	7 913 701	7 453 667	6 872 640	6 473 174	6 341 478
Sum utgifter	8 955 496	8 497 760	7 774 307	7 273 494	7 204 644

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for refusjoner og inntekter.

TABELL 26

ÅRSVERK I KAP. 1761, NYE KAMPFLY MED BASELØSNING, I PERIODEN 2009–2013

Årsverk	2009	2010	2011	2012	2013
Militære					39
Sivile					3
Vernepliktige					0
Sum	0	0	0	0	42

TABELL 27

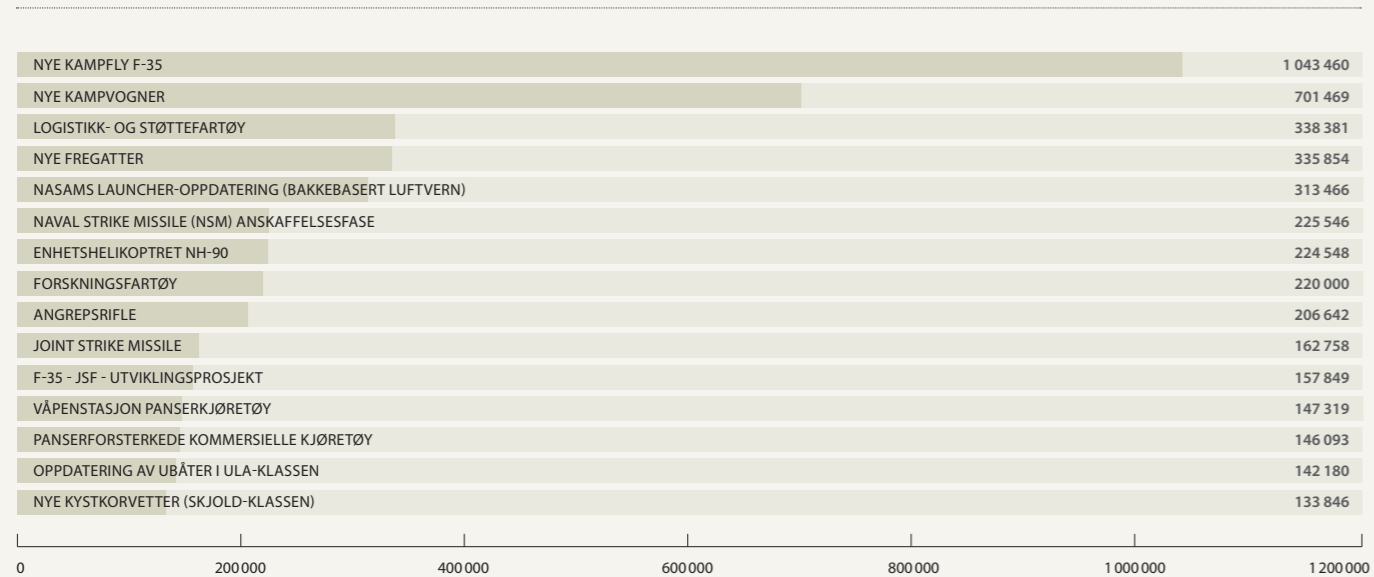
REGNSKAP FOR KAP. 1761, NYE KAMPFLY MED BASELØSNING, I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin				42 054	47 327
Materiell				487	5 846
Eiendom, bygg og anlegg				2 558	4 741
Investering (materiell)				638 701	1 419 525
Sum utgifter				683 799	1 477 439

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for refusjon og inntekter.

FIGUR 20

DE STØRSTE PROSJEKTENE MÅLT I UTBETALINGER I 2013 (tall i hele tusen)

Forsvarets logistikkorganisasjon har omsatt 100 prosent av de tildelte investeringsmidlene på kapittel 1760 i 2013. Riksrevisjonen hadde ingen vesentlige anmerkninger til investeringsvirksomheten.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) er ansvarlig for forskning, utvikling, innkjøp og drift av alt materiell i Forsvaret. I tillegg har organisasjonen ansvaret for forsyning og vedlikehold både i fredstid, kriser og krig.

Forsvarets logistikkorganisasjon utvikler militært materiell og teknologi i samarbeid med industrien, gjennomfører oppgraderinger og til slutt avhending. Sammen med industrien har Forsvarets logistikkorganisasjon utviklet noen av de mest avanserte våpensystemene i verden.

Organisasjonen består av om lag 3000 ansatte, fordelt på stab, investeringsstab og syv divisjoner. Som kompetanseorganisasjon er de ansatte i Forsvarets logistikkorganisasjon typisk ingeniører, økonomer, jurister, prosjektledere, teknisk personell eller personell med forsynings- og vedlikeholds kompetanse. Totalt disponerer Forsvarets logistikkorganisasjon rundt 60 prosent av forsvarsbudsjettet.

Moderniseringen av Forsvaret fortsetter og det er i 2013 inngått flere store kontrakter. De største er:

→ **Kontrakt på** leveranse av nytt logistikkfartøy med Daewoo Industries. Skipet forventes levert senest 1. oktober 2016 og skal etter planen være operativt i slutten av 2017. Verdien på kontrakten er 1,32 milliarder kroner.

→ På luftvernssystemet NASAMS er det inngått kontrakt med Kongsberg Defence & Aerospace på oppgradering av utskytingsenheten. Verdien på kontrakten er cirka 320 millioner kroner.

→ **Kontrakt med** Kongsberg Defence & Aerospace om levering av de fjernstyrte våpenstasjonene «Sea Protector» til bruk om bord i marinens kampfartøy. Kontrakten har en verdi på 150 millioner kroner. I tillegg til våpen har stasjonen sensorer, kikkert og søkelys for å nevne noen funksjoner. Stasjonen kan dermed også benyttes i søks- og redningsoperasjoner.

→ **Kontrakter på** middelstunge maskingeværer med tilhørende optikk og siktemidler for rundt 180 millioner kroner er inngått med flere leverandører. Videre er det kontrahert optikk til skarpskyttersystemene for ca. 130 millioner kroner. Maskingeværene er en viktig del av moderniseringen av Forsvarets hånd- og avdelingsvåpen.

Forsvaret har utfordringer knyttet til stadig stigende kostnader blant annet som følge av investering i ny og dyrere teknologi. For å bidra til å bryte kostnadskurven i Forsvaret og dermed unngå at driftskostnadene legger beslag på en stadig større andel av forsvarsbudsjettet, er det i Forsvarets logistikkorganisasjon satset på å styrke kompetansen og kapasiteten til å

utføre analyser med sikte på å redusere levetidskostnader for Forsvarets materiell.

Forsvarlig forvaltning

Den målrettede oppfølgingen av avvik etter tilsyn fra Forsvarets materielltilsyn og Riksrevisjonen har hatt betydelig prioritet i 2013. Antall avvik etter tilsyn fra førstnevnte er fra 2012 og frem til utgangen av 2013 redusert med 80 prosent.

Forsvarets logistikkorganisasjon har arbeidet med å forbedre anskaffelsesprosessen. Det er gjennomført organisasjonsendringer slik at både kontrakts- og innkjøpsmiljøet i Forsvaret nå er samlet i én organisasjon under en felles ledelse. I tillegg er det gjennomført kompetansehevende tiltak for personell i innkjøpsroller. Det er også inngått rekordmange rammeavtaler, noe som har bidratt til å effektivisere logistikkprosessene ytterligere.

Personell og kompetanse

Å anskaffe nye våpensystemer til Forsvaret er ensbetydende med å investere i høyteknologi som utvikles i samarbeid med leverandørene. Utviklingsarbeidet krever personell med spisskompetanse innenfor mange fagområder. I løpet av perioden 2012–2013 er det tilsatt rundt 650 personer, mens nesten 400 har sluttet på grunn av alder eller tilfellig avgang.

Det har i 2013 vært prioritert å øke investeringsevnen, og det er blitt tilsatt ingeniører, sivilingeniører og medarbeidere med merkantil kompetanse. Det er også tilsatt mange fagarbeidere for å øke produksjonen og redusere bruken av relativt dyre eksterne verkstedtjenester. Rundt 20 jurister er tilsatt for å styrke arbeidet med rammeavtaler og annet arbeid som krever juridisk kompetanse.

Medarbeiderundersøkelsen i 2013 viste en tydelig positiv trend med hensyn til tilhørigheten til organisasjonen, økt motivasjon og bedre jobbtilfredshet. Utviklingen gir seg også konkret til kjenne i søkermassen til både sivile og militære stillinger i Forsvarets logistikkorganisasjon.

Støtte til operasjoner og øvelser

Forsvarets logistikkorganisasjon har i 2013 bidratt under alle operasjonene Forsvaret har vært involvert i. I tillegg til Afghanistan, inkluderer det Balkan, fredsbevarende FN-operasjoner i Midtøsten og Afrika, «NATO Response Force» – der Norge jevnlig deltar med fartøy i NATOs stående flåtestyrker – og operasjonen Ocean Shield i Adenbukta. →

→ I forbindelse med gisselsituasjonen ved Statoils anlegg i In Amenas, Algerie, 16. januar ble to av Forsvarets C-130J og ett SAS-fly klargjort for støtte og medisinsk evakuering. Allerede 17. januar sto maskinene klare til deployering.

Afghanistan

Understøttelse av norske styrker i Afghanistan i 2013 er gjennomført med gode tilbakemeldinger og uten store avvik. Forsvarets logistikkorganisasjon har satt i verk flere tiltak for å bevare kontrollen med styrkebidragenes materiell. Forsvarets logistikkorganisasjon deployerte blant annet en «Theater Termination Force» for å avslutte det norske Hercules-bidraget til Afghanistan og for å bistå i forbindelse med hjemsendelsen av materiell da bidragene til «Police Advisory Team» og Nasjonalt støtteelement ble redusert. Avslutning og redeployering er gjennomført svært tilfredsstillende og etter planen.

Hjemsendt materiell repareres og gjøres tilgjengelig så raskt som mulig etter mottak, noe som bidrar til å forbedre tilgjengeligheten på deler og materiell for Forsvaret hjemme.

Nasjonalt logistikkommando

Forsvarets logistikkorganisasjon har etablert Nasjonalt logistikkommando som prosjekt og levert en anbefalt løsning til Forsvarsstaben. Logistikkommandoen skal utgjøre et felles nasjonalt ledelselement for logistikk, sanitet og vertslandsstøtte på taktisk kommandonivå og er ansvarlig for å planlegge, koordinere og lede utførelsen av operasjonell logistikk og sanitet. Nasjonalt logistikkommando har satt øvingsstab og deltatt på flere øvelser, og samspillet med Forsvarets operative hovedkvarter er øvd og profesjonalisert. NLK vil bli formelt etablert 1. august 2014.

Logistikkonsept for støtte til Heimevernet

Et nyutviklet konsept sikrer at heimevernsområdene er selvforsynte i en viss periode. Konseptet er under implementering og leverer forsyningstjenester, transporttjenester og vedlikeholdstjenester til hvert av Heimevernets rundt 250 områder. Tjenesten erstatter oppgaver som Logbaser eller Heimevernet selv har hatt ansvaret for tidligere, og vil øke reaksjonsevnen og utholdenheten til heimevernsstyrkene. Konseptet bygger på å øke bruken av sivile ressurser når det er kosteffektivt og etisk forsvarlig. Logistikkonseptet ble prøvd ut med stor suksess på to øvelser i 2013, og tjenesten vil bli implementert i hele Heimevernet over en treårsperiode.

Forbedre ressursutnyttelsen i Forsvaret

Det er satt i verk tiltak for å redusere kostnadene blant annet gjennom å omfordele lagerbeholdninger og tilby kundene gode erstatninger fremfor nyanskaffelser. Det blir etablert et eget prosjekt i 2014 som skal sikre målrettet gjennomføring av ulike tiltak for å modernisere forsyningsvirksomheten, med kundetilfredshet som en viktig måleparameter.

Pilotprosjektet Driftsoptimalisering er etablert med mål om å hente ut effekter i forvaltningen av landmateriell. Det er et mål å sette i verk tiltak som kan stå for varige kostnadsreduksjoner på minst 45 millioner kroner i perioden 2013–2016.

Vedlikehold

Forsvarets logistikkorganisasjon håndterer rundt 25 prosent av vedlikeholdsbehovet i Forsvaret. Det øvrige vedlikeholdet utføres av sivile verksteder og vedlikeholdsenheter i Cyberforsvaret, Hæren og Luftforsvaret. Det er innen vedlikehold innført en rekke mål- og resultatindikatorer som måler produktivitetsutviklingen.

Utfordringer og risiko

Innenfor noen gamle systemer er det fortsatt utfordrende å skaffe reservedeler og komponenter. Tilgjengeligheten på deler til Sea King er for eksempel fortsatt svært lav, og det å opprettholde den nasjonale redningsberedskapen krever i høy grad «kannibalisering» – å hente deler fra ett helikopter for å sikre at andre er operative. Det er Justisdepartementet som eier Sea King, mens Forsvaret er operatør. I 2013 inngikk Justisdepartementet kontrakt med Augusta Westland på leveranser av 16 nye redningshelikoptre, og de første skal etter planen leveres i 2017.

Også materiell til P-3 Orion har i inneværende periode hatt økende ledetider. Det er fortsatt knapphet på reservedeler og materiell, men det er i 2013 inngått et materiellsamarbeid med Tyskland for å bedre tilgjengeligheten.

I Fregattprosjektet var strategien at Forsvarets logistikkorganisasjon skulle opparbeide seg erfaring med systemet før store reservedelspakker skulle anskaffes. Dette har medført ukurans og økte kostnader med anskaffelse av reservedelspakkene. Det ble igangsatt flere tiltak i 2013 for å bedre reservedelsituasjonen og ukuransen. De tekniske systemene har vist god stabilitet under pågående operasjoner. En vedlikeholds- og forsyningsstudie er igangsatt og skal legge grunnlaget for fremtidige vedlikeholds- og forsyningsløsninger.

ØVRIGE AVDELINGER ↘

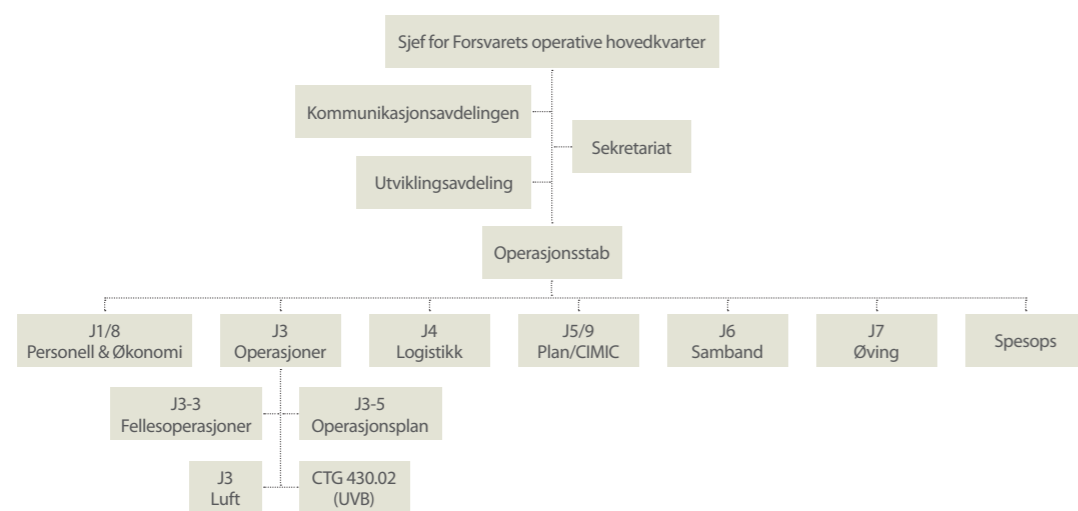
ØVRIGE AVDELINGERS REGNSKAP 2013

Hele tusen 2013-kroner:

4 232 371

PERSONELL/ADMINISTRASJON	2 245 775
MATERIELL	407 336
EIENDOM, BYGG OG ANLEGG	444 554
ETTERRETNINGSTJENESTEN	1 134 706

FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER

Forsvarets operative hovedkvarter (FOH) planlegger og leder operasjoner på sine ansvarsområder. Oppgavene går også ut på å planlegge og lede fellesoperative øvelser i tillegg til å støtte og kontrollere norske styrker avgitt til internasjonale operasjoner.

Resultater

Planlegge og lede operasjoner i tildelt ansvarsområde
Forsvarets operative hovedkvarter leder styrkestrukturen i de daglige operasjonene. I 2013 har hovedkvarteret sikret et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom kontinuerlig overvåkning av norske interesseområder gjennom bruk av militære og sivile sensorer, sammenholdt med etterretningsvurderinger. Videre har hovedkvarteret planlagt og ledet operasjoner som bidrar til å hevde norsk suverenitet og utøve myndighet.

Operasjonene har gjennom hele 2013 vært gjennomført uten avvik av betydning, og måloppnåelsen vurderes som meget tilfredsstillende. Også samtlige bistandsanmodninger fra det sivile samfunnet er blitt håndtert på en meget tilfredsstillende måte.

Støtte og kontrollere styrker avgitt til internasjonale operasjoner

Hovedkvarteret leder planlegging og oppfølging av internasjonale operasjoner. Forsvaret har gjennom 2013 levert styrkebidrag med høy operativ evne til operasjoner i utlandet og til fler nasjonale beredskapsstyrker. Evnen til å understøtte norske styrkebidrag uter gjennomgående vurdert som meget god. Virksomheten i 2013 har i hovedsak omfattet:

- Etablering av Police Advisory Team i International Security Assistance Force (ISAF), Afghanistan fra januar 2013
- Videreføring av Tactical Airlift Detachment, ISAFs flytransport, frem til juni 2013.
- Styrkebidrag på én stabsoffiser til United Nations

Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo. Avsluttet sommeren 2013.

- Planlegging av og støtte til norsk styrkesjef for NATOs stående maritime styrke, inkludert den norske fregatten KNM Fridtjof Nansen som flaggskip, og deltakelse i NATO-operasjonene Ocean Shield og Active Endeavour.
- Planlegging og forberedelser til videreføring av styrkebidrag og styrkesjef for den stående maritime styrken gjennom første halvår 2014, men nå med vekt på patruljeoperasjoner i Nord-Europa.
- Planlegging og støtte til styrkebidrag til United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali fra 7. september 2013.
- Planlegging og støtte til Removal of Chemical Weapons from Syria med fregatten KNM Helge Ingstad og transportskipet MS Taiko for å transportere kjemisk materiale ut av Syria. Oppdraget videreføres inn i 2014. Virksomheten har i hele 2013 vært gjennomført uten avvik av betydning, og måloppnåelsen vurderes som svært tilfredsstillende.

Planlegge og lede fellesoperative øvelser

Forsvarets operative hovedkvarter har i 2013 hatt ansvaret for fem store fellesoperative øvelser og en rekke mindre øvelser. I tillegg har Forsvarets operative hovedkvarter planlagt og koordinert fire fellesoperative arenaer. Alle aktivitetene er blitt planlagt og gjennomført uten store avvik, og tilbakemeldingene har spant fra gode til meget gode.

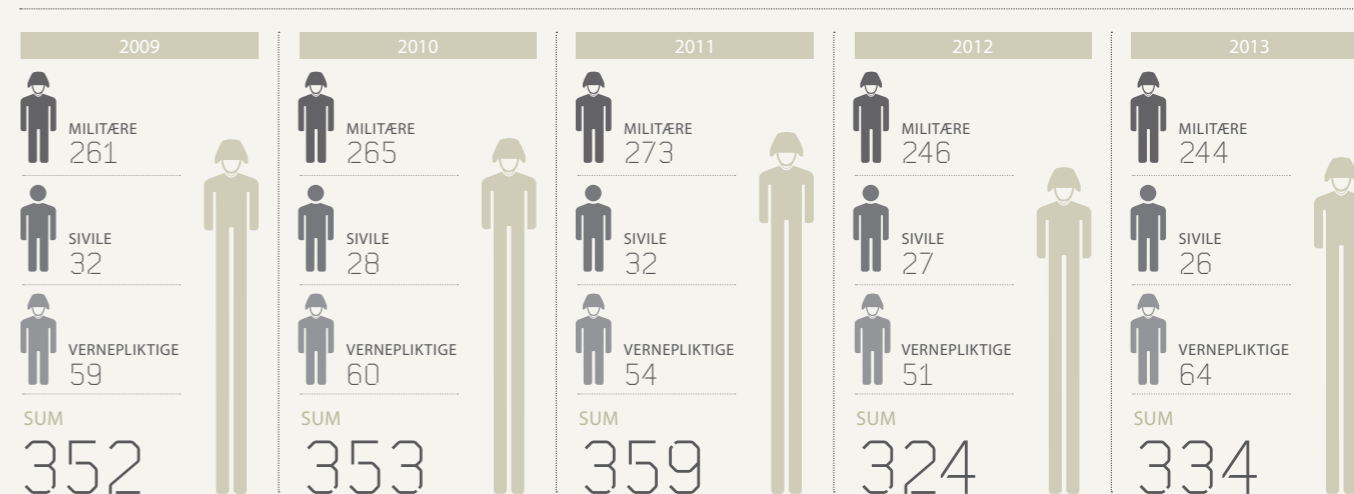
Innføringen av planleggings- og simuleringsverktøyet Computer Assisted Exercise Tool har bidratt til å heve kvaliteten på øvingsplanleggingen og gjort gjennomføringen av øvelsene mer realistiske.

Egen virksomhet og måloppnåelse

På bakgrunn av Forsvarets medarbeiderundersøkelse 2012 satt Forsvarets operative hovedkvarter i verk tiltak for å lukke avvik og bedre arbeidsmiljøet. Det ble →

FIGUR 21

ÅRSVERK VED FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER I PERIODEN 2009–2013

Hovedkvarterets organisasjon ble i fjor justert med virkning fra høsten 2013.

TABELL 28

REGNSKAP FOR FORSVARETS OPERATIVE HOVEDKVARTER I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	308 583	319 045	322 181	318 035	314 778
Materiell	270 563	133 734	97 062	142 801	71 457
Eiendom, bygg og anlegg	101 226	176 065	143 766	138 479	121 590
Sum utgifter	680 372	628 844	563 009	599 316	507 825

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

VIKTIG FORSKNING

Hvilken trening er best for spesialstyrkene?

Forsvarets institutt ved Norges idretts-høyskole har gjennom de siste to årene gjennomført et FoU-prosjekt, «Human Performance Programme», sammen med Forsvarets spesialstyrker. Prosjektet har som mål å teste ut tre ulike konsepter for å se hva slags trening som er mest hensiktsmessig for denne type avdelinger. Instituttet har bidratt med testing, datainnsamling og prosjektkoordinering. På grunnlag av innsamlede data fra prosjektet vil det bli skrevet flere artikler i 2014 og 2015.

Har omstillingen til et innsatsforsvar lyktes?

Omstillingen av Forsvaret fra et invasjonforsvar til et innsatsforsvar er en av de største statlige reformene som er gjennomført i Norge. Samtidig vil omstilling være et kontinuerlig trekk ved en sektor som til enhver tid må tilpasse seg skiftende prioriteringer og omgivelser. Det er derfor svært viktig å dokumentere og trekke lærdommer av det omfattende og ressurskrevende reformarbeidet som er nedlagt. I forskningsprosjektet kartlegges og analyseres forsvarsomstillingen frem til 2014, med vekt på drivkrefter og motkrefter. Viktige målsettinger i reformen har vært å utvikle et styrbart og anvendelig forsvar med tydelig samsvar mellom mål og resultater, tilpasset et endret trussel- og risikobilde. I hvilken grad er målsettingene nådd, og hvilke utfordringer står Forsvaret overfor på veien videre? Prosjektets hovedaktivitet i 2013 var innsamling, systematisering og analyse av et omfattende datamateriale.

→ også innført tiltak knyttet til velferd og fysisk trening for å bedre prestasjoner og arbeidsmiljø og redusere stress og stressrelaterte plager. Medarbeiderundersøkelsen i 2013 viste en markant bedring, der hovedkvarteret rapporterte meget tilfredsstillende på nesten alle områder. Forsvarets operative hovedkvarter viderefører arbeidet med å opprettholde et godt arbeidsmiljø og vektlegger spesielt behovet for å balansere oppgaver og ressurser mot muligheten til fysisk trening og andre stressmestrende tiltak.

Gjennom egen familiekoordinator har det også vært gjennomført samlivskurs, seniorkurs, pensjonistkurs og flere familiearrangementer i tillegg til tiltak for å følge opp personell som har tjenestegjort i internasjonale operasjoner.

Riksrevisjonen gjennomførte i 2013 revisjon av rutine innenfor lønns- og personellforvaltning med god tilbakemelding.

Etter opprettelsen i 2009 har utvikling av hovedkvarteret vært prioritert. I 2013 ble det gjennomført en omstilling av egen organisasjon ved å omprioritere ressurser for å styrke egne leveranser. Planressurser er blitt prioritert, og det er innført et eget regime med stabsoffiserer som kvalitetssikrer hovedkvarterets leveranser og evne til virksomhetsstyring.

Utviklingen av det fellesoperative hovedkvarteret nådde en viktig milepæl høsten 2013 da det ble erklært fullt operativt i forbindelse med gjennomføring av øvelse Gram. Ved utgangen av 2013 har Forsvarets operative hovedkvarter etablert gode interne prosesser og foretatt en organisasjonsendring som sikrer en god evne til å planlegge og lede operative ressurser. Denne utviklingen har bidratt til å øke Forsvarets operative evne.

Utfordringer og risiko

Et høyt arbeidspress har vært en utfordring gjennom 2013, spesielt tatt i betraktning det sterke behovet for å gjøre hovedkvarteret fullt ut operativt. Arbeidet med å ivareta de ansattes familiesituasjon, er blitt videreført gjennom å legge tjenesten best mulig til rette og samtidig opprettholde en organisasjon med vel kvalifiserte og motiverte ansatte. Hovedkvarteret har satt i verk ulike tiltak for både å opprettholde og styrke et godt arbeidsmiljø.

For øvrig var det i 2013 en utfordring å rekruttere tilstrekkelig personell fra Sjøforsvaret. Det gjelder også i en viss utstrekning rekruttering av personell med kompetanse på kjemiske, biologiske, radioaktive og kjernefysiske våpen.

FORSVARETS HØGSKOLE

Forsvarets høgskole har rollen som forsvarssjefens rådgiver innen utdanning og akademisk virksomhet. I tillegg har høgskolen koordineringsansvaret for Forsvarets utdanningssystem og tilhørende kvalitetssystemer. Ansvar utøves blant annet gjennom Bestemmelser for utdanning i Forsvaret og rådsstrukturen i utdanningssystemet: Forsvares befalsskoleråd, Forsvarets høgskoleråd og Forsvarets råd for utdanning.

Høgskolen leverer akkreditert utdanning som strekker seg fra stabs- og masterstudiet for offiserer og utvalgte sivile til studiepoenggivende emner for vernepliktige som er inne til førstegangstjeneste. De omfattende kursleveransene inkluderer sjefskurs, kurs innenfor militære operasjoner og virksomhetsstyring, internasjonal militær virksomhet og militær trening/ferdighets- og prestasjonsutvikling. Høgskolen gir også karriereveiledning og formidler sivil kompetanse til soldater og vervede. En bred portefølje innenfor Forskning og Utvikling (FoU) bidrar til høy kvalitet på utdanningen og gir Forsvaret, forsvarssektoren og samfunnet for øvrig relevant kunnskap om forsvars- og sikkerhetsfaglige spørsmål. Målet er at Forsvarets høgskole skal virke som en kompetansebrønn for hele forsvarssektoren, og gjennom det bidra til å utvikle operativ evne og realisere ønsket kompetansestruktur.

Høgskolen er delvis underlagt lov om universiteter og høgskoler og er dermed gjenstand for den samme kvalitetskontrollen som andre høgskoler. Kvalitetskontrollen utøves gjennom Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT).

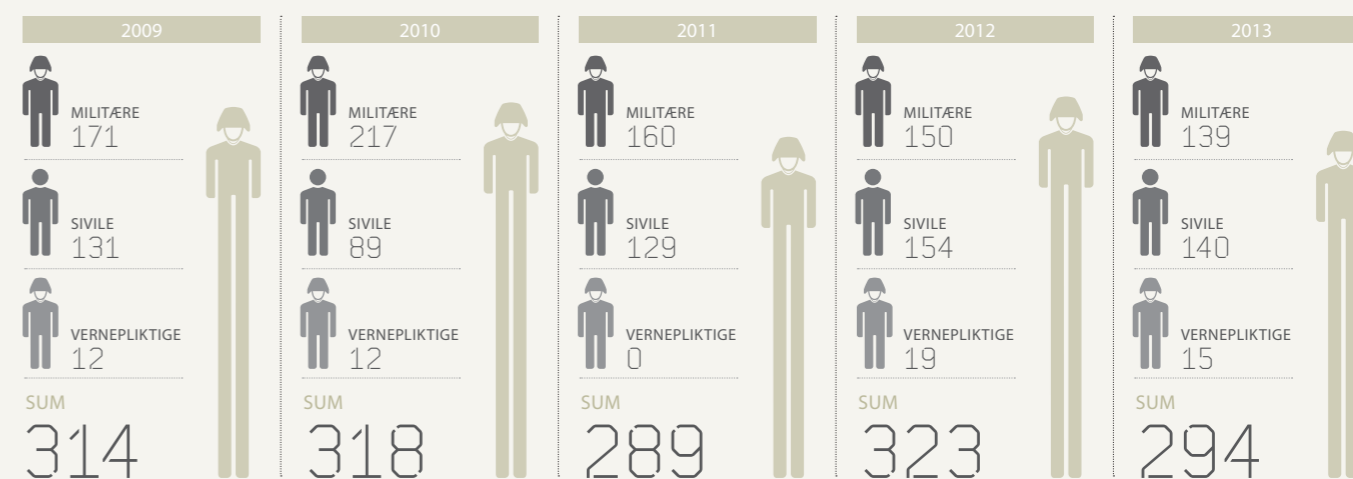
Resultater

Akkreditert utdanning

Forsvarets høgskole tilbyr stabs- og masterstudiet på masternivå gjennom hovedbidragsyterne Forsvarets stabsskole og Institutt for forsvarsstudier. Studiet er delt inn i stabsstudiet, som går over to semestre, og masterstudiet som går over ytterligere to semestre. I 2013 var studentene i hovedsak norske offiserer (64 personer), men også tre sivile og fire utenlandske offiserer gjennomførte utdanningen. I 2013 videreførte høgskolen også samarbeidet med Forsvarets operative hovedkvarter for å styrke forskning og utdanning innen et bredt spekter av fagområder, med særlig vekt på fellesoperasjoner og nasjonal beredskap og krisehåndtering. Høgskolen samarbeider også tett med Politihøgskolen, blant annet om emnet →

FIGUR 22

ÅRSVERK VED FORSVARETS HØGSKOLE I PERIODEN 2009–2013

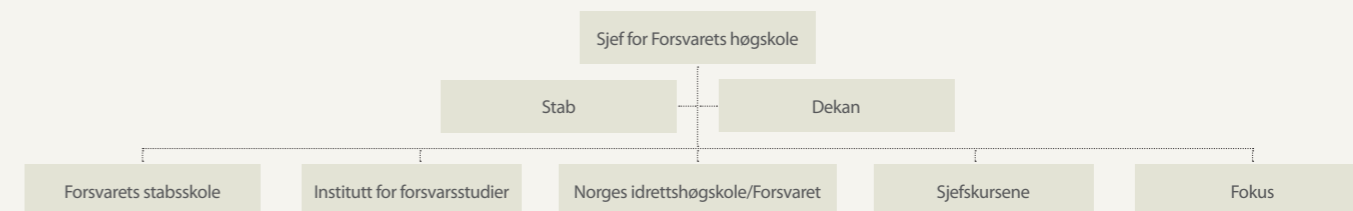

TABELL 29

REGNSKAP FOR FORSVARETS HØGSKOLE I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	279 970	268 596	273 441	275 104	266 219
Materiell	86 012	79 379	68 214	66 450	63 616
Eiendom, bygg og anlegg	37 125	32 579	31 473	24 986	28 498
Sum utgifter	403 107	380 553	373 127	366 540	358 332

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigeret for inntekter og refusjoner.

→ «Nasjonal beredskap og krisehåndtering», som ble gjennomført for andre gang i 2013.

Emnet «Videreutdanning for sivile» (gjennomføres ved Forsvarets høgskole) og de tre soldatmennene «Etikk og militærmakt», «Jus og militærmakt» og «Militær fysisk trening 1» (ved ulike avdelinger i Forsvaret) er utdanning på bachelornivå. På samme nivå er også språkstudier som i 2013 ble akkreditert av Forsvarets høgskole, men som fra 2014 både skal gjennomføres og akkrediteres ved Forsvarets etterretningshøgskole.

I tillegg til dette bidro undervisningspersonale ved ulike høgskoleavdelinger med undervisning og veiledning ved krigsskolene og flere sivile læresteder i Norge. De holdt også gjesteforelesninger ved læresteder i inn- og utland.

Forsvarets kompetanse- og utdanningscenter (Fokus) administrerte og la til rette for at ulike målgrupper i Forsvaret kunne heve kompetansen gjennom å ta sivile emner på bachelor- og masternivå. I 2013 ble det til sammen formidlet vel 4200 studiepoeng på denne måten, noe som tilsvarer omtrent 70 helårsstudenter.

Ikke-akkreditert utdanning og kurs

Det ble i 2013 også gjennomført en rekke ikke-akkrediterte utdanninger og kurs. Avdeling for sjefskurs arrangerte ett informasjonskurs, to sjefskurs og et nytt kurs i strategisk krisehåndtering. Informasjonskurset hadde 48 deltakere, sjefskursene 29, mens krisehåndteringskurset hadde 30 deltakere.

Tilbakemeldingene på alle de øvrige kursene viser at de oppfattes som relevante og attraktive av både sivile og militære deltakere. Deltakerne har høy kompetanse og bred erfaring, og trenden med at stadig flere stortingsrepresentanter deltar, fortsetter å øke. Kursene bidrar til nettverksbygging på høyt nivå og legger til rette for at deltakerne får bred innsikt i andre viktige samfunnsaktørers gjøremål.

Forsvarets stabsskoles kurscenter NODEFIC har, gjennom det nordiske militære samarbeidet NORDEFKO, produsert kompetanse som ledd i «pre-deployment training» til internasjonale operasjoner. Totalt er 288 militære og sivile utdannet – omtrent halvparten kommer fra Norden, mens halvparten er fra ikke-nordiske NATO- og FN-nasjoner. NODEFIC gjennomførte også et logistikkurs i Uganda som en del av støtten til «East African Standby Force», et «Disarmament Demobilization Reintegration-Gender»-kurs i Filippinene og et logistikkurs i Ukraina.

Stabsskolen har i tillegg gjennomført fem grunn-

//

Forsvarets høgskole hadde i 2013 rundt 72 forskningsprosjekter innenfor sine kjerneområder, hvorav de fleste varer i over ett år.

leggende stabskurs (111 deltakere), ett kurs for virksomhetsledere i Forsvaret (30 deltakere), nasjonalt grunnkurs i psykologiske operasjoner (20 deltakere), ett nasjonalt kurs i krigens folkerett (15 deltakere), to fagkurs for vernepliktig akademisk befal (jurister, 9 deltakere), ett kurs i etikk og militærmakt (50 deltakere), kommunikasjonskurs for ledere (16 deltakere), ett lederutviklingsprogram (20 deltakere vår og 40 deltakere høst), ett grunnleggende veilederkurs (8 deltakere) og ett videregående veilederkurs (20 deltakere).

I 2013 gjennomførte Fokus 4900 karrieresamtaler for vernepliktige og vervede. 2500 vernepliktige/vervede deltok på jobbsøkerkurs, og det ble gjennomført 960 ulike kurs for til sammen 16 500 deltakere innenfor ulike fag på videregående skolenivå.

Forsvarets institutt ved Norges idrettshøgskole (NIH F) utviklet og gjennomførte en pilotversjon av emnet «Militær fysisk trening 2», som er en trenerutdanning rettet mot befalsskolene, og to fagkurs knyttet til «Militær fysisk trening 1 og 2».

Forskning og formidling

Forsvarets høgskole hadde i 2013 rundt 72 forskningsprosjekter innenfor sine kjerneområder, hvorav de fleste varer i over et år. Eksempler på slike er «Manual for krigens folkerett» (publisert i 2013), «Genderprosjektet» som arbeider med kjønnsperspektiver i militære operasjoner, «Norske veteraner» og «Militær profesjonsdannelse – ferdighetstillegg i (post)moderne militære kontekster», om utvikling av militære prestasjonskulturer. Flere prosjekter utføres i samarbeid med forskningsinstitusjoner i både inn- og utland.

De tre FoU-avdelingene ved høgskolen arrangerte i 2013 seks større konferanser og rundt tjue fagseminarer. Fagmiljøene ved disse avdelingene publiserte 134 bøker, artikler, rapporter og kronikker. De gjennomførte en rekke foredrag/innlegg på seminarer og konferanser og optrådte jevnlig i media. →

TABELL 30

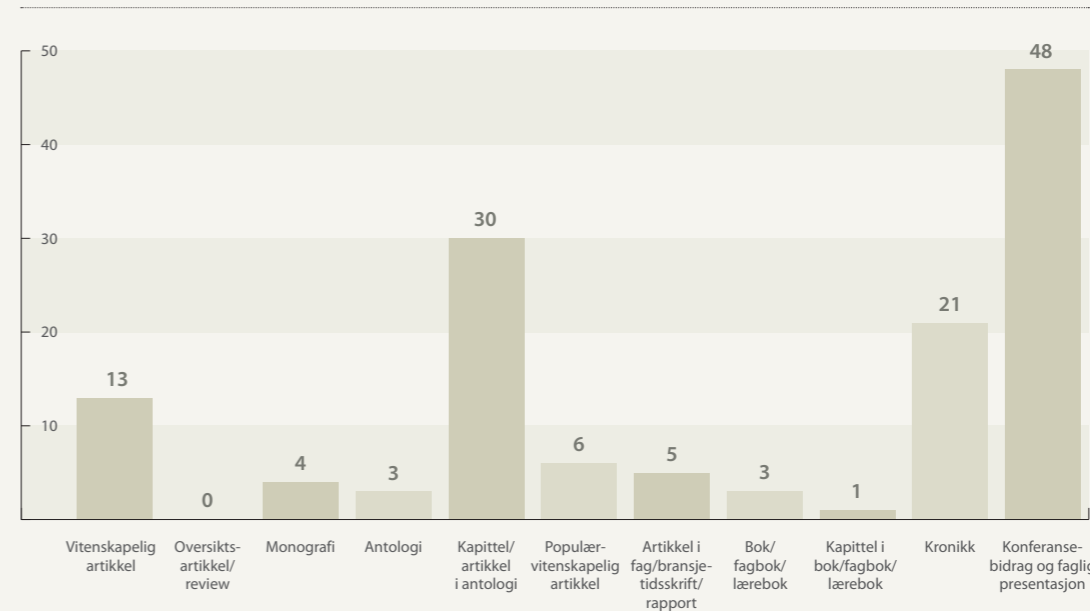
STUDIEPOENG VED FORSVARETS HØGSKOLE 2013

Emnenavn	Ant. Bestått	Ant. Sp
Etikk og militærmakt *	31	
Jus og militærmakt	30	
Kropp, bevegelse og energi *	172	
Militær fysisk trening 1 *	1027	
Sikkerhetspolitikk, militærmakt og internasjonale operasjoner	11	110
Nasjonal beredskap og krisehåndtering	13	130
Ledelse av operasjoner	5	50
Etterretning	27	270
NATO-samarbeid i alliansen	10	100
Forskningsmetode	20	200
Strategisk kompetansestyring i forsvarssektoren	13	130
Masteroppgave	20	600
Vitenskapsteori og metodologi	55	275
Norsk og internasjonal politikk	54	678,5
Militær historie og teori	51	510
Virksomhetsstyring i forsvarssektoren	66	825
Militære fellesoperasjoner	66	1320
Videreutdanning for sivile – Forsvarets virksomhet	21	210
Nasjonal beredskap og krisehåndtering (videreutdanning)	12	150
Sum	1704	5567,5

* Studiepoeng vil avhenge av om soldatene har generell studiekompetanse

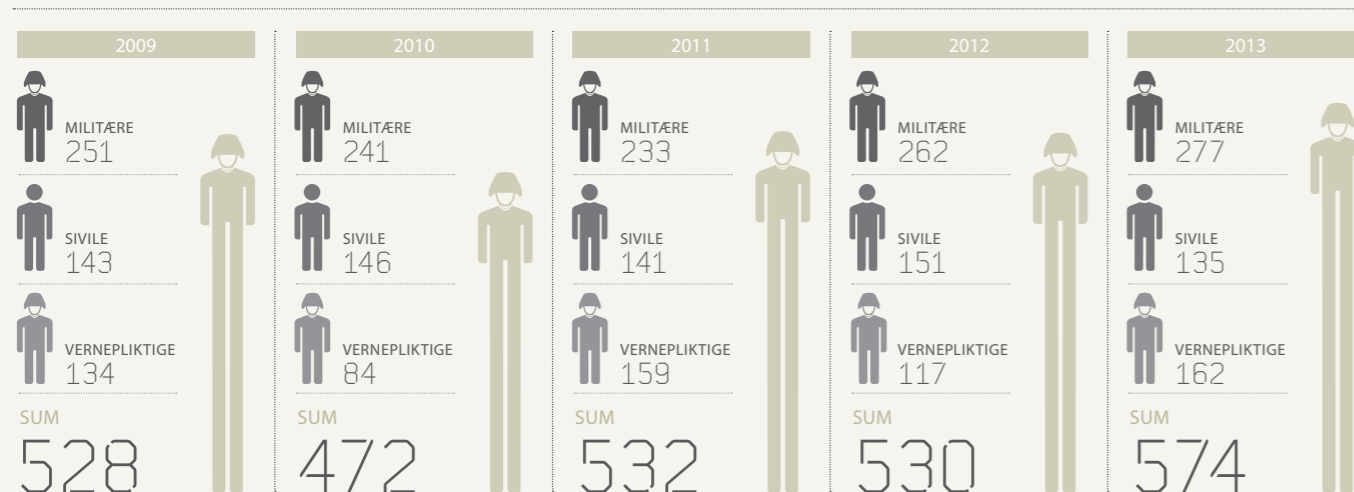
FIGUR 23

VITENSKAPELIG OG POPULÆRVITENSKAPELIG PUBLISERING VED FORSVARETS HØGSKOLE FORDELT PÅ PRODUKT – 2013

FIGUR 24

ÅRSVERK VED FORSVARETS SANITET I PERIODEN 2009–2013

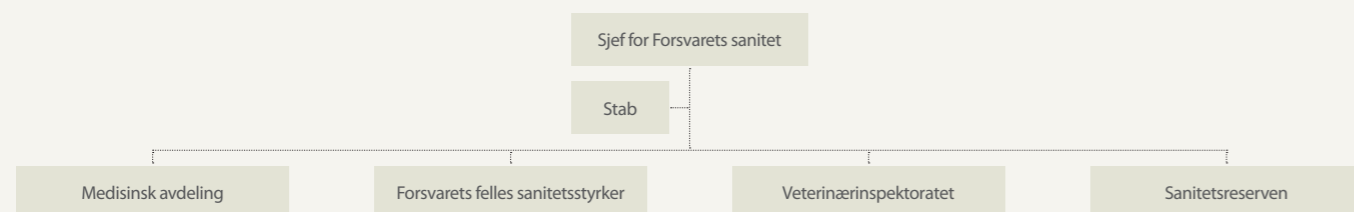

TABELL 31

REGNSKAP FOR FORSVARETS SANITET I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	307 109	294 522	296 377	308 633	314 793
Materiell	101 918	99 648	85 172	98 683	79 067
Eiendom, bygg og anlegg	44 173	44 287	48 040	45 711	44 018
Sum utgifter	453 200	438 457	429 589	453 028	437 879

Regnskapsførte utgifter til drift og materiellinvestering, ikke korrigert for mer- / mindreinntekter.

FORSVARETS SANITET

Forsvarets sanitet er styrkeprodusent for de militærmedisinske og veterinærmedisinske fagområder.

Forsvarets sanitet er også en aktør innen NATO- og totalforsvarssammenheng med ulike leveranser.

Sanitets- og veterinærtjenesten i Forsvaret er bygd på et solid og oppdatert faglig grunnlag, der utdanning, utvikling og forskning står sentralt. En av oppgavene er å sikre at Forsvaret til enhver tid har gjennomgående, operative og utholdende systemer for sanitet og veterinærtjenester. I tillegg skal systemene kunne understøtte Forsvarets virksomhet før, under og etter operasjoner. Forsvarets sanitet bidrar til å utvikle og vedlikeholde en fullverdig militær sanitets- og veterinærtjeneste i fredstid, krise, konflikt og krig – både nasjonalt og internasjonalt.

Resultater

Ledelse

Forsvarets sanitet etablerte i 2013 gode rutiner innen mål, risiko og resultatstyring, og de etterleves på alle nivåer i avdelingen. Systemet for risikostyring og internkontroll er blitt benyttet som det primære rapporteringssystemet for virksomhetens status, og det benyttes som månedlig statusrapportering til ledergruppen.

Et hovedtiltak var å etablere en innkjøpsgruppe høsten 2013, der innkjøpere i Forsvarets sanitet ble samlokalisert og tjenesten sentralisert. Målet er at anskaffelser skal foregå på en best mulig måte både kvalitativt og kvantitativt.

Forsvarets sanitet har i 2013 også implementert og opprettholdt gode rutiner for forsvarlig forvaltning og har gode forutsetninger for ytterligere kvalitative forbedringer i 2014.

Personell og utvikling

Forsvarets sanitet administrerer både sivilt og militært personell. For å opprettholde den helse- og veterinærfaglige kompetansen rekrutteres det i vesentlig grad fra relevante fagmiljøer i det sivile. I 2013 har Forsvarets sanitet fortsatt arbeidet med å systematisere organisasjonens egen karriere- og kompetanseutvikling gjennom å utarbeide kompetanseplaner for ulike personellkategorier.

For militære leger har det også i 2013 vært lagt vekt på å rekruttere overleger med traumekompetanse. Ny tilsetningsform for denne kategorien personell ble klar mot slutten av 2012.

Lederutviklingsprogrammet ble startet opp med et

pilotprogram i 2011 og videreført i de etterfølgende årene, slik at totalt 39 medarbeidere hadde fullført programmet ved utgangen av året.

Veterinærinspektoratet

Veterinærinspektøren for Forsvaret er gitt fagansvar for veterinærtjenesten, som omfatter matbeskyttelse, avdelingshygiene, dyrevelferd og dyrehelse, og er i tillegg sjef for Veterinærkorpset. Veterinærinspektoratet har to kontorer med totalt syv veterinæroffiserer.

Det ble i 2013 startet en omfattende prosess for å revidere regelverk for fagområdet, slik at veterinærtjenesten i Forsvaret kan bli forenklet og effektivisert.

Et veterinærlag med laboratoriekapasitet ble brukt under to av årets større feltøvelser for å understøtte forsvarsgrenenes veterinærtjeneste. Veterinærinspektørens forsøksdyravdeling har støttet Forsvarets utdanning av kirurgiske traumeteam, og ulike styrkeprodusenter er støttet med undervisning, særlig knyttet til helse- og sikkerhetsrisiko. Det er rekruttert og utdannet personell til ISAF-styrken i Afghanistan, der veterinærtjenesten i 2013 har hatt én offiser per kontingent.

Internasjonalt veterinærfaglig samarbeid ble videreført gjennom arbeid med NATO-standarder. Videre fremheves det svært gode nordiske samarbeidet som nyttig, noe som også gjelder det bilaterale samarbeidet med enkelte av de større NATO-landene som på sikt kan føre til et flernasjonalt samarbeid om utdanning.

Den største utfordringen er at enkelte sentrale aktører mangler en funksjonell veterinærtjeneste, noe som er mest tydelig i Heimevernet og Luftforsvaret.

Medisinsk avdeling

Denne avdelingen er Forsvarets militærmedisinske kompetanseorganisasjon og har ansvaret for det sanitetsfaglige og medisinske fundamentet for strukturutvikling, investeringsprogrammer, utdanningsvirksomhet og operativ virksomhet. Det leveres medisinske tjenester til hele Forsvaret for å understøtte øving, trening og operativ virksomhet innenlands og i operasjoner ute.

Medisinsk avdeling har også ansvaret for norsk militærmedisinsk forskning.

Avdelingen har fagansvarlige innenfor følgende militært relevante medisinske fagfelt: farmasi, allmennhelse, epidemiologi, sanitetsinformasjonssystemer, tannhelse, hyperbarmedisin/ubåtopp/hypotermi, medisinteknikk, psykiatri, kirurgi, flyoperativ virksomhet, anestesi, mikrobiologi, sykepleie.

I 2013 har det vært utfordringer knyttet til beman- →

//

Gjennom en militær legevaktordning for rådgivning per telefon er Medisinsk avdeling operativ 24 timer i døgnet året rundt.

ningsssituasjonen på sykestuene ved enkelte baser i Forsvaret. Som i 2012 har avdelingen gjennom året søkt å finne varige løsninger.

Gjennom en militær legevaktordning for rådgivning per telefon er Medisinsk avdeling operativ 24 timer i døgnet året rundt for områdene allmenmedisin, psykiatri, dykkelegevakt og flylegevakt.

Avdelingen har gjennom 2013 jevnlig arrangert åpne militærmedisinske fagmøter, som har samlet bred deltakelse fra sivile og militære organisasjoner innen nasjonal beredskap.

Forsvarets felles sanitetsstyrker

Sanitetsstyrkene står for styrkeproduksjonen av felles sanitetskapasiteter til Forsvaret, både til internasjonale og nasjonale operasjoner i fredstid, krise, konflikt og krig.

Styrkene leverer taktisk sanitetsledelse, sykehuskapabiliteter, evakueringskapasitet for land- og luft-evakuering, sanitetsskole med tilbud innen både grunnleggende og spesialisert sanitetsutdanning i tillegg til å eie og drifte Troms militære sykehus. Forsvarets sanitet har for øvrig fått i oppdrag å utvikle dette sykehuset som militær avdeling i løpet av 2014.

Sanitetsstyrkene bidrar sterkt til å sikre et høyt kvalifisert sanitetstilbud til Forsvarets personell i internasjonale operasjoner. Avdelingen støtter også sivile etater med sanitetsressurser. Spesielt for 2013 var støtte til helsen i Algerie, hvor avdelingen bidro med blant annet medisinske luftevakueringsressurser. Styrkene støtter også det sivile helsevesenet med medisinske luftevakueringsressurser ved behov for spesialtransporter.

Internasjonalt samarbeid

Forsvarets sanitet har gjennom flere år hatt i oppdrag å bidra til militærmedisinsk samarbeid med landene på Vest-Balkan. Denne aktiviteten har vært en del av Forsvarsdepartementets strategi for å støtte sikkerhetssektorreformen i regionen og dekkes over kapittel 1719 i statsbudsjettet.

I denne posten inngår både det militærmedisinske samarbeidet mellom Norge og Serbia, det militærmedisinske samarbeidet mellom Norge og Makedonia og det norske bidraget til det regionale sanitetssamarbeidet på Vest-Balkan.

ETTERRETNINGSTJENESTEN

Etterretningstjenestens hovedoppgave er å samle inn relevant informasjon, produsere analyser og utarbeide vurderinger til støtte for norske myndigheters beslutninger innenfor utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. Det er også en prioritert oppgave for Etterretningstjenesten å gi etterretningsstøtte til norske enheter som deltar i internasjonale militære operasjoner; likeledes å fremskaffe informasjon om og varsle om trusler mot Norge og norske interesser. Etterretningstjenesten har de siste årene opplevd en kraftig vekst i nasjonale oppdragsgivere og antallet oppdrag. For å kunne løse disse oppgavene er Etterretningstjenesten de senere årene blitt styrket med både kapasiteter og kompetanse.

Etterretningstjenestens virksomhet under kapittel 1725 består av Forsvarets militærgeografiske tjeneste og Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste.

Forsvarets militærgeografiske tjeneste leverer geografisk informasjon og tjenester primært til norske styrker i inn- og utland og utenlandske avdelinger som øver i Norge. På anmodning utføres også oppdrag for andre statlige departementer og etater, i hovedsak Utenriksdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og politiet.

Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste har som oppdrag å gjennomføre felles etterretningskurs og kurs i opptreden under frihetsberøvelse, utdanne etterretningsbefal på bachelornivå innenfor språk og kulturforståelse og administrere Forsvarets strategiske språkreserve.

Resultater

Etterretningstjenesten støttet i 2013 Forsvaret og andre offentlige myndigheter med oppdrag i utlandet. Det var også en prioritert oppgave å støtte norske og allierte styrker i Afghanistan.

Etterretningstjenesten holder Forsvarsdepartementet og andre berørte departementer orientert om relevante endringer i den militære og politiske situasjonen i områder som berører Norge og norske interesser. Videre yter Etterretningstjenesten støtte ved krisehåndtering. Norges nærområder står i en særstilling, men det rapporteres også på en rekke andre geografiske områder. Foruten nordområdene, har den politiske og militære utviklingen spesielt i Midtøsten, Nord-Afrika og Asia stått sentralt i rapporteringen. Midtøsten og Nord-Afrika har i 2013 vært preget av mye uro som har påvirket blant annet norske interesser.

Arbeid med grenseoverskridende trusler, herunder terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen og trusler i det digitale rom, utgjør en stadig viktigere del av Etterretningstjenestens aktivitet. Innenfor samtlige trusselområder er det etablert et samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet. I arbeidet mot terrorisme står samarbeidet med Politiets sikkerhetstjeneste sentralt, og i 2013 startet Politiets sikkerhetstjeneste og Etterretningstjenesten etableringen av Felles kontraterrorcenter. Hensikten er å forbedre samhandling mellom tjenestene og sikre en mest mulig effektiv støtte til nasjonale myndigheter.

Forsvarets militærgeografiske tjeneste støttet Forsvaret med geografisk informasjon og tjenester i en rekke sammenhenger. Å levere geografiske produkter til planlegging og gjennomføring av operasjoner og øvelser har vært sentralt. Andre offentlige etater som Utenriksdepartementet, politiet og Kartverket har også mottatt geografiske produkter. Tjenesten har dessuten et utstrakt samarbeid med nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere, ikke minst med prioriterte NATO-land og de nordiske landene, for å sikre interoperabilitet og evne til å utveksle geografisk informasjon. Blant annet er det overfor NATO foreslått en standardisering av fremstillingen av hindre og kraftlinjer i flykart, slik at lesbarheten under flyoperasjoner forenkles. Forslaget er nå på formell høring blant NATO-landene. Den militærgeografiske tjenesten har i 2013 også støttet operative avdelinger i tilknytning til internasjonale operasjoner.

Det ble i 2013 inngått en overordnet samarbeidsavtale mellom Forsvaret og Meteorologisk institutt.

Ved Forsvarets skole i etterretnings- og sikkerhetstjeneste er utdanning innenfor felles etterretningstjeneste og kursaktiviteter knyttet til opptreden under frihetsberøvelse gjennomført etter planen. Skolen har utdannet etterretningsbefal med språkforydning i persisk og uteksaminerte sommeren 2013 etterretningsbefal med språkforydning i russisk og arabisk. Et nytt kull på bachelornivå med språkforydning i russisk og arabisk ble tatt opp høsten 2013. Arbeidet med å etablere en strategisk språkreserve bestående av personell på beredskapskontrakt pågår. Skolens forskningsvirksomhet er ytterligere utviklet i rapporteringsåret.

Skolen ble for øvrig akkreditert som høyskole i april 2013. Som følge av høyskoleetableringen skiftet skolen navn til Forsvarets etterretningshøgskole fra 1. januar 2014.

Utfordringer og risiko

De siste ti årene har Etterretningstjenesten opplevd en kraftig og tiltakende vekst i antall oppdrag og nasjonale oppdragsgivere. Etterretningstjenesten ivaretar oppdragene gjennom høy faglig kompetanse og videreutvikling av tjenestens tekniske nivå, slik at den er tilpasset dagens trusselbilde. Endringer i våre strategiske omgivelser, den raske teknologiske utviklingen og det sammensatte og omskiftelige trusselbildet innebærer at det er nødvendig å utvikle tjenesten videre for å være i stand til å støtte oppdragsgivere fremover.

Det har tidvis vært en utfordring å rekruttere og beholde personell med relevant kompetanse til Forsvarets militærgeografiske tjeneste. Det er en moderat risiko for at tjenesten ikke vil evne å løse alle tildelte oppgaver på grunn av mangel på kvalifisert personell.

Etablering og drift av Forsvarets etterretningshøgskole som en akkreditert utdanningsinstitusjon er en viktig og utfordrende oppgave i tiden som kommer. Høgskolen er en kompetanseleverandør, og kvalitativ bemanning vil være en vesentlig risikofaktor. Tiltak som langsiktig personellplanlegging, intern kompetansebygging og intern og ekstern nettverksbygging er risikodempende tiltak. Høy aktivitet mot fagmyndighet knyttet til undervisningstilpassede støtte-systemer vil også være viktig.

FORSVARSSTABEN

Forsvarsstaben som etatsledelse

Forsvarssjefen og Forsvarsstaben utgjør etatsledelsen i Forsvaret. Sjefen for Forsvarsstaben støtter forsvarssjefen i hans rolle som etatssjef og er av forsvarssjefen delegert myndighet til å styre Forsvarets virksomhet. Forsvarsstabens avdelinger er en del av etatsledelsen. Forsvarsstaben skal ivareta forsvarssjefens ansvar for styringen av den daglige virksomheten i Forsvaret, så vel som den faglige styringen.

Etatsledelsen representerer etaten overfor sivile myndigheter. Forsvarssjefen er etatens øverste talsperson overfor offentlige myndigheter og allmennheten.

→ Styringsnivået under etatsledelsen består av 20 driftsenheter. Sjefene for driftsenhetene i Forsvaret er underlagt etatsledelsen og har ansvaret for å gjennomføre pålagt virksomhet innenfor egen enhet. Forsvarsstaben er lokalisert på Akershus festning.

→ Økonomi- og styringsavdelingen: Sjefen for Økonomi- og styringsavdelingen er forsvarssjefens øverste rådgiver →

TABELL 32

REGNSKAP FOR ETTERRETNINGSTJENESTEN I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Post 21	1 026 405	1 004 868	1 038 358	1 051 201	1 134 706
Sum utgifter	1 026 405	1 004 868	1 038 358	1 051 201	1 134 706

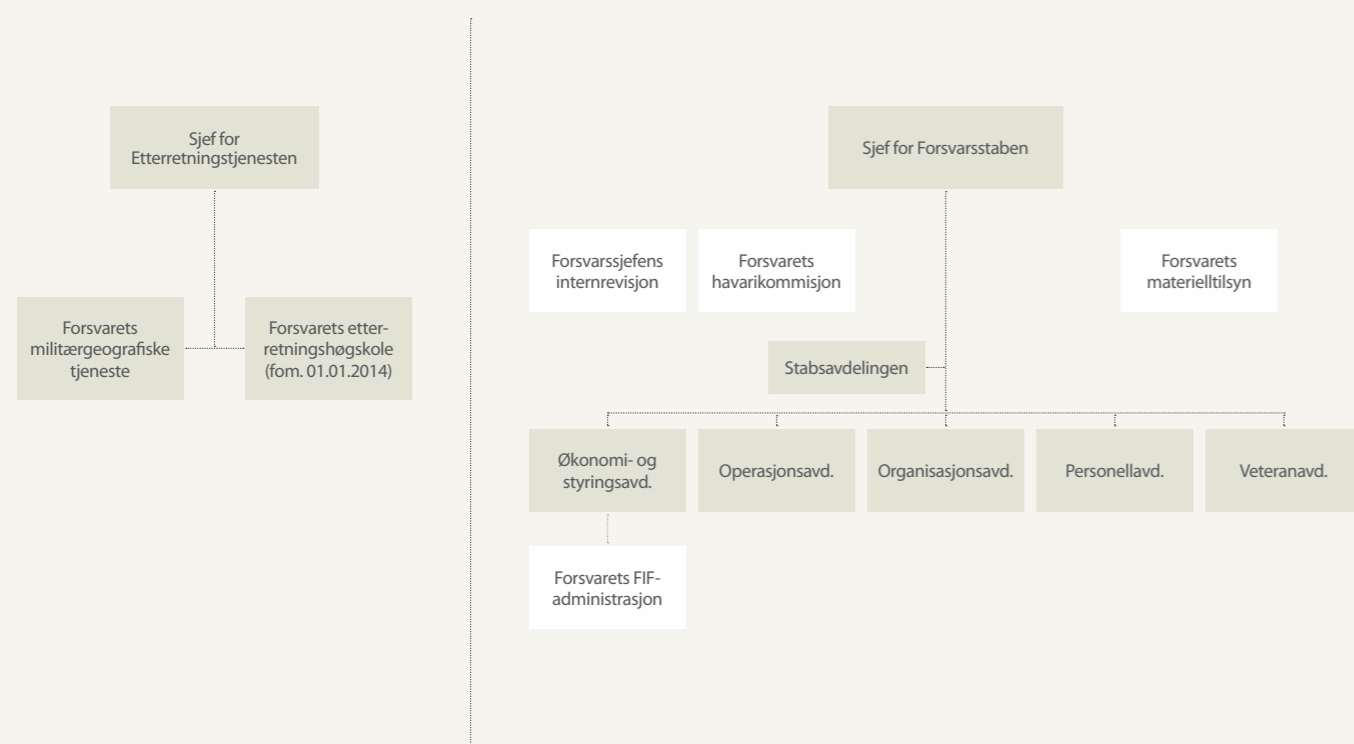
Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

TABELL 33

REGNSKAP FOR FORSVARSSTABEN I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	190 626	205 840	277 107	307 640	321 030
Materiell	38 467	33 335	74 397	73 215	52 730
Eiendom, bygg og anlegg	24 230	26 467	36 921	94 005	117 339
Sum utgifter	253 322	265 642	388 425	474 859	491 100

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

- når det gjelder virksomhets- og økonomistyring. Vedkommende er også Forsvarets økonomidirektør og fagmyndighet for virksomhets- og økonomistyring i Forsvaret.
- Personellavdelingen: Sjefen for Personellavdelingen er forsvarssjefens øverste rådgiver på kompetansestyring og personellområdet. Vedkommende er Forsvarets personaldirektør og fagmyndighet innenfor personell og kompetanse, og utøver arbeidsgiveransvaret på vegne av forsvarssjefen.
- Operasjonsavdelingen: Sjefen for Operasjonsavdelingen er forsvarssjefens rådgiver når det gjelder operasjoner, øving, beredskap og rustningskontroll. Avdelingen utarbeider og formidler militærstrategiske rammer, ordrer og direktiver på vegne av forsvarssjefen.
- Organisasjonsavdelingen: Sjefen for Organisasjonsavdelingen er forsvarssjefens rådgiver når det gjelder effektiviserings- og organisasjonsutviklingstiltak, materiellinvesteringer og eiendom, bygg og anlegg. Vedkommende leder, koordinerer og anbefaler tiltak slik at Forsvarets nye materiell og utstyr kan fremskaffes på en rask og fleksibel måte.
- Veteranavdelingen ble, som følge av prosjekt Forsvarets veteran tjeneste, etablert som en egen avdeling i Forsvarsstaben fra 1. august 2013. Veteranavdelingen ledes av Forsvarets veteraninspektør, og har i oppdrag å implementere forbedringstiltak og fylle rollen som forsvarssjefens rådgiver og talsperson i veteransaker.
- Stabsavdelingen (tidligere kalt Sekretariatet) har som hovedoppgave å koordinere stabens prosesser og ivareta driftsansvaret for Forsvarsstaben som driftsenhet.
- Forsvarets FIF-administrasjon (FIF: Felles integrert forvaltningssystem): Enheten er rådgiver innenfor rammeverket for forvaltningssystemet og skal drifte og videreutvikle et felles funksjonelt rammeverk for fagmyndighetene.
- Spesialoperasjonsavdelingen i Forsvarsstaben ble lagt ned samtidig med opprettelsen av Forsvarets spesialstyrker 1. januar 2014. Forsvarets spesialstyrker blir en egen driftsenhet i Forsvaret fra januar 2014, og vil bestå av Forsvarets Spesialkommando, Marinejegerkommandoen og Stab Forsvarets spesialstyrker.
- Forsvarets havarikommisjon ble opprettet 1. januar 2014, og driftes av Forsvarsstaben. Forsvarets havarikommisjon er under oppbygging og sjefen for Forsvarets havarikommisjon vil, når avdelingen blir operativ, være Forsvarets undersøkelsesmyndighet og forsvarssjefens rådgiver innen undersøkelsesarbeid. Funksjonen som undersøkelsesmyndighet ivaretas inntil videre av sjefen for Forsvarets operative hovedkvarter.

// **Den fremste utfordringen for Forsvarsstaben som driftsenhet er å sikre at oppgaver og ambisjonsnivå er balansert i forhold til tildelte ressurser. Utfordringen håndteres gjennom god intern styring og intern kontroll.**

Forsvarsstaben som driftsenhet

Den viktigste oppgaven til Forsvarsstaben er å understøtte Forsvarets etatsledelse, slik at den kan fungere effektivt. Etatsledelsen skal hele tiden være i stand til å løse sine oppdrag og oppgaver på en effektiv måte, med tilfredsstillende bemanning, nødvendig kompetanse og gode arbeidsforhold.

For å støtte etatsledelsen i dette arbeidet er Stabsavdelingen, som har det daglige driftsansvaret, delt inn i en lederstøtteseksjon og en administrasjonsseksjon. Lederstøtteseksjonen har ansvar for å gjennomføre og følge opp ledelsens faste møter, ivareta koordinering og prosessflyt og skal på vegne av etatsledelsen være en pådriver i viktige saker. Administrasjonsseksjonen utfører den daglige administrative tjenesten i Forsvarsstaben, herunder personell- og økonomiforvaltning, sikkerhetstjeneste, transport og andre servicefunksjoner.

Stabsavdelingen har også driftsansvaret for Forsvarssjefens internervisjon og Forsvarets materielltilsyn, men disse enhetene rapporterer direkte til forsvarssjefen og er omtalt i egne avsnitt.

Resultater

Forsvarsstaben som driftsenhet har i 2013 løst sin viktigste oppgave – effektiv understøttelse av Forsvarets etatsledelse – innenfor rammene av tildelte ressurser.

Mål-, resultat- og risikostyring er implementert og vil bli videreutviklet i driftsenheten. Det løpende arbeidet med å forbedre intern styring og intern kontroll videreføres i 2014.

Beredskapsplanverket for Forsvarsstaben er blitt øvd og videreutviklet i løpet av 2013, og planverket revideres fortløpende.

Arbeidet med holdninger, etikk og ledelse (HEL) er videreført, og ut fra resultatene i medarbeiderundersøkelsene er trivselen og motivasjonen hos Forsvarsstabens medarbeidere meget god.

Utfordringer og risiko

Den fremste utfordringen for Forsvarsstaben som driftsenhet er å sikre at oppgaver og ambisjonsnivå →

→ er balansert i forhold til tildelte ressurser. Utfordringen håndteres gjennom god intern styring og intern kontroll med virksomheten, for å sikre at etatsledelsen hele tiden er i stand til å løse sine oppdrag og oppgaver på en effektiv måte.

FORSVARETS SIKKERHETSAVDELING

Forsvarets sikkerhetsavdeling (FSA) ivaretar det overordnede ansvar for den forebyggende sikkerhetstjenesten i Forsvaret. Sikkerhetsavdelingen skal se til at Forsvarets virksomhet organiseres, utføres og revideres i samsvar med krav fastsatt i lov om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven).

Forsvaret må beskytte sin operative evne ved å sikre informasjon, egen infrastruktur, eget materiell og personell. Forsvaret kan ikke tillate at vital infrastruktur eller materiell blir skadd eller stjålet. Det er også viktig å beskytte viktig informasjon slik at den ikke blir kompromittert.

Avdelingen skal holde oversikt over det sikkerhetsmessige risikobildet som omgir Forsvaret, og den norske militære aktiviteten hjemme og ute. Forsvarets sikkerhetsavdeling er også forsvarssjefens og underlagte sjefers rådgiver innenfor forebyggende sikkerhet. Avdelingen skal representere forsvarssjefen i samarbeidet med Politiets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet i sikkerhetssaker. Forsvarets sikkerhetsavdeling representerer også forsvarssjefen i nasjonale og internasjonale samarbeidsorganer innen sikkerhetstjeneste.

Avdelingen er sentral klareringsmyndighet for personell i Forsvaret og utøver militær kontraetterretning. Avdelingen er underlagt sjefen for Forsvarsstaben.

Resultater

Forsvarets sikkerhetsavdeling er personellmessig blitt styrket det siste året. Det er lagt særskilt vekt på å videreutvikle avdelingen i henhold til nye ressurskrav og tilpasse virksomheten til føringer gitt av Forsvarsdepartementet og forsvarssjefen. Basert på de nye føringene pågår nå et arbeid med nytt og oppdatert internt regelverk i Forsvaret.

Kompetanseutvikling av personellet i Forsvaret er avgjørende for å etablere en god forebyggende sikkerhetstjeneste. Forsvarets sjefers og sikkerhetsledere ble også i 2013 gitt spesiell oppmerksomhet.

Avdelingen har dessuten gjennomført risiko og sårbarhetsstudier i norske leirer i Afghanistan og sikkerhetssamtaler med lokalt ansatte. Videre har avdelingen avgitt ressurspersoner til tjeneste i området.

Forsvarets sikkerhetsavdeling har i 2013 behandlet om lag 20 000 klareringsanmodninger og håndtert mer enn 20 000 besøksanmodninger til og fra Norge.

Avdelingen driver kontinuerlig med risikoanalyser og har pågående arbeid for å bidra til å sikre personvernet til personell som blir berørt. Rutiner og regelverk er etablert og flere er under utvikling for å styrke rettssikkerheten og det generelle arbeidet med forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret.

Utdanningsansvaret innen forebyggende sikkerhetstjeneste i Forsvaret ble våren 2013 tildelt Forsvarets sikkerhetsavdeling. Et utredningsarbeid er satt i gang for å avklare hvordan fremtidig sikkerhetsutdanning skal gjennomføres. Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Forsvarets sikkerhetsavdeling er blant annet gitt i oppdrag å utrede muligheten for å etablere forsvarsektorens skole i forebyggende sikkerhet.

Utrulling av høygradert datasystem i statsadministrasjonen pågår i henhold til plan.

Utfordringer og risiko

Forsvarets sikkerhetsavdeling har de senere år vært gjennom en betydelig omorganisering, og det er gitt nye oppdrag og føringer for virksomheten. Dette har medført utfordringer med hensyn til å få bemannet avdelingen med kompetent personell, spesielt innen informasjonssystemssikkerhet.

En overordnet tilnærming til utdanning innen forebyggende sikkerhetstjeneste må avklares i 2014. En vurdering av sikkerhetstilstanden i Forsvaret har avdekket både kulturelle og strukturelle utfordringer som vil bli gitt særskilt oppmerksomhet i årene som kommer.

FORSVARETS REGNSKAPSADMINISTRASJON

Forsvarets regnskapsadministrasjon er fagansvarlig for Forsvarets regnskap. Dette innebærer at administrasjonen, på vegne av økonomi- og styringsavdelingen i Forsvarsstaben (FST ØS) har et helhetlig og faglig ansvar for å gjennomføre regnskapsprosessen, produsere Forsvarets regnskap og rapportere til Statsregnskapet.

Resultater

Administrasjonen har gjennomført aktiviteter i henhold til gitte oppdrag for 2013. På samme måte som i 2012 har 2013 vært et år hvor det innenfor regnskapsområdet ikke ble foretatt noen store systemmessige endringer. Dette har gitt rom for stabil drift og ytterligere optimalisering av eksisterende prosesser.

Utfordringer og risiko

Innenfor regnskapsprosessen vil det i 2014 være to hovedutfordringer;

(1) Optimalisering av Forsvarets forsyningsprosesser på en slik måte at det bidrar til ytterligere forbedring innenfor områdene rettidig betaling, bilagskvalitet

og forpliktelser. Dette vil til sammen øke kvaliteten på Forsvarets regnskap.

(2) Videreføre arbeidet med å optimalisere salgsprosessen ved å ta i bruk standard SAP-prosesser for alle typer salg i Forsvaret.

FORSVARETS LØNNSADMINISTRASJON

Forsvarets lønnsadministrasjon har det faglige ansvaret for lønns-, reise- og flytteprosessene, og er Forsvarets kompetansesenter på disse områdene. Lønnsadministrasjonen har ansvar for å avlevere avstemt lønnsregnskap for Forsvaret i henhold til gjeldende lover og regler og gjennomføre myndighetsrapportering i henhold til krav.

Resultater

Forsvarets lønnsadministrasjon skal bidra til forsvarlig og rasjonell forvaltning innen lønn, reiser og flytting, slik at oppmerksomhet og ressurser for de operative avdelingene i Forsvaret i størst mulig grad kan rettes mot deres hovedoppdrag. Resultatmessig viser de fleste måleindikatorer en kvalitetshevning gjennom 2013 innenfor ansvarsområdet til Forsvarets lønnsadministrasjon. Bidrag til kompetansebygging i Forsvaret synes å være den viktigste enkeltfaktoren bak det gode resultatet.

Utfordringer og risiko

Blant endringer som kommer i 2014, er elektroniske skattekort og nytt verktøy for skiftplanlegging. Slike løsninger medfører på mange måter forenklinger og forbedringer av eksisterende systemer, men vil på kort sikt også gi utfordringer i forhold til oppsett av det tekniske systemet.

FORSVARETS PERSONELL- OG VERNEPLIKTSSENTER

Vernepliktsverket og Forsvarets personelltjenester ble slått sammen til én avdeling 1. oktober 2013, under navnet Forsvarets personell- og vernepliktsenter. Senteret er i hovedsak lokalisert på Hamar og i Oslo. I tillegg har avdelingen flere sesjonssentre, lærlingkoordinatorer og omstillingsrådgivere fordelt rundt om i landet.

Resultater

Rekruttering

Forsvarets personell- og vernepliktsenter har ansvaret for å koordinere, iverksette og gjennomføre alle rekrutteringstiltak til Forsvaret, deriblant nyrekruttering, internerkruttering og re-rekruttering. Senteret

har også det utøvende ansvaret for tilsetting, kompetansestyring og disponering av befal i Forsvaret for såkalte gruppe 2-offiserer (sersjant–oberstløytnant), med unntak av Hæren og Sjøforsvaret som har disponering av befal fra sersjant til og med løytnant. Det legges særlig vekt på tiltak for å øke kvinneandelen i Forsvaret, blant annet med en egen rekrutteringsplan, og rekruttering av personell med teknisk kompetanse til de nye teknologiske investeringene i Forsvaret.

I 2013 er det gjennomført to store søknadsrunder. I overkant av 2200 befal har fått nye faste stillinger nasjonalt og internasjonalt, og Forsvaret har etablert et stillingstorg med månedlige tilsettinger av personell.

I 2013 er det dessuten gjennomført ca. 620 skolebesøk og 50 utdanningsmesser.

Sesjon

Etter innføring av sesjonsplikt for kvinner i 2010 har Forsvaret tilgang til alle ungdommer i et årskull. Kvinner har plikt til å møte på sesjon, men har fortsatt frivillig tjeneste.

Den nye sesjon del 1 er et skjema som besvares over internett av hele årskullet. Besvarelsene vurderes og inntil 25 000 av de antatt best egnede for tjeneste blir innkalt til sesjon del 2. Denne delen foregår på et av Forsvarets sesjonssentre, der kandidatene gjennomgår tester, prøver og helseundersøkelse.

På sikt vil den nye sesjonsordningen bidra til å redusere frafallet sammenliknet med dagens nivå. Full effekt av ny sesjonsordning forventes å kunne utledes i 2014.

I 2013 møtte 22 100 kvinner og menn møtte på sesjon del 2. Av disse ble 20 253 kjent tjenestedyktige.

Forsvarets opptak og seleksjon

Forsvarets personell- og vernepliktsenter planla og ledet Forsvarets opptak og seleksjon i 2013 og foretok den innledende søknadsbehandlingen av alle som søkte tjeneste eller utdanning opp til og med grunnleggende offisersnivå.

I 2013 ble det tatt opp i alt 922 elever (hvorav 170 kvinner) til grunnleggende utdanning i Forsvaret.

Førstegangstjeneste

Forsvarets behov til førstegangstjeneste i 2013 var 8895 soldater. Første utdanningsdag (femte dag i tjenesten) hadde Forsvaret 8625 personer til militær opplæring. 983 var kvinner. Leveransen til førstegangstjeneste krevde behandling av 10 211 saker.

Lærlingordningen

Forsvaret tok i 2013 opp 319 nye lærlinger til ulike fag. Forsvaret er den største lærebedriften i Norge og hadde ved utløpet av året 599 lærlinger – det høyeste antallet lærlinger på mange år. Det skyldes mange →

- kvalifiserte søkere og at flere er tatt inn som sivile lærlinger i de tilfeller der Forsvaret ikke har hatt nok kvalifiserte militære lærlingesøkere. Av 599 lærlinger er 116 kvinner. Forsvaret har lærlinger i 28 fag, og 96 prosent besto fagprøven i 2013.

Tillitsmannsordningen i Forsvaret

Tillitsmannsordningen har ansvaret for at alle vernepliktige inne til førstegangstjeneste har en tillitsvalgt å henvende seg til. I den forbindelse har Tillitsmannsordningen kurset ca. 400 tillitsvalgte gjennom 19 lokale kurs og fire sentrale kurs. Tillitsmannsordningen har blant annet ansvaret for gjennomføring av den årlige holdningsskapende kampanjen Soldataksjonen, for og av de vernepliktige soldatene. Soldataksjonen 2012/2013 het «Fienden i egne rekker» og hadde den enkeltes tilhørighet til medsoldater og avdeling som tema.

Karriereskift og avvikling av personell

Det er lagt stor vekt på å løse oppdrag gitt gjennom regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge». Ett av oppdragene omhandlet en utvidelse av tilbudet om samlivskurs til personell som skal eller har deltatt i internasjonal tjeneste. Forsvarets personell- og vernepliktssenter leverte samlivskurs til omkring 230 par i 2013. Forsvarets tilrettelegging på dette området har fått internasjonal oppmerksomhet.

Forsvarets bolig- og velferdstjeneste (FBVT)

Strategisk plan for velferdstjenesten 2013–2017 ble utgitt 1. mai 2013. Planen søker å skape positive effekter for Forsvaret som organisasjon og for Forsvarets personell gjennom trivsel, tilhørighet, tillit og trygghet.

I 2013 ble det gjennomført 140 organiserte velferdsarrangementer ute ved avdelingene (mot 120 i 2012). Våren 2013 ble det sendt artister til Afghanistan. Det har vært ca. 60 000 besøkende til sammen ved Forsvarets kinoanlegg.

Utfordringer og risiko

Forsvaret har fortsatt en svakt stigende kurve i antall kvinner som gjennomfører førstegangstjenesten. Fokuset på allmenn verneplikt vil trolig bidra til å tiltrekke flere kvinner til Forsvaret frem mot innfasing i 2016.

FORSVARETS MEDIESENTER

Forsvarets mediesenter er Forsvarets kommunikasjonshus. Avdelingen ble opprettet i 1963 som Forsvarets rekrutteringsorganisasjon (FRO) og hadde 50-års-

jubileum i 2013. Her jobber meget dyktige fagfolk som fotografer, regissører, markedsførere, designere, medarbeidere innen lyd og klipp, journalister, heraldikere, analytikere og organisatorer. Mediesenteret er ikke bare en mangfoldig organisasjon rent faglig, men også når det gjelder ansattkategorier, forsvarsgrener og bransjer, kjønn, alder og etnisitet.

Forsvarets mediesenter er forsvarssjefens rådgiver innen strategisk kommunikasjon og er fagansvarlig for omdømmekommunikasjon, markeds- og rekrutteringskommunikasjon, PR, digitalt nærvær, audiovisuell kommunikasjon, visuell profil og heraldikk. Kommunikasjonen følger Forsvarets prinsipper om å være åpen, ærlig og troverdig.

Resultater

I 2013 har mediesenteret samlet og realisert kommunikasjonskonseptet i sin helhet. Målet med det nye konseptet «For alt vi har. Og alt vi er.» var å øke kunnskapen om Forsvaret, og knytte Forsvaret til norske verdier. For å lykkes ble ulike virkemidler tatt i bruk. Gjennom film, printannonser, magasin, medieomtale og nettkommunikasjon har Forsvaret både lyktes i å engasjere den norske befolkningen og å øke tilliten til virksomheten. Aktivitetene har gitt svært gode resultater for Forsvarets omdømme, rekruttering og den interne stoltheten, slik det fremgår av de senere tema- kapitlene «Omdømme» og «Medarbeidere».

Omdømmeaktiviteter

Kunnskap er viktig fordi kunnskap bygger omdømme, og omdømme skaper tillit. Tillit i det brede laget av befolkningen er noe Forsvaret, som statens skarpeste maktmiddel, er helt avhengig av. Basert på dette ble omdømmekommunikasjonens viktigste oppgave formulert på følgende måte: Kommunikasjonen må bidra til å øke kunnskapen om at Norge ikke ville vært det samme uten et velfungerende forsvar. Det norske folk må minnes på at Forsvaret utgjør en forskjell.

INNSATS-magasinet er en del av omdømme-kampanjen hvis formål er å øke kunnskapen om det moderne innsatsforsvaret, spesielt Forsvarets oppdragsløsning i Norge. Magasinet distribueres med de største regionsavisene i Norge.

INNSATS 3 ble fulgt av en PR-kampanje med hovedvekt på de mest sentrale temaene i magasinet. Resultatet ble svært bra, med 31 redaksjonelle saker i de største retningsgivende mediene i Norge.

Omdømmefilmen

I januar ble Forsvarets reklamefilm lansert. Til tross for et relativt begrenset budsjett oppnådde filmen gode →

TABELL 34

REGNSKAP FOR FORSVARETS SIKKERHETSAVDELING I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	58 579	58 565	35 219	33 840	37 606
Materiell	8 235	4 875	3 015	2 856	2 503
Eiendom, bygg og anlegg	4 973	5 967	4 267	2 703	2 967
Sum utgifter	71 786	69 406	42 501	39 399	43 075

TABELL 35

REGNSKAP FOR FORSVARETS REGNSKAPSADMINISTRASJON I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	33 399	33 369	32 871	33 980	33 255
Materiell	1 607	1 380	1 060	1 097	1 146
Eiendom, bygg og anlegg	2 362	2 109	2 216	2 074	2 114
Sum utgifter	37 368	36 858	36 147	37 151	36 515

TABELL 36

REGNSKAP FOR FORSVARETS LØNNSADMINISTRASJON I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	88 794	93 169	89 952	78 691	90 831
Materiell	2 789	2 372	1 118	1 042	1 242
Eiendom, bygg og anlegg	2 523	2 389	2 387	2 531	2 647
Sum utgifter	94 106	97 930	93 457	82 264	94 720

TABELL 37

REGNSKAP FOR FORSVARETS PERSONELL- OG VERNEPLIKTSSENTER I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	506 434	512 723	502 132	492 139	490 535
Materiell	46 970	36 587	37 415	42 496	37 479
Eiendom, bygg og anlegg	45 275	40 109	40 770	39 626	37 979
Sum utgifter	598 680	589 420	580 317	574 261	565 993

Tabellen viser sum regnskapstall for Forsvarets personelltjenester og Vernepliktsverket for perioden før etableringen av Forsvarets personell- og vernepliktssenter.

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigeret for inntekter og refusjoner.

//

37 prosent av kvinner under 30 år sier de ville hatt en interesse for å ta en utdanning i Forsvaret, dette er en økning på seks prosentpoeng sammenlignet med 2012.

⇒ resultater på kommunikasjonstestene. Testene viste at filmen ble godt likt og scoret bra på oppmerksomhet og troverdighet. Man så også positive endringer i Forsvarets innbyggerundersøkelse i etterkant.

Rekruttering

En av hovedoppgavene til Forsvarets mediesenter er å sikre god rekruttering til Forsvarets skoler og utdanning. I 2013 ble det gjennomført helrenovering av 14 av de totalt 28 skole- og avdelingssidene på forsvaret.no. Det er produsert syv nye filmer til utdanningsssidene og en god del nye artikler. Det er også bygget opp en kategori for å markedsføre Forsvarets ingeniørutdanning.

I løpet av 2013 ble det også utviklet en egen landings-side for utdanningskampanjen «Verdt å forsvare».

Økende andel kvinner

37 prosent av kvinner under 30 år sier de ville hatt en interesse for å ta en utdanning i Forsvaret, dette er en økning på seks prosentpoeng sammenlignet med 2012.

Universum: I 2012 lå Forsvaret på 52. plass blant økonomistudentenes drømmearbeidsgivere. I 2013 klatret Forsvaret hele 22 plasser og ligger på 30. plass.

Forsvaret har også blitt mer populært blant ingeniørstudentene. I 2012 lå Forsvaret på 43. plass blant ingeniørstudentene. I år har Forsvaret klatret 13 plasser på denne listen, og er på 30. plass også her.

Veteraner

Forsvarets mediesenter har sammen med Veteranavdelingen i Forsvarsstaben arbeidet for å fremme veteransaken, først og fremst gjennom markedsføring og støtte rundt Veterandagen 8. mai og Nasjonal veteran konferanse i Bergen.

Understøttelse av operativ virksomhet, trening og øving

Mediesenteret lager informasjonsprodukter til både intern og ekstern bruk for å gi god informasjon til alle berørte parter. I forbindelse med øvelsen Felles operativ arena IV i Hordaland, ble det laget en informasjonsbrosjyre i nesten 100 000 eksemplarer som ble distribuert via Bergens Tidende og husstandsdistri-busjon til forskjellige kommuner i Hordaland. Tiltaket ble godt mottatt.

Forsvarets mediesenter leverte også daglig medie-brief og klippmappe til Forsvarets og Forsvarsdepartementets ledelse, samt ukessoppsummeringer. Ved

spesielle hendelser leverer også medieopsen medie- overvåkning som for eksempel i forbindelse med terroranslaget i In Amenas, Algerie.

Forsvarets mediesenter sørget også for at kompetanse og kunnskap som Forsvaret besitter, og som kan være til nytte for norske borgere, for eksempel oppførelse og bekledning under jakt, nådde ut til publikum. Forsvarets mediesenter har tidligere gitt ut rapporter om engasjementet i Afghanistan som ble svært godt mottatt. I 2013 ble alle internasjonale operasjoner samlet i en rapport.

Film- og foto-året 2013

Fotografene ved Forsvarets mediesenter har som hovedoppgave å dokumentere Forsvarets aktiviteter i inn- og utland. Mediearkivet med 45 000 bilder er åpent for alle, men brukes primært av media og internt i Forsvaret. Det ble i 2013 tatt 3776 bilder hvorav mediesenterets egne fotografer sto for rundt to tredeler. Alle de store øvelsene og en rekke øvrige hendelser ble dekket.

Forsvarets mediesenter har i løpet av 2013 produsert 30 filmer som støtter Forsvarets kommunikasjonstiltak innenfor rekruttering og omdømme, i tillegg til å dokumentere Forsvarets arbeid i inn og utland. Filmene blir både brukt av mediene og lagt ut på forsvaret.no, eksempelvis hadde dokumentasjonen av Sjøforsvarets utskyting av Naval Strike Missile i juni nesten 100 000 treff på nett. Filmen ble også benyttet i nettavisen verden over.

Utfordringer og risiko

Forsvarets mediesenter har i løpet av 2013 hatt en del tekniske utfordringer vedrørende senterets mediearkiv, men er i gang med å utbedre dette fortløpende for å kunne levere gode, oppdaterte og relevante bilder til presse, media og andre aktører nasjonalt og internasjonalt.

Forsvaret konkurrerer om oppmerksomheten i et stadig mer informasjonsmettet mediebilde. Samtidig er målgruppen mangfoldig og favner alle grupper i samfunnet. Det krever at Forsvaret fremstår med en egenart på de arenaer hvor man kan nå ut. Dette er en utfordring. Forsvarets mediesenter er avhengig av stadig å videreutvikle og oppdatere egne ansatte og knytte til seg dyktige og seriøse private aktører for å kunne løse sine oppdrag.

FORSVARETS FORUM

Forsvarets forums hovedoppgave er å utgi bladet F - Forsvarets forum. I 2013 publiserte avdelingen ti utgaver i et papiropplag på ca. 80 000 eksemplarer. I tillegg kommer den digitale utgaven som hadde ca. 4600 mottakere. Hovedredaksjonen ligger på Akershus festning i Oslo, mens Nord-Norge-kontoret holder til i Heggelia, Målselv.

Magasinet har som oppgave å formidle kunnskap og debatt, og la ulike synspunkter slippe til. Magasinet skal gi et sannferdig og troverdig bilde av Forsvaret. Målgruppene er de som arbeider og tjenestegjør der til daglig, samt reservebefal, Forsvarets pensjonister og forsvarsinteresserte lesere. Redaksjonen har en fri og uavhengig stilling formulert i lov om redaksjonell frihet i media og arbeider i tråd med Forsvarets verdigrunnlag, Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Artikler som publiseres, er derfor ikke nødvendigvis et uttrykk for hva den politiske eller militære ledelsen måtte mene.

Resultater

Viktige områder for den redaksjonelle dekningen i F er operasjoner og øvelser. Magasinet har i 2013 fulgt de norske styrkene i Afghanistan og vist hvilke oppdrag Norge fortsatt deltar i. En artikkel om en soldat som hadde vært livstruende såret, og veien tilbake til et normalt liv for ham og ektefellen, vakte oppmerksomhet også internasjonalt. Reportasjen ble rangert som nummer to da European Military Press Association (EMPA) kåret «Best Article 2013». Også et bilde i magasinet ble premiert.

Forsvarspolitikken er et annet område som blir dekket i F. Gjennomføringen av langtidspanen for Forsvaret har vært omtalt flere ganger. Magasinet avsluttet en serie større reportasjer om nordområdene med en artikkel om Etterretningstjenestens arbeid. Hvilke konsekvenser regjeringsskiftet høsten 2013 har for Forsvaret, har også vært et tema.

Også de utfordringer dataangrep utgjør for Norge – og Forsvaret spesielt – har fått bred oppmerksomhet. I tillegg var blant annet kvinners møte med Forsvaret tema for reportasjer i 2013.

Utfordringer og risiko

Økte kostnader til distribusjon av papirutgaven gjennom Posten Norge AS har vært og er en økonomisk

utfordring. En digital versjon av F, Forum på brett, kan gjøre det mulig å nå flere lesere enn tidligere uten at kostnadene stiger. Utfordringene for 2014 er å utvikle det redaksjonelle innholdet slik at det interesserer leserne, og å finne tekniske løsninger som gjør det lett og spennende å bruke tjenesten.

LOS-PROGRAMMET

LOS-programmets oppdrag er å utvikle og innføre Felles integrert forvaltningssystem. Programmet løser oppdraget via en rekke enkeltstående prosjekter. I 2013 har programmet styrt og ledet to omfattende prosjekter: Prosjekt Human Resource Management og Logistikkprosjektet. Førstnevnte skal levere sine løsninger i 2014, sistnevnte leverer sine løsninger fra 2016. Det skal leveres nye teknologiske løsninger, enhetlige arbeidsprosesser og anbefalte tilpasninger av Forsvarets organisasjon.

Målet med det nye forvaltningssystemet er å sette Forsvaret i stand til å styre virksomheten mer effektivt og å bidra til å øke den operative evnen. LOS-programmet er en midlertidig driftsenhet, og skal termineres når de to prosjektene som nå pågår, er i drift.

I 2013 ble det iverksatt tiltak for å bedre Logistikkprosjektets fremdrift og en ny modifisert kontrakt med leverandøren ble undertegnet.

Resultatoppnåelse

Prosjekter under Felles integrert forvaltningssystem skal levere nye teknologiske løsninger, enhetlige arbeidsprosesser og anbefalte tilpassinger av Forsvarets organisasjon.

De teknologiske løsningene blir del av den felles systemplattformen i SAP, en av verdens største og mest anerkjente systemplattformer. Løsningene skal sikre disse fagområdenes samhandling med de øvrige virksomhetsområdene i Forsvaret. Denne helheten skal også bidra til å bedre styringen og evnen til å ta de rette beslutningene.

P2813 Prosjekt Human Resource Management

Prosjektet skal settes i drift i oktober 2014. Løsningen er ferdig utviklet i henhold til kravspesifikasjonen fra fagmyndigheten og prosjektet termineres. Løsningen skal bidra til at Forsvaret lykkes med å modernisere →

→ personell- og kompetansestyringen og bidra til en mer effektiv personellforvaltning. Prosjektet leverer nye arbeidsprosesser, ny teknologi i SAP og anbefalinger om en tilpasset organisasjon. Forsvarets personell- og vernepliktssenter ble som følge av innføringen etablert i 2013.

Felles integrert forvaltningssystem innføres i et PTO-perspektiv (PTO = prosess, teknologi og organisasjon), og endringer i HR-organisasjonen skal sikre at Forsvaret er godt forberedt og moden til å ta i bruk den nye HR-løsningen i 2014. Prosjektet har derfor parallelt med utviklingen av løsningen og de nye prosessene, lagt spesiell vekt på de organisasjonsendringene i linjen som er nødvendige for at Forsvaret blant annet skal kunne oppnå de planlagte kvalitative og kvantitative gevinstene av prosjektet.

P2814 Logistikkprosjektet

Logistikkprosjektet startet opp høsten 2011 med Accenture som leverandør og totalansvarlig for prosjektgjennomføringen. Prosjektet skal levere en logistikk-, styrings- og økonomiløsning i det felles integrerte forvaltningssystemet. Målet er å effektivisere Forsvarets logistikk- og støttevirksomhet slik at styringsinformasjonen bedres, reaksjonsevnen økes og ressurser kan omfordes til operativ virksomhet og materiellinvesteringer.

Logistikk-løsningen i forvaltningssystemet er organisasjonsuavhengig og er basert på standard funksjonalitet i SAP.

I 2013 ble det iverksatt tiltak for å bedre prosjektets fremdrift og signert en ny modifisert kontrakt med leverandøren. Denne inkluderer en ny kontraktsfestet leveranseplan som innebærer at løsningen leveres i tre deler. Oppdelingen av utviklingsfasene skal bidra til å redusere gjennomføringsrisikoen og kompleksiteten i prosjektet. Første del er under utvikling og planlegges driftsatt i januar 2016.

Utfordringer og risiko

Det er generelt utfordrende for en organisasjon å innføre og implementere «Enterprise Resource Planning»-løsninger, og det er ikke det teknologiske aspektet alene som avgjør suksessen med løsningene. Vellykket implementering forutsetter at organisasjonen er gjort i stand til å kunne håndtere løsningen fullt ut og ta i bruk de nye prosessene. Det innebærer blant annet å sikre tilstrekkelig med interne ressur-

ser som kan bidra i oppgavene rundt utvikling og innføring, og at de organisatoriske forholdene ligger til rette for at mulighetene i løsningene utnyttes og gevinstene realiseres.

FELTPRESTKORPSET

Feltpresttjenesten i Forsvaret er organisert i Feltprestkorpsset. Korpsset har ansvar for kirkelig betjening av Forsvarets personell i fredstid, krise og krig, tilrettelegging for religionsutøvelse i Forsvaret i samsvar med personellens religiøse tilhørighet og utdanning av feltprester til Forsvarets struktur og utenlandstjeneste. Feltprestkorpsset gjennomfører og utvikler også etikkopplæringen i Forsvaret og står for sjelesorg og ivaretagelse av veteraner.

Feltprosten er sjef for Feltprestkorpsset og er underlagt sjefen for Forsvarsstaben. Ordinerte prester i Den norske kirke i Feltprestkorpsset står i kirkelige spørsmål under tilsyn av Oslo biskop.

Resultater

Feltprestkorpsset hadde i 2013 om lag 55 feltprester fordelt på fellesinstitusjoner, staber og avdelinger i Forsvaret. Feltprestene har gjennomført gudstjenester, andakter, sjelesorg og kirkelige handlinger for personellet i Forsvaret. Korpsset har også lagt til rette for religiøs betjening av personell som ikke tilhører Den norske Kirke.

Undervisning i etikk er blitt gjennomført både i avdelingene og ved de militære skolene, og det studiepoenggivende emnet «Etikk og militærmakt» er gjennomført i den grunnleggende soldatutdanningen.

Støtte til veteraner, familier og pårørende i religiøse og eksistensielle spørsmål har vært en sentral del av Feltprestkorpssets virke. I 2013 ble Feltprestkorpsset også godkjent som kurssted for pastoral-klinisk utdanning.

Korpsset har i 2013 også oppfylt det operative behovet for feltpresttjeneste i internasjonale operasjoner.

FORSVARETS AVDELING FOR KULTUR OG TRADISJON

Denne avdelingen omfatter stab, Forsvarets kommandantskap, Forsvarets museer, Forsvarets musikk, Forsvarets veteransenter og Oslo garnisonsforvaltning. Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon skal gjen-

TABELL 38

REGNSKAP FOR FORSVARETS MEDIESENTER I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	28 036	34 285	39 804	48 916	48 354
Materiell	10 283	6 575	3 134	2 463	2 857
Eiendom, bygg og anlegg	2 309	2 005	3 593	-260	1 833
Sum utgifter	40 628	42 865	46 531	51 119	53 044

TABELL 39

REGNSKAP FOR FORSVARETS FORUM I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	13 702	14 022	15 115	18 725	13 528
Materiell	8 011	7 757	5 835	2 455	4 915
Eiendom, bygg og anlegg	463	883	1 296	-480	271
Sum utgifter	22 176	22 662	22 246	20 699	18 714

TABELL 40

REGNSKAP FOR LOS-PROGRAMMET I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	55 082	65 965	91 236	105 943	99 020
Materiell	37 853	29 898	36 866	38 608	51 310
Eiendom, bygg og anlegg	22 396	21 839	23 965	19 696	21 032
Sum utgifter	115 330	117 703	152 067	164 247	171 362

TABELL 41

REGNSKAP FOR FELTPRESTKORPSET I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	43 096	44 493	45 026	46 866	46 889
Materiell	1 945	1 213	1 199	847	728
Eiendom, bygg og anlegg	1 137	1 234	627	536	322
Sum utgifter	46 179	46 940	46 852	48 250	47 939

TABELL 42

REGNSKAP FOR FORSVARETS AVDELING FOR KULTUR OG TRADISJON I PERIODEN 2009–2013 (tall i hele tusen)

Regnskap (2013-kr)	2009	2010	2011	2012	2013
Personell/admin	188 492	166 345	166 812	175 097	168 936
Materiell	47 050	35 542	39 688	45 343	38 286
Eiendom, bygg og anlegg	67 123	60 841	68 727	61 455	63 944
Sum utgifter	302 665	262 728	275 226	281 895	271 167

Regnskapsførte utgifter, ikke korrigert for inntekter og refusjoner.

- nom Forsvarets kommandantskap forvalte den militærkulturelle virksomheten på festningene, herunder planlegging og koordinering av Forsvarets offisielle minnedager og markeringer, seremonier og salutering. Avdelingen har 220 militært ansatte, hvorav rundt 160 er militærmusikere og 80 er sivilt ansatte. I tillegg er det 200 vernepliktige hvorav 150 i vakt- og støttefunksjoner og 50 i støttefunksjoner.

Resultater

Det har vært høy aktivitet i Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon gjennom 2013. Forberedelser til Grunnlovsjubileet foregår på alle festningene med prioritet til Fredriksten og Kongsvinger. Blant tiltakene er nye utstillinger, gjennomføring av Norsk militær tattoo, bokutgivelser og markering av historiske slag.

Festningene har gjennom året til sammen hatt flere hundre tusen besøkende som tar aktiv del i historiske omvisninger eller nytter festningene som rekreasjonsområde.

Forsvarets museer hadde i 2013 en rekke temporære utstillinger. Sammen med et omfattende arbeid innen forvaltning av de museale samlingene, som særlig omfattet gjennomgang for avhending, pakking og forberedelser til flytting til bedre magasiner, utgjorde utstillingene hovedtyngden av virksomheten. På Forsvarsmuseet har arbeidet vært konsentrert om å planlegge en total ombygging av basisutstillingen. Videre har det vært arbeidet med tre større bøker med emner fra tidlig 1800-tall. Museet har også hatt to temporære utstillinger, en om jugoslaviske fanger i Norge under annen verdenskrig og en utstilling om faner, som åpnet på slutten av året. Norges Hjemmefrontmuseum (NHM) hadde to temporære utstillinger, en utstilling om jødernes skjebne under krigen og en om Polititroppene i Sverige under annen verdenskrig. På Marinemuseet i Horten har det særlig vært arbeidet med å forberede Marinens 200-årsjubileum i 2014.

Til sammen har museene hatt i underkant av 270 000 besøkende, og om lag 30 000 av dem har i tillegg fått omvisning eller undervisning.

Forsvarets musikk har i 2013 levert et stort antall produksjoner av høy kvalitet. Støtte til Forsvarets seremonier ved hjemkomstparader og andre merkedager, som 8. mai, har vært prioritert. Forsvarets stabsmusikkorps, med en gruppe på 11 musikere, løste oppdrag i Afghanistan i julen med svært gode tilbakemeldinger. I tillegg er andre store leveranser gjort til Forsvaret, deriblant Forsvarsministerens festkonsert, Generalinspektørens festkonserter, og dessuten «Swinging

Christmas» for Forsvarets operative hovedkvarter. Samarbeidet med Rikskonsertene om «Egner 100 år»-jubileet fra 2012 ble sluttført ved tre av korpsets i 2013. Deltakelsen ved arrangementer og festivaler har vært stabil i 2013.

Forsvarets veteranseier har i 2013 hatt 6106 gjestedøgn fordelt som følger: 4041 gjestedøgn for veteraner/veteranfamilier, 1395 gjestedøgn for krigspensjonister fra andre verdenskrig og 670 konferansedøgn for Forsvaret. Senteret har gjennomført 17 samlinger for de frivillige veteranorganisasjonene, 22 gjensynstreff, 8 avdelingssamlinger, 38 konferanser og 7 familiestøtte-aktiviteter. Det registreres en økt etterspørsel fra familier, og ungdomscampen «Min tur ut» var også i 2013 fullbooket.

Oslo garnisonsforvaltning har i perioden prioritert utdanning av vakt- og sikringsmannskaper for støtte til de enkelte leirene i Oslo-området.

FORSVARETS MATERIELLTILSYN

Forsvarets materielltilsyn fører tilsyn med at Forsvaret ivaretar materiell sikkerhet innen militær sjøfart, militær luftfart, militære kjøretøyer, ammunisjon og våpen. Materielltilsynet er direkte underlagt forsvarssjefen og ivaretas administrativt av Forsvarsstaben. Ved utgangen av 2013 har Forsvarets materielltilsyn 11 medarbeidere.

Resultater

I 2013 har Forsvarets materielltilsyn gjennomført ni tilsyn og to verifikasjoner. Det er mindre enn året før og skyldes en periode med lav bemanning og noen uforutsette forhold som har gjort det nødvendig å kansellere eller utsette tilsyn.

Totalt er det i tilsynene avdekket 29 avvik. Vurderingen av tilsynene og oppfølgingen er at det fremdeles arbeides godt med den systematiske tilnærmingen til sikkerhetsarbeidet. Imidlertid er det forholdsvis stor variasjon i prestasjon mellom tilsynsobjektene.

FORSVARSSJEFENS INTERNREVISJON

Internrevisjonen er direkte underlagt forsvarssjefen og er forsvarssjefens verktøy for å sikre en helhetlig intern revisjon av Forsvaret. Unntaket er Etterretningstjenesten, som har egen internrevisor. Forsvarssjefens internrevisjon er i forhold til linjeorganisasjonen en uavhengig, objektiv bekreftelses- og rådgivnings-

funksjon. De fremste oppgavene er å gjennomføre internrevisjon for å kontrollere og evaluere ledelsesprosesser, virksomhets- og økonomistyring, i tillegg til operasjon og forvaltning underlagt forsvarssjefen. Hensikten er å tilføre merverdi og bidra til måloppnåelse.

Internrevisjonen forvalter også Forsvarets sentrale varslingskanal hvor alle ansatte og vernepliktige kan henvende seg om mulige kritikkverdige forhold i etaten. Administrativt er internrevisjonen en del av Forsvarsstaben.

Resultater

Fra årsplan 2012 ble to revisjoner avsluttet i 2013. Den ene var revisjonen av Forsvarsstaben, der det i rapporten ble gitt 27 anbefalinger for å styrke styring og kontroll. Den andre var revisjonen av etablerte rutiner og kontrolltiltak i forhold til mulige misligheter, der det ble gitt fire anbefalinger for å bedre risikostyring og kontroll. Forsvarssjefen har besluttet at alle anbefalinger skal tas til følge.

Fra årsplanen for 2013 pågår det revisjoner innenfor temaene IKT-infrastruktur og operativ evne.

Andre revisjoner

Kjeller 2012: Aftenposten publiserte en artikkelserie i mars–april 2013 hvor det fremkom flere påstander om mulige lovbrudd knyttet til gjennomføringen av arrangementer på Kjeller i 2012 som var en del av 100-årsjubileet for Norsk Militær Luftfart. På ordre fra forsvarssjefen ble det foretatt en grundig gjennomgang av arrangementet gjennomført av Forsvarets logistikkorganisasjon luftkapasiteter. Gjennomgangen konkluderte med flere brudd på lover, forskrifter og interne bestemmelser i Forsvaret. I revisjonen ble det gitt 16 anbefalinger for å unngå tilsvarende hendelser. Forsvarssjefen har besluttet at 13 av disse anbefalingene skal implementeres, og at en av de øvrige skal vurderes ytterligere. En ugradert versjon av rapporten ble lagt ut på Forsvarets interne nettverk og formidlet til media.

Norsk Militær Tattoo: I lys av Kjeller 2012 pågår det en revisjon av Norsk Militær Tattoo – et stort arrangement som gjennomføres annethvert år i regi av Forsvaret, og som mottar økonomisk støtte fra eksterne virksomheter. Formålet er å se nærmere på hvordan arrangementet er innrettet, og etterlevelse av lover, forskrifter og interne bestemmelser.

Forsvarets sanitet Vaksinasjonsrådet: Vaksinasjonsrådet i Forsvarets sanitet har et ansvar for å holde Forsvarets vaksinasjonsbestemmelser oppdatert. God

styring og god kontroll i form av rutiner, blant annet i forhold til habilitet, er viktig for å sikre Forsvarets omdømme og etterlevelse av lover og regler.

Forsvarets sentrale varslingskanal

Varslingsordningen i Forsvaret er regulert i et eget direktiv fra forsvarssjefen. Gjennom denne varslingskanalen kan alle ansatte og vernepliktige melde fra om kritikkverdige forhold innen arbeidsmiljø, forvaltning eller andre forhold som kan påføre Forsvaret eller Forsvarets arbeidstakere tap eller skade.

Forsvarssjefens internrevisjon har mottatt 18 henvendelser til Forsvarets sentrale varslingskanal i 2013. Av disse er syv håndtert som varslingssaker, som blant annet omhandler arbeidsmiljø, forvaltnings-, drifts- og sikkerhetsmessige forhold. De andre 11 henvendelsene er saker som er blitt behandlet av varslingskanalen, men ikke som varslingssaker slik de er definert i forsvarssjefens direktiv. Disse sakene omhandler blant annet påstander om gjengjeldelse etter varsling, dårlig arbeidsmiljø og ledelses- og personalmessige forhold.

Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg har overfor forsvarssjefen anbefalt totalt 19 tiltak rettet mot å utvikle Forsvarets varslingsordning ytterligere, og flere er allerede gjennomført.

// **Varslingsordningen i Forsvaret er regulert i et eget direktiv fra forsvarssjefen. Gjennom denne varslingskanalen kan alle ansatte og vernepliktige melde fra om kritikkverdige forhold innen arbeidsmiljø, forvaltning eller andre forhold som kan påføre Forsvaret eller Forsvarets arbeidstakere tap eller skade.**

MEDARBEIDERE ↘

Både blant medarbeidere, vernepliktige og lærlinger er det en tydelig positiv trend i synet på arbeidsmiljø og jobbtrivsel.

//

Jobbtilfredsheten blant ansatte i Forsvaret har økt siden 2012. De ansatte føler en sterkere tilhørighet til organisasjonen og opplever økende støtte fra sine nærmeste overordnede.

Forsvarets medarbeiderundersøkelse har vært gjennomført årlig siden 2007, med unntak av 2009. Undersøkelsen benyttes som et styringsverktøy for ledelsen på alle nivåer i organisasjonen for å kartlegge og forbedre arbeidsmiljøet.

Oppsummert kan det konkluderes med følgende etter medarbeiderundersøkelsen i 2013:

Jobbtilfredsheten blant ansatte i Forsvaret har økt siden 2012. De ansatte føler en sterkere tilhørighet til organisasjonen og opplever økende støtte fra sine nærmeste overordnede. Det er færre tilfeller med uønsket seksuell oppmerksomhet og erting og plaging fra kolleger og overordnede. Belastningen vurderes ved siste måling som avtakende, og de ansatte opplever redusert stress og rollekonflikt.

Verneplikundersøkelsene

Verneplikundersøkelsene er blitt gjennomført årlig siden 2003. De består av tre målinger av vernepliktig personell før, under og etter førstegangstjenesten. Hensikten er å kartlegge hvilke forventninger de vernepliktige har til førstegangstjenesten, hvordan de trives i Forsvaret, hvilket inntrykk de har av Forsvaret, om det er ønskelig med karriere i Forsvaret og holdninger til verneplikten.

Resultatene oppsummeres som følger:

Det er høy trivsel blant dem som er inne til førstegangstjeneste, og jenter som avtjener førstegangstjenesten trives enda bedre enn guttene (9 av 10 jenter sier at de trives godt, mot 8 av 10 gutter). De fleste hadde høye forventninger til førstegangstjenesten, og nesten halvparten mener tjenesten overgår forventningene. Majoriteten av vernepliktige inne til førstegangstjenesten har et godt inntrykk av Forsvaret, og en stor andel er positivt innstilt til en videre militær karriere. Et klart flertall mener at verneplikten i Norge bør bestå.

Lærlingundersøkelsen

Lærlingundersøkelsen ble gjennomført for ellefte gang og er ment å gi beslutningsstøtte til opplæringskontoret og Forsvarets mediasenter. Hensikten med undersøkelsen er å kartlegge interne forhold ved tjenesten og måle effekten av opplæringskontorets tiltak for lærlingene. I tillegg skal undersøkelsen redegjøre for hvordan lærlingene har respondert på markedsaktiviteter fra Forsvaret.

Undersøkelsen oppsummeres slik:

Lærlingene fikk hovedsakelig først informasjon om Forsvarets lærlingordning fra faglærere på skolene, familie, skolebesøk fra Forsvaret og Forsvarets hjem-

meside på internett, som også oppgis å være den viktigste informasjonskanalen om Forsvarets lærlingordning. Lærlingene oppgir høy trivsel i tjenesten og at de er fornøyde med instruktørene og veilederne.

Ledelse

Gjennom hele 2013 har Forsvaret systematisk arbeidet for å styrke kompetansen til Forsvarets ledere. God ledelse er avgjørende for å sikre evnen til å løse pålagte oppgaver, enten det gjelder ledelse av militære operasjoner eller den daglige ledelsen av virksomheten.

Forsvarsjefen er tydelig på at Forsvarets ansatte både skal opptre og lede andre i tråd med Forsvarets kjerneverdier: «Respekt», «ansvar» og «mot». Forsvarsdepartementet ga ut «Forsvarssektorens verdigrunnlag» høsten 2012. I tillegg til Forsvarets kjerneverdier introduseres verdiene «åpenhet» og «vidsyn». For Forsvaret vil arbeidet med åpenhet og vidsyn være vinklet mot å gi kraft til ytterligere forankring av verdiene og arbeidet med holdninger, etikk og ledelse.

«Forsvarssjefens grunnsyn på ledelse» beskriver Forsvarets virkelighet og klargjør at oppdragsbasert ledelse er valgt som prinsipp. Videre beskriver grunnsynet organisatoriske og individuelle forutsetninger for oppdragsbasert ledelse. Gjennom grunnsynet har alle ledere i Forsvaret fått en rettesnor for utøvelsen av sin ledergjerning. Sammen med verdigrunnlaget er «Forsvarssjefens grunnsyn på ledelse» fundamentet for utøvelse av ledelse i Forsvaret.

Lederutdanningen ved Forsvarets skoler bygger på en kombinasjon av kunnskapsutvikling og ferdighetsutvikling i praksisfeltet. Utdanningen bidrar i vesentlig grad til god lederutøvelse. Lederutdanningen er utviklet over mange år og er ikke vesentlig endret i 2013, men er et sentralt element for forståelsen av ledelse i Forsvaret.

Arbeidet med å etablere et 360-graders lederutviklingsverktøy har vært viktig i 2013. Verktøyet foreligger nå i første versjon, og utdanning av veiledere er i gang. Lederutvikling ved hjelp av tilbakemelding fra over-, side- og underordnede gir mulighet for økt selvinsikt som igjen bidrar til å styrke lederskapet.

Forsvaret har i 2013 gjennomført flere lederutviklingsprogrammer. Målet er blant annet å motivere til videre karriere og kan således sies å være en del av Forsvarets arbeid for å beholde personellet.

I 2013 ble også karriereutviklingsprogrammet «10+10» gjennomført. Programmet har gått over to år og tilbys ti kvinner og ti menn som har potensial for å

bekle topplederstillinger i Forsvaret.

Tendensen i medarbeiderundersøkelsen 2013 er for øvrig positiv for skalaene bemyndigende ledelse, rettferdig ledelse og støtte fra nærmeste overordnede. Avdelingene i Forsvaret bruker medarbeiderundersøkelsen aktivt for å bedre arbeidsmiljøet og psykososiale faktorer i egen organisasjon. Vil du vite mer om resultatene fra medarbeiderundersøkelsen, finner du dem på forsvaret.no.

Kompetanseutvikling

Forsvaret er en kompetanseintensiv organisasjon med et bredt kompetansebehov. Skal Forsvaret lykkes med å bemanne organisasjonen med godt kvalifisert personell, både militære og sivile, er det avgjørende å lykkes med rekruttering, utdanning og utvikling av personellet og målrettet styring av kompetanseresursene.

Forsvaret rekrutterer godt. I 2013 ble det blant annet satt nok en rekord i antall søkere til befalsskolene. Forsvarets utdanningsordning er omfattende og dekker behovet for militær og akademisk kompetanse fra grunnleggende soldatutdanning til utdanning på masternivå.

Forsvaret gjennomfører store prosjekter for å utvikle HRM (Human Resource Management) i Forsvaret. Det ene er prosjektet HRM i Felles integrert forvaltningsløsning (FIF), som skal levere den teknologiske understøttelsen for å utøve målrettet kompetansestyring. Det andre er kompetansereformen, som ledes av Forsvarsdepartementet. Målsettingen med prosjektene er å integrere HRM-området bedre i styring og ledelse av etaten og å modernisere Forsvaret ved å gå fra tradisjonell personellforvaltning til strategisk kompetansestyring. Til kompetansereformen er det etablert flere underprosjekter som skal støtte opp under målsettingene.

Arbeidet med re-rekruttering er videreført fra tidligere år, og gir fortsatt svært positive resultater. I 2013 rekrutterte Forsvaret 181 personer på denne måten, både tidligere tilsatt befal og yrkestilsetting av avdelingsbefal. Ett av de viktigste aspektene ved re-rekruttering er at Forsvaret får tak i etterspurt kompetanse langt raskere enn ved tradisjonell nyrekruttering.

Gjennomgående er Forsvarets bemanning og kompetansedekning godt tilpasset organisasjonens bredt sammensatte oppgaveportefølje og høye kompetansekrav. På lik linje med andre virksomheter i Norge opplever imidlertid også Forsvaret spesielle utfordringer med mangel på teknisk utdannet personell. Det har blant annet fått enkelte konsekvenser for bemanning-

gen av Sjøforsvarets fartøyer og gitt Luftforsvaret utfordringer med å opprettholde planlagt aktivitetsnivå. Forsvaret tar utfordringen svært alvorlig, ettersom teknisk kompetanse ofte er virksomhetskritisk.

For å gjøre etaten bedre i stand til å rekruttere og – kanskje enda viktigere – beholde personell med kritisk kompetanse, har Forsvaret iverksatt tiltak innenfor familie- og boligpolitikken, tatt i bruk lønsmessige incentiver, gitt økt fleksibilitet ved yrkestilsetting av avdelingsbefal og iverksatt en mer fleksibel forvaltning av personell og årsverksrammer.

Forsvarets militære personell avslutter ofte sin karriere i Forsvaret ved lavere alder enn i andre virksomheter. For å forberede personellet på en ny karriere ved endt tilsetningsforhold i Forsvaret, får personellet tilbud om å delta på et karriereskiftprogram som er blitt svært godt mottatt i organisasjonen.

Motivasjon

Forsvaret legger betydelig vekt på å fremme et stimulerende arbeidsmiljø som gir rom for faglig og personlig utvikling. En videreutvikling av det strategiske HRM-arbeidet skal bidra til at Forsvaret stadig er en attraktiv arbeidsplass.

Forsvaret har implementert «Strategisk plan for Forsvarets velferdstjeneste 2013–2017». Planen skal bygge opp under forsvarssjefens målbilde, og sikre motivert og engasjert personell gjennom kontinuerlig oppmerksomhet på velferd og trivsel. En implementeringsgruppe skal støtte avdelingene ute i arbeidet med å operasjonalisere velferdsplanen. Også en rekke familiepolitiske incentiver er innført, blant annet bedre forvaltning av barnepassreiser og utvidede reiserettigheter for grenaderer og matroser.

Alle avdelinger i Forsvaret har etablert familiekoordinatorer. I tillegg til de lokale familiekoordinatorene er det nå etablert regionale familiekoordinatorer i Forsvarets veteranavdeling. Dette representerer en betydelig styrking av oppfølgingen av forsvarsfamiliene, i tråd med gjeldende familiepolitikk. Forsvaret skal dessuten fortsette å tilby samlivskurs til forsvarsfamiliene.

Organisasjonskultur

Evalueringen av handlingsplanene for holdninger, etikk og ledelse (HEL) startet i 2013, og en rapport vil foreligge i løpet av første halvår i 2014. Arbeidet med å implementere lokale tiltaksplaner og bruken av e-læringsverktøyet for HEL fortsatte gjennom 2013. →

→ Gjennomføringsgraden for e-læringsprogrammet er fortsatt god, og over 12 500 ansatte har fullført kurset.

Det er også gjort et solidt arbeid med holdninger, etikk og ledelse i de enkelte driftsenhetene i Forsvaret. Spennet i aktiviteter og tiltak er stort, og strekker seg fra vektlegging av kulturforskjeller og kulturforståelse på øvelser og i forkant av deployering til utlandet, til HEL-seminarer og etisk dilemmatrening ved den enkelte avdeling. Det undervises også i HEL ved alle Forsvarets skoler, og de vernepliktige får kjennskap til HEL, blant annet gjennom faget «Militærmakt og etikk».

Forsvarets øverste ledelse har lagt stor vekt på temaet, og det er gitt ut omfattende informasjon om HEL, og betydningen av å etterleve prinsippene i hverdagen. Dette arbeidet er med andre ord blitt en integrert del av Forsvarets arbeid.

Helse, miljø og sikkerhet

Forsvarsstabens Personellavdeling (FST P) er fagmyndighet for Forsvarets HMS-arbeid innenfor arbeidsmiljølovens virkeområde. FST P HMS har ansvar for strategisk og utøvende HMS og den faglige styringen av Forsvarets bedriftshelsetjeneste.

Personellavdelingen administrerer Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg, som gjennomførte fem møter i 2013 og behandlet 42 saker innenfor 25 saksområder. Sentrale temaer var omstillinger, etablering av Forsvarets bedriftshelsetjeneste, arbeidsbelastning og bruk av merarbeidstid, uønsket seksuell oppmerksomhet/mobbing og forhold rundt soldatenes helse. Forsvarets hovedarbeidsmiljøutvalg skal også behandle ulykker eller tilløp til ulykker, og på dette feltet ble blant annet kulde- og frostskafer og Kebnekaise-ulykken behandlet.

Riktig kunnskap er viktig for å sikre god kvalitet i HMS-arbeidet. Et 40-timers grunnkurs i arbeidsmiljø ble integrert i fellesfagene innen grunnleggende befalsutdanning i 2013. Svært mange linjeledere, HMS-forvaltere, verneombud og AMU-medlemmer i Forsvaret har også gjennomført dette kurset i 2013.

I tillegg ble det arrangert en rekke andre kurs innen fagområdet HMS, blant annet med vekt på selvmord, rus og Forsvarets medarbeiderundersøkelse. I samarbeid med Universitetet i Tromsø gjennomføres også en HMS-rådgiverutdanning som gir 60 studiepoeng i HMS-faget.

Forsvaret har også innført et elektronisk rapporteringssystem innen helse, miljø og sikkerhet. I systemet

rapporteres avvik og hendelser, skader på personell, materiell og miljø, avvik, nestenulykker/ulykker og positive hendelser/forbedringsforslag. Systemet dokumenterer hendelsesårsak og sammenheng samt tiltak for å hindre gjentakelse av blant annet yrkesrelatert skade og sykdom. I 2013 ble det rapportert 2630 hendelser.

Forsvaret har høy oppmerksomhet på det psykososiale arbeidsmiljøet. Etter mange års systematisk IA-arbeid (inkluderende arbeidsliv), er mange avdelinger i Forsvaret dyktige på individuelt og kollektivt forebyggende arbeid og oppfølging ved sykdom. Rutinene er forankret på alle nivåer, og i all hovedsak blir sakene løst til rett tid med de rette virkemidlene.

I 2013 ble forsvarssjefens rusmiddelutvalg revitalisert, og behandlet Forsvarets rusforebyggende arbeid inkludert narkotikasituasjonen, nye narkotiske stoffer (såkalt internettdop), spillavhengighet og urintesting. «Bry deg»-kampanjen fortsatte i 2013. Gjennom denne kampanjen får vernepliktige og ansatte i Forsvaret økt kunnskap om narkotika, og de bevisstgjøres på betydningen av å være tydelige forbilder som skal bidra til at Forsvarets nulltoleranse overfor narkotika og doping etterleves. Forsvarets narkotikagrupper hadde i 2013 en liten oppgang i antall etterforskede straffesaker sammenliknet med 2012, mens de rapporterer om en nedgang i antall beslag av narkotika de siste årene. I sum er saksmengden lav.

Også Råd for selvmordsforebyggende arbeid i Forsvaret ble revitalisert i 2013. Det ble gjennomført seks kurs i «Førstehjelp ved selvmordsfare» og et kurstilbud i praktisk selvmordsforebyggende arbeid rettet mot alt personell i Forsvaret. For å senke terskelen for å søke støtte, har Forsvaret i samarbeid med Kirkens SOS etablert en kontakttelefon for alle Forsvarets arbeidstakere og deres pårørende.

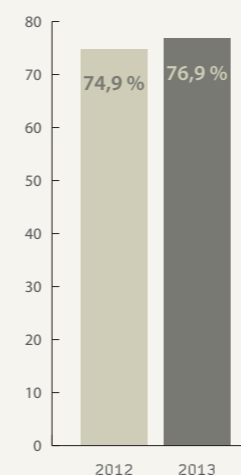
// **Det undervises i holdninger, etikk og ledelse ved alle Forsvarets skoler, og de vernepliktige har blant annet faget «militærmakt og etikk».**

FIGUR 25

FORSVARETS MEDARBEIDERUNDERSØKELSE 2013

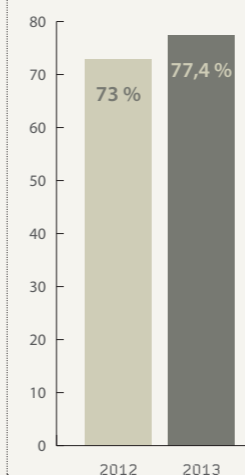
Jeg identifiserer meg med Forsvarets kjerneverdier; Respekt, ansvar og mot:

Nokså mye/svært mye:

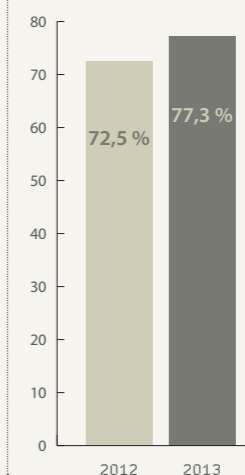
Jeg sier til mine venner at Forsvaret er en god organisasjon å jobbe i.

Delvis enig og helt enig:

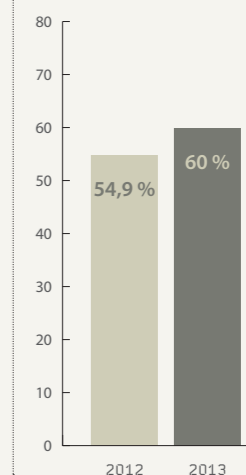
Mine verdier er veldig like Forsvarets verdier.

Delvis enig og helt enig:

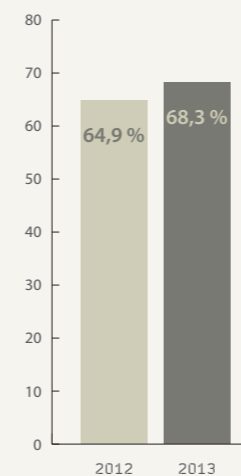
Forsvaret inspirerer meg virkelig til å yte mitt beste.

Delvis enig og helt enig:

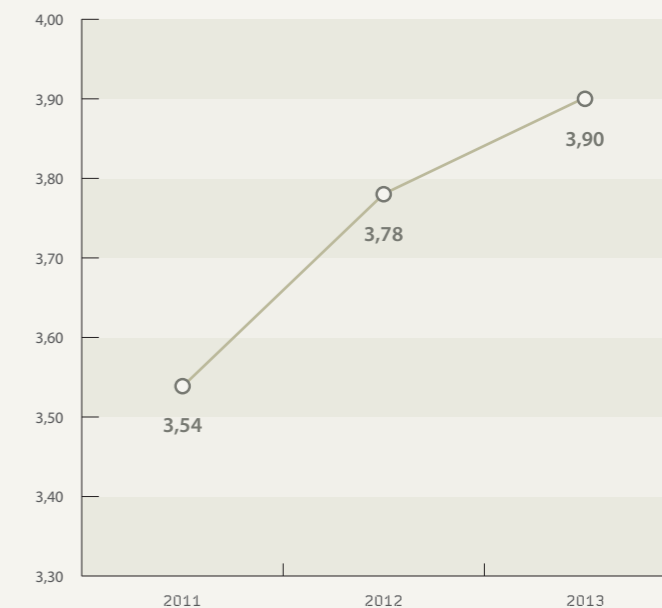

Hvor tilfreds er du med ditt nåværende arbeid?

Nokså mye tilfreds og svært tilfreds:

Tilhørighet til organisasjon (Gjennomsnitt)

Veteraner

Veteranavdelingen

I august 2013 ble Forsvarsstabens veteranavdeling opprettet. Veteranavdelingen er en videreføring av prosjekt Forsvarets veteranjeneste, som ble opprettet for å lede Forsvarets implementering av Regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge», under ledelse av Forsvarets første veteraninspektør, generalmajor Robert Mood.

Veteranavdelingen skal ivareta det strategiske lederskapet av Forsvarets personelloppfølging før, under og etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Veteranavdelingen ivaretar også Forsvarssjefens dekorasjonssystem, og drifter dessuten Forsvarets åpne dør for veteraner og veteranfamilier. Veteranavdelingen ledes av Forsvarets veteraninspektør.

I 2013 har Veteranavdelingen holdt presentasjoner på 118 ulike veteranrelaterte arrangementer for å informere om tilbudene til veteraner og veteranarbeidet i Forsvaret.

«I tjeneste for Norge»

Regjeringens handlingsplan for ivaretagelse av personell før, under og etter utenlandstjeneste, «I tjeneste for Norge», har hatt virkeperiode i tidsrommet 2011–2013. Av totalt 126 tiltak har Forsvaret virket inn i 95. Ved utgangen av 2013 var 87 av 95 tiltak fullført, eller i ferd med å fullføres. Mange av de 95 tiltakene har blitt implementert i Forsvarets daglige drift gjennom bestemmelser, regelverk og direktiver. Flere av tiltakene vil Forsvaret imidlertid arbeide aktivt med langt utover virkeperioden til handlingsplanen. Det gjelder også tiltak som er implementert.

Veteransatsingen i Forsvaret, hvor handlingsplanen «I tjeneste for Norge» har vært en viktig pådriver, har ført til en styrking av tilbud og oppfølging for veteraner samt anerkjennelse av veteraner. Også forskning på veteranfeltet, og det gode samarbeid mellom Forsvaret og aktuelle sivile etater, har blitt styrket det siste året.

Veterankonferanse og veteranpris

Nasjonal veterankonferanse i Bergen 22.–24. oktober 2013 var en viktig arena for å vise frem ny forskning, og for å styrke samarbeidet mellom Forsvaret, veteranorganisasjoner og samfunnet. Både Bergen kommune og Oslo kommune startet i 2013 arbeidet med en kommunal veteranplan, hvor intensjonen i det nasjonale veteranarbeidet planlegges gjennomført lokalt.

Forsvarets veteranpris ble også innstiftet i 2013, og tildelt for første gang under veteran konferansen i Bergen. Det var 38 kandidater til prisen som skal gå til personer eller organisasjoner som har gjort en særlig innsats for veteraner eller veteranfamilier. Jon Ivar Kjellin og Terje Sæterbø fikk prisen, som ble overrakt av H.K.H. Kronprins Haakon.

Medaljer

Som i 2012 ble det også i 2013 tildelt en rekke høye dekorasjoner. Grunnen til at antall stridsdekorasjoner er så høyt i 2013 skyldes at 47 av medaljene er konvertering av Militærkorset.

Følgende dekorasjoner ble tildelt i 2013:

Krigskorset med sverd	2
St. Olavsmedaljen med ekegren	9
Krigsmedaljen	16
Forsvarets medalje for Edel dåd	1
Forsvarets innsatsmedalje med rosett	12
Forsvarets innsatsmedalje	7
Forsvarsmedaljen med laurbærgren	10
Forsvarets medalje for sårede i strid	1
Deltagermedaljen for andre verdenskrig	17

Åpen dør

I løpet av 2013 har Veteranavdelingens responsseksjon behandlet 1236 henvendelser fra veteraner, veteraners familier, venner og ulike fagpersoner. I 2012 var tallet 965.

Forsvarets veteraner på Facebook fikk i 2013 hele 2367 nye følgere. Per 31. desember 2013 var det 3689 personer som fulgte siden. Forsvarets veteraner på Facebook la i 2013 ut 320 poster. Disse postene ble vist 784 180 ganger i 2013. Daglig blir spørsmål fra veteraner og andre besvart på denne Facebook-siden.

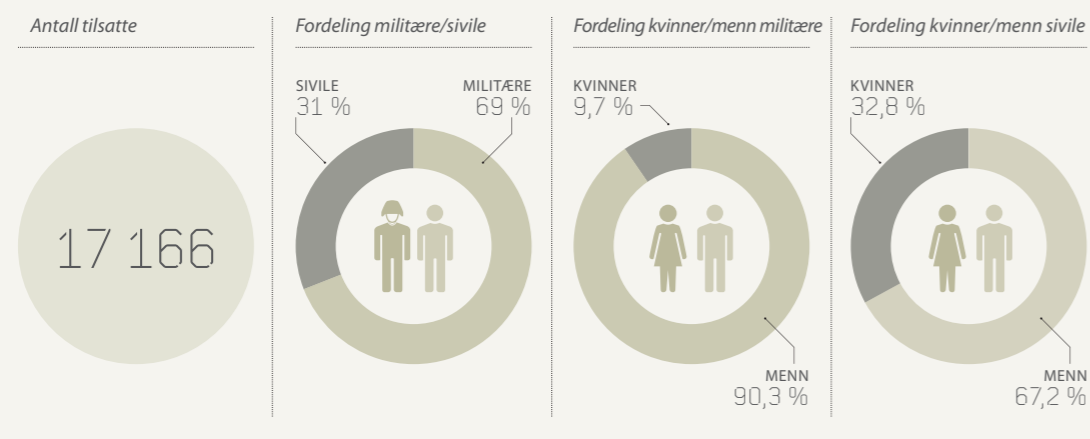
Forsvarets veteransenter på Bæreia er et svært populært tilbud som brukes av både avdelinger, veteraner og veteranfamilier. I 2013 har det vært gjennomført en betydelig oppgradering av bygg og anlegg på veteransenteret. Oppgraderingen vil gi gjestene bedre boforhold og senteret vil få noe bedre kapasitet. På grunn av oppgraderingen har veteransenteret vært stengt fra 25. november 2013. Senteret vil åpnes igjen 12. februar 2014.

Et viktig møtepunkt for mange veteraner er veterantreffene som arrangeres på over 50 steder i Norge. Veterantreffene er i regi av Forsvaret, støttet av Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner.

FIGUR 26

ANSATTE (ANTALL) I FORSVARET FORDELT PÅ KJØNN PR. 31. DESEMBER 2013

(utenom kapittel 1792 Norske styrker i utlandet)

TABELL 43

ANDEL MILITÆRT TILSATTE KVINNER I FORSVARSGRENENE PER 31. DESEMBER 2013

Forsvarsgren	Antall kvinner	Prosent	Utviklingstrekk siden 2012
Hæren	364	9,4 prosent	Økning 0,6 prosent
Sjøforsvaret	213	9,4 prosent	Økning 0,9 prosent
Luftforsvaret	203	9,5 prosent	Økning 0,5 prosent
Heimevernet	27	7,1 prosent	Økning 0,6 prosent
FLO	57	6,7 prosent	Økning 0,2 prosent
Øvrige staber	286	12,3 prosent	Nedgang 1,0 prosent

TABELL 44

KVINNER I FORSVARET FORDELT PÅ GRAD, INKLUSIVE MIDLERTIDIGE GRADER, PER 31. DESEMBER 2013

Grad	Antall kvinner	Prosent	Utviklingstrekk siden 2012
Generallt./Viseadm.	0	0,0 prosent	Uendret
Generalmajor/Kontreadm.	2	8,7 prosent	Nedgang (2,3 pst)
Brig./Flaggkom.	1	2,0 prosent	Uendret
Oberst/Kommandør	6	4,0 prosent	Nedgang (0,6 prosent)
Oberstlt./Kom.kapt.	51	5,2 prosent	Økning (0,9 prosent)
Major/Orlogskaptein	168	8,1 prosent	Nedgang (0,2 prosent)
Kaptein/Klt.	205	8,5 prosent	Økning (0,5)
Løytnant	221	11,6 prosent	Økning (0,9 prosent)
Fenrik	184	11,7 prosent	Økning (0,6 prosent)
Sersjant/ Kvartermester	182	14,0 prosent	Økning (2,0 prosent)
Verve	130	9,7 prosent	Uendret

LIKESTILLINGSREDEGJØRELSE ETTER AKTIVITETS- OG REDEGJØRELSESPLIKTE

Målsettinger på likestillingsområdet

Forsvaret har som mål å øke kvinneandelen blant tilsatt personell, herunder befal, vervede og sivile, og å få flere militære og sivile kvinner inn i ledende stillinger. Det er også en målsetting å øke andelen kvinner i førstegangstjenesten. I St.meld. nr. 36 (2006–2007) «Økt rekruttering av kvinner til Forsvaret», ble målet om en kvinneandel 20 prosent blant militære innen 2020 vurdert å være et realistisk måltall.

Behovet for mangfold i organisasjonen har endret seg noe over tid. I dag er mangfold viktig først og fremst på grunn av operative behov og behov for økt kompetansetilfang, men det handler også om legalitet, legitimitet, rettferdighet og etikk.

I et moderne forsvar har mangfold en egenverdi. Alle mennesker er like mye verd, uavhengig av etnisk eller religiøs bakgrunn, alder, kjønn eller seksuell orientering. Forsvaret har nulltoleranse for mobbing, trakassering og uønsket seksuell oppmerksomhet. Forsvarets verdigrunnlag sier også at Forsvaret skal gjenspeile samfunnets mangfold og gjenspeile både menn og kvinners perspektiver og verdier.

14. juni 2013 vedtok Stortinget at verneplikten skal gjelde likt for kvinner og menn. Målsettingen er at lovendringen skal få virkning for kvinner som er født i 1997 eller senere.

Tilstandsrapportering 2013

Totalt har Forsvaret en kvinneandel på ca. 18 prosent (militære og sivile). Kvinneandelen blant militære er 9,7 prosent, blant sivile 32,8 prosent.

Kvinneandelen er innenfor det som er akseptabelt når det gjelder sivile kvinner. Derimot har etaten fortsatt en lang vei å gå for å oppnå den politiske målsettingen om 20 prosent kvinneandel blant militært tilsatte kvinner innen 2020. I 2013 var det 11 815 militært tilsatte i Forsvaret (faste, midlertidige, vervede). Av disse var 1146 kvinner. Forsvarets forskningsinstitutt har gjort simuleringer som tilsier at antallet militære kvinner må dobles de neste seks årene for å nå målsettingen om 20 prosent kvinner innen 2020. Dette vil innebære at antallet militære kvinner må øke med 150–250 hvert eneste år frem mot 2020. Siden det totale antallet militære stillinger ikke skal økes, må antall militært tilsatte menn reduseres.

Man har i dag relativt god innsikt i hvilke mekanismer hos den enkelte og i strukturen som gjør at fremgangen med å rekruttere og beholde kvinner ikke har den ønskede progresjonen. Norge er ett av de landene som har høyest yrkesdeltakelse blant kvinner, men jenter og gutter har ulike interesser og preferanser når det kommer til utdannings- og karrierevalg. Dette bidrar til et kjønnsdelt utdanningsystem og arbeidsliv. Forskere antar dette kan skyldes at gutter og jenter oppdras til å ha ulike roller, og at tradisjonelle forventninger til Forsvaret og hva det vil si å være en god soldat, virker begrensende og ekskluderende for både jenter og gutter. Dermed rekrutteres personer som passer inn i den eksisterende kulturen.

Resultater fra sesjon viser at kvinner har en tendens til å undervurdere sine egne fysiske kapasiteter og i mindre grad enn menn anser seg som passende for den typen tjeneste som de forventer seg i Forsvaret. Forskning tyder også på at kvinner mangler kunnskap om organisasjonen, og at generasjonsoverført informasjon ofte har «gått ut på dato». Det første kan skyldes at verneplikt og førstegangstjeneste over tid har vært forbeholdt menn, og at kvinner i mindre grad har vært nødt til å forholde seg aktivt til organisasjonen.

Lokalisering av Forsvarets baser kan også være et viktig hinder for mangfoldet i Forsvaret. Mens samfunnsutviklingen går i retning av urbanisering, ligger mange av Forsvarets arbeidsplasser i distriktene. Endrede forventninger til kjønnsrollene og fremveksten av to-karrierefamilien har ført til at valg knyttet til balanse mellom familieliv og karriere er en problemstilling som gjelder begge kjønn. Det kan imidlertid synes som om kvinner i mindre grad er villige til å flytte fra sentrale områder for å satse på en karriere i de områdene Forsvaret, som følge av politiske beslutninger, er lokalisert til.

Samtidig er det interessant å merke seg at kvinner deltar og er villige til å ta på seg forpliktelser knyttet til deltakelse i internasjonale operasjoner på lik linje med menn. Av de 344 som tjenestegjorde i internasjonale operasjoner ved utgangen av 2013, var 29 kvinner, en andel på 8,4 prosent.

Det kan se ut som om det er to hovedgrunner til at kvinner slutter. Den første er at kvinner bruker Forsvaret som et springbrett til andre karrierer. Den andre grunnen kan være at mange kvinner ikke finner seg til rette i kulturen i organisasjonen. Forsvaret har vært, og er fremdeles, mannsdominert, og det er i hovedsak →

→ menn som har vært kulturbærere i organisasjonen. Militær profesjonsidentitet har i lang tid vært knyttet til fysisk robusthet noe som gir kvinner med svakere fysikk et betydelig handicap. Forskning tyder også på at det finnes negative mannskulturer som benytter et seksualisert språk og særlig humor som kulturelle ytringsformer som ekskluderer kvinner.

Et interessant funn fra nyere forskning er at eldre menn i Forsvaret (menn over 30 år) er mer likestillingsorientert enn yngre menn i Forsvaret, og at eldre menn i Forsvaret er mer likestillingsorientert enn menn i samme aldersgruppe utenfor Forsvaret.

Til tross for politisk, organisatorisk og forskningsmessig prioritering, vil det være svært utfordrende å nå måttallene for 2020 med dagens virkemidler. Utviklingstrekkene viser imidlertid en positiv trend når det gjelder andelen kvinner ved Forsvarets skoler og i førstegangstjenesten. Andel kvinner på befalsskolene har økt fra 14,9 prosent i 2010 til 20 prosent i 2013. Man ser også en tendens til at kvinner i større grad enn tidligere søker seg til fagområder (operative og tekniske) som tidligere oftest har appellert til menn. I dag er for eksempel 22 prosent av elevene på Forsvarets ingeniørhøgskole kvinner. Det har også vært en merkbar økning i antall kvinner klassifisert som tjenstedyktige soldater, og tall fra desember 2013 viser at 13 prosent av de som gjennomfører førstegangstjenesten er kvinner. Dette viser at arbeidet med å rekruttere kvinner gir resultater, selv om progresjonen ikke er i samsvar med de politiske ambisjonene.

Det har de senere årene vært en betydelig økning i antall kvinner på oberst-/kommandørnivå og høyere. I 2007 var det tre kvinnelige offiserer på dette nivået. I 2013 er det ni, hvorav to er generalmajor/kontreadmiral. Forsvaret vil fortsette å arbeide aktivt for å få flere kvinner i ledende stillinger, og dette gjelder både sivile og militære.

Forsvaret har gjennom en rekke år arbeidet for å utjevne lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Tallene i tabellen tyder på at arbeidet har lyktes på de fleste nivåer. Forsvarssjefen og andre sjefen i Forsvaret som har egne lønnsavtaler er ikke en del av denne oversikten.

Sykefraværet er lavere i Forsvaret enn snittet i samfunnet forøvrig. Tallene for tredje kvartal 2013 (siste tilgjengelige tall) er typiske og viser en sykefraværspersent på 3 i Forsvaret versus 5,5 for landet samlet sett. Konkret er det menn (mannlige offiserer) som kommer særskilt positivt ut i statistikken. Samtidig er det viktig

å påpeke at også kvinnene i Forsvaret ligger forholdsvis langt under snittet i samfunnet for øvrig (5,7 prosent versus 7,0 prosent i tredje kvartal 2013).

Personell med innvandrerbakgrunn

Befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå viser at personer med innvandrerbakgrunn etter hvert vil utgjøre et stort rekrutteringspotensial for Forsvaret. Deler av denne gruppen har høyere fullføringsgrad enn gjennomsnittet av befolkningen innenfor enkelte fagretninger ved universitet og høyskoler. Enkelte har også en tilleggskompetanse i form av kulturell kapital som skiller seg fra majoritetens. Denne kompetansen kan utgjøre en operativ fordel når Forsvaret opererer i et langt mer mangfoldig miljø enn tidligere og i mer komplekse konflikter.

Forsvaret ønsker også å speile mangfoldet i samfunnet og vil derfor arbeide for å motivere og rekruttere personell med etnisk minoritetsbakgrunn til å gjennomføre førstegangstjeneste og søke seg til befalsutdanning. Usikre anslag tyder på at Forsvaret per april 2012 kan ha rundt 1,4 prosent personell med etnisk minoritetsbakgrunn, både sivile og militære (menn 1,2 prosent, kvinner 2,2 prosent). Blant de vernepliktige er andelen personell med innvandringsbakgrunn 2,2 prosent (menn 2,3 prosent, kvinner 1,6 prosent). Tallene er hentet fra Statistisk sentralbyrå og viser innvandrerandelen i etaten per 2012. At anslagene er usikre skyldes at Statistisk Sentralbyrå opererer med et høyere antall ansatte i Forsvaret enn det som er reelt.

Forsvaret har gjennomført ulike tiltak for å henvende seg til etniske minoritetsgrupper, eksempelvis oversettelse av rekrutteringsmateriell til forskjellige språk (henvendelse til foreldregenerasjonen) og besøk hos ulike trossamfunn. Forsvarets mediesenter har gjort flere forsøk på å nå etniske minoritetsungdommer i rekrutteringssammenheng, men opplever i liten grad å ha fått god respons.

Forsvaret arbeider kontinuerlig med holdninger, etikk og ledelse, verdigrunnlag og andre forhold som kan lette etniske minoriteters tilgang og integrering i organisasjonen. Andre tiltak er synlig profilering, innkalling av kvalifiserte personer med innvandrerbakgrunn til intervju, tilrettelegging for ulik religionsutøvelse og tilbud om ulike typer mat i kantiner og på øvelser. Forsvaret har behov for mer forskningsbasert kunnskap om hvilke mekanismer som kan påvirke denne heterogene gruppens ønske om å søke og gjennomføre offisersutdanning. →

TABELL 45

LØNNSOVERSIKT

	Stillingskode	Kjønnbalanse			Lønn	
		Totalt antall	Antall kvinner	Antall menn	Snittlønn kvinner	Snittlønn menn
Totalt						
General til brigader, direktør	1525/1524/1523, 1062	39	2	37	902 700	862 900
Oberst, avdelingsdirektør	1522, 1060	121	8	113	702 812	712 099
Oberstløytnant, seniorrådgiver	1521, 1364	585	43	542	615 023	604 910
Major/orlogskaptein, rådgiver/seniorkonsulent	1520, 1434/1363	1372	232	1140	517 558	528 993
Kaptein/kapteinløytnant, førstekonsulent	1519/1557, 1408	1804	281	1523	450 199	455 771
Fenrik/sersjant, løytnant, sekretær/konsulent	0139/1518, 0141/1556, 1409/1065	1639	355	1284	395 212	367 168

	Stillingskode	Kjønnbalanse			Lønn	
		Totalt antall	Prosent kvinner	Prosent menn	Totalt kvinner	Totalt menn
Totalt						
General til brigader, direktør	1525/1524/1523, 1062	39	5,1	94,9	1 805 400	31 927 300
Oberst, avdelingsdirektør	1522, 1060	121	6,6	93,4	5 622 500	80 467 200
Oberstløytnant, seniorrådgiver	1521, 1364	585	7,4	92,6	26 446 000	327 861 700
Major/orlogskaptein, rådgiver/seniorkonsulent	1520, 1434/1363	1372	16,9	83,1	120 073 400	603 053 000
Kaptein/kapteinløytnant, førstekonsulent	1519/1557, 1408	1804	15,6	84,4	126 505 800	694 139 700
Fenrik/sersjant, løytnant, sekretær/konsulent	0139/1518, 0141/1556, 1409/1065	1639	21,7	92,6	140 300 400	471 444 400

→ Verneplikt

Gjennom en todelt sesjonsordning har Forsvaret fått gode forutsetninger for å kalle inn rett mann/kvinne til tjeneste. Etter innføring av utskrivningsplikt for kvinner i 2010, har Forsvaret nå tilgang til alle ungdommer i et årskull. Kvinner har plikt til å møte på sesjon, men har fortsatt frivillig tjeneste.

Sesjon del 1 er en egenerklæring som besvares over internett av hele årskullet. Sesjon del 2 omfatter personell som på bakgrunn av egenerklæringen i del 1 blir innkalt til en sesjonsdag for klassifisering. Inntil 25 000 av de antatt best egnede for tjeneste blir innkalt til sesjon del 2 for tester og prøver.

På lengre sikt vil den nye sesjonsordningen bidra til å redusere frafallet sammenlignet med dagens nivå. Full effekt av den nye sesjonsordningen forventes ved utgangen av 2014.

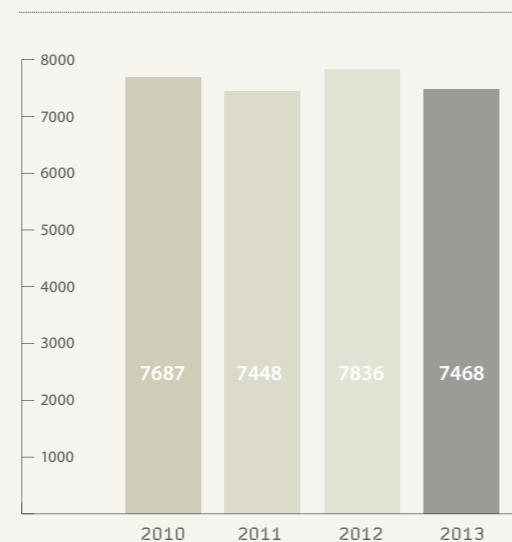
22 100 kvinner og menn møtte på sesjon del 2 i 2013. Av disse ble 20 253 kjent tjenestedyktig.

Forsvarets behov for førstegangstjenestegjørende var 8895. Første utdanningsdag (femte dag i tjenesten) hadde Forsvaret 8625 personer til militær opplæring. 983 av disse var kvinner.

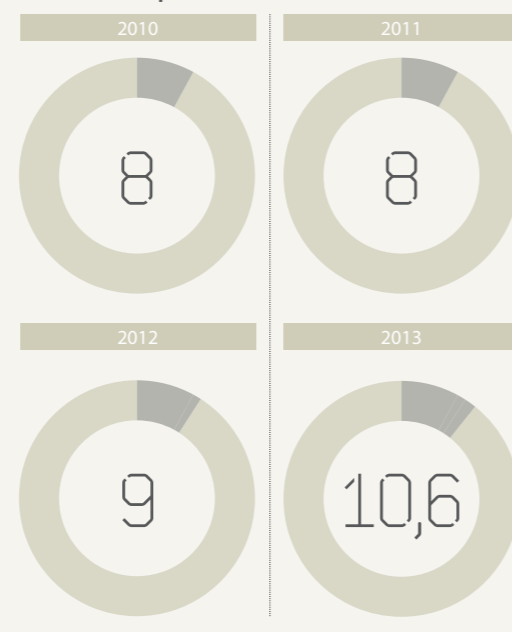
Alle tjenestestillingene i førstegangstjeneste og ved opptak til grunnleggende befals- og offisersutdanning (GBU/GOU) er åpne for begge kjønn. Styrke- og kondisjonskravene for kvinner og menn er ulike, slik at kravene på de fysiske testene ved sesjon del 2 ikke skal virke diskriminerende for kvinners mulighet til førstegangstjeneste.

Forsvarets personell- og vernepliktssenter (FPVS) ved Opplæringskontoret for Forsvaret forvalter lærlingordningen i Forsvaret. Forsvaret tok i 2013 opp 319 nye lærlinger til ulike fag, 20 prosent av lærlingene som ble tatt opp er kvinner. Forsvaret er den største lærebedriften i Norge, og hadde pr. 31. desember 599 lærlinger. Dette er det høyeste antall lærlinger på flere år. Dette skyldes både flere kvalifiserte søkere og at flere har blitt tatt inn som sivile lærlinger der søkerne til lærlingeplassene ikke har tilfredsstillende eksempelvis fysiske og medisinske krav for å være militær lærling. Av 599 lærlinger er 116 kvinner. Dette utgjør en kvinneandel på 19,4 prosent. Forsvaret har lærlinger i 28 fag. Andelen lærlinger som besto fagprøven i 2013 var 96,0 prosent, som bekrefter den positive tendensen fra 2012.

FIGUR 27
FULLFØRT FØRSTEGANGSTJENESTE 2010–2013

Andel kvinner i prosent

TABELL 46

BRUK AV DELTID, MIDLERTIDIGE TILSETTINGER, SYKEFRAVÆR OG FORELDREPERMISJON

	Prosent kvinner	Prosent menn
Deltid	5,6	1,3
Midlertidige stillinger	6,7	2,0
Sykefravær	5,7 (3.kvartal)	2,4 (3.kvartal)
Foreldrepermisjon	20	80

Tabellen over viser bruk av deltid, midlertidig tilsettinger, sykefravær og foreldrepermisjon. Vesentlig flere kvinner enn menn arbeider deltid, noe som gjenspeiler situasjonen i samfunnet for øvrig. Da Forsvaret ikke har tradisjon for å lyse ut stillinger med redusert stillingsprosent, er det nærliggende å tro at den enkelte selv har tatt initiativ til å redusere stillingsbrøken. Flere kvinner enn menn er midlertidig ansatt. Tallene for midlertidige ansettelse omfatter kun sivile midlertidige ansettelse og ikke tidsavgrensede kontrakter som vervede, kontraktsbefal og avdelingsbefal.

TABELL 47

ANTALL KUNNGJORTE SIVILE STILLINGER, ANTALL SØKERE, PERSONELL MED REDUSERT FUNKSJONSEVNE

2013	Totalt antall kunngjorte stillinger	Totalt antall søkere	Personer med redusert funksjonsevne		
			Totalt antall kvalifiserte søkere	Antall til intervju	Antall tilsatt
Totalt	525	5287	41	66	28

TABELL 48

ANTALL KUNNGJORTE SIVILE STILLINGER, ANTALL SØKERE, SØKERE MED UTENOMEUROPEISK INNVANDRINGSBAKGRUNN

2013	Totalt antall kunngjorte stillinger	Totalt antall søkere	Personer med ikke-vestlig innvandringsbakgrunn		
			Totalt antall kvalifiserte søkere	Antall til intervju	Antall tilsatt
Totalt	525	5287	58	45	7

ALLMENN VERNEPLIKT

I 2013 vedtok Stortinget allmenn verneplikt. Det forventes en lovendring i løpet av 2014 som vil føre til at jenter født i 1997 eller senere blir berørt av ordningen. Innrykket av de første vernepliktige kvinnene er sommeren 2016.

Omdømmeregnskap

Forsvarets omdømme har bedret seg kontinuerlig de siste årene, blant annet som følge av en rekke kommunikasjonstiltak og et generelt ønske om mer åpenhet. En stor andel av befolkningen, og spesielt de unge, har nå et godt inntrykk av Forsvaret.

Rekruttering

Når det gjelder rekruttering oppgir en økende andel kvinner at de er interessert i en utdanning i Forsvaret. I Forsvarets innbyggerundersøkelse sier 37 prosent av kvinnene under 30 år at de ville hatt en interesse for å ta en utdanning i Forsvaret, og dette er en økning på 6 prosentpoeng sammenlignet med 2012. Interessen er til stede også hos menn, og det gjenspeiler seg i stadig flere og bedre søkere til Forsvarets skoler.

Øvrige tall:

- Rekordmange har søkt lederutdanning (en økning på 13,5 prosentpoeng fra 2012)
- Aldri før har så mange bestått de fysiske opptakskravene
- Rekruttering til jobb og utdanning i Forsvaret står for over 70 prosent av besøkene på forsvaret.no
- Forsvaret blir en stadig mer attraktiv arbeidsplass (har klatret kraftig det siste året på Universums undersøkelse). I 2012 lå Forsvaret på 52. plass blant økonomistudentenes drømmearbeidsgivere. I år har Forsvaret klatret hele 22 plasser og ligger på 30. plass.
- Forsvaret har også blitt mer populært blant ingeniørstudentene. I 2012 lå Forsvaret på 43. plass blant ingeniørstudentene. I år har Forsvaret klatret 13 plasser på denne listen, og er på 30. plass også her.
- Det er flere søkere til sivile stillinger.

Intern stolthet

Kommunikasjonstiltak og utvikling av Forsvaret har ført til at 80 prosent av egne ansatte nå har et godt inntrykk av Forsvaret. Medarbeiderundersøkelsen viser også en økt tilhørighet til organisasjonen og bedre jobbtilfredshet blant Forsvarets ansatte, mens veteranene nå føler at de får større anerkjennelse for jobben de har gjort.

Eksempler på kommunikasjonstiltak

Magasin: Et av tiltakene for å øke effekten av omdømmekampanjen «For alt vi har. Og alt vi er», samt øke dybdekunnskapen om Forsvaret i kjølevannet av kampanjen, er magasinet INNSATS. Tredje utgave av magasinet, som våren 2013 ble distribuert med flertallet av landets største regionsaviser i et totalt opplag på 520 000, har aldri før oppnådd så gode resultater i en leserundersøkelse.

Rapport om internasjonale operasjoner: I 2013 ga Forsvaret også ut en samlet rapport om innsatsen i internasjonale operasjoner. Rapporten fikk en svært god mottakelse både internt og eksternt, med flere medieoppslag.

Sosiale medier: Forsvarets mediesenter fortsatte satsingen på sosiale medier gjennom 2013. Både Facebook, YouTube og Twitter utvikles aktivt, men også Instagram tas i bruk ved spesielle kampanjer.

Facebook: Forsvarets mediesenter er ansvarlig for Forsvaret offisielle hovedprofil på Facebook. I tillegg til et høyt antall «likere», er det viktig å skape aktiviteter som gjør at folk kommenterer og deler innholdet med andre. Dermed spres informasjonen videre også til personer som ikke har klikket «liker» på Forsvarets side. Facebook er et nyttig verktøy for å lede folk inn til forsvaret.no, og nødvendig å bruke i forbindelse med større hendelser, aktiviteter og kampanjer.

Statistikk for 1. januar 2013 til 9. desember 2013 viser at hovedprofilen har over 45 500 følgere, at bilder er vist 550 000 ganger og videoer avspilt 386 000 ganger. Det har spesielt vært mye engasjement rundt en rekke filmer som er publisert på profilen. Blant annet fikk Forsvarets omdømmefilm, videoene fra veterandagen, Livet på Nansen-klassen, videoen fra tungtvannssaksjonen og filmen som viste avfiringen av Naval Strike Missile mange likes og kommentarer.

Twitter: Hovedprofilen «forsvaret.no» har media som hovedmålgruppe. Profilen har hatt en stabil økning i følgere og har nå nådd 3450. Til sammenlikning har NATO News 7600, Aftenposten Verden 3100 og Aftenposten IRIKS 1404. Forsvarets hovedprofiler på Facebook og Twitter vil i 2014 bli mer integrert på forsvaret.no.

YouTube: Forsvarets offisielle YouTube-kanal ble lansert i mars 2013. Kanalen er i praksis ikke blitt markedsført, men oppnådde likevel over 20 000 videoavspillinger og 450 abonnemeter. I 2014 vil YouTube bli den viktigste kanalen for Forsvarets videoer. Alle videoer som skal brukes på forsvaret.no skal lastes opp her.

Priser og oppmerksomhet

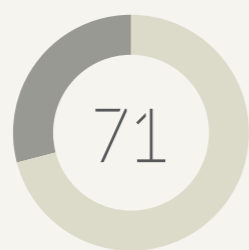
Omdømmefilmen vant flere edle metall i Gullblyanten, Gulltaggen og Gullpin og dessuten TV2 Sølvfisken. Flere print-annonser har utmerket seg i Aftenposten Best og Forsvaret vant også Årets radiokampanje i Gullmikken. Magasinet INNSATS vant gull for beste bidrag fra offentlig i sektor i den internasjonale Content Marketing Association Awards i London 2013.

Forsvarets kommunikasjonskonsept er også blitt tatt inn i flere lærebøker og brukt i flere eksamensoppgaver.

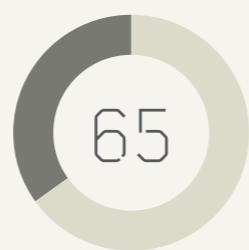
FIGUR 28
FORSVARETS INNBYGGERUNDERSØKELSE 2013:

9 av 10 mener det er nødvendig med et forsvar i dagens situasjon.

71 prosent mener Forsvaret har samfunnets tillit.

65 prosent har et godt inntrykk av Forsvaret, og andelen har økt jevnt de siste årene (illustrert i tabellen under). Andelen med meget godt inntrykk er høyere blant ungdom i aldersgruppen 18–24 år.

IPSOS MMI har siden 2011 gjennomført en årlig innbyggerundersøkelse om synet på Forsvaret. Tallene viser tydelig at kommunikasjonstiltakene har hatt effekt.

SITATER FRA FORSVARETS INNBYGGERUNDERSØKELSE 2013:

«Forsvarets omdømme har blitt betraktelig styrket de siste årene. Både Forsvarets egen innbyggerundersøkelse, Ipsos MMIs profilundersøkelse, og Difis Innbyggerundersøkelse viser at befolkningens inntrykk av- og tillit til Forsvaret stadig blir bedre. Forsvarets innbyggerundersøkelse 2013 viser at de gode resultatene har stabilisert seg på et høyt nivå.»

«Det ser ut til at Forsvarets kommunikasjon har påvirket befolkningens holdninger til- og oppfatninger av Forsvarets rolle og oppgaver. Dette ser vi gjennom at folk har høy tillit til at Forsvaret vil kunne løse sine oppgaver. Undersøkelsen viser at et godt totalinntrykk primært skapes gjennom en grunnleggende tillit til at Forsvaret evner å forsvare landet, og særlig med tanke på norske verdier, ressurser, suverenitet og rettigheter.»

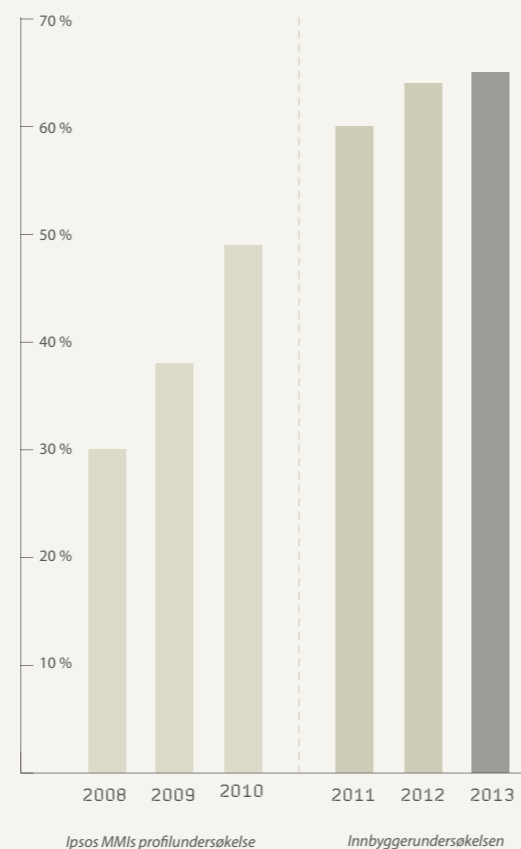
«Den norske befolkningen har et svært godt inntrykk av den norske soldaten. Hele 84 prosent av befolkningen mener at norske soldater gjør en god innsats i internasjonale operasjoner. Befolkningen mener også i stadig økende grad at den norske soldaten er kompetent, utviser mot og er godt trent.»

IPSOS MMI

Tiltroen til at Forsvaret løser sine oppgaver har økt – og spesielt tiltroen til at Forsvaret kan forsvare Norge, sikre norsk suverenitet og sikre norske rettigheter og verdier.

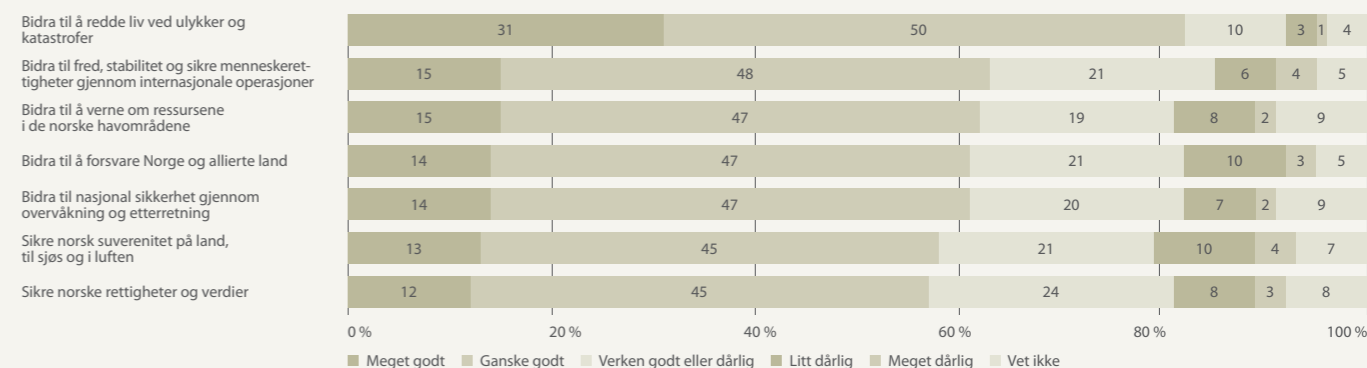
FIGUR 29
FORSVARETS OMDØMME DE SISTE 5 ÅRENE:

Positivt inntrykk av Forsvaret

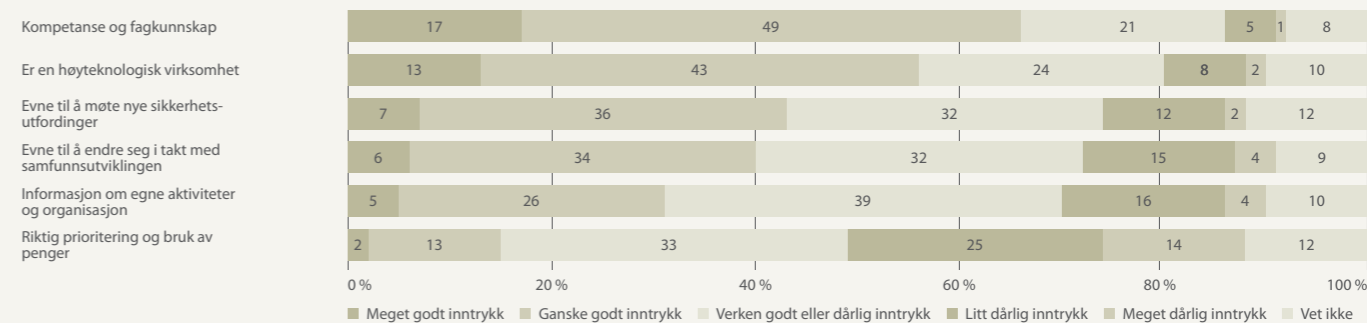

FIGUR 30
FORSVARETS INNBYGGERUNDERSØKELSE 2013:

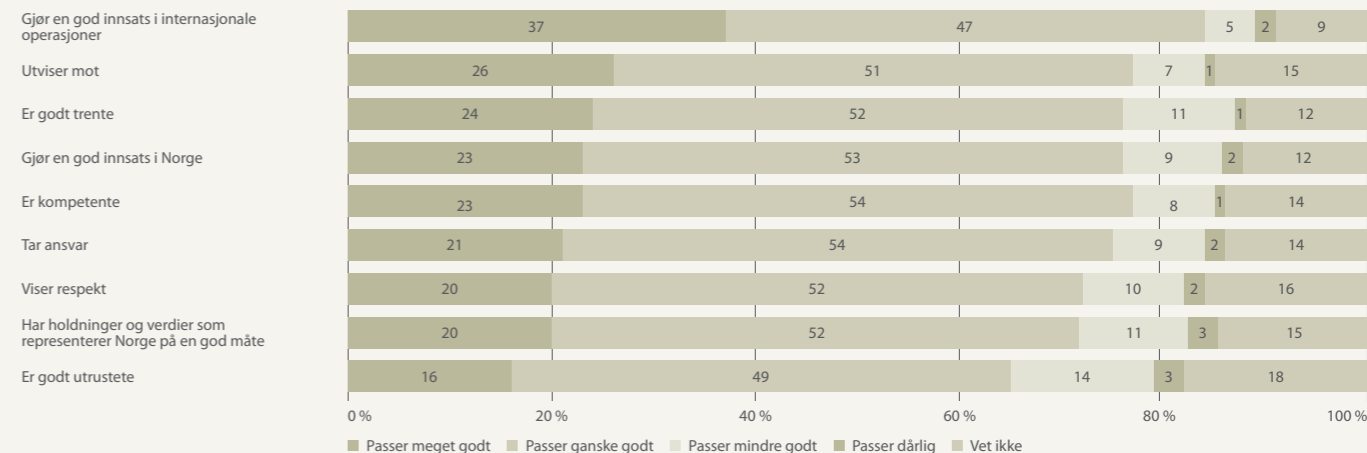
Hvor godt eller dårlig mener du Forsvaret løser/vil kunne løse følgende oppgaver:

Hvor godt eller dårlig inntrykk har du av Forsvaret på følgende områder?

Hvor godt eller dårlig synes du følgende beskrivelser passer på norske soldater?

Forsvarets miljøvernpolicy slår fast at Forsvaret skal være en foregangsetat innenfor miljøvern. Miljøhensyn er en integrert del av alle plan- og beslutningsprosesser og innarbeides i alt fra avfallshåndtering i Norge til vannforbruk i Afghanistan.

Forsvarets kompetansesenter for miljøvern utøver fagansvaret for miljøvern i Forsvaret. Fagansvaret omfatter blant annet kravsetting, utdanning, veiledning og revisjon av driftsenhetenes miljøstyringssystemer.

Forsvarets egenart – med aktivitet til lands, til havs og i luften i og utenfor landets grenser – medfører et stort potensial for negative miljøpåvirkninger. I tillegg foretar Forsvaret en rekke anskaffelser der miljø- og samfunnshensyn skal ivaretas. I målsettingene for Forsvarets miljøvernarbeid pekes det på seks fokusområder som skal sikre at viktige miljøaspekter ivaretas.

Fokusområdene er:

- operasjoner i utlandet
- klimagasser og luftforurensning
- avfall, helse og miljøfarlige kjemikalier
- biologisk mangfold
- anskaffelser

Med utgangspunkt i disse fokusområdene og Forsvarsdepartementets retningslinjer for forsvarssektorens miljøvernarbeid, har Forsvaret utarbeidet en handlingsplan som gir tiltak, krav og tidsfrister til driftsenhetene. Forsvarets årlige miljøredegjørelse beskriver arbeidet innenfor fokusområdene, og forbruks-tallene presenteres i Forsvarets miljøredegjørelse som offentliggjøres 1. april. I tillegg utarbeider Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) mer omfattende vurderinger og analyser av forsvarssektorens miljøpåvirkninger i rapportserien «Forsvarssektorens miljø- og klimaregnskap» som offentliggjøres 30. april.

Resultater

Det er gjennomført fagansvarlig kontrollvirksomhet avdekket betydelig variasjon i kvaliteten på miljøstyring i Forsvarets driftsenheter. Driftsenheter med komplekse miljøutfordringer innenfor operasjoner og verkstedsdrift har tilfredsstillende systemer og kompetent personell som arbeider for kontinuerlig forbedring, mens andre driftsenheter har betydelige avvik.

Det er gjennomført fire miljørevisjoner i 2013. Revisjonene bekreftet den varierende statusen innen miljøstyring. Likevel vurderes risikoen ved manglende miljøstyring hos enkelte driftsenheter som moderat, noe som skyldes at underliggende avdelinger med høyrisikoaktivitet som oftest har etablert lokale prosedyrer som tilfredsstillende lovpålagte krav.

Miljøvern er ett av fem sikkerhetsområder i Forsvaret, og i 2013 er det jobbet med å implementere et helhet-

lig sikkerhetsstyringssystem. Når sikkerhetsstyring er på plass i alle driftsenhetene, forventes det en kvalitetsheving hos dem som i dag har mangler. I 2013 ble det også etablert et fagforum for miljøvern i Forsvaret. Forumet skal koordinere miljøstyringen på tvers av driftsenhetene.

Praktisk miljøvernarbeid på lavere nivå i Forsvaret fokuserer på skadeforebygging under utdanning og øvelse. Miljøvernoffiserenes arbeid i avdelinger med tungt materiell er avgjørende for antallet skader på natur og miljø. Skadestatistikken vil i stor grad gjenspeile omfanget på øvingsvirksomheten og dermed variere fra år til år, men antallet alvorlige skader er nedadgående og viser at det arbeides godt med lokal skadeforebygging.

Utfordringer og risiko

Handlingsplanen for Forsvarets miljøvernarbeid, som stiller krav til driftsenhetenes miljøarbeid, er utdatert. Flere av kravene er oppnådd, andre må revideres. I samarbeid med Forsvarsdepartementet og Forsvarsbygg er det besluttet at det skal gjennomføres en revisjonsprosess som starter med departementets retningslinjer for forsvarssektorens miljøvernarbeid og ender med oppdatering av handlingsplanene i etatene. Det er avgjørende for Forsvarets miljøvernarbeid at ny handlingsplan setter tidsriktige, konkrete og målbare krav.

Et fungerende miljøstyringssystem er avgjørende for miljøvernarbeidet på alle nivåer i Forsvaret og dermed også for etterlevelse av lovverket og interne krav. Veiledning og revisjon av driftsenhetene har vist seg nødvendig for å sikre et systematisk miljøvernarbeid. Det er også en betydelig utfordring å rekruttere og beholde kompetent personell. I sum er manglende personellressurser og kompetanse den største utfordringen og risikofaktoren i Forsvarets miljøvernarbeid.

Forbrukstall på sentrale miljøområder

I 2013 har det for første gang vært mulig å skille Forsvarets og Forsvarsbyggs forbrukstall for energi og avfall. Dette gir et lavere forbruk i Forsvaret i 2013 sammenliknet med tidligere år (2007–2012). For en fullstendig oversikt over alle miljøaspekter og utfyllende kommentarer vises det til Forsvarets miljøredegjørelse.

Drivstoff

Data om drivstofforbruk i Forsvaret innhentes fra ulike kilder avhengig av drivstofftype. Data om forbruk av

marine fuel innhentes fra Haakonvern, mens data om forbruk av flydrivstoff innhentes fra Forsvarets logistikkorganisasjon, divisjon Felleskapasiteter. Data om forbruket til Forsvarets administrative kjøretøy innhentes fra Leaseplan, mens data om forbruket til privatbil i tjeneste innhentes fra Forsvarets lønnsavdeling. Drivstofforbruk knyttet til militære kjøretøy innhentes fra lokale tankanlegg. Rapporteringsgraden på de ulike typene drivstoff er god. (For 2013 mangler noen drivstoffrapporteringer knyttet til militære kjøretøy fra lokalt tankanlegg på Gardermoen militære flystasjon.)

Kjemikalier

Det er kun åtte lokaliteter som har registrert sitt forbruk av kjemikalier i 2013. Rapportering av Forsvarets kjemikalieforbruk er som foregående år svært mangelfull. Det er behov for et betydelig løft innenfor kjemikaliehåndtering i Forsvaret generelt og spesielt med hensyn til å rapportere forbrukstall.

Akutte utslipp

Det er for 2013 ikke innrapportert noen akutte utslipp. Dagens rapporteringssystem er lite hensiktsmessig, og det antas at spesielt mindre lokale akutte utslipp underreporteres. Større utslipp rapporteres til myndighetene i henhold til avdelingens lokale prosedyrer og beredskapssystemer. Et felles avvik- og hendelsesrapporteringssystem for alle sikkerhetsområdene i Forsvaret er under utvikling. På sikt vil dette systemet sikre hensiktsmessig rapportering, ensartet saksbehandling og fornuftig statistikk på Forsvarsnivå.

Ammunisjon

Rapporteringsgraden for bruk av ammunisjon var på 53 prosent i 2013, en økning på 10 prosent fra året før. Forsvarets forskningsinstitutt har i samarbeid med Forsvaret arbeidet systematisk for å bedre rapporteringsgraden i 2013. Det er blant annet utarbeidet en ny rapporteringsblankett (DB 750) og gjennomført en omfattende opplæring av personellet. Det ventes at rapporteringsgraden vil fortsette å øke i 2014.

Rapportering ved internasjonale operasjoner

I 2013 er det rapportert data om avfall, drivstoff, ammunisjon og vann forbrukt ved Camp Nidaros i Afghanistan. Det er ikke registrert hjemsendelse av farlig avfall til Norge i 2013. Dette er avfall som ligger lagret i containere i Camp Nidaros.

Energioppfølgingsystemet

For å opprettholde fokus på bruken av energi ble «Energiledelse i Forsvaret» etablert som et eget prosjekt i 2005. Programmet ble avsluttet 31. desember 2011, og sluttrapporten viser at det nytter å satse: Programmet sparte 114 GWh og konverterte 53 GWh til miljøvennlig energi-produksjon. CO₂-utslippet til atmosfæren er dermed redusert med 47 800 tonn CO₂, noe som tilsvarer de årlige utslippene fra 22 000 personbiler.

Fase 2 av prosjektet ble startet opp i 2012 og skal avsluttes i 2017. Målkrav er satt i samsvar med inngåtte avtaler med Enova, og det er identifisert et potensial for å redusere energikostnadene med ytterligere 15 prosent (150 GWh), se for øvrig kapittel om «Eiendomsforvaltning og infrastruktur».

// **Et fungerende miljøstyringssystem er avgjørende for miljøvernarbeidet på alle nivåer i Forsvaret og dermed også for etterlevelse av lovverket og interne krav. Veiledning og revisjon av driftsenhetene har vist seg nødvendig for å sikre et systematisk miljøvernarbeid.**

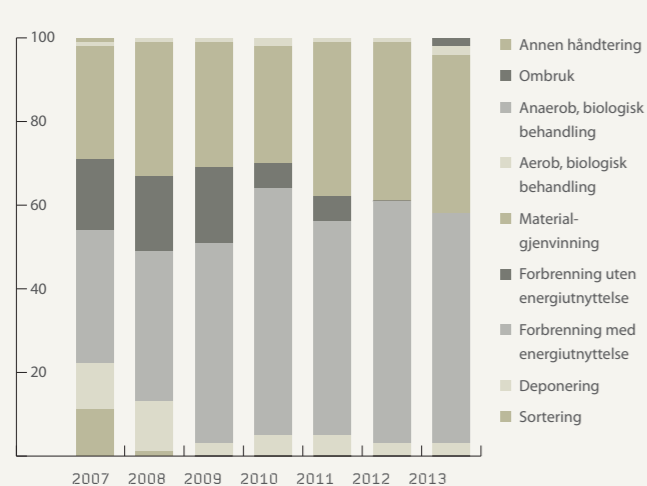
TABELL 49

SAMMENLIKNING AV MENGDEN NÆRINGSAVFALL (TONN) FORDELT PÅ HOVEDFRAKSJONER

Fraksjon	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
	(tonn)	(tonn)	(tonn)	(tonn)	(tonn)	(tonn)	(tonn)
1100 Bioavfall og slam	1 376	1 782	1 775	1 820	2 451	2 964	2 478
1200 Papir, papp og kartong	1 684	1 941	1 167	1 057	1 399	1 545	1 246
1300 Glass	52	65	70	54	64	151	89
1400 Metaller	781	958	787	872	1 057	1 174	1 418
1500 EE-produkter	120	99	513	179	261	336	264
1600 Masser og uorganisk materiale	9	39	357	103	335	57	272
1700 Plast	19	22	92	63	56	86	68
1800 Gummi	< 1	6	41	20	75	79	136
1900 Tekstil, skinn, møbler og inventar	29	39	122	83	217	164	161
2300 Batterier							0
6000 Medisinsk avfall	3	19	7	24	28	18	12
7000 Farlig avfall	2 029	1 920	2 100	2 180	2 852	3 040	2 772
9900 Blandet avfall	6 114	5 850	6 038	5 637	5 778	5 932	5 134
Sum	12 216	12 741	13 070	12 092	14 573	15 546	14 048
Sorteringsgrad	50 %	54 %	54 %	53 %	60 %	62 %	63 %
Estimert rapporteringsgrad	85–95 %	90–95 %	95–100 %	95–100 %	95–100 %	95–100 %	95–100 %

Forsvarsbygg har ansvar for å drifte Forsvarets miljøstasjoner og etablere avtaler med lokale avfallsselskaper.

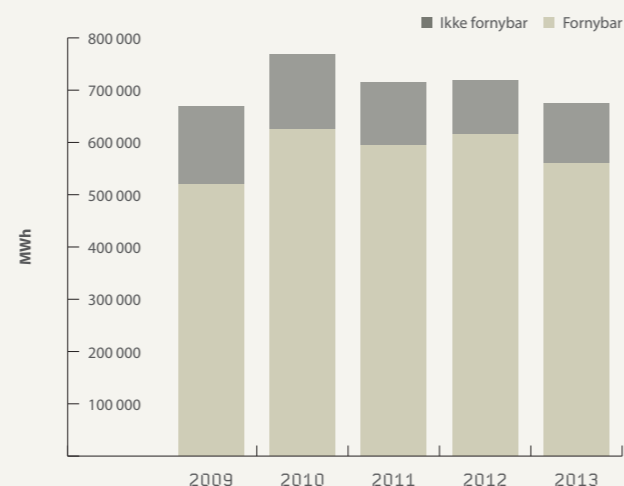
*) Forsvarsbyggs eget avfall er denne gangen ikke inkludert og forklarer størsteparten av nedgangen i avfallsmengden i 2013.

FIGUR 31

Prosentvis fordeling av håndtering av næringsavfall i perioden 2007–2013

Figur 1 viser prosentvis fordeling av avfall fra 2007 til 2013. Det er en liten nedgang i forbrenning med energiutnyttelse og en liten økning i andel avfall til materialgjenvinning. I de øvrige håndteringsformene er det kun små endringer. Andelen avfall til gjenvinning (materialgjenvinning, forbrenning med energiutnyttelse, kompost og ombruk) utgjorde 97 prosent i 2013 og ligger dermed godt over kravet på 80 prosent.

FIGUR 32

Energiforbruk innrapportert i perioden 2009–2013, fordelt på fornybar og ikke-fornybar energi

Figuren viser fordelingen mellom fornybar energi (elektrisitet fra fornybare kilder i henhold til beregninger fra Statistisk sentralbyrå, fjernvarme og bioenergi) og ikke-fornybar energi (fyringsolje, propan, bensin/diesel og elektrisitet fra fossile kilder i henhold til beregninger fra Statistisk sentralbyrå). For 2013 stammet 84 prosent av energiforbruket fra fornybar energi mot 86 prosent i 2012.

TABELL 50

ENERGIFORBRUK (MWH) FORDELT PÅ ENERGIKILDER I PERIODEN 2007–2013

Energikilde	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
	(MWh)	(MWh)	(MWh)	(MWh)	(MWh)	(MWh)	(MWh)
Elektrisitet	332 163	254 417	501 631	595 728	545 074	569 569	503 384
Fjernvarme	9 679	10 906	6 848				41 569
Fyringsolje lett	98 344	103 740	109 216	108 696	92 852	79 876	58 069
Fyringsolje tung	5 607	4 278					
Propan	16 431	13 249	19 091	5 144	11 628	11 193	19 017
Diesel/bensin	6 507		149			81	1 788
Bioenergi	4 265	8 261	27 904	58 930	70 890	62 905	49 492
Sum	472 996	394 851	664 839	768 498	720 444	723 624	673 320

Dataene i tabellen er innhentet fra Forsvarsbygg. * Tall for 2013 inkluderer ikke energi knyttet til Forsvarsbyggs egen drift, slik tallene fra 2007 til 2012 gjør.

Dataene i tabellen er innhentet fra Forsvarsbygg

TABELL 51

DRIVSTOFFFORBRUK FORDELT PÅ DRIVSTOFFTYPE I PERIODEN 2007–2013

Drivstofftype	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	(m³)	(m³)	(m³)	(m³)	(m³)	(m³)	(m³)
Diesel/F-34	6 852	6 614	6 641	5 918	6 286	6 738	6 873
Bensin							
Propan	2	4					
Marine fuel	37 945	38 485	40 163	37 606	33 590	40 576	43 115
Jetfuel	45 478	39 183	39 567	41 251	38 667	40 078	40 782
LNG			490	3 248	3 181	3 533	5 829
Avgas 100 LL	1	1		3	2		0,464
Sum	90 278	84 287	86 861	88 026	81 727	90 925	96 600

TABELL 52

MENGDE DRIVSTOFF I LITER, FORDELT PÅ DRIVSTOFFTYPE OG MATERIELLTYPE I 2013

Materiell	Diesel/F-34	Bensin	Marine fuel	Jetfuel	LNG	Avgas
	(l)	(l)	(l)	(l)	(l)	(l)
Kjøretøy, administrative	1 981 331	38 277				
Kjøretøy, militære	4 667 708	99 856				
Kjøretøy, reiseregning	223 753	389 621				
Fartøy			43 115 135		5 829 093	
Luftfartøy				40 782 209		464
Sum Forsvaret	6 872 792	527 754	43 115 135	40 782 209	5 829 093	464

TABELL 53

ANTALL FLYGNINGER FORETATT AV FORSVARETS PERSONELL I PERIODEN 2011–2013

	2011	2012	2013
Innenlands	317 394	305 585	328 379
Kort internasjonal	9 913	11 939	15 482
Lang internasjonal	3 471	2 998	5 004
Totalt antall flyreiser	330 778	320 522	348 905

Forsvaret har siden 2011 registrert antall flyreiser foretatt av Forsvarets personell på tjenestereise eller som følge av pendling. Flyreisene deles inn i tre typiske reiseavstander: innenlands og kort eller lang internasjonal reise. For 2013 er det en økning i antall flygninger sammenliknet med tidligere år.

TABELL 54

TOTAL MENGDE FLY- OG BANEAVISINGSKJEMIKALIER I PERIODEN 2007–2013

Avisingskjemikalie	Mengde (kg)						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Flyavisning							
Aircraft deicing fluid E- max Type II	2 876	6 737	9 801	4 786	1 508		
Kilfrost		13 481	18 654	8 907	7 280		
OCTAFLO EP TYPE 1 .	11 138	3 016	104	1 389	2 400		
Propylenglykol	5 118	3 261	11 930		76 272	88 061	
Glykol							116 704
Safewing MP I 1938 ECO (80)				537		14 304	18 045
Safewing MP II flight				621	884	3 864	1 869
Sum flyavisning	19 132	26 495	40 490	16 240	88 344	106 229	136 618
Baneavisning							
Air 1					6 322		
Aviform	98 700	83 456	112 517	190 074	273 775	255 739	684 503
Clearway 6S				23 958			
UREA	509 000	674 000	734 000	676 500	541 500	627 000	261 241
Sum baneavisning	607 700	757 456	846 517	890 532	821 597	882 739	945 744
Sum	626 832	783 951	887 007	906 772	909 941	988 967	1 082 362

For fly- og baneavisningskjemikalier er det registrert forbruksdata ved syv av Forsvarets etableringer for 2013. Forbruket av baneavisningsmiddelet UREA viser en kraftig nedgang sammenliknet med tidligere år. For avisningskjemikaliene registrert i 2013 havner 88 prosent i jord og grunn, 12 prosent i hav og sjø og kun 0,15 prosent i avløp med renseanlegg.

(For 2013 mangler data fra Gardermoen militære flystasjon.)

TABELL 55

MENGDE KJEMIKALIER OG SMØREMIDLER/OLJER I 2013

	Antall produkter	Mengde (l)	Mengde (kg)
Diverse kjemikalier	25	124 698	3 131
Smøremiddel/oljer	123	429 886	2 844
Sum	148	433 017	5 975

For 2013 er det innhentet kjemikaliedata fra Forsvarets logstikkorganisasjon, divisjon Felleskapasiteters innkjøpssystemer for POL-produkter og diverse kjemikalier.

TABELL 56

AMMUNISJON RAPPORTERT BRUKT SAMMENLIKNET MED AMMUNISJON UTLEVERT

Sikkerhetsmalkategori	Innrapportert i MDB (antall)	Utlevert ** (antall)	Rapporteringsgrad (%)
Bombekaster	5 834	5 843	100
Diverse våpen	3 115	57 623	5
Feltartilleri	15 173	41 098	37
Fly	13 600	32 186	42
Granatkaster	16 912	10 102	100
Håndgranater	5 474	40 916	13
Håndvåpen, 12.7mm	400 790	465 962	86
Håndvåpen, 4.6mm	664 121	693 006	96
Håndvåpen, 5.56mm	7 562 576	10 553 072	72
Håndvåpen, 7.62mm	2 101 083	3 519 172	60
Håndvåpen, 9mm	1 908 073	3 251 324	59
Håndvåpen, annet	11 896	281 668	4
Håndvåpen, hagle	647	21 035	3
Landminer/statiske våpen	30	-133	-
Løsammunisjon for håndvåpen	950 188	7 228 674	13
Mellomkaliber	14 639	32 380	45
PV	2 430	802	100
RFK	12 334	14 845	83
Sjø	2 036	3 001	68
Sprengningsmatriell	7 643	22 717	34
Stridsvogn	1 141	1 272	90
Annen type ammunisjon *	280 782	-	-
Sum	13 980 517	26 276 565	53

* Annen type ammunisjon er ammunisjon som ikke har NATO-nummer.

** Inkluderer endring i lagerbeholdning fra 1. januar 2013 til 1. januar 2014.

TABELL 57

SAMMENLIKNING AV FORBRUK AV BLYFRI OG BLYHOLDIG HÅNDVÅPENAMMUNISJON

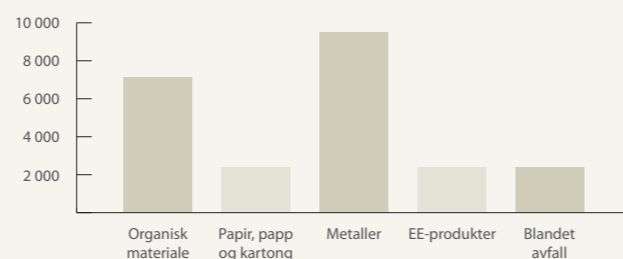
Håndvåpen kaliber	Antall skudd						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Patron 7,62 mm	7 878 538	1 489 909	2 675 446	1 303 754	1 323 169	1 113 504	1 023 944
Patron 5,56 mm	179 888	4 700 967	360 021	231 879	2 926 084	2 747 106	789 146
Patron 9 mm	2 364 214	1 399 858	552 620	252 305	497 049	495 948	50 745
Sum blyholdig	10 422 640	7 590 734	3 588 087	1 787 938	4 746 302	4 356 558	1 863 835
Patron 7,62 mm, blyfri	899 339	2 645 917	1 509 015	994 468	1 561 663	1 235 812	1 078 339
Patron 5,56 mm, blyfri	893 798	4 322 801	5 235 335	6 301 158	1 967 046	3 885 961	6 736 249
Patron 9 mm, blyfri	1 177 940	2 286 198	2 099 263	1 656 327	1 488 005	1 797 400	1 857 328
Sum blyfri	2 971 077	9 254 916	8 843 613	8 951 953	5 016 714	6 919 173	9 671 916

Forsvarets innføring av blyfri ammunisjon har vært krevende. Helsekader ved innånding av avgasser og lav presisjon har vært blant utfordringene. Blyholdig ammunisjon er dermed blitt benyttet i større grad enn forutsatt, og forbruket er nå oppe på samme nivå som før problematikken oppsto. For beregninger av deponerte tungmetaller som følge av ammunisjonsforbruk i Forsvarets skyte- og øvingsfelt henvises til Forsvarssektorens miljø- og klimaregnskap for 2013.

TABELL 58

OVERSIKT OVER AVFALL VED CAMP NIDAROS, AFGHANISTAN, FORDELT PÅ ULIKE FRAKSJONER I 2013

Avfallsfraksjon	Mengde (kg)
1100 Organisk materiale	7 110
1200 Papir, papp og kartong	2 370
1400 Metaller	9 480
1500 EE-produkter	2 370
9999 Blandet avfall	2 370
Sum	23 700

TABELL 59

FORBRUK AV DRIVSTOFF VED CAMP NIDAROS, AFGHANISTAN, I 2013

Lokalitet	Materiell	Mengde (liter)	
		Diesel	Jetfuel
Nidaros leir (MeS)	Aggregat	2 393 432	
	Luftfartøy		1 157 633
	Tunge kjøretøy	69 285	
	Lette kjøretøy	725	
Sum		2 463 442	1 157 633

Det er for 2013 innrapportert 6536 innlandsflygninger i Afghanistan. Til sammenlikning ble det rapportert 11 946 reiser i 2012.

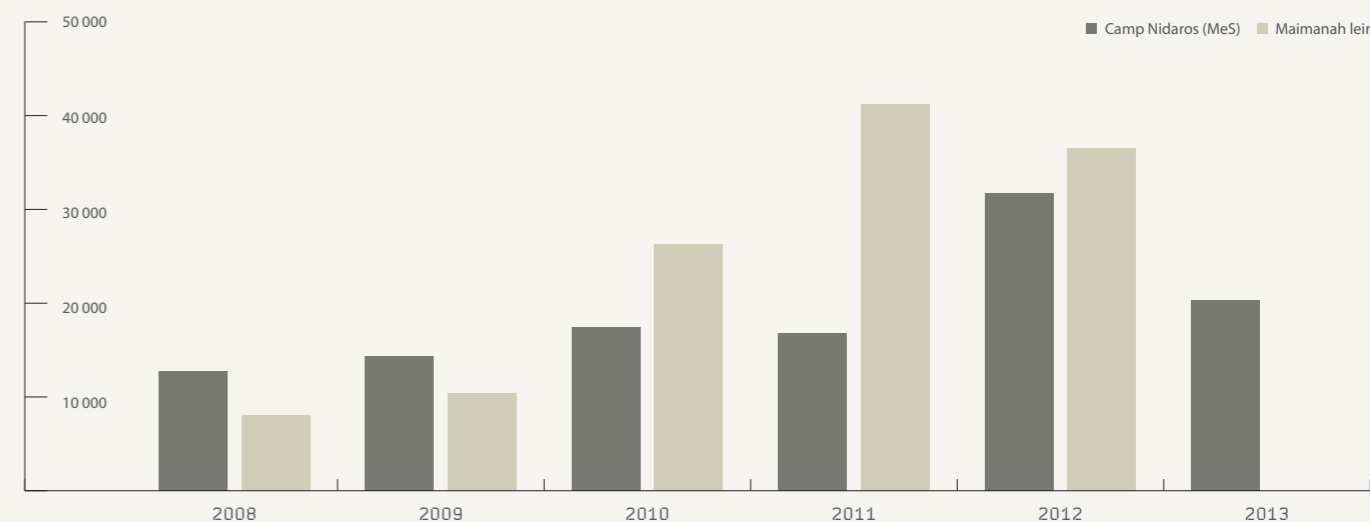
TABELL 60

AMMUNISJONSFORBRUK VED INTOPS I PERIODEN 2007–2013

Land	Skytebane	Forbruk (antall)						
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tsjad	Abeché			7 818	16 260			
Afghanistan	Christiania	4 193	8 111					
	DEH DADHI	48 673	152 755	10 192	2 020			6
	Jordaniare			36 332	22 083		750	58 202
	Maimanah	87 959	35	7 818	103 381	117 244	104 974	
	Vesle Mauken	119 073	29 529	12 599	42 268		12 870	51 595
	Standplass angitt m/koordinater				41 645		1 450	
	Standplass udefinert					119 511		
Spania	Ferrol	6 325	5 222					
Sum		266 223	195 652	74 759	227 657	236 755	120 044	109 803

FIGUR 33

FORBRUK AV VANN I AFGHANISTAN I PERIODEN 2008–2013

Lokalitet	Forbruk vann (m³)					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Camp Nidaros (MeS)	12 688	14 344	17 466	16 841	31 697	20 268
Maimanah leir *	8 000	10 355	26 297	41 245	36 546	-
Totalt	20 688	24 699	43 763	58 086	68 243	20 268

*) Data til og med august 2012.

SPESIELLE OMRÅDER

Felles integrert forvaltningssystem

Forsvarets innføring av et Felles integrert Forvaltningssystem (FIF) er en aktivitet som foregår over flere år, der det trinnvis tas i bruk ny funksjonalitet. Hensikten med et slikt system er å effektivisere forvaltningen og samtidig medvirke til modernisering av Forsvaret. Felles integrert forvaltningssystem forbedrer Forsvarets styring av personell-, materiell- og økonomiressurser, basert på korrekt og tidsriktig informasjon.

I 2013 har Forsvaret forberedt innføring av nye arbeidsprosesser med ny teknologisk støtte innen HR-området, med mål om innføring i 2014. Videre er det flere prosjekter på gang, noe som blant annet skal bidra til å videreutvikle og innføre nye prosesser og teknologisk understøtte logistikk- og styringsområdet i årene fremover.

Forsvarets satsing på Felles integrert forvaltningssystem har et stort omfang, både nasjonalt i NATO-sammenheng og internasjonalt for øvrig. Forsvaret utveksler løpende erfaring med andre nasjonale og internasjonale aktører. Forsvaret er en aktiv deltaker i Defence Interest Group, et institusjonalisert samarbeid mellom leverandøren SAP¹ og 20 brukernasjoner og organisasjoner, blant annet NATO Maintenance and Supply Agency (NAMSA).

Hensikten er å videreutvikle kostnadseffektive og forsvarsspesifikke løsninger innenfor forvaltning og virksomhetsstyring.

Sikkerhet

Forsvarets virksomhet er ofte risikofylt. Forsvaret har derfor behov for å ha en helhetlig tilnærming til sikkerhet og sikkerhetsarbeid for å sikre en mest mulig trygg og sikker virksomhet.

Sikkerhetsarbeidet skjer på ulike områder hvor en rekke aktører er involvert, både hos de ulike fagmyndighetene og i de avdelingene som gjennomfører aktiviteten. Forsvaret har arbeidet bevisst med å få til en bedre koordinering av et helhetlig og proaktivt sikkerhetsarbeid. Målet er å realisere en systematikk som forbedrer den operative evnen og samtidig bidrar til en akseptabel risiko i tjenesten, uten skade på mennesker, miljø og materiell.

Overordnet deles sikkerhetsstyring i Forsvaret («Safety and Security») inn i fem sikkerhetsområder som ses i sammenheng. De fem områdene er «operativ sikkerhet», «personellsikkerhet», «materiellsikkerhet», «miljøvern» og «forebyggende sikkerhetstjeneste». Den samme metodikken benyttes for alle sikkerhetsområder, gjennom å identifisere, analysere og hånd-

tere farer og trusler som kan påvirke sikkerheten.

Generalinspektørene og de øvrige fagmyndighetene i Forsvaret stiller krav til sikker gjennomføring av aktiviteter og oppdrag. Den enkelte avdeling skal omsette kravene til praktiske, sikre prosedyrer i den daglige virksomheten. Forebyggende sikkerhetstjeneste («Security») ivaretas gjennom et eget system og forvaltes og kvalitetssikres av Forsvarets sikkerhetsavdeling.

Innføringen av et system for sikkerhetsstyring for hele Forsvaret startet i 2011. Målet er å ha på plass et rammeverk for sikkerhetsstyring innen 2014, noe som er delvis oppnådd. I 2013 har flere overordnede og lokale tiltak bidratt til å forbedre oversikten over faktorer som kan indikere risiko.

Et arbeid vil pågå over de neste to årene for å bedre rapporteringskulturen, der hensikten primært er å lære av nesten-uhell.

Ulykker og skader

Det er stor variasjon i hendelser, potensielle skader og alvorlige ulykker knyttet til operasjoner, øvelser og trening. Bruk av felles verktøy for registrering av hendelser (HMS-registrering i FIF), har bidratt til bedre oversikt, spesielt for personskader. Det er registrert 31 alvorlige personskader, ref. egen tabell for alvorlige skader og dødsfall, side 148.

Totalt er det gjennomført 22 dybdeundersøkelser (kommisjon eller undersøkelsesoffiser) etter enkelthendelser i Forsvaret i 2013. Av disse var 7 luftfartshendelser, 14 landoperative hendelser, og 2 sjøfartshendelser. Antallet er omtrent som i 2012 (21), men det har vært en gradvis økning fra rundt ti per år i perioden 2005–2009. Økningen er tydelig for landoperative hendelser og dette kan delvis forklares med forbedring i sikkerhetskultur og økt bevissthet om effekt av rapportering og forståelse av grunnårsaker heller enn sanksjonering. Blant annet undersøkes nå vådeskuddshendelser i den hensikt å forstå grunnleggende årsaksforhold heller enn å automatisk reagere disiplinært.

Målsetting for 2014

I 2014 fortsetter arbeidet med å skape bedre kvalitet og forståelse for sikkerhetsarbeidets verdi. Det systematiske arbeidet skal gi økt bevissthet om kravene til sikkerhet som bidrar til at prosedyrer og rutiner fungerer som forutsatt, og at Forsvarets aktiviteter kan gjennomføres som planlagt.

Et viktig bidrag i sikkerhetssystemet er å etablere ulike sikkerhetsfora, sikkerhetsråd, flytryggingsråd eller tilsvarende, i Forsvarets avdelinger. Medarbeidere

¹ SAP er IT-applikasjonen som utgjør fundamentet i felles integrert forvaltningssystem (FIF) i Forsvaret. SAP er et ERP-system, og ERP står for Enterprise Resource Planning.

// Det er stor variasjon i hendelser, potensielle skader og alvorlige ulykker knyttet til operasjoner, øvelser og trening. Bruk av felles verktøy for registrering av hendelser (HMS-registrering i FIF), har bidratt til bedre oversikt, spesielt for personskader.

nær den utøvende virksomheten har som oftest best forutsetning for å vite hvordan uønskede og farlige situasjoner kan oppstå og utvikle seg. Denne kunnskapen må registreres og følges opp på en systematisk måte. Det er også viktig å dele erfaringer mellom ulike utførende avdelinger og aktuelle fagmyndigheter og «regelverkseiere» for utvikling av sikre arbeidsmetoder og oppdatering av regelverk.

Styring og kontroll

Mål-, resultat- og risikostyring (MRR) og intern kontroll er sentrale elementer i tilnærmingen til god styring og kontroll i Forsvaret. Arbeidet med å integrere MRR i eksisterende styringsprosesser er videreført. Det er også arbeidet med å sikre etableringen av et velfungerende internkontrollsystem ved Forsvarets driftsenheter.

Risikostyring er blitt tungt vektlagt som en del av virksomhetsstyringen, noe som innebærer å identifisere og håndtere forhold som kan true måloppnåelsen. Gjennom planprosessen for 2014–2017 har driftsenhetene oppgitt hvilke risikofaktorer som håndteres på lokalt nivå, og hvilke tiltak som gjennomføres for å redusere risikoen. I oppfølgingsprosessen har sjefene for driftsenhetene hatt faste møter med Forsvarsstaben, der de har gjort rede for nye risikoområder og status for risikoreduserende tiltak. Risiko på overordnet nivå knyttet til Forsvarssjefens målbilde har vært håndtert månedlig i Forsvarsstabens avdelingssjefsmøter.

Forsvaret arbeider målrettet og systematisk for å etablere en velfungerende og god internkontroll ved driftsenhetene. Hensikten er å sette avdelingene i stand til selv å avdekke svakheter, feil og mangler i forvaltningen, forebygge og avdekke misligheter, og dessuten forbedre interne ledelses- og styringsprosesser på alle nivåer i organisasjonen. Hovedutfordringer i 2013 har vært Riksrevisjonens gjentakende merknader til driftsanskaffelser, materiellforvaltning og budsjettstyring. Det er gjennom året lagt ned et omfattende og grundig arbeid for å rette opp i disse forholdene. I tillegg til å bygge robuste styrings- og kontrollsystemer, har Forsvarsstaben prioritert å følge opp driftsenhetenes arbeid med de gjentatte merknadene fra Riksrevisjon for å sikre nødvendig fremdrift og resultater. Denne arbeidsformen har gitt gode resultater og vil bli videreført i 2014. De mest alvorlige forholdene følger forsvarssjefen opp gjennom en egen milepælsplan for riksrevisjonssaker. Status og fremdrift rapporteres fast i Forsvarssjefens høynivå-gruppe. Kravet fra forsvarssjefen er ingen vesentlige

merknader fra Riksrevisjonen innen utgangen av 2014.

Erfaringene viser at sjefers engasjement og involvering er helt nødvendig for å lykkes i arbeidet. Utfordringene har vært å kommunisere krav og forventninger nedover i organisasjonen, der mesteparten av ressursene forbrukes og avvikene oppstår. Viktige faktorer er å etablere gode og velfungerende kontrollmiljøer, bevisst fordeling av ressurser og satsing på å bygge kompetanse.

Omorganiseringer og organisasjonsendringer

Gjennom høsten 2013 ble det arbeidet med å opprette Forsvarets spesialstyrker som en egen driftsenhet i Forsvaret, etter vedtak i Stortinget 17. juni 2013.

Forsvarets spesialstyrker består av Forsvarets spesialkommando og Marinejegerkommandoen i tillegg til Stab Forsvarets spesialstyrker. De to første avdelingene er flatt overført fra henholdsvis Hæren og Sjøforsvaret, men forblir på sine lokasjoner på Rena/Horten og i Ramsund/Bergen.

Med den nye organiseringen får Forsvarets spesialstyrker en felles strategisk ledelse. Målet er å utnytte synergier mellom spesialstyrkemiljøene i Forsvaret på en bedre måte, både innenfor trening, øvelser og materiellanskaffelser. Det vil være Forsvarsstaben som utøver styring og kontroll av spesialstyrkene.

Forsvarets spesialstyrker ble opprettet med stab i Oslo 1. januar 2014. Marinejegerkommandoen ble dessuten en del av den nasjonale beredskapen fra 1. august 2013.

Eiendomsforvaltning og infrastruktur

Med virkning fra 1. januar 2002 vedtok Stortinget å samle alle oppgaver knyttet til forsvarssektorens eiendomsforvaltning i et eget forvaltningsorgan: Forsvarsbygg.

Forsvarsdepartementet har eierrollen i forvaltningsmodellen. Modellen innebærer at brukeren betaler en kostnadsdekkende husleie til Forsvarsbygg og i retur får bygg og anlegg tilpasset sine behov. Betegnelsen bruker benyttes om den eller de, medregnet Forsvaret og øvrige etater, som disponerer eiendom, bygg og anlegg for å drive sin virksomhet.

For 2014 skal forslag til forbedring av forvaltningsmodellen utredes videre. Forsvaret skal i kommende år gjennomføre flere strukturelle endringer som vil medføre behov for investeringer og utrangeringer. Omstillingen i Luftforsvaret vil for eksempel medføre behov for å fornye eiendom, bygg og anlegg, særlig på Ørland.

Forsvaret har siden 2008 utrangert betydelige arealer, nær 600 000 kvadratmeter, og skal i inneværende langtidsperiode redusere med ytterligere 300 000 kvadratmeter. →

→ Energioppfølgingsystemet

Gjennom energioppfølgingsystemet (EOS) kan den enkelte avdeling følge bruken av energi.

«Energiledelse i Forsvaret fase I» pågikk mellom 2005 og 2011, mens fase II startet opp i 2012 og avsluttes i 2017. Målkrav er satt i samsvar med inngåtte avtaler med Enova, og det er identifisert et potensial for å redusere energikostnadene med ytterligere 15 prosent (150 GWh). I fase I ble det bygget opp systemer for å overvåke energibruken og avdekke energilekkasjer. Fase II er mer målrettet mot å bygge om tekniske anlegg i de enkelte bygg. Prosessene skal foregå i samsvar med programmet «ENØK i Forsvaret», der hovedoppgaven er å gjøre Forsvarets energisentraler mer miljøvennlige.

Det ble oppnådd en besparelse på 10,3 GWh for første halvår 2013. Besparelsen for andre halvår vil først foreligge i mars 2014. For resultater fra fase I, se temasidene om miljø.

Opprydding av eksplosiver i nedlagte skytefelt

Forsvaret har fått i oppdrag å støtte Forsvarsbygg med eksplosivryddepersonell og søkspersonell i forbindelse med at nedlagte skyte- og øvingsfelt skal føres tilbake til sivile formål.

Forsvarsbygg, som leder prosjektene, er meget godt fornøyd med tildelt personell fra Hæren og fremhever den utmerkede jobben som er utført. Årets ryddesessong ble imidlertid på mange måter noe annerledes enn tidligere, da prosjektet på Hjerkin hadde sin første alvorlige ulykke under eksplosivrydding siden oppstarten i 2006. Selv om dette synes å ha vært et rent uhell, underbygger hendelsen hvor viktig sikkerhetsarbeidet er. Det tildelte personellet viser imidlertid stor lojalitet til sikkerhetsarbeidet, noe som gjør at Forsvarsbygg har stor tro på fortsatt sikker gjennomføring av prosjektet.

I alt ble hele 29 kvadratkilometer ryddet i 2013, og antall effektive dagsverk i felt utgjorde 2596. Ordinær eksplosivrydding og mindre tiltak innenfor eiendom, bygg og anlegg vil fortsette etter planen i 2014.

Effektivisering

Ifølge langtidsplanen for 2013–2016 skal Forsvaret effektivisere for minimum 160 millioner 2012-kroner årlig, med varig effekt. Den samlede årlige effekten innen utgangen av 2016 skal være minimum 640 millioner 2012-kroner, mens den samlede årlige effekten innen utgangen av 2020 skal være minimum 1 280 millioner 2012-kroner.

I 2013 realiserte Forsvaret tiltak tilsvarende 128,1 millioner kroner. Tiltakene er gjennomført i hele organisasjonen og omfatter tiltak med verdier som varierer fra noen få tusen til flere millioner kroner. Driftsenhetene i Forsvaret har utformet tiltak innenfor egen organisasjon. I tillegg er det gjennomført sentralt administrerte tiltak blant annet innenfor energiledelse og reduksjoner av eiendom, bygg og anlegg.

Materiell

Forsvaret har i 2013 videreført tilpasninger og endringer av strukturen for å nå målbildet for 2016, slik det er beskrevet i langtidsplanen for Forsvaret 2013–2016. Nedenfor blir enkelte av materiellanskaffelsene omtalt.

Hæren

Hæren er nå midt inne i en omfattende modernisering av strukturen og mottar nytt materiell til alle avdelinger, både ute og hjemme. Satsingsområdene for investeringene er bedre styrkebeskyttelse, full nattpasitet, økt rekkevidde, bedre ildkraft og reaksjonsevne, fleksibilitet, presisjon, forbedret evne til å utøve ledelse og evne til å integrere ressurser og kapasitet fra andre forsvarsgrener og andre land.

Sjøforsvaret

Flere av materiellprosjektene i Sjøforsvaret er store og komplekse og har en varighet på flere år – noen strekker seg også over flere langtidsplanperioder. Kontrakten med Navantia om anskaffelse av fregatter i Fridtjof Nansen-klassen ble avsluttet i 2013. For NH-90 er det fremdeles usikkerhet knyttet til leveransene, men helikoptrene forventes å være tilgjengelige om bord i løpet av de nærmeste årene.

Kontrakt for nytt logistikkfartøy ble inngått i 2013 med Daewo Industries, og fartøyet skal være operativt i 2017.

Luftforsvaret

Som følge av forsinkede leveranser fra industrien har innføringen av maritime NH-90-helikoptre tatt lengre tid enn forutsatt. Operativ test og evaluering og oppretning av operativt og teknisk personell har fortsatt i 2013. Aktiviteten er styrket ved mottak av NH-90 nummer to og tre. De eldre Lynx-helikoptrene har opprettholdt en begrenset kapasitet for kystvaktoperasjoner.

Heimevernet

Heimevernet har gjennom kvalitetsreformen befestet sin plass i det nye innsatsforsvaret. Begge fartøyene i →

TABELL 6.1

GEVINSTREGNSKAP FOR MATERIELLAVHENDING KAPITTEL 1740/4740 FOR 2013 (tall oppgitt i 1000 NOK)

Bevillingssted	Salg og avhending	Tildeling	Regnskap	Resultat
Samlet resultat		-25 872	-22 763	-3 109
Kap. 1740	FLO	0	56 394	-56 394
Kap. 4740	FLO	-25 872	-79 158	53 286

→ Reine-klassen ble overført til Sjøforsvaret i januar 2013. Det gjenstår å realisere enkelte typer avdelingsmaterieill til deler av heimevernsstrukturen.

Forsvarets logistikkorganisasjon

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) understøtter kontinuerlig operasjoner, og har samtidig ansvar for store materiellanskaffelser og verdiskaping i strukturen. Det stilles meget høye krav til operativitet når det gjelder teknologisk avanserte materiellsystemer.

Forsvarets logistikkorganisasjon er en kompetansebedrift, som blant annet utvikler høyteknologisk materieill i samarbeid med industrien. Med nye ansettelse åpnes det for fornyelse, og FLO har derfor i 2013 arbeidet for å rekruttere de rette medarbeiderne for å møte kompetansebehovet i fremtiden. Investeringsvirksomheten i organisasjonen er i 2013 styrket med rundt 50 personer.

Cyberforsvaret

Cyberforsvaret har i 2013 rettet økt oppmerksomhet mot implementeringen av nettverksbasert forsvar og Forsvarets konseptutviklings- og eksperimenteringsaktivitet. Disse to områdene blir videreført med prioritet i 2014. I denne sammenheng ble lagt spesiell vekt på å øke kapasiteten og redusere driftskostnader knyttet til Forsvarets kommunikasjonsinfrastruktur.

Utfasing/utrangering/avhending

Forsvaret skal i tråd med Forsvarsdepartementets retningslinjer for materiellforvaltning i forsvarssektoren avhende alt overflødig materieill. Avhendingen inkluderer også reservematerieill, øvingsmaterieill, reservedeler og spesielt verkstedsmaterieill som er bygd opp for å vedlikeholde hovedmateriellet.

Materiellavhending som del av strukturutviklingen i Forsvaret skal gjennomføres i samsvar med «Normalinstruksen», som innebærer at valg eller anbefaling av avhendingsmetode alltid skal forankres i et totaløkonomisk perspektiv og gi best mulig økonomisk resultat for Forsvaret.

I 2013 er overflødig materieill løpende blitt solgt og/eller destruert, og det er i innværende år blant annet solgt 171 beltekjøretøyer (BV 206) til den finske stat og donert 154 kjøretøyer til Latvia. Salg av overskuddsmaterieill gir inntekter til Forsvaret og bidrar således til å etablere den nye forsvarsstrukturen. Materiellavhending gjennom tømning av materieill i ukurante lagre

som Forsvaret ikke lenger har bruk for, har bidratt til å redusere Forsvarets leide lagerarealer, gitt innsparinger i leiekostnader og bidratt til rasjonell materiellforvaltning i Forsvaret.

Strukturutvikling

Det er et grunnleggende mål å sikre en langsiktig balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og tilgjengelige ressurser. Begrepet strukturutvikling forstås som realiseringen av etablerte målsettinger for Forsvaret gjennom koordinert og helhetlig bruk av innsatsfaktorene personell, treningsnivå, materieill, eiendom, bygg og anlegg.

Helt sentralt i strukturutviklingen er elementene som er besluttet tatt ut av forsvarsstrukturen. Forsvaret ønsker å ivareta en bevisst utrangering og nedskalering av slike elementer, koordinert med innfasing og oppbygging av vedtatte nye strukturelementer.

Hæren

Norge har en liten, men moderne hær, med personell og utstyr som holder et høyt faglig nivå. Hæren viderefører en omfattende modernisering av strukturen og skal motta nytt materieill til de fleste av Hærens miljøer. Videreutviklingen av 2. bataljon som lett infanteribataljon og omstillingen av Panserbataljonen til å bli en stående samvirkeavdeling med evne til hurtig reaksjon i nord, er eksempler på Hærens tilpasning til fremtidige utfordringer. Den faglige samordningen av Hærens befalsskole med Krigsskolen er et annet spennende eksempel på utviklingen i Hæren som forventes å ha stor effekt.

Sjøforsvaret

Sjøforsvaret har i hele forrige langtidperiode (2009–2012) hatt en meget god måloppnåelse i forhold til målbildet for 2012. Denne prognosen gjelder fortsatt for målbildet i inneværende langtidperiode til 2016. I tillegg til en positiv prognose for strukturutviklingen er det verdt å merke seg at Sjøforsvaret nå har en struktur med moderne og kapabelt materieill. Både Kysteskadren (Marinen) og Kystvakten representerer et høyt teknologisk nivå – i alt fra fremdriftsmaskineri til sensor- og våpensystemer. Forsvarets sjømilitære evne har imidlertid utfordringer knyttet til innfasingen av nye maritime helikoptre til kystvakt og marine og til enkelte kategorier nøkkelpersonell om bord. Forsvaret arbeider målbevisst for å håndtere utfordringene og minimalisere eventuelle skadevirkninger.

Luftforsvaret

I tillegg til den generelle operative virksomheten, er 2013 i stor grad blitt benyttet til å planlegge det fremtidige Luftforsvaret både hva angår nye strukturelementer og fremtidig organisering. Eksempler er flyttingen av 717 skvadronen fra Rygge til Gardermoen i 2014, forberedelser til innfasing av F-35 på Ørlandet, flytting av luftvern og baseforsvar til Ørlandet og planlegging av nytt nasjonalt luftoperasjonssenter samlokalisert med Luftforsvarets ledelse på Reitan. Hvordan avviklingen av basene i Bodø og på Rygge skal foregå, har også fått mye oppmerksomhet.

Forsvarets operative hovedkvarter

Strukturutviklingen i Forsvarets operative hovedkvarter i 2013 har vært meget tilfredsstillende. De interne organisatoriske justeringene som har vært foretatt vurderes å ha bidratt svært positivt til både planlegging og ledelse av operasjoner hjemme og ute, men også til optimalt samarbeid med andre statlige myndigheter og sivile instanser. Utviklingen av Forsvarets operative hovedkvarter som fellesoperativt hovedkvarter nådde en viktig milepæl ved at hovedkvarteret ble erklært fullt operativt i forbindelse med gjennomføringen av øvelse Gram høsten 2013. Utviklingen har bidratt til å øke Forsvarets operative evne.

Forsvarets logistikkorganisasjon

De operative strukturelementene i logistikkorganisasjonen består av Vertslandsstøttebataljonen, Theatre Termination Force og kontrakter for strategisk sjø- og lufttransport. Realiseringen av disse strukturelementene foregår i henhold til eksisterende planer. Av særskilt interesse i 2013 nevnes etableringen av en nasjonal logistikkommando som skal etableres formelt 1. august 2014. Denne kommandoen er ment å skulle lede og koordinere logistikkaktiviteter både i styrkeoppbygging og i operasjoner i henhold til gitte prioriteringer. Verdt å nevne er også kontrakten inngått med Daewo Industries om Forsvarets nye logistikkfartøy. Det nye logistikkfartøyet vil bidra til økt operativ effekt for Forsvaret, og utgjøre en markant og viktig del av Sjøforsvarets struktur.

Forsvarets sanitet

2013 har vært et aktivt og positivt år, selv om kalenderåret ikke har medført de store endringene for strukturutvikling i Forsvarets sanitet. Sanitetsstyrkene har vært

involvert i viktige operasjoner både ute og hjemme og har oppnådd gode resultater i utvikling av rutiner, personellutvikling, internasjonalt samarbeid, forskning og utvikling og produksjon av sanitetskapasiteter.

Cyberforsvaret

I løpet av 2013 har de to markante tyngdepunktene i Cyberforsvaret på henholdsvis Kolsås og Jørstadmoen ved Lillehammer skiftet navn til Cyberforsvarets avdeling for cybertjenester og -operasjoner og Cyberforsvarets kompetanse- og transformasjonsavdeling. Cyberforsvarets viktigste oppgave er å levere de IKT-tjenestene som Forsvaret har behov for i fredstid, krise og krig for å understøtte ulike typer operativ aktivitet. Den viktigste leveransen er å styrke Forsvarets evne til nettverksbaserte operasjonsformer innenfor sikre rammer. En forutsetning for effektive operasjoner er en velfungerende og moderne kommunikasjonsinfrastruktur. Cyberforsvaret har i 2013 utarbeidet et beslutningsgrunnlag for en total modernisering og gevinstrealisering av Forsvarets stasjonære gevinstrealisering.

Avsluttende kommentarer

For Forsvaret i sin helhet er det grunnlag for å hevde at strukturutviklingen i hovedsak er tilfredsstillende. Det var trenden i forrige langtidperiode, og det er også prognosen frem mot neste målepunkt som er utløpet av 2016.

Strukturutviklingen er imidlertid avhengig av at innfasingen av nye strukturelementer og tilhørende innsatsfaktorer foregår synkront og koordinert med de strukturelementer som skal ut av strukturen. Sårbarhet og risikoer i forhold til forsinkelser i enkeltkomponenter – for eksempel eiendom, bygg og anlegg – kan få betydelige operative konsekvenser for utviklingen av Forsvaret eller en forsvarsgrens operative evne. Helhetsaspektet i strukturutviklingen må derfor tillegges særlig vekt i den løpende oppfølgingen.

//

For Forsvaret i sin helhet er det grunnlag for å hevde at strukturutviklingen i hovedsak er tilfredsstillende. Det var trenden i forrige langtidperiode, og det er også prognosen frem mot neste målepunkt som er utløpet av 2016.

ØKONOMI ↘

Økonomi

Tildeling av midler til Forsvaret blir besluttet i Stortinget. Tildelingene ble i 2013 økt med ubrukte midler overført fra 2012. I tillegg er Forsvarets kapitler tilført soldat- og lønnskompensasjon. Den største økningen i budsjettet for 2013 gjaldt styrking av budsjettet for utbetaling av erstatninger til veteraner. Den største reduksjonen i budsjettet for 2013 var for norske styrker i utlandet, der midler ble frigjort for omprioritering som følge av forsert uttrekking fra operasjonsområde Afghanistan.

Forsvaret hadde et mindreforbruk i 2013. Økonomikontrollen har stort sett vært meget god. Forsvaret har utvist stor grad av nøkternhet og ansvarlighet i økonomistyringen.

Innenfor Forsvarets drift ble det et samlet mindreforbruk på 133 millioner kroner, eller 0,5 prosent av de tilgjengelige midlene. Dette er innenfor resultatkravet satt av Forsvarsdepartementet. Midlene er overførbare til 2014. Samlet sett utgjør avviket et meget lavt mindreforbruk sett i forhold til driftsrammen.

Mindreforbruket innenfor investeringer ble samlet sett 295 millioner kroner, ca. 3,65 prosent av tilgjengelige midler på om lag 8068 millioner kroner. Største-

delen av mindreforbruket innenfor investeringer kommer av lavere utgifter og forskyvinger i investeringer til nye kampfly der utgiftene kommer i 2014.

Mindreforbruket innenfor investering er en naturlig konsekvens av forsinkelser, der grunnlaget for utbetaling forskyves tilsvarende. Utbetalinger innenfor investeringer følger bestemmelser og avtaler der avvik i ytelse, tid eller kvalitet fører til tilsvarende tilbakeholdelse av utbetalinger. Utbetalinger over investeringer må sees på over tid, der avvik på leveranser og tilbakeholdelse av betaling medfører at utbetalinger forskyves til senere. Ubrukte investeringsmidler er i sin helhet overførbare til 2014.

Den årlige tildelingen til Forsvaret er fordelt på utgifts- og inntektskapitler. I tillegg er Forsvaret gitt en belastningsfullmakt på Forsvarsdepartementets felleskapittel for utgifter utover eget budsjett, knyttet til fast militær representasjon i utlandet, og en belastningsfullmakt på Fiskeri- og kystdepartementet for drift av samfunnet på Jan Mayen. Forsvarsstaben har samtidig gitt Statens pensjonskasse fullmakt til å belaste ett av Forsvarets driftskapitler knyttet til utbetalinger av erstatninger knyttet til veteranforskrifter.

TABELL 62

KAPITTELVIS REGNSKAPSRISULTAT 2013

I tusen 2013-kroner

Kapittel	Ramme	Regnskap	Resultat
1720/4720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 926 911	24 512
1725/4725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 441 723	32 077
1731/4731	Hæren	5 628 451	9 558
1732/4732	Sjøforsvaret	3 635 294	0
1733/4733	Luftforsvaret	4 320 356	0
1734/4734	Heimevernet	1 139 195	9 235
1735	Forsvarets etterretningstjeneste	1 134 706	0
1740/4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	1 994 666	5 188
1760/4760	Forsvarets logistikkorganisasjon	7 336 244	-42 776
1761/4761	Nye kampfly med baseløsning	1 819 886	342 505
1790/4790	Kystvakten	1 013 282	0
1791/4791	Redningshelikoptertjenesten	88 753	10 126
1792/4792	Norske styrker i utlandet	882 797	29 788
1795/4795	Kulturelle og allmenntilgittige formål	261 705	7 237
Forsvaret samlet		34 623 969	427 452

TABELL 63

KAPITTELVIS REGNSKAPSRISULTAT 2012

I tusen 2012-kroner

Kapittel	Ramme	Regnskap	Resultat
1720/4720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 640 466	18 732
1725/4725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 166 443	13 897
1731/4731	Hæren	5 764 955	0
1732/4732	Sjøforsvaret	3 465 476	0
1733/4733	Luftforsvaret	4 143 318	0
1734/4734	Heimevernet	1 114 342	0
1735	Forsvarets etterretningstjeneste	1 019 677	0
1740/4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	2 349 164	848
1760/4760	Forsvarets logistikkorganisasjon	7 256 943	-47 624
1761/4761	Nye kampfly med baseløsning	745 000	81 707
1790/4790	Kystvakten	966 801	1 346
1791/4791	Redningshelikoptertjenesten	61 025	8 523
1792/4792	Norske styrker i utlandet	1 120 851	0
1795/4795	Kulturelle og allmenntilgite formål	256 839	1 540
Forsvaret samlet	33 071 300	32 992 332	78 968

Kapittel 1760 gis tildeling på postene 01, 44, 45, 48 og 75 sammen med nytt kapittel 1761, som gis tildeling på postene 01 og 45. Post 01 er driftsutgifter til gjennomføring av investeringer i nytt materiell og fellesfinansiert infrastruktur. De øvrige postene er investeringsutgifter.

TABELL 64

KAPITTELVIS REGNSKAPSRISULTAT 2011

I tusen 2011-kroner

Kapittel	Ramme	Regnskap	Resultat
1720/4720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 661 733	13 954
1725/4725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 136 010	78 939
1731/4731	Hæren	5 562 926	0
1732/4732	Sjøforsvaret	3 270 393	0
1733/4733	Luftforsvaret	4 020 549	0
1734/4734	Heimevernet	1 112 282	0
1735	Forsvarets etterretningstjeneste	986 270	0
1740/4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	2 305 301	21 075
1760/4760	Forsvarets logistikkorganisasjon	9 102 258	1 359 986
1790/4790	Kystvakten	1 002 009	8 201
1791/4791	Redningshelikoptertjenesten	42 329	6 761
1792/4792	Norske styrker i utlandet	1 628 780	61 457
1795/4795	Kulturelle og allmenntilgite formål	245 644	883
Forsvaret samlet	34 076 484	32 525 229	1 551 255

TABELL 65

KAPITTELVIS REGNSKAPSRISULTAT 2010

I tusen 2010-kroner

Kapittel	Ramme	Regnskap	Resultat
1720/4720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 404 772	51 533
1725/4725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 151 389	127 091
1731/4731	Hæren	5 156 596	187 629
1732/4732	Sjøforsvaret	3 189 390	0
1733/4733	Luftforsvaret	3 714 820	36 429
1734/4734	Heimevernet	1 022 171	7 007
1735	Forsvarets etterretningstjeneste	929 274	0
1740/4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	2 717 126	0
1760/4760	Forsvarets logistikkorganisasjon	8 610 107	894 574
1790/4790	Kystvakten	939 619	0
1791/4791	Redningshelikoptertjenesten	37 947	6 143
1792/4792	Norske styrker i utlandet	1 428 126	59 206
1795/4795	Kulturelle og allmenntilgite formål	226 378	5 015
Forsvaret samlet	32 527 715	31 153 087	1 374 628

TABELL 66

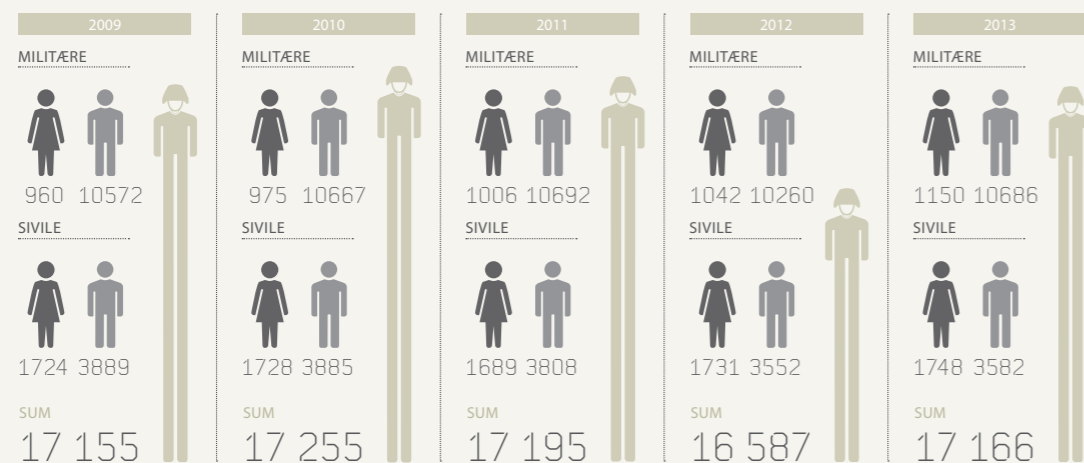
KAPITTELVIS REGNSKAPSRISULTAT 2009

I tusen 2009-kroner

Kapittel	Ramme	Regnskap	Resultat
1720/4720	Felles ledelse og kommandoapparat	2 001 316	45 219
1725/4725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	2 456 654	12 092
1731/4731	Hæren	4 377 709	102 374
1732/4732	Sjøforsvaret	3 073 693	15 214
1733/4733	Luftforsvaret	3 597 256	1 477
1734/4734	Heimevernet	1 031 630	0
1735	Forsvarets etterretningstjeneste	931 318	0
1740/4740	Forsvarets logistikkorganisasjon	2 889 831	67 723
1760/4760	Forsvarets logistikkorganisasjon	8 134 682	204 099
1790/4790	Kystvakten	863 745	0
1791/4791	Redningshelikoptertjenesten	42 936	407
1792/4792	Norske styrker i utlandet	1 553 539	12 579
1795/4795	Kulturelle og allmenntilgite formål	238 645	0
Forsvaret samlet	31 192 954	30 731 772	461 182

FIGUR 34

MILITÆRE/SIVILE PERSONER FORDELT PÅ KJØNN PR. 31. DESEMBER

TABELL 67

ANTALL PERSONER PER DRIFTSENHET I FORSVARET, GJENNOMSNIITT FOR ÅRET

DIF	Kvinner	Menn	Totalt	Endringer siden 2012
Antall personer (snitt 2013)	2 888	14 150	17 038	økning 0,3 %
Fordeling per DIF (snitt)				
HÆR	628	3 939	4 567	økning 0,4 %
SJØ inkl. Kystvakt	330	2 180	2 510	økning 3,5 %
LUFT inkl. Redningstjenesten	371	2 351	2 722	nedgang 3,2 %
FLO	515	2 402	2 917	økning 3,7 %
HV	100	413	513	nedgang 4 %
CYFOR	186	893	1 079	nedgang 1 %
ANDRE	758	1 972	2 730	nedgang 1,8 %

TABELL 68

ANTALL PERSONER PER DRIFTSENHET I FORSVARET, STATUS PR. DESEMBER (UTGÅENDE BALANSE)

DIF	2008	2009	2010	2011	2012	2013
HÆR	3 134	3 598	4 356	4 381	4 469	4 560
SJØ inkl. Kystvakt	2 084	2 176	2 374	2 365	2 439	2 527
LUFT inkl. Redningstjenesten	1 642	1 673	2 704	2 870	2 754	2 710
HV	492	482	544	548	518	519
FLO	5 975	6 143	3 354	3 154	2 902	3 015
CYFOR	0	313	1 147	1 095	1 075	1 074
Andre	3 233	2 770	2 776	2 782	2 809	2 761
Totalt	16 560	17 155	17 255	17 195	16 966	17 166

TABELL 69

MILITÆRT PERSONELL FORDELT PÅ GRAD

Militære grader	2008	2009	2010	2011	2012	2013
G/A	1	1	1	1	1	2
GL/VA	4	3	3	4	4	4
GM/KA	19	19	20	20	18	23
BRIG/FKOM	45	49	44	51	53	50
OB/KOM	182	178	177	176	174	175
OL/KK	885	947	949	952	960	985
M/OK	2 020	2 080	2 035	2 055	2 030	2 064
K/KL	2 556	2 579	2 537	2 548	2 457	2 418
LT	1 835	1 890	1 919	1 935	1 895	1 898
FENR	1 359	1 359	1 360	1 472	1 528	1 577
S/KVM	1 211	1 318	1 288	1 257	1 283	1 301
Vervede	894	835	925	1 112	1 247	1 339
Uten grad	97	274	384	115	0	
Sum	11 108	11 532	11 642	11 698	11 650	11 836

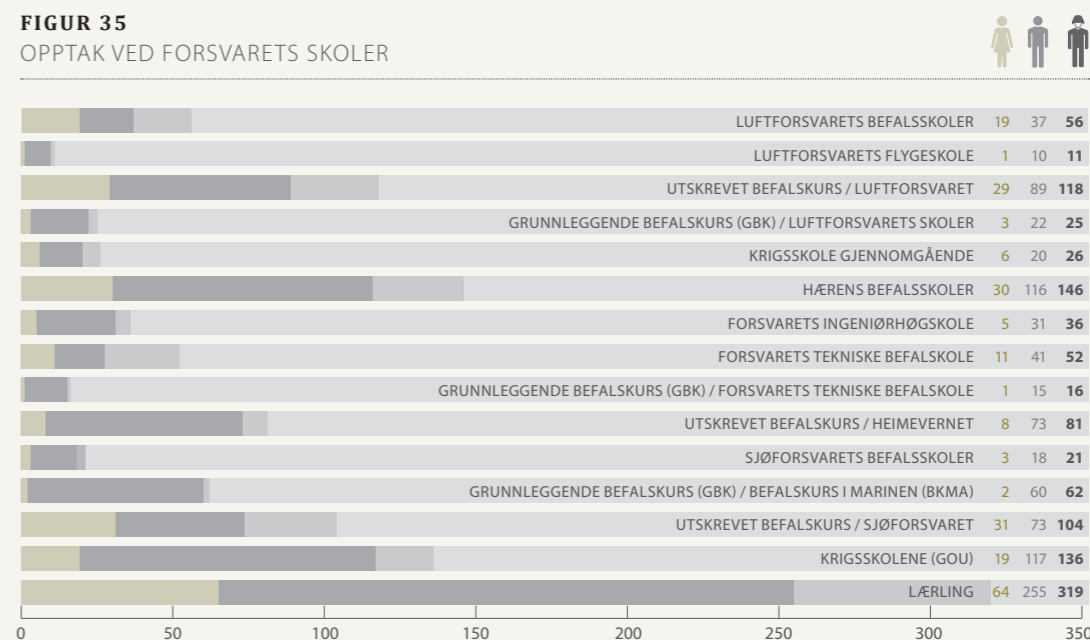
TABELL 70

ANTALL PERSONELL PR. HOVEDKATEGORI

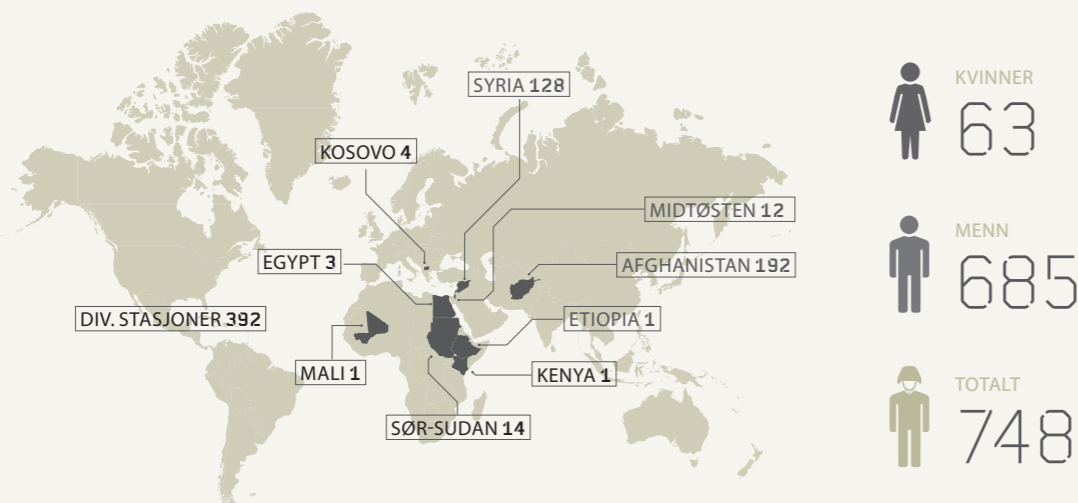
Hovedkategori	Kvinne	Mann	Totalt
Y-befal	534	6 273	6 807
A-befal	485	3 196	3 681
Vervede	131	1 217	1 348
Overenskomstlønt	38	996	1 034
Fastlønt	1 489	2 255	3 744
Midlertidig tilsatt	221	331	552
Totalt	2 898	14 268	17 166

FIGUR 35

OPPTAK VED FORSVARETS SKOLER

FIGUR 36
PERSONELL I INTERNASJONAL TJENESTE

Figuren viser antall personer som er registrert i Forsvarets lønnsystem SAP i desember i forbindelse med internasjonal tjeneste. Tabellen viser både antall personell i internasjonale operasjoner og i andre typer utenlandstjeneste (for eksempel militærattacheer, faste NATO-stillinger).

TABELL 71
ALVORLIG SKADDE OG ANTALL DØDE

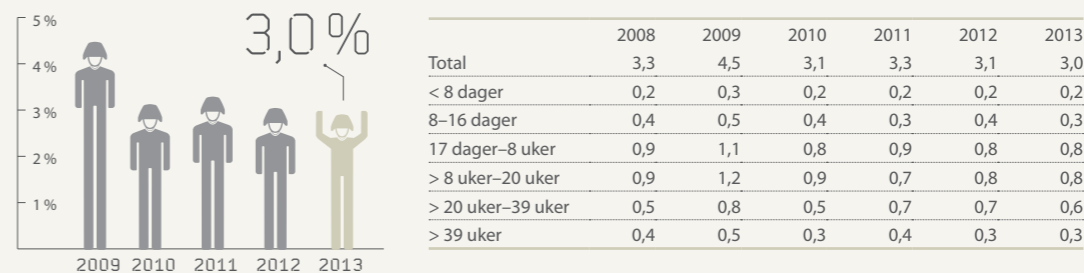
Alvorlige skadde	2010	2011	2012	2013
Innland				
Soldater	35	31	38	15
Vervede	4	3	4	5
Befal	16	9	17	5
Sivile	5	7	2	0
Utland				
Stridsrelatert	6	13	1	0
Ikke stridsrelatert			43	6
Antall døde				
Utland	5	2	0	0
Innland	0	1	5	0

NB. For 2010 og 2011 er antall alvorlig skadde i utlandet ikke fordelt på «stridsrelatert/ikke stridsrelatert». Definisjon av alvorlig skade. Med alvorlig skade menes «enhver skade, fysisk eller psykisk, som medfører varig eller lengre tids arbeidsudyktighet.» Arbeidstilsynet har satt opp ni punkter som karakteriserer begrepet «alvorlig skade»:

1. hodeskade/hjernerystelse (med tap av bevissthet og/eller andre alvorlige konsekvenser)
2. skjelettskade (unntatt enkle brister eller brudd på fingre eller tær)
3. indre skader (skader på indre organer som lunger, nyrer, milt osv.)
4. tap av kroppsdel (amputasjon av lemsdel eller deler av slike)
5. forgiftning (med fare for varige helseskader som for eksempel hydrogensulfid-forgiftning)
6. bevissthetstap (på grunn av arbeidsmiljøfaktorer som for eksempel oksygenmangel)
7. forbrenning, frostskaade eller etseskaade (alle fullhudsskader [tredje grad]) og/eller delhudsskader [andre grad] i ansiktet, på hender, føtter eller i anogenitalområdet, samt alle delhudsskader [større enn 5 prosent] av kroppsoverflaten)
8. generell nedkjøling (hypotermi)
9. skade som krever sykehusbehandling (unntatt enklere poliklinisk behandling)

Definisjonslisten er lagt til grunn både i arbeidsmiljøloven § 5-2 og i opplysningsforskriften § 13 fastsatt av Oljedirektoratet, Statens forurensningstilsyn og Helsedirektoratet.

TABELL 72
NAV'S SYKEFRAVÆRSSTATISTIKK

TABELL 73
RANGERING AV FYLKER ETTER ANTALL ANSATTE

Fylke	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hordaland	2	2	1	1	2	1
Troms	3	3	3	2	1	2
Oslo	4	4	3	3	3	3
Akershus	1	1	3	4	4	4
Nordland	5	5	5	5	5	5
Hedmark	6	6	6	6	6	6
Sør-Trøndelag	8	8	8	8	7	7
Utland	7	7	7	7	9	8
Østfold	10	9	9	9	8	9
Rogaland	9	10	11	10	10	10
Oppland	11	11	10	11	11	11
Finnmark	12	12	12	12	12	12
Vest-Agder	13	13	13	13	14	13
Vestfold	15	14	14	14	13	14
Buskerud	16	16	16	15	15	15
Nord-Trøndelag	14	15	15	16	16	16
Møre og Romsdal	17	17	17	17	17	17
Jan Mayen	18	18	18	18	18	18
Sogn og fjordane	19	19	19	19	19	19

TABELL 74
RANGERING AV DE STØRSTE FORSVARSKOMMUNENE ETTER ANTALL ANSATTE

Forsvarskommune 10 på topp	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bergen	1	1	1	1	1	1
Oslo	2	2	2	2	2	2
Åmot	4	4	4	3	4	3
Målselv	3	3	3	4	3	4
Bardu	10	9	8	7	7	5
Bodø	8	6	5	5	5	6
Ullensaker	5	5	6	6	6	7
Rygge	11	10	10	8	9	8
Ørland	13	11	11	10	10	9
Sortland	-	-	-	-	-	10
Bærum	7	8	9	9	8	11

TABELL 75

MATERIELLINVESTINGER I MILLIONER KRONER FORDELT PÅ PROGRAMOMRÅDER

Programområde	2010	2011	2012	2013
Kampfly	300	600	600	1 400
Landsystemer	700	400	1 300	1 200
Logistikksystemer	700	500	600	700
LOS	0	100	200	300
Luftsystemer	1 500	800	900	700
INI-systemer	800	900	500	600
Sjøsystemer	1 900	1 900	1 700	1 200
SOF-/SOS-systemer	600	400	600	900

Tabellen viser investeringer i millioner kroner fordelt på Forsvarsdepartementets programområder de siste fire årene. Beløpene er rundet av til nærmeste 100 millioner kroner.

TABELL 76

UTFASING OG INNFAISING AV EIENDOMMER, BYGG OG ANLEGG

Antall kvadratmeter	2011	2012	2013
I bruk per 1. januar	3 463 082	3 403 038	3 342 970
Ny EBA i løpet av året	39 669	31 949	7 762
Delsum	3 502 751	3 434 987	3 350 732
Innrangert i løpet av året	2 795	7 138	20 798
Delsum	3 505 546	3 442 125	3 371 530
Utrangert i løpet av året	148 305	126 029	71 244
Delsum	3 357 241	3 316 096	3 300 286
Sagt opp, men ikke utrangert	45 797	26 874	
I bruk per 31. desember	3 403 038	3 342 970	3 300 286

TABELL 77

FAKTA OM FELLESE INTEGRERT FORVALTNINGSSYSTEM

Fakta om FIF	2010	2011	2012	2013
Antall ukentlige pålogginger	11 000	11 000	11 500	10 664
Antall registrert som lønnskakere	24 597	20 039	25 473	25 171
Antall lønnsutbetalinger (inkl. også vernepliktige mm)	382 171	385 429	392 600	389 006
Antall fakturaer	292 000	295 000	285 000	288 255
Antall materialbevegelser per måned (ca.)	600 000	530 000	764 367	752 818

Økonomi

I dette kapitlet presenteres ulike budsjett- og regnskapstall for årene 2010 til og med 2013.

Budsjett

Nedenfor vises utviklingen i budsjettene for årene 2010 til og med 2013.

Forsvarets budsjett deles grovt sett i to typer utgifter: drift og materiellinvesteringer. Drift er alle utgifter i Forsvaret knyttet til lønn, kjøp av varer og tjenester og dessuten utgifter til eiendom, bygg og anlegg (EBA). Materiellinvesteringer er anskaffelse av nytt materiell og fellesfinansiert infrastruktur. Forsvarets budsjett vedtas av Stortinget.

Stortinget vedtar tilleggsbevilgninger når Forsvaret pålegges vesentlige nye oppgaver eller oppdrag, for eksempel nye styrkebidrag til internasjonale operasjoner.

TABELL 78

BUDSJETTUTVIKLING FOR FORSVARET 2010–2013

Budsjettutvikling for Forsvaret (tall i hele tusen 2013-kroner)

År	Drift	Materiellinvestering	Totalt
2010	26 970 114	8 203 662	35 173 775
2011	27 348 903	8 527 266	35 876 169
2012	26 842 073	7 251 133	34 093 206
2013	26 555 355	8 068 114	34 623 469

TABELL 79

BUDSJETTUTVIKLING FOR FORSVARET MED TILLEGGSBEVILGNINGER 2010–2013

Utvikling i vedtatt budsjett og i tilleggsbevilgninger og disponibelt beløp for Forsvaret (tall i hele tusen 2013-kroner)

År	Vedtatt budsjett	Tilleggsbevilgninger	Totalt
2010	35 110 138	63 637	35 173 775
2011	35 624 632	251 537	35 876 169
2012	34 050 059	43 147	34 093 206
2013	34 227 746	395 723	34 623 469

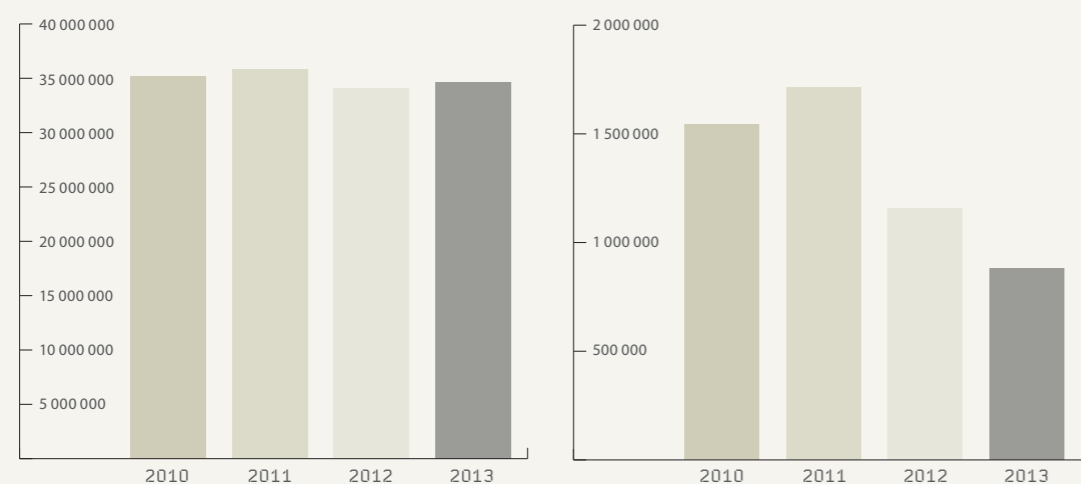
TABELL 80

BUDSJETTUTVIKLING FOR NORSKE STYRKER I UTLANDET 2010–2013

Tall i hele tusen 2013-kroner.

År	Vedtatt budsjett	Tilleggsbevilgninger	Totalt
2010	1 380 934	163 367	1 544 301
2011	1 250 177	464 624	1 714 801
2012	1 121 071	34 432	1 155 503
2013	1 085 656	- 202 859	882 797

Kapittel 1792 omfatter merkostnader knyttet til norske styrker i utlandet. Forsvaret budsjetterer og utgiftsfører grunnlønn for alle faste ansatte i Forsvaret på det kapitlet vedkommende hører hjemme (hjemmeavdeling). Alle merutgifter for operasjoner i utlandet utgiftsføres på kapittel 1792. Tilleggsbevilgningene de ulike årene er for det aller meste knyttet til nye oppdrag eller vesentlige endringer i operasjonsmønster som følge av sikkerhetssituasjonen.

Budsjettutvikling for Forsvaret 2010–2013

Budsjettutvikling for norske styrker i utlandet 2010–2013 totalt.

Regnskap

Regnskapene brutt ned på henholdsvis drift og materiellinvesteringer for årene 2009 til og med 2013.

TABELL 81

FORSVARETS REGNSKAP I PERIODEN 2010–2013

Tall i hele tusen 2013-kroner.

År	Regnskap drift	Regnskap materiellinvesteringer	Totalt
2010	26 398 014	7 301 987	33 700 002
2011	27 141 053	7 101 935	34 242 988
2012	26 794 077	7 217 289	34 011 365
2013	26 422 195	7 773 544	34 195 739

TABELL 82

REGNSKAP FOR NORSKE STYRKER I UTLANDET I PERIODEN 2010–2013 (Tall i hele tusen 2013-kroner)

Regnskap kapittel 1792 Norske styrker i utlandet vises i tabellen nedenfor. Regnskapet viser merkostnadene ved operasjonene. Grunnlønn for fast tilsatt personell og trening og øvelse utgiftsføres på hjemmekapitlet til forsvarsgrenene.

År	Driftsutgifter
2010	1 480 279
2011	1 650 098
2012	1 156 768
2013	853 009

TABELL 83

DRIFTSUTGIFTER I FORSVARSGRENENE OG HEIMEVERNET I PERIODEN 2010–2013 (Tall i hele tusen 2013-kroner)

År	Hæren (kap. 1731)	Sjø (kap. 1732)	Luft (kap. 1733)	HV (kap. 1734)
2010	5 373 182	3 448 840	3 977 621	1 097 745
2011	5 856 721	3 443 113	4 232 887	1 171 025
2012	5 970 063	3 573 273	4 271 504	1 167 291
2013	5 618 893	3 651 514	4 355 345	1 129 960

Tabellen viser utvikling i regnskap for styrkeproducentene Hæren, Sjøforsvaret (Sjø), Luftforsvaret (Luft) og Heimevernet (HV) for årene 2010 til og med 2013.

TABELL 84

FORSVARETS INVESTERINGSUTGIFTER I PERIODEN 2010–2013 (Tall i hele tusen 2013-kroner)

År	Matr. investeringer	Felles fin. infrastr.	Totalt
2010	7 256 507	45 480	7 301 987
2011	6 872 640	229 294	7 101 935
2012	7 111 875	105 414	7 217 289
2013	7 659 128	114 416	7 773 544

Utvikling i regnskap for investeringer i nytt materiell og fellesfinansiert infrastruktur fremgår av tabellene nedenfor.

Forsvaret skiller mellom tre hovedtyper utgifter: drift, materiellinvesteringer og fellesfinansiert infrastruktur. Innenfor drift er de største gruppene av utgifter knyttet til lønnsutgifter, kjøp av varer og tjenester, eiendom, bygg og anlegg (EBA). Tabellen på neste side viser Forsvarets regnskap brutt ned på de ulike utgiftstypene for årene 2010 til og med 2013, omregnet i 2013-kroner (kroneverdi 2013).

STATISTIKK

TABELL 85

REGNSKAP PER UTGIFTSTYPE I PERIODEN 2010–2013 (I 1000 2013-KRONER)

Benevning			Regnskap 2009	Regnskap 2010	Regnskap 2011	Regnskap 2012	Regnskap 2013
Driftsutgifter/-inntekter	Lønn	Lønn militære	5 208 722	5 364 769	5 243 705	5 481 709	5 426 190
			977 456	919 936	948 227	903 450	765 495
			1 494 675	1 633 435	1 768 779	1 935 712	1 729 873
		Lønn sivile	2 261 901	2 343 233	2 436 965	2 360 050	2 438 053
			158 653	166 094	168 287	50 908	55 608
			216 045	210 490	211 195	211 100	204 655
		Lærlinger	50 556	53 486	67 911	55 956	60 566
		Soldater / HV rep-øvelse	1 034 794	987 047	1 034 969	1 049 226	978 826
		Arbeidsgiveravgift	1 258 937	1 274 964	1 282 709	1 300 650	1 256 724
		Avgangsstimulerebde tiltak	221 519	213 682	199 044	189 677	168 957
	Varer og tjenester	Anskaffelser og fornyelser	1 090 908	1 154 059	1 312 115	1 149 923	923 794
		Reservedeler og forbruksmaterieil	2 834 853	2 580 152	3 323 046	3 049 750	2 662 046
		Vedlikehold / bortsatt arbeid / leie	1 680 038	2 355 265	1 948 060	2 329 742	2 484 749
		Reisevirksomhet / kurs	1 449 590	1 361 600	1 394 519	1 358 347	1 297 749
		Diverse varer og tjenester	2 478 840	2 368 231	2 338 295	2 392 774	2 635 833
	Eiendom, bygg og anlegg		3 664 988	3 852 826	3 785 562	3 646 875	3 697 208
	Spesielle driftsutgifter		1 026 405	1 004 868	1 038 358	1 051 201	1 134 706
	Engangserstatning for skader etter internasjonale operasjoner		10 584	109 350	125 559	170 302	362 068
	Førtidspensjon av sivile		180 232	117 527	90 202	39 337	10 070
	Inntekter		-1 204 655	-1 672 999	-1 576 457	-1 931 687	-1 870 196
Totalt Drift			26 095 042	26 398 014	27 141 053	26 795 001	26 422 974
Ramme			26 424 935	26 970 114	27 348 903	26 842 588	26 555 855
Resultat drift			329 893	572 099	207 850	47 588	132 881
Resultat drift i %			1,2 %	2,1 %	0,8 %	0,2 %	0,5 %
Materiellinvesteringer	Utgifter		7 654 240	7 303 877	6 954 249	7 185 544	7 761 003
	Inntekter		-94 440	-47 370	-81 609	-73 669	-101 875
Totalt materiellinvesteringer			7 559 800	7 256 507	6 872 640	7 111 875	7 659 128
Ramme			7 702 717	7 984 666	8 257 898	7 109 230	7 943 944
Resultat materiellinvesteringer			142 917	728 159	1 385 257	-2 645	284 816
Resultat materiellinvesteringer i %			1,9 %	9,1 %	16,8 %	0,0 %	3,6 %
EBA-/infrastruktur investeringer	Utgifter		421 962	333 497	270 734	178 507	205 594
	Inntekter		-207 344	-288 017	-41 440	-73 093	-91 178
Totalt EBA-/infrastrukturinvesteringer			214 618	45 480	229 294	105 414	114 416
Ramme			250 077	218 996	269 369	141 903	124 170
Resultat EBA-/infrastrukturinvesteringer			35 459	173 516	40 074	36 490	9 754
Resultat EBA-/infrastrukturinvesteringer i %			14,2 %	79,2 %	14,9 %	25,7 %	7,9 %
Forsvaret samlet	Drift		26 095 042	26 398 014	27 141 053	26 795 001	26 422 974
	Materiellinvesteringer		7 559 800	7 256 507	6 872 640	7 111 875	7 659 128
	EBA-/infrastrukturinvesteringer		214 618	45 480	229 294	105 414	114 416
Totalt			33 869 460	33 700 002	34 242 988	34 012 289	34 196 518
Ramme			34 377 729	35 173 775	35 876 169	34 093 721	34 623 969
Resultat			508 269	1 473 774	1 633 182	81 432	427 451
Resultat i %			1,5 %	4,2 %	4,6 %	0,2 %	1,2 %

REGISTER

TABELL- OG FIGUROVERSIKT

Tabell 1	Totaloversikt over Kystvaktens inspeksjoner og reaksjoner	021
Tabell 2	Antall patruljedøgn utført av Kystvakten, fordelt mellom Nord- og Sør-Norge.	021
Figur 1	Totaloversikt over antall patruljedøgn fordelt mellom Sør- og Nord-Norge i prosent	021
Figur 2	Totaloversikt over antall dager med kystvakthelikoptre embarkert	021
Tabell 3	Totaloversikt over havneanløp i perioden 2011–2013.	022
Figur 3	Fordelingen av seilingsdøgn totalt for Kysteskadren og Sjøheimevernet.	022
Figur 4	Operative tokt med maritimt patruljefly (MPA)	022
Figur 5	Oppdrag utført av NATOs «Quick Reaction Alert» i 2013	024
Tabell 4	Aktivitet i redningshelikoptertjenesten	025
Tabell 5	Anmodninger og løste oppdrag i den militære helikopterberedskapen.	025
Tabell 6	Totaloversikt over gjennomførte eksplosivryddeoppdrag i perioden 2011–2013	025
Tabell 7	Kystvaktens støtte til andre etater angitt i antall oppdrag og medgått tid i døgn	025
Figur 6	Tallgrunnlag for det norske ISAF-bidraget Tactical Airlift Detachment	028
Tabell 8	Styrkebidrag i 2013	028
Figur 7	Observasjonsflyginger 2002–2013	035
Tabell 9	Alliert trening i Norge fordelt på lokasjoner	041
Tabell 10	«Expeditionary training (UK)» – samlet antall tjenestedager	041
Tabell 11	Diplomatiske klareringer av utenlandske fartøyer og sivile statsfartøyer	041
Tabell 12	Diplomatiske klareringer av flyfarkoster til norsk luftrom	041
Figur 8	Årsverk i Hæren 2009–2013.	045
Tabell 13	Regnskap for Hæren 2009–2013	045
Figur 9	Aktivitetsdata for Hæren 2009–2013	045
Figur 10	Årsverk i Sjøforsvaret 2009–2013	050
Tabell 14	Regnskap for Sjøforsvaret 2009–2013	050
Figur 11	Årsverk i Kystvakten 2009–2013	051
Tabell 15	Regnskap for Kystvakten 2009–2013	051
Figur 12	Aktivitetsdata for Kystvakten 2009–2013	051
Tabell 16	Aktivitetsdata for Sjøforsvaret 2009–2013	052
Figur 13	Årsverk i Luftforsvaret 2009–2013	058
Tabell 17	Regnskap for Luftforsvaret 2009–2013	058
Tabell 18	Aktivitetsdata for Luftforsvaret 2009–2013	058
Figur 14	Årsverk i redningstjenesten 2009–2013	059
Tabell 19	Regnskap for redningstjenesten 2009–2013	059
Figur 15	Aktivitetsdata for redningstjenesten 2009–2013	059
Figur 16	Årsverk i Heimevernet i perioden 2009–2013	067
Tabell 20	Regnskap for Heimevernet i perioden 2009–2013	067
Tabell 21	Aktivitetsdata for Heimevernet i perioden 2009–2013	067
Figur 17	Årsverk ved Cyberforsvaret i perioden 2009–2013	071
Tabell 22	Regnskap for Cyberforsvaret i perioden 2009–2013	071
Figur 18	Årsverk ved Forsvarets logistikkorganisasjon, drift kap. 1740, i perioden 2009–2013	076
Tabell 23	Regnskap for Forsvarets logistikkorganisasjon, drift kap. 1740, i perioden 2009–2013	076
Tabell 24	Ansattfordeling i Forsvarets logistikkorganisasjon	076
Figur 19	Årsverk i kap. 1760 investering (materieil) 2009–2013	077
Tabell 25	Regnskap for kap. 1760 investering (materieil) i perioden 2009–2013	077
Tabell 26	Årsverk i kap. 1761, nye kampfly med baseløsning, i perioden 2009–2013	078
Tabell 27	Regnskap for kap. 1761, nye kampfly med baseløsning, i perioden 2009–2013	078
Figur 20	De største prosjektene målt i utbetalinger i 2013	078
Figur 21	Årsverk ved Forsvarets operative hovedkvarter i perioden 2009–2013	085
Tabell 28	Regnskap for Forsvarets operative hovedkvarter i perioden 2009–2013	085
Figur 22	Årsverk ved Forsvarets høyskole i perioden 2009–2013	087
Tabell 29	Regnskap for Forsvarets høyskole i perioden 2009–2013	087
Tabell 30	Studiepoeng ved Forsvarets høyskole 2013	089
Figur 23	Vitenskapelig og populærvitenskapelig publisering ved Forsvarets høyskole fordelt på produkt – 2013	089
Figur 24	Årsverk ved Forsvarets sanitet i perioden 2009–2013	090
Tabell 31	Regnskap for Forsvarets sanitet i perioden 2009–2013	090
Tabell 32	Regnskap for Etterretningstjenesten i perioden 2009–2013	094
Tabell 33	Regnskap for Forsvarsstaben i perioden 2009–2013	094
Tabell 34	Regnskap for Forsvarets sikkerhetsavdeling i perioden 2009–2013	099
Tabell 35	Regnskap for Forsvarets regnskapsadministrasjon i perioden 2009–2013	099
Tabell 36	Regnskap for Forsvarets lønnsadministrasjon i perioden 2009–2013	099
Tabell 37	Regnskap for Forsvarets personell- og vernepliktssenter i perioden 2009–2013	099

Tabell 38	Regnskap for Forsvarets mediesenter i perioden 2009–2013	103
Tabell 39	Regnskap for Forsvarets forum i perioden 2009–2013	103
Tabell 40	Regnskap for LOS-programmet i perioden 2009–2013	103
Tabell 41	Regnskap for Feltprestkorpsset i perioden 2009–2013	103
Tabell 42	Regnskap for Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon i perioden 2009–2013	103
Figur 25	Forsvarets medarbeiderundersøkelse 2013	111
Figur 26	Ansatte (antall) i Forsvaret fordelt på kjønn pr. 31. desember 2013	114
Tabell 43	Andel militært tilsatte kvinner i forsvarsgrenene per 31. desember 2013	114
Tabell 44	Kvinner i Forsvaret fordelt på grad, inklusive midlertidige grader, per 31. desember 2013	114
Tabell 45	Lønnsoversikt	117
Figur 27	Fullført førstegangstjeneste 2010–2013	118
Tabell 46	Bruk av deltid, midlertidig tilsetninger, sykefravær og foreldrepermisjon	119
Tabell 47	Antall kunngjorte sivile stillinger, antall søkere, personell med redusert funksjonsevne	119
Tabell 48	Antall kunngjorte sivile stillinger, antall søkere, søkere med utenomeuropeisk innvandringsbakgrunn	119
Figur 28	Noen tall fra innbyggerundersøkelsen i 2013:	122
Figur 29	Forsvarets omdømme de siste 5 årene	122
Figur 30	Forsvarets innbyggerundersøkelse	123
Tabell 49	Sammenlikning av mengden næringsavfall (tonn) fordelt på hovedfraksjoner	128
Figur 31	Prosentvis fordeling av håndtering av næringsavfall i perioden 2007–2013	128
Figur 32	Energiforbruk innrapportert i perioden 2009–2013, fordelt på fornybar og ikke-fornybar energi	128
Tabell 50	Energiforbruk (MWh) fordelt på energikilder i perioden 2007–2013	129
Tabell 51	Drivstofforbruk fordelt på drivstofftype i perioden 2007–2013	129
Tabell 52	Mengde drivstoff i liter, fordelt på drivstofftype og materielltype i 2013	129
Tabell 53	Antall flygninger foretatt av Forsvarets personell i perioden 2011–2013	130
Tabell 54	Total mengde fly- og baneavisingkjemikalier i perioden 2007–2013	130
Tabell 55	Mengde kjemikalier og smøremidler/oljer i 2013	131
Tabell 56	Ammunisjon rapportert brukt sammenliknet med ammunisjon utlevert	131
Tabell 57	Sammenlikning av forbruk av blyfri og blyholdig håndvåpenammunisjon	132
Tabell 58	Oversikt over avfall ved Camp Nidaros, Afghanistan, fordelt på ulike fraksjoner i 2013	132
Tabell 59	Forbruk av drivstoff ved Camp Nidaros, Afghanistan, i 2013	132
Tabell 60	Ammunisjonsforbruk ved INTOPS i perioden 2007–2013	133
Figur 33	Forbruk av vann i Afghanistan i perioden 2008–2013	133
Tabell 61	Gevinstregnskap for materiellavhenging kapittel 1740/4740 for 2013	139
Tabell 62	Kapittelvis regnskapsresultat 2013	143
Tabell 63	Kapittelvis regnskapsresultat 2012	144
Tabell 64	Kapittelvis regnskapsresultat 2011	144
Tabell 65	Kapittelvis regnskapsresultat 2010	145
Tabell 66	Kapittelvis regnskapsresultat 2009	145
Figur 34	Militære/sivile personer fordelt på kjønn pr. 31. desember	146
Tabell 67	Antall personer per driftsenhet i Forsvaret, Gjennomsnitt for året	146
Tabell 68	Antall personer per driftsenhet i Forsvaret, status pr. desember (utgående balanse)	146
Tabell 69	Militært personell fordelt på grad	147
Tabell 70	Antall personell pr. hovedkategori	147
Figur 35	Opptak ved Forsvarets skoler	147
Figur 36	Personell i internasjonal tjeneste	148
Tabell 71	Alvorlig skadde og antall døde	148
Tabell 72	NAV's sykefraværstatistikk	149
Tabell 73	Rangering av fylker etter antall ansatte	149
Tabell 74	Rangering av de største forsvarskommunene etter antall ansatte	149
Tabell 75	Materiellinvesteringer i millioner kroner fordelt på programområder	150
Tabell 76	Utfasing og innfasing av eiendommer, bygg og anlegg	150
Tabell 77	Fakta om Felles integrert forvaltningssystem	150
Tabell 78	Budsjettutvikling for Forsvaret 2010–2013	151
Tabell 79	Budsjettutvikling for Forsvaret med tilleggsbevilgninger 2010–2013	151
Tabell 80	Budsjettutvikling for norske styrker i utlandet 2010–2013	152
Tabell 81	Forsvarets regnskap i perioden 2010–2013	152
Tabell 82	Regnskap for Norske styrker i utlandet i perioden 2010–2013	153
Tabell 83	Driftsutgifter i forsvarsgrenene og Heimevernet i perioden 2010–2013	153
Tabell 84	Forsvarets investeringsutgifter i perioden 2010–2013	153
Tabell 85	Regnskap per utgiftstype i perioden 2010–2013 (i 1000 2013-kroner)	154

STIKKORDSOVERSIKT ▾

Adenbukta: 4, 28, 29, 30, 79
Afghanistan: 4, 15, 28, 29, 31, 38, 44, 46, 53, 60, 62, 63, 70, 72, 79, 80, 84, 91, 92, 96, 98, 100, 101, 104, 124, 127, 132, 133, 142, 148, 159

Bardufoss: 16, 23, 25, 41, 60, 61
Bell 412: 13, 16, 23, 40, 58, 60, 61, 63
Bodø: 12, 23, 41, 60, 61, 63, 141, 149
Brigade Nord: 12, 13, 34, 38, 40, 44, 46, 47

C-130J: 13, 16, 23, 38, 58, 60, 61, 62, 80

C-17: 13, 29

Crisis response unit (CRU): 29

Cyberforsvaret: 7, 8, 14, 38, 68–73, 76, 80, 140, 141, 158

Etterretningstjenesten: 7, 8, 13, 16, 82, 83, 92–93, 94, 101, 104, 158

F-16: 14, 23, 24, 60, 63

F-35: 4, 56, 60, 61, 63, 73, 78, 141

Felles integrert forvaltningssystem: 95, 101–102, 136, 150, 159

Felles operativ arena: 44

Feltprestekorpset: 9, 102, 103, 159

FN: 4, 15, 28, 30, 32, 34, 35, 44, 79, 88

Forsvarets avdeling for kultur og tradisjon: 9, 102–104, 159

Forsvarets bolig- og velferdstjeneste: 98

Forsvarets Forum: 9, 101, 103, 159

Forsvarets hogskole: 7, 8, 86–89, 158

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO): 7, 8, 38, 45, 46, 50, 58, 61, 62, 66, 70, 71, 74–81, 105, 127, 131, 140, 141, 158

Forsvarets lønnsadministrasjon: 9, 97, 99, 158

Forsvarets materielltilsyn: 79, 94, 95, 104

Forsvarets mediesenter: 9, 98, 100–103, 108, 116, 121, 122, 159

Forsvarets operative hovedkvarter (FOH): 7, 8, 13, 14, 15, 20, 23, 29, 38, 39, 40, 66, 70, 80, 84–86, 95, 104, 141, 158

Forsvarets opptak og seleksjon (FOS): 97

Forsvarets personell- og vernepliktssenter: 9, 97–99, 102, 118, 158

Forsvarets regnskapsadministrasjon: 96–97, 158

Forsvarets sanitet: 7, 8, 17, 46, 90–92, 105, 141, 158

Forsvarets sikkerhetsavdeling: 9, 96, 99, 136, 158

Forsvarets spesialkommando: 15, 29, 44, 95, 137

Forsvarets spesialstyrker: 7, 8, 38, 39, 44, 85, 95, 137

Forsvarssjefen: 4–6, 8, 38, 86, 93, 94, 95, 96, 98, 105, 108, 109, 110, 113, 116, 137

Forsvarssjefens internrevisjon: 95, 104–105

Forsvarsstaben: 7, 8, 61, 80, 93–96, 100, 102, 104, 105, 110, 113, 137, 142, 143, 144, 145, 158

Forsvarsstabens personellavdeling: 110

Fregatt: 4, 12, 13, 14, 15, 20, 29, 30, 52, 53, 54–55, 72, 78, 80, 84, 138

Førstegangstjeneste: 86, 97–98, 108, 115, 116, 118, 159

Gardermoen: 38, 62, 127, 130, 141

Garnisonen i Porsanger: 40, 41

Garnisonen i Sør-Varanger: 13, 15, 20, 44

Grønsøvakten: 13, 14, 15, 20

Haakonsværn: 20, 39, 54, 66, 127

Hans Majestet Kongens Garde: 14, 20, 44

Heggelia: 101

Heimevernet: 7, 8, 12, 13, 16, 20, 22, 23, 38, 39, 40, 46, 64–67, 70, 80, 91, 114, 138, 143, 144, 145, 147, 153, 158, 159

Helikopter: 13, 15, 16, 17, 21, 23, 25, 29, 35, 39, 40, 51, 52, 53, 54, 58, 60, 61, 63, 70, 80, 138, 140, 143, 144, 145, 158

Hercules: 29, 60, 62, 80

Hæren: 7, 8, 12, 13, 16, 29, 38, 39, 42–47, 70, 76, 80, 97, 114, 137, 138, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 153, 158

Hærens jegerkommando: 29, 44

In Amenas, Algerie: 23, 62, 80, 100, 92

ISAF: 28, 29, 53, 72, 84, 91, 158

Jørstadmoen: 70, 141

Kampfly: 12, 13, 14, 23, 24, 47, 57, 58, 60, 61, 63, 74, 78, 142, 143, 144, 150

KNM Fritjof Nansen: 29

KNM Helge Ingstad: 28, 30, 53, 84

Korvett: 12, 13, 14, 20, 52, 53, 54, 78

Kysteskadren: 13, 14, 20, 52, 54, 140, 158

Kystvakten: 13, 14, 15, 17, 20–21, 23, 24, 25, 38, 48, 51, 52, 53, 60, 61, 140, 143, 144, 145, 158

Leopard: 47

LOS-programmet: 101–102, 159

Luftforsvaret: 6, 7, 8, 12, 13, 14, 16, 17, 23, 38, 39, 52, 56–63, 73, 76, 80, 91, 109, 114, 137, 138, 141, 143, 144, 145, 147, 153, 158

Lynx: 15, 17, 21, 53, 58, 60, 61, 138

Lærling: 97–98, 106, 108, 118, 147, 154

Marinens jegerkommando: 15, 29, 95, 137

Medaljer: 113

MFO (multinasjonale observatørstyrken): 4, 15, 28

Midtøsten: 15, 28, 30, 79, 92

Minefartøy: 12, 52

NATO: 4, 6, 12, 13, 14, 15, 23, 24, 26, 28, 29, 30, 32, 34, 38, 41, 44, 53, 72, 79, 84, 88, 89, 91, 93, 121, 131, 136, 158

NH-90: 15, 53, 54, 58, 60–61, 78, 138

Ocean Shield: 15, 28, 29, 39, 53, 54, 72, 79, 84

Operasjonsavdelingen: 9, 95

Organisasjonsavdelingen: 9, 95

P-3 Orion: 12, 14, 16, 17, 23, 52, 60, 80

Quick Reaction Alert (QRA): 23, 24, 158

RECSYR: 15, 28, 39

Redningstjeneste: 4, 6, 17, 23, 39, 56, 59, 60, 61, 146, 158

Rekruttering: 44, 46, 53, 72, 86, 97, 98, 100, 109, 115, 116, 121

Rena: 46, 137

Russland: 13, 14, 16, 20, 23, 30, 34, 39, 44

Rygge: 16, 23, 25, 38, 41, 60, 61, 141, 149

Sea King: 16, 17, 23, 59, 60, 61, 80

Sesjon: 97, 115, 118

Setermoen: 46

Sjøforsvaret: 4, 7, 8, 12, 13, 15, 16, 20, 30, 38, 39, 44, 48–55, 72, 76, 86, 97, 100, 109, 114, 137, 138, 140, 141, 143, 144, 145, 147, 153, 158

Syria: 4, 15, 28, 30, 53, 54, 84, 148

Sør-Sudan: 15, 28, 30, 44

Tillitsmannsordningen: 98

Undervannsbåt/UBåt: 12, 14, 52, 78, 81

Verneplikt: 44, 118

Vernepliktige: 45, 50, 51, 58, 59, 67, 71, 76, 77, 78, 85, 86, 87, 88, 90, 98, 104, 105, 106, 108, 110, 116, 150, 158

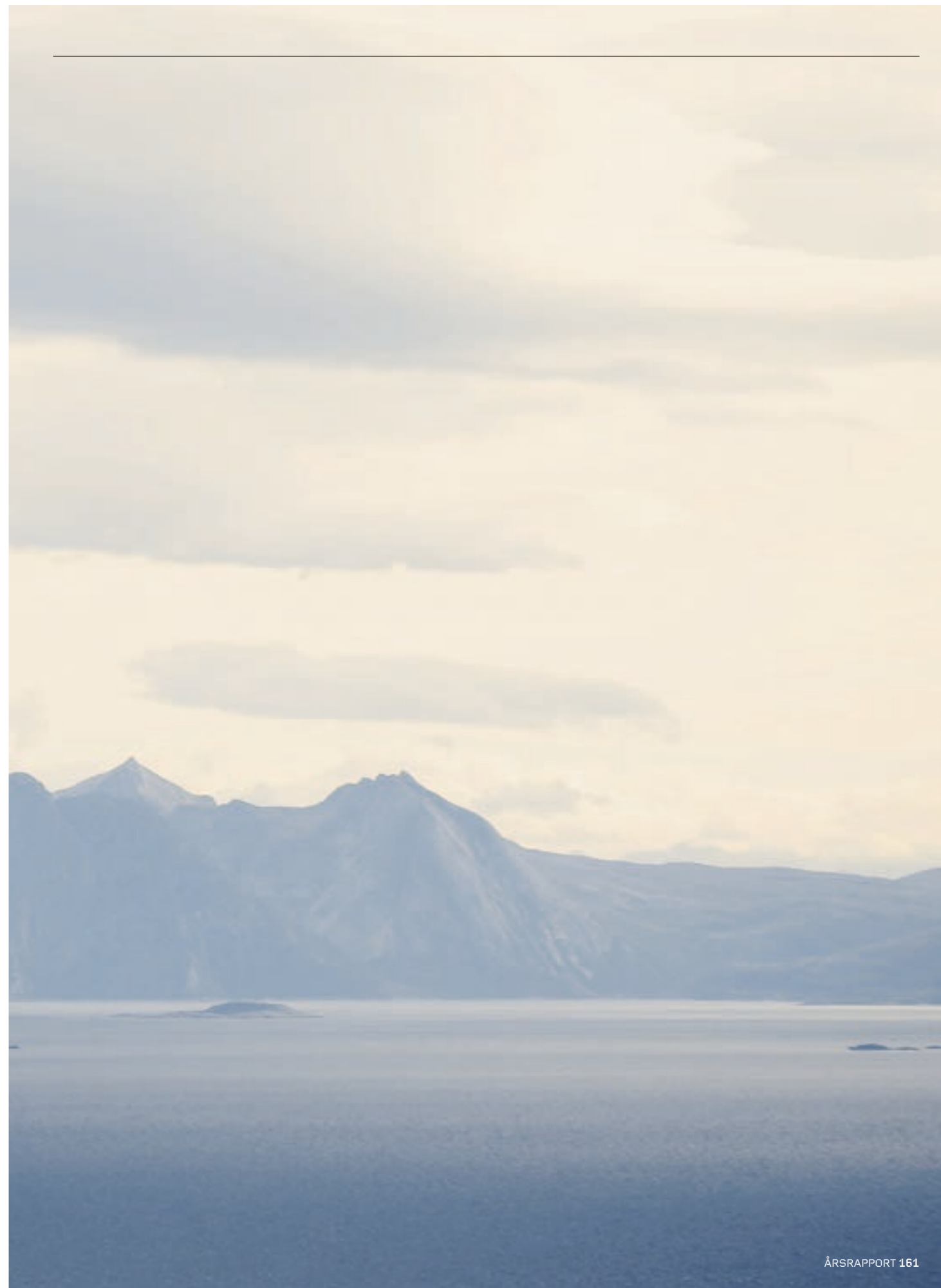
Veteranavdelingen: 9, 95, 100, 113

Veteraner: 88, 100, 102, 104, 113, 142

Økonomi- og styringsavdelingen: 9, 93, 96

Ørland: 23, 41, 60, 61, 63, 137, 141, 149

Øvelse: 12, 13, 16, 20, 23, 24, 34, 36–41, 44, 46, 53, 54, 60, 66, 70, 72, 73, 79, 80, 84, 86, 91, 93, 100, 101, 110, 126, 136, 137, 141, 153, 154

Ansvarlig utgiver: Forsvaret
Konsept, design og produksjon:
REDINK i samarbeid med Forsvaret
Foto: Alle bildene er tatt av
Forsvarets fotografer
Trykk: RK-grafisk

